

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

ANUL V, Nr. 3—4

MARTIE—APRILIE 1960

Redacția și Administrația: ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ — SIBIU

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

APARE CU BINECUVÎNTAREA ȘI SUB ÎNDRUMAREA
INALT PEA SFINȚIEI SALE

D. D. NICOLAE COLAN

Arhiepiscop și Mitropolit

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

Arhiepiscopia Ortodoxă Română Sibiu, strada 1 Mal nr. 24

Secretar de redacție: Pr. prof. dr. GRIGORIE MARCU

CUPRINSUL:

	Pag.
REDACȚIA: Prin înviere la viață nouă de bucurie și pace (Pe marginea Pastoralilor de Paști ale Inalților Ierarhi din Mitropolia Ardealului)	151—164
BISERICA ȘI PROBLEMELE VREMII	
REDACȚIA: Dezarmare și coexistență pașnică	165—174
Pr. Prof. Dr. GRIGORIE MARCU: Și asta-i tot „ad maiorem Dei gloriam“?	175—182
STUDII	
<i>Teologie exegetică</i>	
Pr. Prof. Dr. NICOLAE NEAGA: Poezia Vechiului Testament	183—201
<i>Teologie istorică</i>	
Pr. Prof. Dr. MILAN ȘESAN: Iliricul între Roma și Bizanț	202—224
I. LUPAȘ: Ctitorul „Bisericii Domnești“ din Curtea de Argeș înfățișat într-o cronică latinească scrisă la anul 1358	225—230
<i>Teologie sistematică</i>	
Pr. Asistent Dr. ALEXANDRU MOISIU: Ce învață Fericitul Augustin despre Maica Domnului	231—252
<i>Teologie practică</i>	
Pr. Prof. Dr. DUMITRU BELU: Imnele liturgice ca izvor omiletic	253—271
ANIVERSĂRI	
REDACȚIA: De Ziua Femeii	272—276
VIATA BISERICESCA	
REDACȚIA: Pentru înlăturarea pericolului atomic și pentru dezarmare	277—279
Pr. D. CĂLUGĂR: Adunarea Eparhială — Sibiu	279—284

Pr. GH. SECAȘ: Vizitația canonică a I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului la Avrig	284—285
Pr. D. LUCA și R.: Conferință preoțească de orientare la Sibiu	285—287
Pr. D. BELU: Conferința de orientare a preoților din protopopiatele Sebeș și Alba Iulia	287—289
Pr. N. MLADIN: Conferința de orientare din prot. Codlea	289—291
Pr. D. CĂLUGĂR: Conferință preoțească de la Tîrnăveni	291—292
PARTENIE POPA și R.: Sfințirea bisericii din parohia Jina	293—294
Diacon GH. PAPUC: Zile de praznic	294—296
M. ȘESAN: Stăruința creștină pentru pace	296—297

INSEMNĂRI

GR. M., RED., M. Ș., N. CORNEANU și N. M.: Înaltă prețuire a muncii intelectuale. — Alții despre Eminescu. — Ce este coexistența pașnică? — Așa da! — Albert Schweitzer a împlinit 85 de ani. — Valdensii pentru pace. — Acomodare catolică. — Har și dar. — Pentru o teologie a păcii. — Cardinalii și coexistența pașnică. — O viață în slujba poporului	298—308
--	---------

Orice corespondență privitoare la revistă (inclusiv cărțile și revistele de schimb) se trimite pe adresa: *Arhiepiscopia Ortodoxă Română, Sibiu, strada 1 Mai nr. 24*, cu mențiunea: pentru redacția (sau: administrația) revistei „Mitropolia Ardealului”.

Colaboratorii sînt rugați să trimită manuscrise (autografe sau, de preferință, dactilografiate în 4 exemplare), scrise citet, pe o singură pagină a filei, respectînd noua ortografie a Academiei Republicii Populare Romîne.

Citatele și trimiterile, numele proprii și indicațiile cifrice să fie scrise deslușit, atît cele în romînește, cît și cele în limbi străine.

Pentru uniformizarea indicării citatelor și trimiterilor (a celor biblice, mai ales), colaboratorii sînt rugați să se orienteze după materialele pe care le publică revista.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

BUN DE EXPEDIT

PRIN ÎNVIERE LA VIAȚĂ NOUĂ DE BUCURIE ȘI PACE

— PE MARGINEA PASTORALELOR DE PAȘTI ALE ÎNALȚILOR IERARHI
DIN MITROPOLIA ARDEALULUI —

Precum Hristos este Mirele Bisericii, care este Mireasa Lui, tot așa arhiereul este mirele obștei dreptcredincioase, mai-marele păstorilor duhovniceștii turme. În această calitate, sfințește și rînduiește slujitori bisericești, ocîrmuiește viața religioasă-bisericească a eparhiei și învață pe păstoriții săi calea vieții, cea lui Dumnezeu bineplăcută și semenilor noștri — prin care înțelegem pe toți oamenii — de folos pentru traiul vremelnic și pentru mîntuirea veșnică. De sfințit și rînduit preoți și de ocîrmuit eparhia, ierarhul sfințește, rînduiește în slujbă sfîntă și ocîrmuiește permanent și direct. De învățat, învață permanent, dar mai vîrtos indirect, prin legiuirii slujitori bisericești așezați la cîrma parohiilor. Direct, face acest lucru întîmplător, cu prilejul vizitațiilor canonice, iar periodic — la Crăciun și la Paști mai ales. Instrumentul de care se servește în acest scop este slova tipărită a tradiționalei scrisori pastorale, care perpetuiază peste ani și peste vremi modul clasic de propovăduire a învățăturii mîntuitoare ilustrat de epistolele sfinților autori inspirați ai cărților Noului Testament.

Ca și acelea, Pastoralele arhieresti de Crăciun și de Paști — precum și cele prilejuite de felurite momente de seamă ale vieții bisericești — împărtășesc obștei dreptcredincioase luminile trebuincioase pentru orientarea vremelnică în făgașul vieții de toate zilele, prin care se ajunge la cetățenia celei veșnice după fireasca despărțire a sufletului de trup.

Cuvînt de povață dreaptă pentru credincioși, pentru preoți Pastoralele arhieresti sînt modele de împărtășire și de mînuire corectă, cu înțelepciune săvîrșită, a ceea ce Sfîntul Grigorie Teologul, fost episcop de Nazianz și arhiepiscop-patriarh al Constantinopolului, numește „învățătura tuturor învățăturilor” creștinești. „Să știe preotul cum i se cade a păstori și a îndruma spre

tot lucrul bun turma încredințată lui, (aceasta) este învățătura tuturor învățăturilor și măestria cea mai înaltă. Căci preotul — spune mai departe Sfântul Părinte pomenit — slujind stă cu îngerii, aduce doxologie cu căpeteniile cetelor cerești, săvârșește jertfa la sfântul altar, lucrază cu Hristos sfințirea, înnoiește lutul, ridică prin botez chipul cel căzut și-l face om nou prin a doua naștere, aceasta în duh”.

În spre acest țel luminos de înnoire sufletească a credincioșilor este îndreptată strădania duminicală și duhovnicească peste tot a preotului. În spre acest țel este îndreptată, de fiecare dată, și povața de Crăciun sau pascală a ierarhului ocîrmuitor de eparhie. Și e firesc să fie așa, din două motive. Întîiul, este însași menirea cuvîntului de Dumnezeu descoperit de-a sta în slujba vieții, de-a sparge beznele întunericului, de a-l ajuta pe omul credincios să propășească fără contenire. Al doilea zace în rostul praznicelor creștinești, mici și mari deopotrivă. Pentru noi, credincioșii — și lucrul acesta se cade să-l știe mai ales preoții și să tragă din el cuvenitele consecințe de ordin practic, pastoral — evenimentele religioase pe care le prăzuim pe parcursul calendarului anual bisericesc nu sînt simple comemorări ale unor realități trecute, ci fapte contemporane, prăznuiri ale unor realități religioase prezente, legate de actualitate tot atît de ferm ca și existența noastră, a credincioșilor, de viața în clocotul căreia trăim și muncim pentru continua ei înaintare spirituală și materială. Sfințele Paști, spre exemplu, nu ne spun numai atît că oarecînd și în cutare loc Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, a călcat cu moartea pre moarte, ci și aceea că Dumnezeu ne cheamă fără întrerupere la ospățul sufletesc al învierii, la o viață nouă, din ce în ce mai curată, mai demnă, mai chibzuită în toate manifestările ei, la o viață desprinsă cu hotărîre de orice înfățișare a răului, la o viață trăită așa cum ar trăi-o Dumnezeu în locul nostru, la o viață de strădanie bucuroasă și spornică, de bucurie și pace, de continuă propășire. Cuvîntul dumnezeiescului Apostol Pavel, articulat în Rom. 6, 4 e lipsit de echivoc, e încărcat de vlaga unui irezistibil mesaj creștinesc: „...așa cum Hristos s-a sculat din morți prin mărirea Tatălui, așa să umblăm și noi întru înnoirea vieții”.

Pastoralele de Sf. Paști ale I. P. S. și P. S. Chiriarhi care ocîrmuiesc duhovnicește eparhiile Mitropoliei Ardealului vădesc și de astă dată grija părintească de-a pune la îndemîna clerului și credincioșilor povește înțelepte menite să-i ajute a se orienta

cu simț creștinesc în problemele fundamentale ale vieții de-acum, bisericești și cetățenești. Aceste probleme sînt: mîntuirea sufletului și părășia necurmată, din inimă purceasă, la strădania obștească de propășire spirituală și materială care însuflețește întregul nostru popor muncitor. Legați prin credința pe care o mărturisim de cele cerești, noi nu uităm că viața noastră se deapănă în mijlocul unor realități pămîntești. Credința pe care o mărturisim, năzuințele creștinești ce le nutrim, pentru credincioșii luminați — și Biserica noastră astfel de credincioși își crește astăzi — sînt puncte de sprijin și surse de elan creator în strădaniile lor devotate de-a participa fără întrerupere și fără slăbire la obșteasca opintire voinică de ridicare a Patriei noastre republicane pe culmi de înflorire fără precedent, corespunzătoare celor mai îndrăznețe visuri ale eroicei generații contemporane.

*

Ca să fie eficace, un cuvînt de învățătură se cade să întru-nească — astăzi și totdeauna — cel puțin două însușiri: să fie temeinic și să fie aerisit, să ofere reazim minții și să dea aripi, avînt înviorător, sufletului.

Pastorala de Sf. Paști a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit NICOLAE al Ardealului vădește în măsură substanțială și una și alta din aceste calități fundamentale ale cuvîntului de părintească povață.

Mîneacă de la mărturisirea prin care Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos se prezintă pe Sine, lapidar și pătrunzător, ca „lumina lumii” (Ioan 8, 12), I. P. S. Mitropolit Nicolae arată că „toate praznicele Sfintei noastre Biserici sînt popasuri de mîngîiere, de bucurie și de învățătură”, deoarece „în ele lăudăm pe Domnul și pe Sfinții Lui și ne înțelepțim pe noi înșine pentru a putea străbate cu vrednicie și cu spor în toate cele bune drumul vieții acesteia vremelnice, ca să răzbim apoi fără împiedecare în împărăția vieții celei veșnice”.

După această interpretare vădit actualizatoare a înțelesului prăznuirilor creștinești, I. P. S. Sa dă mulțumită — cu preoți și credincioși cu tot — Părintelui ceresc, pentru că ne-a ajutat să ajungem cel mai mare dintre praznicele noastre creștinești cu pace și cu sănătate, și în acest an.

Intrînd în miezul expunerii acelei părți a Pastoralei pe care după obișnuitele compartimentări ale literaturii bisericești epistolare o putem numi „dogmatică”, I. P. S. Sa face această remarcă de fină pătrundere psihologică privitoare la atitudinea Sfinților Apostoli față de repetatele anticipări ale patimilor Sale de către Mîntuitorul: „Domnul știa că va trebui să moară — și apoi să învie... Ucenicilor Săi le-a proorocit din bunăvreme, în cîteva rînduri, și moartea și învierea Sa. Moartea i-a întristat, dar făgăduința învierii nu i-a mîngîiat. În moarte, credeau. În înviere, mai puțin. În moarte credem, că era lucru firesc; în înviere, mai puțin, căci era lucru peste fire”.

După o scurtă și miezoasă expunere a desfășurării Sfințelor Patimi, I. P. S. Sa arată că Vinerea cea întunecată e covîrșită de bucuria din dimineța învierii. Expresia acestei bucurii, peste veacurile care s-au scurs de la izbucnirea ei, sînt cîntările noastre de strană, în care „ziua pe care a făcut-o Domnul să ne bucurăm și să ne veselim într-însa” este pusă mereu în legătură cu primăvara care dezmoștește toată firea cufundată în somnul iernii, iar moartea se biruie de Cel înviat. „Cu El, trecem și noi din moarte la viață și de pe pămînt la cer”, căci Hristos cel înviat este cheazășia trecerii noastre din moartea în care ne-a scufundat păcatul la viața pe care ne-o hărăzește jertfa Lui izbăvitoare. Spre deosebire de Adam, de omul cel dintîi, care ne-a transmis ceea ce avea, adică un trup muritor, Hristos-Domnul, „al doilea Adam” (cum îl numește Sf. Apostol Pavel) ne-a făcut părtași de împăcarea cu Dumnezeu, pe care l-am mîhnit prin rătăcirile noastre în căile pierzaniei sufletești și trupești. La acest loc, utilizînd marele text hristologic din Fil. 2, 5—11, I. P. S. Sa înfățișează jertfa Mîntuitorului ca faptă de smerire.

Pentru noi, credincioșii — spune I. P. S. Sa în continuare — învierea Domnului este o certitudine, un fapt real, cu profil istoric, deoarece este adevărată de mărturii pe cît de numeroase, pe atît de vrednice de crezare. Unele din aceste mărturii — între care și cea semnalată numai de Sf. Apostol Pavel în I Cor. 15, 1 urm. — sînt evocate și valorificate la acest loc pentru trebuințele sufletești ale credincioșilor.

Învierea Domnului „a luminat cugetele celor dintîi martori ai ei. Tot așa se luminează și se încălzesc inimile noastre în noaptea de Paști, cînd auzim pe preot, din ușile împărătești ale Sfîntului Altar, rostind chemarea: „Veniți de luați lumină”!

Veniți de luați lumină din lumina lui Hristos, care din Biserică luminează tuturor credincioșilor, de veacuri și peste veacuri. Lumina aceasta nu se gată niciodată: e veșnică, e fără de început și fără sfârșit, ca și Dumnezeu”.

Dar bucuria învierii nu trebuie să se limiteze a fi pentru noi simplă stare de încântare sufletească, ci ea — pentru a fi deplină, așa cum Dumnezeu o vrea — se cade să se întregească în act de conduită, în purtare corespunzătoare. „Cine se silește să viețuiască în Hristos, dator este precum Hristos a umblat, și el așa să umble (cf. I Ioan 2, 6), adică lepădînd „lucrurile întunerecului”, să îmbrace „armele luminii”... Iată de ce ... noi credincioșii adăugăm la bucuria învierii bucuria umblării în lumină”...

Ce însemnează aceasta?

Aceasta însemnează a-l lua pe Hristos de model în organizarea relațiilor noastre cu semenii. Prin cruce, Hristos „a omorît vrajba” împăcîndu-ne cu Dumnezeu și înfrățindu-ne întreolaltă, peste deosebirile de neam, de stare socială, de apartenență religioasă, de nivel cultural, existente atunci. Minunea aceasta s-a petrecut faptic în Biserica noastră, în sensul că „la sînul ei au aflat adăpost dintru tot începutul oameni de toate națiile și de toate stările, fără deosebire. Lepădînd vrajba și vrăjmășia, au gustat și s-au încredințat că dragostea și pacea împărtășesc adevărata bucurie a vieții”.

Trecînd la îndatoririle creștinești și cetățenești pe care ni le impune vremea noastră, I. P. S. Sa spune mai departe:

„Alungarea vrajbei și stingerea vrăjmășiei dintre oameni, sălășluirea în lume a buneînțelegeri și a păcii prieste oamenilor și îi place lui Dumnezeu.

De la războiul din urmă încoace, întreaga omenire cere pace și bunăvoie — și așteaptă și se străduiește ca vrerea ei de neclătît să capete trup. Tot mai numeroși și mai deslușiți la vorbă sînt acei ocîrmuitori de popoare care pășesc fățiș, cu hotărîre și cu îndrăznire, împotriva vrajbei și a vrăjmășiei, pentru așezarea pe pămînt, între oameni, a buneivoiri și a prieteniei, a buneînțelegeri și a înfrățirii”.

Cum stăm noi, credincioșii, în fața acestei realități?

„Noi, credincioșii, ne rugăm neîncetat pentru plinirea desăvîrșită a acestor strădanii binecuvîntate și le sprijinim cu toată osîrdia.

În acest an, pare că mai mult decît altă dată, desprimăvărarea firii se nimerește cu o adevărată desprimăvărare a cugetelor omenești de pretutindeni". Semnele de destindere a situației internaționale sînt din ce în ce mai vizibile. Cuvintele I. P. S. Mitropolit Nicolae te fac să te gîndești la întîlnirile știute dintre ocîrmuitorii de state, întîlniri de pe urma cărora „războiul rece” a ieșit în pagubă, iar coexistența pașnică în cîștig vădit.

Ne dăm seamă că „mai sînt multe de făcut pînă cînd vom vedea săbiile prefăcute-n fiare de plug și sulitele-n seceri”, cum prorocea Evanghelistul Vechiului Testament, Sfîntul Isaia (2, 4). „Nici o ființă omenească nu se poate legăna cu gîndul că bătălia pentru înfrîngerea războiului vrajbei și lipsei de încredere între oameni și popoare s-ar fi sfîrșit. Noi, credincioșii Bisericii noastre, ne vom aduce și de-acîi înainte, cu aceeași rîvnă, prinosul nostru de părtășie la dezarmarea inimilor vrăjmășite, pentru ca pacea și dragostea să se așeze în cugetele tuturor oamenilor. În chipul acesta, netezim calea celeilalte dezarmări, materiale, și pregătăm veacul unei lumi fără arme și fără războaie, stăpînită de dragoste și bucurie, de tihnă și de belșug”. Sînt acestea cuvinte de aur. În slova lor limpede transpare adeziunea sinceră și cinstită a Arhipăstorului care scrie și a obștei care-l ascultă la nobilele strădanii de efectuare a dezarmării generale și totale, propusă de Uniunea Sovietică cu prilejul vizitei premiei ei, Dl Nichita Hrușciiov, în Statele Unite ale Americii, care a avut loc în toamna anului trecut — și care de atunci încoace preocupă toate popoarele lumii.

Nelipsiți vădindu-ne din frontul uriaș al forțelor care apără pacea lumii, „dăm slavă lui Dumnezeu că Patria noastră dragă, Republica Populară Romîna, fruntașă în chibzuirea gospodărire a treburilor lăuntrice, este fruntașă în ostenelile binecuvîntate ce se depun pentru biruința păcii și buneivori dintre oameni și popoare. „Să ne bucurăm și să ne veselim și să dăm slavă lui Dumnezeu” (Apoc. 19, 7) pentru toate acestea”.

După această delicată mărturisire a alipirii noastre față de Patria care ne ocrotește și care înflorește ca niciodată, I. P. S. Mitropolit Nicolae încheie Pastorală de Paști din anul acesta cu îndemnul de într-ajutorare frățească în săvîrșirea la vreme a muncilor agricole de primăvară: „Și iarăși ne vom veseli ieșind împreună, ca să lucrăm frățește dragile noastre ogoare, încălzite de soarele primăverii”, — după care urmează îndătinutele urări

părintești și binecuvântări arhieresti pentru „Praznicul praznicelor” creștinătății.

*

Bucuriei creștinești, temeinice și de durată, îi este dedicată Pastorală de Paști a Prea Sfințitului Episcop TEOFIL al Vadului, Feleacului și Clujului. În fruntea ei stă textul din Fil. 4, 4: „Bucurați-vă pururea întru Domnul și iarăși zic: bucurați-vă”!

Trecînd cu bine peste calea postului Sfințelor Patimi, cu simțămintele „curățite de prihana poftelor rele”, o mare bucurie „copleșește acum ființa noastră întreagă”.

„Căldura și frumusețile primăverii care ne desfătează trupul, influența harului ceresc care ne înnoiește sufletul, lumina praznicului care ne înviorează cugetul, toate deopotrivă revarsă peste ființa noastră negrăite bucurii”.

Creștinismul nu este religia sufletelor mohorâte. „Bucuria! Bucuria curată: iată simțămîntul pe care Domnul însuși îl așteaptă de la noi”... Sfintele Scripturi ale Legii nouă sînt străbătute de la un capăt la altul de chemări la bucurie, la dragoste de viața înțelepțește trăită. Adevăratul creștin se bucură și cînd se află în necazuri — și anume nu de necazuri ca atare, căci acestea e de dorit să nu fie, ci de ocazia ce i se dă de-a le birui cu inimă bună, cu curaj, cu strădanie spre bine, cu vrere de îndreptare a stărilor de lucruri care cășunează semenilor și nouă bătaie de cap și uneori greutăți cu anevoie de înlăturat.

Evocînd episodul întîlnirii femeilor mironosițe cu Mîntuitorul înviat — care le-a spus: „Bucurați-vă și nu vă temeți” (Matei 28, 8—10) — P. S. Episcop Teofil formulează îndemnul reconfortant: „Cerneți amestecul de frică și de bucurie din inimile voastre. Lepădați frica, păstrați bucuria”!

O catenă de citate din Evanghelia de la Ioan sprijinește acest îndemn părintesc. Din ele rezultă că vrerea Mîntuitorului este aceea de-a rămînea bucuria Lui întru cei credincioși, pentru ca bucuria noastră de-a vieții în lume după voia Sa să fie deplină și statornică. După aceasta, continuă astfel: „...Ați înțeles că El vrea ca bucuria Lui să rămîna fără încetare întru noi și bucuria noastră să fie desăvîrșită. Iată și motivul pentru care găsesc prilej nimerit să stăruiesc acum asupra acestui subiect. M-am hotărît să zăbovesc aici, cu nădejdea că voi reuși să-i încredințez pe creștinii cei lesne plîngători, pe cei ce oftează adesea și se jeluiesc oricui, cît de străină este întristarea de firea Creș-

tinismului, cât de nepotrivită este tînguirea în gura unui adevărat creștin”.

Bucuria este folositoare și sufletului și trupului. Bucuria curată, purceasă dintr-o concepție de viață sănătoasă, este sursă de vlagă pentru toată ființa noastră. În schimb, cum spune P. S. Sa, întristarea este vătămătoare. „În Sfînta Scriptură, acest adevăr important este arătat în mai multe locuri. Așa, în Cartea Proverbelor se spune: „O inimă veselă este un leac minunat, dar un duh mîhnit usucă oasele” (Prov. 17, 22). Întristarea e soră bună cu descurajarea și cu delăsarea. Uneori ea se schimbă în sete aprigă după plăceri păcătoase și ruinătoare”, constatare întru totul exactă, din nefericire pentru cei ce cad victime stării respective. „În altă parte a Scripturii găsim despre întristare o îndoită asemănare: „Precum molia în haină și carii în lemn, așa întristarea strică inima omului” (Prov. 25, 20). După cum o haină stricată de molii își pierde prețul — continuă P. S. Sa comentînd și parafrazînd citatul de mai sus — după cum lemnul cariat nu mai este bun de nici o treabă, la fel un ros de întristare încetează de-a mai fi un om virtuos”.

Motive de bucurie și de veselie nepătată scoate creștinul din credința sa, care îl asigură că Hristos nu s-a jertfit în zadar, că Tatăl ceresc ne poartă necurmat de grijă cu dragostea Sa proniatoare. „Tot în credința sa găsește dreptul dezlegare și pentru problema cea grea a suferinței omenеști. Adevărul despre Pronia Cerească îl liniștește cu încredințarea că orice suferință vine de la Dumnezeu și duce la Dumnezeu”. Din numeroasele mărturii care adevăresc această realitate religioasă, P. S. Episcop Teofil o citează aci pe cea din Epistola către Evrei (12, 10—11): „Dumnezeu ne pedepsește spre binele nostru, ca să ne facă părtași sfînțeniei Lui. Orice mustrare, e adevărat, pare deocamdată o pricină de întristare, nu de bucurie; dar mai pe urmă aduce celor încercați cu ea, roadele păcii și ale dreptății”.

După cele arătate pînă aci, P. S. Episcop Teofil își exprimă încrederea că nici unul dintre fiii săi duhovnicești nu va socoti anevoios de îndeplinit îndemnul Sfîntului Apostol Pavel, formulat în textul de mîncare al Pastoralei P. S. Sale.

„Îndemnului apostolesc mă alătur și eu, smeritul vostru părinte sufletesc, cu rugămîntea: Bucurați-vă întru Domnul de darurile Lui; bucurați-vă, fără prihană, întru toate făpturile Lui. Scoateți motiv de bucurie curată din tot ce vă înconjoară. Bucurați-vă, ca și Hristos, de multele frumuseți ale naturii. Bucura-

ți-vă, ca și El, de zburdălnicia și nevinovăția copiilor voștri. Bucurați-vă de progresul și de înlesnirile mari și felurite, pe care le oferă vieții noastre de toate zilele, știința și tehnica modernă. Bucurați-vă de creațiile frumoase ale artei, atât de mult sprijinite de regimul nostru democrat popular. Bucurați-vă de realizările mărețe ale muncii poporului nostru, talentat și harnic. Bucurați-vă pentru toate binefacerile pe care societatea cea nouă le îmbie membrilor ei. Bucurați-vă pentru sorții de izbândă ce se ivesc tot mai mulți și mai puternici în calea nobilei cauze a păcii în lume. Bucurați-vă că s-au ivit în lume zorile unei vieți pașnice și fericite pentru toate popoarele”.

...Și după ce a ridicat „la munți” de încredere și bucurie cugetul ascultătorilor, îmbrăcându-l în veșmînt luminat, de prăznuire pascală, P. S. Episcop Teofil încheie cu îndătinăte urări și binecuvîntări arhieresti adresate clerului și credincioșilor din eparhia Vadului, Feleacului și Clujului.

*

Ca și alte dăți, scrisoarea pastorală de Paști a Prea Sfințitului Episcop VALERIAN al Oradiei tinde spre dimensiuni și substanță de carte de învățătură creștinească. În fruntea ei înțîlnim îndoitul îndemn al Sfîntului Apostol Pavel la păstrarea unirii Duhului în legătura păcii (din Efeseni 4, 3) și la urmarea păcii și a sfințeniei de către toți credincioșii (îndemn formulat în Epistola către Evrei 12, 14).

În preambulul Pastoralei — folosind un fragment de avîntată preamărire a învierii, din Cazan (ed. 1929, p. 111) — P. S. Episcop Valerian arată că prin învierea Sa, Domnul Hristos ne-a dovedit că El este „lumină din lumină” și „Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat”. „Prin înviere, Mîntuitorul alungă durerea și o prefăce în bucurie, înfrînge moartea și o schimbă în viață... Învierea învinge hotarele firii, biruiește moartea și putreziciunea, dîndu-ne cheazășia trăirii în veșnicie, ajutîndu-ne a ne ridica privirile din pulberea pămîntului, spre zările fericite și luminoase ale eternității”.

Credința în înviere este „sîmburele învățăturii creștine”. Cu texte iscusit alese din Vechiul Testament (Iov 19, 25; Psalm 15, 10) — între care cu totul remarcabil este cel din II Macab. 12, 44: „Că de n-ar fi avut nădejde, că vor învia, cei ce înainte au căzut, deșert și de rîs lucru ar fi a te ruga pentru cei morți” — P. S. Sa sprijinește credința noastră în realitatea învierii, întărint-o apoi cu înseși spusele Mîntuitorului (Ioan 5, 21; 5, 29 și

6, 39) și ale Sfântului Apostol Pavel (Rom. 6, 5; I Cor. 6, 14; 15, 21—22). „Temeiul credinței creștine este învierea lui Hristos. În numele acestei învieri Apostolii Domnului s-au făcut neobosiți propovăduitori și vînători ai sufletelor, declarîndu-se peste tot martori oculari ai adevărului învierii...”.

Învierea lui Hristos a rodit eliberarea noastră din robia păcatului și împăcarea cu Dumnezeu. Iertați fiind de Dumnezeu prin jertfa Fiului Său, cade-se să ne purtăm în așa fel încît pururea și cu tot dreptul să putem spune că „praznicul învierii este sărbătoarea iertării, care îi apropie și îi înfrățește pe oameni. Pentru aceea în noaptea învierii, cînd cu lumînări aprinse în mîini, luăm parte la slujba învierii, ascultați cu evlavie cîntarea Paștilor: „E ziua învierii! Unul pe altul să îmbrățișăm. Să zicem fraților și celor ce ne urăsc pe noi. Să iertăm toate pentru înviere”!

Asemănîndu-ne celor doi ucenici care întîlnindu-se cu Domnul în drum spre Emaus nu mai voiau să se despartă de El, cade-se să-l rugăm „să rămînă cu noi și să ne lumineze cărările vieții, să ne încălzească inimile, să ne sporească dragostea și bunătatea, pentru ca fii ai luminii și ai păcii să fim”.

Prin aceste cuvinte, legătura organică între cele spuse pînă aci și problema de competență a omenirii vremii noastre este făcută în mod firesc, organic. Amplele considerații și îndemnuri pînă tești pe care le formulează P. S. Episcop Valerian în această privință purced la constatarea că „cea dintîi expresie pe care a rostit-o Domnul după înviere, a fost binecuvîntarea: „Pace vouă”! El a dorit prin această binecuvîntare adresată Apostolilor Săi, să ne transmită și nouă și tuturor veacurilor, starea de pace așa de scumpă tuturor, fără de care nu se poate crea nimic trainic și bun pe pămînt. Roadele învierii sînt roade aducătoare de pace. De aproape 2.000 de ani Biserica lui Hristos propovăduiește pacea și bunăvoința între oameni. Pentru aceea Mîntuitorul și spune osîrduitorilor pentru pace: „Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema” (Mat. 5, 6). „Cu gîndul la marele praznic al învierii, Sf. Ioan Hrisostomul ne spune: „Iată a venit la noi praznicul cel dorit și mîntuitor, ziua învierii Domnului ... temeiul păcii, pricina împăcării, îndepărtarea războaielor, nimicirea morții, înfrîngerea diavolului”.

După acest citat din pătrunzătorul „Cuvînt de Sf. Paști” al Sf. Părinte bisericesc „cu rostul de aur”, P. S. Episcop Valerian

formulează îndemnul de-a exprima credința noastră în învierea de după moarte „prin intermediul luptei pentru pace”: „Cu cât e mai puternică credința noastră în înviere și viața veșnică, cu atât mai mare trebuie să fie bunăvoința noastră de-a vesti pacea, de a crea starea de pace și de-a o apăra împotriva vrăjmașilor ei”.

Pacea este principalul factor de progres: „Intr-o societate în care stăpânește pacea, totul înflorește și totul merge progresiv numai spre bine. Știința, arta, întreprinderile gospodărești și toate sectoarele vieții sociale se dezvoltă înfloritor și-și aduc roadele lor binefăcătoare”.

Suprema dorință a omenirii contemporane este aceea de-a avea liniște și pace, ca „să poată pregăti un viitor cu mult mai fericit generațiilor viitoare”.

Creștinismul sprijinește în mod hotărât aspirația universală spre pace și bunăvoință: „Mîntuitorul n-a venit să distrugă sau să învrăjbească lumea, ci El a venit să-i apropie pe oameni, să le arunce tuturor punți de legătură, de la om la om și de la popor la popor. Iisus a venit să-i transforme pe păcătoși în sfinți și pe vrăjmași în prieteni. Fiecare om este un semen al nostru și fiecare poartă în el chipul lui Dumnezeu, care ne cere să nu ne vătămăm și să nu ne asuprim unul pe altul...”.

În numele acestei învățăături creștinești care afirmă și apără valoarea și demnitatea creaturală a omului, P. S. Episcop Valerian ridică cuvînt de aspră și dreaptă urgisire împotriva exceselor rasiste din Africa de Sud, unde oameni ca și noi, dar de altă culoare, au fost măcelăriți pentru că și-au cerut dreptul firesc la viață omenească. Această faptă sălbatică a fost săvîrșită de „conducători albi, ce se pretind creștini”.

Ocupîndu-se de ideea coexistenței pașnice și subliniind după cuviință însemnătatea epocalei propuneri de dezarmare generală și totală pe care premierul sovietic a făcut-o în fața Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite astă toamnă, P. S. Episcop Valerian spune: „Propunerea aceasta minunată a uluit întreaga lume, a schimbat părerile greșite ale multora, a umplut inimile tuturor oamenilor de bună credință, de bună speranță și a creat o atmosferă sănătoasă nouă în relațiile internaționale”, o atmosferă care făgăduiește să alunge „pentru totdeauna frica de război și de distrugere din conștiința tuturor popoarelor lumii”.

Dar progresele pe care le-a înregistrat acțiunea salutară de destindere a situației internaționale nu plac celor ce au urzit și întrețin atmosfera de învrăjbire a „războiului rece”. „Unele cercuri apusene, din anumite interese meschine, mai încearcă să pună piedeci în calea păcii, care se urmărește a se câștiga prin dezarmarea generală și totală, deși acestea se mărturisesc creștine. Dându-și seama de contrazicerea în care se află acești preținși creștini, care cu Biblia în mână vor să azvîrle lumea într-un măcel atomic, unele comunități creștine, ca cea a prezbiterienilor din America, au condamnat această duplicitate declarînd: „Politica externă a Statelor Unite este în dezacord cu poruncile creștinismului”. Aceștia i-au învinuit pe conducătorii lor politici că „trădează religia ai cărei adepți sînt”.

P. S. Sa Episcopul Valerian, informat îndeaproape asupra situației, merge mai departe cu dezvăluirile de specia acesta: „Ceea ce este și mai dureros e faptul că s-au găsit în Apus unii teologi și chiar profesori de morală, care să facă apologia războiului atomic. Astfel în orașul Würtzburg unul din acești teologi atomiști a declarat în public că „un război atomic ar putea fi just”; sau: „există valori pentru apărarea cărora folosirea armei atomice nu poate fi considerată absolut imorală ... chiar dacă din această pricină lumea ar trebui să piară”.

Atitudinea noastră față de astfel de abdicări de la spiritul genuin al Evangheliei lui Hristos este una de dezaprobare energetică, de înfruntare categorică a celor ce cutează să se dedea la acte de falsificare a învățăturii creștine: „...noi ne cutremurăm auzind astfel de declarații sacrilege și ne exprimăm cu tărie mînia noastră sfîntă și adîncă noastră indignare împotriva celor ce vor să-și ascundă scopurile lor războinice la adăpostul crucii și evangheliei”. Mîntuitorul a venit nu să nimicească, ci să mîntuiască lumea... Dar „împotrivirea unora și camuflarea țelurilor lor războinice sub masca religioasă”, nu poate împiedeca lumea să meargă pe drumul cel drept „pentru înfăptuirea dezarmării generale. Inarmările înghit sume fabuloase, care sugrumă avîntul civilizației umane, pe cînd o dezarmare generală și totală ar ușura întreaga viață a oamenilor pe tot pămîntul și ar restabili încrederea și apropierea între oameni și popoare”. Lucrul acesta a fost demonstrat de economiști cu faimă mondială, pe bază de date care nu sufăr tăgadă.

Propunerea de dezarmare generală și totală făcută de guvernul sovietic prin Dl Nichita Hrușciov a avut „un răsunset adînc

în sufletele tuturor creștinilor”. La acest loc, P. S. Episcop Valerian citează declarația făcută de Prea Fericitul Patriarh Alexei al Moscovei și al întregii Rusii: „Această propunere constituie cel mai însemnat eveniment din zilele noastre, spre care s-a îndreptat atenția tuturor popoarelor, însetate și dornice de a scăpa de primejdia și frica războiului. De această propunere ... se leagă toate nădejdlile și rugăciunile noastre creștinești „pentru pacea a toată lumea”.

P. S. Episcop Valerian precizează că „tratativele de la Geneva, schimbul fericit de vizite între conducătorii statelor din Răsărit și Apus, sînt prilejuri și semne fericite că pacea și buna înțelegere între popoare este realizabilă, dacă toți conducătorii popoarelor sînt animați de bunăvoință și dragoste de om. Biserica, ca o maică bună și iubitoare, binecuvintează toate aceste strădanii pentru pace și înțelegere în lume. Ca buni creștini, nu putem decît să ne bucurăm și să sprijinim cu toate puterile și cu munca noastră, eforturile pentru o pace deplină și pentru o viață mai bună pentru toți oamenii. Biserica ne cere tuturor să punem sincer și serios viața noastră în slujba păcii”.

Pastorala sfîrșește cu o însuflețită urare arhierască: „Praznicul învierii Domnului să vă îmbrace pe toți în haina veseliei, luminii și a dragostei de pace și bunăvoină. Binecuvîntarea Domnului peste toți care osteniți în duhul păcii, al rugăciunii fierbinți și în munca cinstită pentru binele familiilor voastre și al patriei noastre dragi: Republica Populară Romîna”, — după care urmează o rugăciune ocazională și îndătinutele formule de încheiere.

*

Această analiză a Pastoralilor de Sf. Paști ale Înălților noștri ierarhi din Mitropolia Ardealului nu e făcută nici de astă dată — cum n-am făcut-o nici în trecut, la praznicele respective — cu scop de înregistrare a învățăturilor și îndemnurilor ce ni se dau în textele lor, ci cu scop de ilustrare a modului în care preoții noștri sînt chemați să pună și să dezbată problemele de viață creștinească și cetățenească actuală în lumina Evangheliei lui Hristos și a dragostei active de Patria noastră înfloritoare. O Pastorală arhierască este, pentru slujitorul bisericesc, nu numai cuvînt de învățătură creștinească, ci și — mai ales — model de imitat în exercițiul misiunii sale pastorale. Cuvîntul păstorului de suflete către credinciosul de astăzi al Bisericii noastre trebuie

— ca să fie eficace — să deștepte în sufletul celui ce-l ascultă simțăminte de dragoste și prețuire pentru tot ceea ce se lucrează astăzi mai cu spor și mai dezinteresat ca în trecut pentru obștea celor mulți, cinstiți și harnici, căreia îi aparține și el; trebuie să deștepte și să amplifice în ființa lui râvna fierbinte de-a nu lipsi cu părtășia sa de la strădania obștească de-a face din ce în ce mai puternică și mai prosperă țara noastră dragă; trebuie să sporească elanul patriotic cu care își afirmă prezența sa activă în frontul apărătorilor păcii.

Evangelhia lui Hristos vrea ca cei ce cred în cuvântul ei de viață dătător să-și îmbunătățească și înfrumusețeze sufletul fără conținere, vrea să transforme pe „omul cel vechiu” în „făptură nouă”. Iar „făptura cea nouă” este capodopera colaborării Harului dumnezeiesc cu efortul personal de continuă autodepășire în urcușul metodic pe scara perfecționării morale.

E departe de calea care duce la această perfecționare cel ce zăbovește în stări de nelucrare stricăcioasă, de întristare și descurajare, de izolare de clocotul înnoitor al vieții ce o trăim în acest veac al atîtor triumfuri umane. Și invers: Cel ce petrece în bucuria muncii creatoare, cel ce se înfrățește cu semenii săi întru săvîrșirea a tot lucrul bun, cel ce se solidarizează faptic și statornic cu apărătorii păcii popoarelor, cel ce se dovedește nelipsit de la înflăcărata vrere obștească de înălțare a Patriei, acel credincios îl urmează cu adevărat pe Hristos. El face ceea ce ar face Hristos în locul său. Aceasta — da! — e viață creștinească trăită în vremelnica noastră petrecere pe pămînt.

REDACTIA

DEZARMARE ȘI COEXISTENȚĂ PAȘNICĂ

După ani și ani de zbucium și încordare internațională, în lume se simte adiind o atmosferă de încălzire a relațiilor dintre state — și oamenii se bucură sincer de acest lucru. Cei ce se bucură realmente și speră în tot mai mult și mai statornic bine constituie majoritatea covârșitoare a omenirii zilelor noastre. Tocmai de aceea, forța pe care o reprezintă ei — adică și noi, căci noi de ei ținem, cu trup și suflet! — e imensă, iar nădejtile ce le nutrim sînt departe de-a putea fi considerate zadarnice.

Dar în tainițele în care nu răzbat fulgerările soarelui destinderii, temperatura a rămas aceeași. E „rece” acolo unde se pun la cale periodic acțiuni potrivnice vrerii neînduplecate a omenirii zilelor noastre de-a elimina războiul din șiragul mijloacelor de reglementare a diferendelor internaționale. E „rece” și umed, cu iz de stătut și mucegai, ca peste tot unde lumina soarelui se izbește de uși zăvorîte și de ferestre oblonite, de spelunci neaerisite.

„Turma răzvrătită a făcătorilor de rele, care și-au ascuțit limbile ca niște săbii și ca niște săgeți aruncă vorbele lor veninoase, ca să lovească pe ascuns în cel nevinovat” (Psalm 63, 2—4), cei ce au pus la cale „războiul rece” și se zbat să împiedice puñoaielă luptătorilor pentru pace să-i dezghețe sloiurile, trebuie să știe însă că sînt urmăriți cu atenție de oamenii din întreaga lume.

Numeroase ca frunza codrului, ca iarba cîmpului și ca nisipul mării, forțele care apără pacea se bucură astăzi de o încredere pe care o putem socoti universală. Așa se explică faptul că pentru ele, în favoarea apărării și consolidării păcii, lucrează din ce în ce mai intens opinia publică chiar în acele state capitaliste în care lupta organizată pentru apărarea păcii este stînjinită sau prohibită de legiuri reacționare, este împiedicată în desfășurarea ei normală prin măsuri samavolnice, de tip polițist. Cele ce se petrec acum în Germania occidentală reprezintă numai una din probele acestei evidențe cu neputință de tăgăduit.

În condițiile unui regim de nesocotire a celor mai elementare libertăți democratice populația R. F. Germane răbufnește periodic în proteste energice împotriva curentului de fascizare a vieții de stat și de reînviere a militarismului revanșard de tip prusaco-hitlerist, curent întreținut cu îngăduința tacită a actualilor guvernanți de la Bonn și, când le vine bine acestora, sprijinit fățiș chiar de ei. Demonstrațiile antifasciste și antirevanșarde se țin lanț. La ele participă oameni de cele mai felurite condiții sociale, de convingeri politice și credințe religioase deosebite.

O formă de protest permanent împotriva transformării Germaniei occidentale în officină de tulburare și înveninare a atmosferei internaționale sînt trecerile din ce în ce mai masive de cetățeni vest-germani în R. D. Germană. Nu este întîmplător faptul că o bună parte din aceștia sînt tineri care-și dau seama — din pățania părinților lor — ce însemnează încorporarea în Bundeswehr-ul revanșard, care s-a constituit în țara lor, acolo unde discipolii lui Goebbels fac carieră ca în al trilea Reich, iar în guvern există miniștri al căror cazier judiciar e de resortul tribunalului internațional antifascist de la Nürenberg.

Departe de-a fi învățat ceva din lecțiile trecutului și din avertismentele prezentului — pe care le primește chiar din partea propriilor cetățeni — guvernul de la Bonn, încurajat de marii maestri mai mult sau mai puțin oculți ai purtării „războiului rece”, trece la acte de provocare care depășesc orice închipuire. Cel mai recent și mai revoltător act de această specie este angajarea de tratative cu Spania franchistă în vederea instalării de baze militare vest-germane pe teritoriul acestei țări. Cum era de așteptat, știrea aceasta a stîrnit surprindere, indignare și temeri justificate în ce privește asigurarea păcii popoarelor.

Surprinderea e generală, nu s-a limitat la popoarele care au avut de suferit direct și intens de pe urma cîmpirii hitleriste. Aceste popoare se întreabă dacă e cu putință ca militaristii revanșarzi de la Bonn să îi uite furcile în lațul cărora au sfîrșit principalii vinovați de declanșarea și ororile celui de al doilea război mondial.

Surprinși neplăcut de tendințele expansioniste ale guvernului de la Bonn sînt și partenerii săi din Pactul Atlanticului de Nord (N.A.T.O.), deoarece acest guvern, care manifestă tot mai dese și mai îndrăznețe veleități de independență absolută n-a găsit de cuviință nici măcar să-i informeze în prealabil asupra intențiilor sale, decum să le solicite agreementul convenit între partenerii aceluiași pact. De aceea, indignarea cu care a fost întîmpinată noua ispravă a guvernului de la Bonn s-a manifestat cu explicabilă violență chiar în sînul coaliției nord-atlantice. Acolo, ea a fost calificată ca o „cutezanță sau chiar o nerușinare” (de către ziarul suedez

„Aftonbladet”), o „stupiditate de prim rang” (ziarul englez „Guardian”), o „neghiobie” (ziarul francez „Combat”).

Recentele luări de contact beliciste dintre Bonn și Madrid au evocat opiniei publice internaționale amintiri întunecate despre faimoasa „axă” de tristă memorie Hitler-Franco, care a jucat un rol de seamă în pregătirea celui de al doilea război mondial. Nu poate fi dat uitării războiul civil din Spania, în care Reichswehr-ul hitlerist și-a experimentat avioanele și piloții puși la dispoziția dictatorului de azi al acelei țări. La acest amănunt semnificativ s-a referit, între alții, cunoscutul ziar englez „Daily Telegraph” când comenta cazul de care ne ocupăm.

Dar, ceea ce este mai grav, opinia publică internațională a văzut în demersurile vest-germane pe lângă guvernul franchist o nouă tentativă de înrăutățire a situației internaționale în preajma întâlnirii la cel mai înalt nivel a șefilor de guverne ai marilor puteri și în pragul începerii tratativelor comitetului celor zece — între care se află și țara noastră — asupra dezarmării.

Pasul făcut de guvernul vest-german a dus la adâncirea contradicțiilor în sînul blocului agresiv N.A.T.O. Faptul că guvernul federal de la Bonn nu și-a ținut la curent aliații cu aceste tratative, cel puțin în faza lor incipientă, a stîrnit „mirare și confuzie la Londra și Washington”, după cum afirmă ziarul londonez „Daily Mail”. În Franța, „cercurile politice urmăresc cu îngrijorare discuțiile în legătură cu tratativele privind bazele germano-spaniole”, — afirma corespondentul unei cunoscute agenții de presă. Prezența armatei germane la sudul Pirineilor ar avea o semnificație foarte limpede pentru Franța — scria ziarul „Liberation”. „Aceasta indică reluarea unei acțiuni de încercuire pe care am mai cunoscut-o”.

Dar pînă și cercuri politice influente din R. F. Germană repudiază amintita acțiune a guvernului de la Bonn. Partidul social-democrat și partidul liberal democrat au condamnat-o fățiș, iar unele cercuri creștin-democrate — așadar din partidul aflat la conducerea țării — nu s-au sfiit s-o critice energic, calificînd-o ca „lipsă de instinct politic”.

Ce substrat poate avea acțiunea guvernului de la Bonn?

Populația R. F. Germane își dă desigur seama că guvernul Adenauer, care are revendicări teritoriale spre Răsărit și caută baze militare spre Apus, pornește de la presupunerea că în cazul cînd s-ar hazarda într-o aventură militară agresivă ar atrage imediat asupra teritoriului vest-german o replică teribilă, o lovitură fulgerătoare și nimicitoare. Bazele solicitate în Spania vor fi pregătite ca poziții de rezervă, la adăpostul cărora — dacă, peste tot, ele ar mai putea oferi adăpost cuiva! — militariștii revanșarzi de la Bonn să lupte pînă la ultimul ... spaniol.

Lucrurile nu s-au oprit însă la atât, căci același guvern a cerut baze și „centre de antrenament” pentru trupele sale nu numai Spaniei, ci și Portugaliei, Turciei, Greciei, Franței, Italiei și altor țări. Parc-am fi după Anschluss și München, când Wehrmacht-ul hitlerist își întindea tentaculele cazone peste o bună parte a continentului nostru. Și, ceea ce refuză să mai înțeleagă orice minte sănătoasă, Franța a și acordat guvernului de la Bonn anumite drepturi în această privință. Pe bună dreptate se întreba unul din comentatorii noștri de politică externă: „Cum se împacă aceasta cu cerințele securității europene și franceze? Să fie oare mai puțin primejdioase pentru Franța bazele vest-germane situate de teritoriul ei, decît cele pe care Bonn-ul le solicită în Spania”? (B. Stoian, în „Scînteia”, nr. 4769 din 28 febr. a. c.).

Pînă la urmă, desigur că toate aceste uneltiri ale adepților „războiului rece” se vor sfârșî de voința neclintită a apărătorilor păcii, rămînînd simple ... castele în Spania. Dar pînă atunci, ele alarmează — și cu drept cuvînt! — opinia publică internațională și o cheamă la noi acțiuni concrete de preîntîmpinare și stăvilire a primejdiei pe care o reprezintă astfel de acțiuni dăunătoare procesului de destindere internațională.

*

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

În vreme ce știrea noii acțiuni de subminare a destinderii internaționale, întreprinsă de guvernul de la Bonn, umplea de îngrijorare și revoltă opinia publică de pretutindenea — și mai ales din țările care au experimentat direct rigorile cotropirii hitleriste — în cealaltă emisferă a planetei noastre, milioane de oameni din India, Indonezia și alte țări sud-asiatice, angajați într-o adevărată competiție a spiritului de ospitalitate, primeau cu entuziasm delegația guvernamentală sovietică în frunte cu Dl Nichita Hrușciov și se asociau cu recunoștință la noile manifestări în favoarea dezarmării și a coexistenței pașnice, pe care le prilejuia această vizită și mai ales înțeleptele declarații ale premierului sovietic.

Dintre aceste declarații, cele făcute la Universitatea indoneziană din Djokjakarta în 22 febr. a. c. prezintă o contribuție cu totul deosebită la mersul înainte al acțiunii de limpezire definitivă a situației internaționale.

Referindu-se la posibilitatea eliminării războaielor din viața societății, Dl N. Hrușciov a arătat că această posibilitate decurge din noul raport de forțe pe plan internațional, care s-a statornicit după cel de al doilea război mondial și care se întemeiază pe următorii trei factori: în primul rînd, politica de pace și ideea coexistenței pașnice se bucură în zilele noastre de sprijinul puternic și activ al maselor largi populare din întreaga lume; în al doilea rînd, principiile păcii și coexistenței pașnice stau astăzi la baza

politicii externe a multor state; în al treilea rînd, forțele partizanilor păcii și coexistenței pașnice dispun actualmente de mijloace materiale extrem de impunătoare.

Popoarele afro-asiatice aduc o contribuție de seamă la lupta pentru biruința cauzei păcii. Tocmai de aceea, ele trebuie asociate la acțiunile ce se întreprind pe plan internațional în acest scop salutar. „Au rămas de domeniul trecutului — a spus DI Hrușcirov — vremurile cînd puterile occidentale se legănau în iluzia că istoria universală s-ar făuri numai în cîteva capitale occidentale, în consiliile de administrație ale băncilor care și-au întins tentaculele financiare în întreaga lume, susținute de crucișătoarele puterilor coloniale. Istoria este făurită de popoarele lumii. Poate oare să-și închipuie cineva în zilele noastre rezolvarea vreunei probleme internaționale importante fără China, fără India, fără Indonezia și fără alte state din Asia și Africa”?

Premierul sovietic a arătat și cu acel prilej că pentru apărarea păcii Uniunea Sovietică face tot ce este posibil. U.R.S.S. a fost nevoită să organizeze producția armelor rachete în scopul asigurării securității sale. Dar — a spus DI N. Hrușcirov — guvernul și popoarele sovietice nu intenționează să profite de superioritatea pe care și-au asigurat-o în această direcție spre a practica dictatul sau pentru a-și impune politica și ideologia altor țări și popoare: „Sîntem dispuși să acceptăm chiar și astăzi distrugerea acestor arme, dacă puterile occidentale care dispun de arme atomice vor fi de acord să procedeze la fel. Este îmbucurător să constați că noile eforturi ale Uniunii Sovietice, care au ca scop întărirea păcii în întreaga lume, s-au bucurat de aprobarea caldă a tuturor popoarelor”.

Și cu drept cuvînt, deoarece datorită în primul rînd Uniunii Sovietice, forțele care se opun războiului astăzi sînt mai puternice decît oricînd altădată — și anume nu numai ca prestigiu și autoritate morală, dar și ca mijloace concrete de acțiune în favoarea consolidării păcii și a construirii unei lumi fără războaie. Iar ca să ne dăm seama ce însemnează acest lucru pentru viitorul omenirii, e suficient să nu pierdem din vedere un adevăr elementar: Niciodată, pînă astăzi, perspectivele unui al treilea război mondial n-au apărut mai catastrofale, deoarece capacitatea de distrugere a armelor actuale, a celor termo-nucleare mai ales, practic este nelimitată, iar consecințele dezastruoase pentru întreaga civilizație ar fi incalculabile.

Omenirea zilelor noastre stă plină de speranță în fața revelatorului plan de dezarmare sovietic, prezentat de DI Nichita Hrușcirov Organizației Națiunilor Unite în adunarea generală din 18 septembrie 1959 și așteaptă ca el să fie adus la îndeplinire pe căile pe care le vor indica experții în materie. Ecoul acestui plan a făcut ocolul planetei și nu ne putem închipui ca

el să slăbească sau să se poată stinge vreodată pentru simplul motiv că istoria modernă și contemporană nu cunoaște ceva similar, care să mai fi corespuns într-o măsură atât de vădită unor urgente necesități vitale de talie universală, ca cele privitoare la chezășuirea păcii.

A dovedit acest lucru, între altele, Conferința „mesei rotunde” neoficiale Est-Vest de la Londra, din 2—4 febr. a. c., consacrată dezarmării. Un număr de 53 de reprezentanți ai vieții publice din 16 țări — oameni politici, juriști, economiști, cercetători în domeniul fizicii nucleare, publiciști, cu orientări politice și de credințe religioase diferite — pătrunși de convingerea care însuflețește milioane și milioane de oameni că în actualul stadiu al înarmărilor primejdia care amenință omenirea cere să se ia măsuri pe cât de radicale, pe atât de urgente, s-au întrunit în Westminster Palace (sediul Parlamentului britanic) spre a-și spune cuvântul în problema problemelor zilelor noastre: dezarmarea. Între ei, s-au aflat și reprezentanți ai țării noastre.

Rodul celor trei zile de dezbateri a fost o succesiune de teze înmănușate în documentul final al „mesei rotunde” de la Londra. Aceste teze — cum a arătat Dl Prof. univ. George Ivașcu, unul din delegații români — nu au pretenția de a constitui tot atâtea soluții la vastul complex de aspecte ale problemei dezarmării, a cărei cercetare va fi făcută la Geneva de către reprezentanți autorizați ai Comitetului celor 10 state, printre care și Republica Populară Română. Ele constituie mai degrabă niște considerații echivalând cu tot atâtea argumente în ce privește necesitatea acută și posibilitățile dezarmării generale și totale. Aceste considerații nu sînt la nivelul și, ca atare, pentru uzul experților, ci pentru factorii de opinie publică în acțiunea lor pentru dezvoltarea aceluia climat care să înlesnească un acord cât mai grabnic, cât mai realist și cât mai eficient asupra rezolvării principalei probleme a vieții internaționale.

Toți participanții și-au luat în această privință sarcina de a face cunoscute în țările lor, și — cu ajutorul presei și al altor mijloace — dincolo de hotarele țării lor, temeiurile care fac ca această problemă să fie în centrul atenției tuturor popoarelor, popularizînd argumentele care pledează pentru o tot mai intensă acțiune în scopul asigurării omenirii împotriva primejdiei care o amenință.

Ce este de reținut din constatările „mesei rotunde” Est-Vest de la Londra?

1. — Întîi de toate, o constatare de ordin general: Omenirea trece actualmente printr-o primejdie atât de mare încît îngrijorarea care stăpînește cugetele pătrunse de spiritul de răspundere față de soarta ei ulterioară este pe deplin justificată. Primejdia aceasta zace în consecințele inimaginabile pe care le-ar avea un al treilea război mondial, în condițiile de luptă pe

care le presupun armele termo-nucleare. De această primejdie nu ne poate scăpa decît un acord asupra dezarmării. Cu cît el se va produce mai curînd, cu atît se va curma mai rapid și mai prompt îngrijorarea prin care trece omenirea conștientă de pericolul care o amenință.

2. — În al doilea rînd, Conferința „mesei rotunde” de la Londra a fost unanimă în a condamna sever orice reluare a experiențelor cu arme nucleare, inclusiv experimentarea bombei atomice franceze în Sahara. Pe de altă parte, conferința s-a atașat deschis ideei „dezangajărilor nucleare”, idee considerată în eventuala ei realizare, pînă la efectuarea dezarmării generale, ca o etapă care ar oferi o garanție de securitate regiunii balcanice și adriatice. La acest loc a fost apreciată foarte favorabil cunoscuta propunere a Dlui Chivu Stoica, președintele Consiliului de Miniștri al R. P. Romîne, pentru crearea unei zone a păcii în Balcani.

3. — În al treilea rînd, participanților la Conferința „mesei rotunde” de la Londra le-a apărut deosebit de îngrijorătoare politica revanșardă de reînarmare și de recrudescență a militarismului, pe care actualul regim din Republica Federală Germană o susține mai mult sau mai puțin fățiș. Această politică primejdioasă a fost denunțată la masa conferinței chiar de un reprezentant al opiniei publice vest-germane, pastorul evanghelic Mochalski. DSA a arătat că tînăra generație din R. F. Germană este crescută în spiritul revanșei și al militarismului. Deci, dacă vrem dezarmare, să începem prin a opri reînarmarea Germaniei occidentale.

„În lumina ultimelor încercări ale guvernului vest-german de a îngheba axa Bonn—Madrid și de a trimite — ca pe vremuri Hitler — forțe germane în Spania, strigătul de alarmă al pastorului Mochalski apare tuturor cu atît mai justificat. Necesitatea imediată, ca atare urgența măsurilor de dezarmare, a constituit pentru toți participanții aspectul cel mai pregnant al întregii probleme. De aici și modul realist cum a fost privită chestiunea controlului. Căzînd de acord asupra formulei: nici dezarmare fără control, nici control fără dezarmare, vorbitorii (printre care, mai ales, francezii) au subliniat că cel mai important lucru în momentul de față este nu atît definirea în sine a celui mai perfect sistem de control, cît pașirea neîntîrziată la măsuri concrete și substanțiale de dezarmare”.

4. — În al patrulea rînd, conferința în chestiune a dezbătut problema consecințelor economice ale dezarmării, dovedind și prin aceasta că discuțiile s-au purtat tot timpul pe o bază realistă.

E neîndoios că dezarmarea ridică această problemă: Ce-i de făcut cu oamenii și cu mijloacele materiale pe care ea le eliberează din sistemul organismelor militare oficiale și al producției de materiale și echipament de luptă? Nu va pricinui această operație o criză economică de nerezolvat?

După ce a ascultat raportul de specialitate prezentat de un economist sovietic, în jurul căruia s-au angajat cuvenitele discuții, Conferința „mesei rotunde” de la Londra a ajuns la următoarea încheiere:

Considerăm că dezarmarea nu va provoca o criză economică. Dimpotrivă, dezarmarea va permite societății omenеști să economisească și să folosească în mod productiv enormele resurse actualmente pierdute tocmai din cauza cursei înarmărilor. Asemenea pierderi sînt, în țările occidentale, considerabil mai ridicate decît cele suferite de producția industrială în anii crizelor economice. E adevărat că una din problemele cele mai complexe ale dezarmării este aceea a readaptării la altă muncă a oamenilor care vor avea nevoie de o altă întrebuințare în urma lichidării forțelor armate și a producției de război. Partizanii „războiului rece” și, deci, ai cursei înarmărilor, se sîrțează să speculeze mai ales asupra acestui aspect al problemei, dar susținerile lor sînt fără consistență. Un exemplu l-au oferit chiar Statele Unite ale Americii, unde la sfîrșitul celui de al doilea război mondial numărul oamenilor ce trebuiau scoși din producția de război se ridica la 27 milioane. Totuși — după cum a arătat raportorul amintit — aceasta n-a făcut să crească șomajul dincolo de proporțiile considerate „normale” în această țară.

Dezarmarea generală și totală, garanție sigură a unei păci trainice, va stabili relații de încredere între toate țările, în ciuda ideologiei și a regimurilor sociale diferite. Noul climat politic care se va instaura atunci pe glob va favoriza vaste schimburi mondiale. Extinderea comerțului mondial va mări deosebit pentru țările evoluuate, ceea ce se va repercuta favorabil pe piața lor internă și, în consecință, va stimula creșterea producției.

Pe de altă parte, efectuarea dezarmării va permite ca din mijloacele materiale eliberate prin săvîrșirea ei să se treacă pe scară mare la ajutarea țărilor slab dezvoltate din punct de vedere economic. O creștere rapidă a volumului de ajutorare a acestor țări, prin folosirea mijloacelor care sînt acum cheltuite pentru război, va asigura o ridicare substanțială a nivelului de trai a sute de milioane de locuitori ai acelor țări.

Trecerea economiei de război la producția de pace se prevede a fi extrem de dificilă pentru statele capitaliste. „E vizibil că în Apus — scrie comentatorul citat — trecerea economiei la construcția pașnică apare unora prea inedită pentru a nu produce o anume îngrijorare și că în această privință perspectiva economiei de pace e încă departe de a fi suficient elaborată. Contradicțiile de clasă își spun și-și vor spune cuvîntul”. (Vezi ziarul „Scînteia”, nr. 4771 din 2 martie a. c.).

Planul sovietic de dezarmare generală și totală controlată, prezentat de DI N. Hrușciiov în ședința Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite din 18 septembrie 1959 și adoptarea lui unanimă ca bază de discuție pentru tratativele ulterioare în problema trecerii la efectuarea dezarmării, reprezintă un câștig imens pentru opinia publică internațională: Ea și-a văzut ridicată la rang de preocupare de suprem for internațional năzuința de căpetenie pe care o nutrește. Luptătorii pentru pace din toată lumea au cules destule biruințe în cei peste zece ani de zbateri cuminiți și statornice pentru preîntâmpinarea unui război mondial, pentru așezarea în lume a unui climat de încredere și prietenie, de coexistență pașnică, de colaborare și bunăvoină reciprocă. Dar cea mai mare dintre aceste biruințe este fără îndoială luarea în considerare, la nivel de O.N.U., a necesității dezarmării. Comitetul celor zece state — între care se află și R. P. Română — va avea să studieze modalitățile de trecere la efectuarea dezarmării. Opinia publică de pretutindenea, între timp, nu stă cu mâinile în sân. Dimpotrivă, ea colaborează intens și statornic, dînd o voinică mîna de ajutor factorilor competenți angajați în elaborarea măsurilor pentru ducerea la bun sfîrșit a acestei lucrări de importanță fără egal. Conferința „mesei rotunde” de la Londra reprezintă numai unul din exemplele de acest fel.

După nici o jumătate de an de la prezentarea planului sovietic de dezarmare generală și totală controlată, omenirea a ajuns la convingerea că încărcarea actualelor bugete militare ale țărilor capitaliste cu noi sume e din ce în ce mai dificilă de explicat. Urzitorii și susținătorii „războiului rece”, înfrunțați față de atîtea ori de către luptătorii pentru pace, încep să „înghețe” pe delături, deoarece înșiși experții în materie au început să le dezvăluie flancurile, arătînd că nu există motive de îngrijorare din punct de vedere economic în ce privește consecințele trecerii la efectuarea dezarmării. Oamenii, popoarele, statele lumii vor ști să dea întrebuintări mult mai utile fondurilor astronomice pe care le toacă acum cursa înarmărilor. Mizeria, lipsurile de tot felul, acolo unde mai stăruie ca o pată urîță pe obrazul civilizatului nostru veac, vor dispărea. Vor dispărea cu desăvîșire și pentru totdeauna. În locul stărilor de încordare dintre state, va triumfa prietenia; în locul suspiciunilor, va înflori încrederea reciprocă; coexistența pașnică va lua locul relațiilor artificiale care mai dăinuie încă între statele cu sisteme social-politice deosebite. Oamenii se vor bucura de acest lucru. Toți, de pretutindenea!

Am pornit pe calea cea dreaptă, care ne va duce la izbăvirea de teamă, de neahznă, de primejdii inimaginabile. Astăzi avem de ales între coexistență și inexistență.

Am ales demult, din primele ceasuri ale trezirii noastre la conștiința primejdiei atomice. Toți luptătorii pentru pace ne-am pronunțat atunci pentru viață, împotriva morții, pentru coexistență pașnică, împotriva pustiiilor ucigătoare pe care le-ar pricinui un război dus cu armele de luptă actuale.

Noi mergem pe calea vieții cu hotărîre creștinească și cu însuflețire patriotică, pînă vom ajunge la limanul speranțelor noastre și ale întregii omeniri: pace în lume, bunăstare peste tot, pentru de-a pururi!

REDACȚIA

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

ȘI ASTA-I TOT „AD MAJOREM DEI GLORIĂM”?

Incepînd din 1955, Dl Nichita Hrușciov, președintele Consiliului de Miniștri al Uniunii Sovietice, duce din țară-n țară și dintr-un continent în-altul — cu o energie care nu știe de oboseală — flamura păcii și priteniei între popoare. Oamenii se bucură sincer de aceasta și speranțele noastre în posibilitatea eliminării războiului din viața omenirii cresc, pentru că în spatele incomparabilului mesager al păcii stă nu numai cel mai puternic și mai înaintat stat al lumii contemporane, nu numai forța lagărului socialist cu nebiruita lui coeziune lăuntrică, ci însași conștiința zbuciumatei omeniri a vremii noastre.

Recent, Dl Hrușciov a vizitat patru țări — cele mai mari — din Sud-Estul Asiei. Acolo a fost primit ca-n poveștile orientale, așa cum știu să primească milioanele de suflete fremătătoare ale maselor populare cînd cineva reușește să le cîștige încrederea, dragostea și prețuirea. Solul popoarelor sovietice, pe unde trece, le cîștigă pe toate trei. Cum se explică acest lucru?

Foarte simplu! Masele populare de pretutindeni văd în Dl Hrușciov pe reprezentantul unui stat mare și puternic, care pentru prima oară în istorie nu caută să folosească forța de care dispune pentru a impune lumii dominația sa, ci pentru a instaura în lume, prin mijloace de convingere, coexistența pașnică și pacea. Unde s-a mai pomenit apoi ca șeful guvernului unei mari puteri să fi avut vreodată o atît de umanitară concepție despre relațiile internaționale economice-financiare încît să înlocuiască tranzacția comercială, subjugantă prin ea însași, cu adevăratul ajutor menit să pună pe picioare și nu să secătuiască economia unui nou stat? În numele popoarelor sovietice, Dl Hrușciov a introdus și această revoluție a mărinimiei socialiste în relațiile internaționale.

Francezii din toate părțile țării, în frunte cu parizienii, i-au pregătit o primire strălucită, vrednică de bunul gust, de ospitalitatea în care excelează și de tradițiile lor revoluționare și progresiste. La Paris, cu săptămîni înainte, paralel cu pregătirile oficiale, nenumărați cetățeni își procurau și verificau de zor periscoapele. Cu ele, peste capetele mulțimii ce se pre-

supunea că se va masa pe parcurs, aceștia se asigurau să vadă cortegiul oficial așa cum văd cei din submarine la suprafața apelor. Cele mai felurite categorii de oameni l-au invitat pe Dl Hrușciov să-i viziteze la casele lor. Cu toate că în cele zece zile de popas în Franța a premierului sovietic nu era cu puțință să se răspundă unor atît de delicate solicitări, semnificația gestului și frumusețea lui rămîn intacte.

Dar cei ce nu văd cu ochi buni limpezirea și alinarea situației internaționale au încercat să-și facă auzită stridența notelor lor discordante în atmosfera de armonie obștească ce caracteriza și învăluia Franța aflată în emoțiile așteptării oaspetelui sovietic. Faptul nu poate surprinde pe nimeni. Politica de pace și coexistență pașnică a Uniunii Sovietice are încă o seamă de adversari în toate țările occidentale: adeptii „războiului rece” — cit pe față, cit într-ascuns — sînt ostili acestei politici salvatoare pe care o împărtășește aslăzi majoritatea covîrșitoare a omenirii.

Nu e surprinzător nici faptul că între aceștia se află și anumiți bisericiani romano-catolici, știută fiind poziția negativă, obstrucționistă a Vaticanului față de țările lagărului socialist. Dar ceea ce este inadmisibil, după cele mai elementare rinduieli ale omeniei, este să vezi slujitori bisericești care de la amvon propovăduiesc pacea, aliniindu-se cu potrivnicii înrăiți ai păcii și buneivoini dintre oameni. E ceea ce a făcut, între alții, cardinalul Feltin. În loc să adopte ca orice bun cetățean punctul de vedere al ocîrmuirii de stat — care prin Președintele De Gaulle a ajuns la concluzia că această înaltă vizită e o cinste pentru Franța și e utilă cauzei păcii — sau măcar să tacă, abținîndu-se de la orice manifestare față de ea, cardinalul Feltin s-a grăbit să se situeze alături de cei cîțiva obstrucționiști din sinul organizațiilor ultrareacționare, înhămați la carul hodorogit al „războiului rece”, care au încercat să impună sau să sugereze subordonaților lor atitudini de rezervă față de vizita premierului sovietic.

O astfel de atitudine poate să fie în vederile Vaticanului, dar realitatea a dovedit că ea nu place clerului și credincioșilor romano-catolici din Franța. Aceștia aveau altă părere, iar părerea lor au concretizat-o în fapte slujitori bisericești de seamă, cu influență deosebită asupra obștilor credincioase.

Unul dintre aceștia este venerabilul Părinte canonic Felix Kir.

Conștiu de datoria patriotică ce-i incumbă într-o astfel de împrejurare deosebită, Părintele Kir și-a propus și și-a exprimat dorința și hotărîrea de a-l primi personal — la 28 martie a. c., conform programului oficial — pe Dl Nichita Hrușciov, atît în îndoita sa calitate oficială de primar al orașului Dijon și decan de vîrstă al Adunării Naționale a Franței, cit și ca vechiu și vajnic luptător pentru pace.

Dar hotărîrea aceasta nu era pe placul vîrfurilor ierarhice de la Roma și din Franța, care se grăbiseră să dea celor dispuși încă să-i mai asculte,

indicații de „rezervă” și „răceală” față de călătoria înaltului oaspete sovietic, indicații cu totul depășite, peste tot, de reacția entuziastă a maselor populare la simpla apariție a premierului Uniunii Sovietice. Și atunci, cum era de așteptat, au intrat în funcțiune demersurile și presiunile — mai mult sau mai puțin „morale” — prin care se urmărea determinarea Părintelui canonic Kir de-a „boicota” înalta vizită de stat sovietică. Nesocotindu-le cu pilduitoare energie, Părintele Kir, între alte, a declarat:

„Papă-nepapă ... Am 84 de ani și sint prea bătrîn ca să-mi schimb ideile. De ce să prelungim războiul rece cînd nimic bun nu poate să iasă din aceasta? ... Dacă miine ar izbucni o conflagrație internațională, am avea tot interesul să-i avem pe ruși alături de noi ... Dacă nu am fi avut Rusia care să blocheze 265 de divizii germane, noi am fi și astăzi sub jugul germanilor” — a încheiat Dsa referindu-se la cel de al doilea război mondial.

Sînt constatările și ideile lucide ale unui demnitar bisericesc care a trecut prin vămile aspre a două războaie mondiale și care își dă seama ce ar însemna un al treilea, cu armamentul nimicitor de astăzi. Indirect, Părintele canonic Felix Kir pare că avertizează asupra pericolului militarist revanșard ce-i amenință patria de dincolo de Rin. Recrudescența nazistă, excesele rasiale, prigonirea luptătorilor pentru pace — între ei, și pastori — în Republica Federală Germană pot să fie, dacă popoarele slăbesc vigilența, preludiul unei nenorociri mai mare decît toate cele ce au precedat-o în veacul din urmă. Memoria octogenarului preot patriot n-a obosit. El știe cît a suferit Dijonul — acest Stalingrad francez — din partea cîmpitorilor prusaci și hitleriști. Știe, pentru că a experimentat pe cont propriu cruzimea neomenoasă a drang-ului teuton, în dubla lui dezlănțuire wilhelmiană și hitleristă. Cînd Franța gemea și scrișnea din dinți sub strînsoarea crucii încîrligate, Părintele Kir se ascundea de naziști undeva în regiunea Langres, la o depărtare de aproximativ 80—100 km de Dijon. Acolo, laolaltă cu alți neînfricați luptători din rezistență, pregătea cele de trebuință pentru ziua cea mare a eliberării. Cînd aceasta a venit, venerabilul bătrîn — era septuagenar atunci — a intrat în Dijonul încă fumegînd în turela celui dintîi tanc francez care-și descărca rezervele de muniție în perfidul ocupant alungat și azvîrlit peste Rin. Populația orașului-erou — căci Dijonul este cavaler al Legiunii de onoare, cea mai înaltă distincție republicană franceză — îl adoră și îl ascultă pe Părintele Kir ca pe un tată. Ea l-a și ales deputat în Adunarea Națională a Franței. A candidat ca independent și nu e un secret pentru nimeni că convingerile sale politice sînt de dreapta, moderată. Cu toate acestea, Părintele Kir îl aștepta pe premierul sovietic ca pe un mare prieten de depărte.

Văzînd că nu o poate scoate la capăt cu acest cald și convîns sprijinitor al vizitei Dlui Hrușciiov, ierarhia romano-catolică franceză, executînd ordine

tainice de dincolo de Alpi, a recurs la amenințări grosolane, care amintesc de vremurile smolite ale Evului Mediu, de intervențiile brutale și singeroase ale inchiziției în viața și-n conștiința oamenilor liberi. Scurt, Părintele Kir, în caz de nesupunere, urma să fie tradus în fața unui tribunal ecleziastic. Ce însemnează aceasta, își poate da seama oricine știe că așa-zisul „Sfântul Oficiu”, astăzi în funcțiune la Vatican, nu se deosebește decît în firmă de tenebroasa sa înaintașă mai sus amintită. Ripostînd, într-o scrisoare trimisă episcopului de Dijon — executantul direct al dispozițiilor confidențiale primite de aiurea în această chestiune — Părintele Kir, profund îndurerat sufletește, spunea, între altele: „Voi vă plingeți re cortina de fier. În realitate voi sînteți aceia care trageți cortina de fier. Eu puteam fi un interlocutor corespunzător. Domnul Hrușciiov a întredeschis ușa, iar voi ați trîntit-o”.

Și apoi, trăgînd nădejde că poate se vor potoli cei ce-i torturau conștiința clară și neșovăielnică în fața lucrului bun pe care ținea să-l săvîrșească, și-a pregătit discursul de primire la Dijon a înaltului oaspete sovietic.

Dar, în cele din urmă, noii inchiizitori, neșînd siguri că vor fi ascultați — sau, mai degrabă, fiind siguri că nu vor fi ascultați — au recurs la ajutorul forței. „Cu patru ore înainte de sosirea Dlui Hrușciiov la Dijon — relatează corresponsentul agenției americane UPI — poliția l-a îndepărtat pe canonicul Kir, primarul orașului, trimițîndu-l spre o destinație necunoscută”, spre a se asigura că nu se va întîlni cu oaspetele sovietic. „Canonicul a plecat cu un automobil al poliției. El era fără pălărie, fața sa era lividă și făcea semne agitate cu brațele în aer. Ordinul acesta vine, se pare, de la Roma”.

Populația Dijonului i-a făcut Dlui Hrușciiov o primire deosebit de călduroasă pentru „Nordul grav” al Franței, o primire de aprindere meridională. Locuitorii orașului erau își vedeau astfel recunoștința nu numai față de marele purtător actual al ramurii de măsline, ci și față de vitezele popoare sovietice, care au luptat, au sîngerat, s-au jertfit și au biruit și pentru ca Franța de astăzi să poată înflori în pace și libertate. În mod cu totul deosebit i-a mișcat desigur și le-a răscolit străfundurile inimilor declarația făcută de premierul Hrușciiov, la sosirea pe pămîntul francez, în care, între altele, a strecurat un amănunt dătător de fiori pentru parizieni și pentru dijonezi deopotrivă: diviziile hitleriste care au cîmpănit capitala Franței în 1940, nu mai există; ele au fost complet nimicite la Stalingrad.

Comentatorul ziarului parizian „Le Figaro” apreciază că etapa de la Dijon a vizitei Dlui Hrușciiov a fost „cea mai strălucită și mai colorată din întreaga călătorie”, de pînă acolo. Relatînd primirea de la Dijon, ziarul „Paris Jour” sublinia că „uralele locuitorilor au constituit nu numai un

salut adresat lui Hrușciov, dar în același timp un răspuns dat de dijezei episcopatului. Locuitorii își iubesc primarul și au ripostat atitudinii Bisericii” romano-catolice, ale cărei virșuri credincioși ar fi vrut să le vadă alături de ei, împărțând entuziasmul obștesc, nu solidarizându-se cu puținele „fosile politice” (expresia e a presei progresiste franceze) care unelteau, neputincioase, acte de boicotare a vizitei de stat sovietice.

Exprimind protestul opiniei publice franceze față de acțiunile bisericilor papali care „au împiedecat prezența primarului din Dijon într-o zi când el era necesar, ceea ce depășește măsura”, ziarul „Le Monde” scrie: „Acțiunea Vaticanului nu privește numai raporturile ierarhice între un primar și guvernul său. În condițiile în care ea s-a produs, ea constituie o intervenție directă în diplomația internațională”. Aceasta apare cu atât mai condamnat — scrie ziarul citat, în continuare — cu cât „Dl Hrușciov este pe cale să cîștige cu surisul său cuceritor turul Franței, iar succesul vizitei sale apare ca definitiv obținut”. La rîndul său, ziarul „France Soir” comentînd emoția provocată de măsura luată împotriva Părintelui Kir, sublinia că este „intervenția fătășă cea mai importantă a Bisericii în chestiunile laice ale Franței, de la legea din 1905 cu privire la separarea Bisericii de Stat”.

Manevrele inadmisibile ale ierarhiei romano-catolice nu și-au ajuns ținta întru nimic. Ele au îndurerat, inutil, pe un venerabil bătrîn, preot și erou național, care a trebuit să constate cu amărăciune și poate cu oroare că mai-marii săi eclesiastici, care propovăduiesc pacea și bunăvoința, îl împiedecă în mod brutal să le servească pe amîndouă.

În locul său, adjunctul de primar Veillet, după ce a urat bun venit D-lui Hrușciov la primăria din Dijon, a dat citire discursului pregătit anume în acest scop de Părintele canonic Kir. În acest discurs, cald și simțit, primarul orașului aduce omagii „poporului curajos care a triumfat în fața celor 265 de divizii germane” în orașul Stalingrad, care „a blocat în mod definitiv pe năvălitori”. Părintele Kir declară mai departe că „dacă Armata Rusă nu ar fi făcut pe adversar să se retragă în mod definitiv, noi francezii am fi încă sub dominația străină”. De aceea, „în fiecare an, cu prilejul aniversării victoriei, drapelul roșu flutură alături de drapelul francez pe fațada primăriei noastre”. „Astăzi — spune discursul în continuare — doresc să salut în persoana Dvs. pe unul din adversarii cei mai activi ai războiului rece, război care costă foarte scump întreaga omenire și care nu aduce nici un avantaj nimănui... Țin să salut activitatea Dvs., eliberată de formule oficiale și mohorîte, într-un domeniu delicat poate, dar cu toate acestea eficace”.

În încheiere, referindu-se la înfrățirea dintre orașele Dijon și Stalingrad, Părintele canonic Felix Kir spune: „Aceasta este o dovadă a ceea ce dorim noi, adică înțelegerea cu poporul vostru care în multe împrejurări

din trecut a dovedit Franței stima și simpatia sa și de aceea orașul Dijon vă exprimă astăzi cele mai bune urări ca să puteți continua încă multă vreme activitatea Dvs. împotriva războiului rece”.

După aceea, în numele primarului orașului, canonicul Kir, vice-primarul a oferit premierului sovietic un dar, spre amintire a acestei vizite plăcute și cinstitoare.

Răspunzînd, Dl Hrușciiov a omagiat Dijonul pentru pleiada de oameni valoroși pe care acest oraș i-a dat științei, culturii și artei, precum și pentru înflăcăratul patriotism dovedit de atîtea ori de locuitorii lui. În 1870, împreună cu voluntarii lui Garibaldi, aceștia au luptat împotriva năvălitorilor prusaci. Centru de seamă al rezistenței franceze, în suburbiile Dijonului, prizonierii sovietici, organizați în detașamente de partizani, au luptat cot la cot cu patrioții francezi împotriva cotropitorilor hitleriști.

Exprimîndu-și bucuria că între Dijon și Stalingrad s-au stabilit și se dezvoltă cu succes relații trainice de prietenie, Dl Nichita Hrușciiov a continuat prîn a face elogiul Părintelui canonic Kir, spunînd:

„Știm prea bine că un rol important în înfrățirea Dijonului cu Stalingradul l-a avut primarul orașului Dvs., stimatul Felix Kir, decanul de vîrstă al Adunării Naționale Franceze. Oamenilor sovietici le sînt bine cunoscute curajul și neînfricarea de care canonicul Kir a dat dovadă în timpul celor două războaie mondiale împotriva agresorilor germani. Dl Kir a participat activ la mișcarea de rezistență și a intrat în Dijon cu cel dintîi franc francez în timpul eliberării orașului.

Astăzi Felix Kir își dedică energia sa neobosită luptei pentru pace. Acum există mai mult ca oricînd posibilități pentru aceasta. Ca urmare a eforturilor susținute ale popoarelor s-a realizat o destindere a încordării internaționale și s-au făcut pași importanți spre lichidarea „războiului rece”, despre care, recent, venerabilul canonic Kir a spus pe drept cuvînt: „El costă scump întreaga omenire și nu aduce nimănui nici un folos”. Lichidarea „războiului rece” este un pas important spre o pace trainică. Are dreptate Dl Kir cînd spune: „Pacea nu se naște de la sine, ea trebuie făurită”. De aceea toți cei care nu doresc noi războaie și pustiiri atomice, trebuie să-și unească eforturile... Regret foarte mult că nu am avut prilejul, și probabil nu voi avea prilejul să mă întîlnesc cu acest minunat om care a dat dovadă de un excepțional patriotism și de o voință neclintită în lupta pentru Franța, în lupta pentru poporul francez.

Înțeleg îndeosebi suferințele preotului Kir. El a trebuit să treacă prin multe în lupta pentru orașul său. Dijonul a stabilit legături cu Stalingradul și, ca apărător al Stalingradului, (în timpul războiului am fost membru al Consiliului militar al frontului de la Stalingrad) înțeleg prea bine greută-

file prin care au trebuit să treacă popoarele noastre în lupta pentru apărarea patriei lor împotriva dușmanului comun”.

De încheiere, Dl Hrușciiov a avut aceste mișcătoare cuvinte de apreciere pentru preoții care participă activ la purtarea luptei pentru pace:

„Imi face mare plăcere să vă vizitez și îmi face plăcere să constat că gândurile mele, ca președinte al Consiliului de Miniștri al U.R.S.S., și gândurile și eforturile unor preoți din lume au aceeași direcție — de a lupta pentru pace, de a asigura pacea între popoare, de a asigura fericirea oamenilor”.

„Preotul Kir nu este aici. Suflă în suflă însă este cu noi, suflă este cu mine. Il îmbrățișez și îl felicit pentru eforturile pe care le depune în lupta pentru pace, în lupta pentru măreția Franței” — a spus premierul sovietic. Apoi, în amintirea vizitei făcute la Dijon și ca semn al întăririi legăturilor de prietenie cu dijonezii, Dl Hrușciiov a oferit în dar Părintelui Kir și locuitorilor acestui oraș un tablou înfățișând Stalingradul în construcție.

Acestea s-au petrecut luni 28 martie 1960.

În seara aceleiași zile, Părintele canonic Kir s-a putut înapoia la locuința sa. Asaltat de ziariști, el a declarat unui corresponsent de presă român, următoarele:

„Mie nu mi-e teamă de nimic. Doresc să-l întâlnesc în viitor pe Hrușciiov deoarece el, ca și mine, acționează pentru pace”.¹

*

Cele petrecute la Dijon nu constituie o noutate pentru cine cunoaște anumite năravuri eclesiastice din pricina cărora am tras și noi destule înaintea de așezarea în țară a stăpînirii politice a poporului muncitor.

Dar faptul că astfel de manevre se exercită în continuare și oarecum în virtutea inerției, nu constituie o circumstanță atenuantă pentru urzitorii și executorii lor. Aici — dincolo de orice alte considerente superioare, care sînt de resortul unor factori ce ne depășesc — e evident că a fost călcat în picioare, cu brutalitate împinsă pînă la grosolănie, un elementar principiu de morală creștină: acela privitor la obligativitatea primirii de oaspeți, ori cînd, oriunde, ori cîne ar fi ei! În afară de aceasta: În cazul de față era la

¹ Dorința aceasta s-a împlinit. Transcriem relatarea Agerpres: „Paris 17. — TASS transmite: În după-amiaza zilei de 17 mai N. S. Hrușciiov, președintele Consiliului de Miniștri al U.R.S.S., l-a primit la reședința sa de la ambasada sovietică din Paris pe canonicul Felix Kir, deputat în Adunarea Națională Franceză, primarul orașului Dijon.

Nikita Sergheevici Hrușciiov a ieșit în curtea ambasadei pentru a-l întâmpina pe Kir. N. S. Hrușciiov și Felix Kir s-au îmbrățișat cu căldură și s-au sărutat. Apoi între N. S. Hrușciiov și Felix Kir a avut loc o caldă convorbire“.

mijloc obrazul unui oraș-erou, ca Dijonul, obrazul Franței, care l-a primit pe premierul sovietic așa cum era de așteptat.

Dar mai presus de toate, ierarhia romano-catolică din Franța, care a împiedecat întâlnirea dintre Dl Hrușciuv și Părintele canonic Kir, și-a dezvăluit încă odată adevărata ei față de apendice retrograd al rataților din oficinele „războiului rece”. Fapta ei este un ultragiu adus Evangheliei lui Hristos, pe care pretinde că o propovăduiește fără greș. În loc să se răfuiească fără contenire și fără slăbire cu cei ce îngreunează marșul universal spre o lume fără arme și fără războaie — lumea păcii și buneivoini, pe care a dorit-o Mintuitorul — vîrfurile conducătoare romano-catolice din Franța pun bețe-n roate unor manifestări de-o delicateță ireproșabilă, ca cele pregătite de Părintele canonic Kir în cinstea premierului sovietic, în cinstea celui mai vajnic, mai lucid și mai influent apărător al păcii din zilele noastre.

Și astfel de atitudini provocatoare tot „ad maiorem Dei gloriam” au fost urzite?

Populația Dijonului, presa laică franceză de toate orientările și masele populare cu entuziasmul lor sincer și spontan au răspuns cum se cuvenea amestecului inadmisibil al prelaților papali în treburi care nu sînt de resortul lor.

Dar, mai presus de toate, a răspuns acestei acțiuni provocatoare însuși premierul sovietic Dl Nichita Hrușciuv. A răspuns în modul cel mai demn și mai usturător totodată: nu a luat act de ea. Mai mult decît atît: Fără să pomenească un cuvînt măcar despre inospitalierele „fosile politice” de toate speciile, neegalatul mesager al păcii a elogiat „eforturile unor preoți din lume” — de diverse apartenențe confesionale — care „au aceeași direcție” ca și eforturile premierului sovietic și ale tuturor oamenilor de bine, de pretutindeni: apărarea păcii, fericirea oamenilor.

Pr. Prof. Dr. GRIGORIE MARCU

POEZIA VECHIULUI TESTAMENT

Poezia este „arta de a exprima o idee sau un sentiment în mod plastic, cu ajutorul imaginilor, al ritmului, sub formă de versuri”.¹

„Ceea ce este floarea în natură, este poezia în literatură”.² Prin frumusețea ei, prin culoare și aromă floarea face fermecător colțul de pământ în care crește. Ea saltă privirea de plăcere și desfătare. O asemenea mireasmă desfătătoare este creația artistică în versuri a unui poet. Nu în zadar asociaseră cei vechi poezia cu muzica și cu dansul, poate ca să spună că prin metrică și rimă poezia se găsește alături de cele mai influente creații ale spiritului.

Poezia Vechiului Testament este religioasă ca și proza și deci nu există deosebire de fond între poezie și proză. După formă poezia V. T. se deosebește de proză prin ritm, specie și dicțiune. În poezia V. T. se folosește ritmul, al ideilor, caracterizat prin așa numitul paralelism. În paralelism se pune interesul pe idee nu pe podoabele exterioare. Specii are poezia V. T. două, liric, avînd ca element de bază simțirea, și didactic, cînd are ca temei intelectual, rațiunea. Iubirea de Dumnezeu, fericirea și pacea este tema centrală a liricei biblice. Poezia didactică este — de obicei — un elogiu al virtuților. Spre a trezi măreția lor arată cît de rupt de realitățile sociale este cel care nu le practică. În ce privește dicțiunea găsim o armonie desăvîrșită între fondul și forma poeziei. Ideilor profunde, între care predomină cele religios-morale, le corespunde un stil propriu, o vorbire cuviincioasă, dar energică și convingătoare. În poezie scriitorii V. T. pun interesul pe energia ideii, care captivează. Tropii și figurile, întrebuințate

¹ Dicționarul limbii romîne literare contemporane, vol. III, București 1957, p. 482.

² E. König, Die Poesie des Alt. Testament, Leipzig, 1907, p. 1.

des, redau avîntul sufletesc al poetului și introduc în ființa noastră ideea, ca și cînd ar fi crescut în sufletul nostru, ca și cînd ar fi a noastră proprie.

Cea mai veche poezie biblică se găsește în Gen. 4, 23—24. Este așa numita Cîntare a lui Lameh:³

„Ada și Țila, ascultați glasul meu,
Femei ale lui Lameh, băgați în ureche spusele mele,
Am ucis un om pentru rana mea,
Și un tînăr pentru vînătaia mea!
Dacă va fi de șapte ori răzbunat Cain
Lameh va fi de șaptezeci ori șapte”.

Aceasta este o poezie lirică. Ea constă dintr-o introducere și patru stihuri. După formă avem aici un paralelism, cînd aceeași gîndire se reproduce încît versurile care urmează dau cititorului impresia unei repețiri. Paralelismul e sinonim, căci aceeași idee se exprimă în mai multe membre din propoziție. Strofa este un imn al crimei: Lameh își elogiază bravura sa de a fi ucis un om, prin întrebuintarea arbitrară a invențiilor tehnice, inventate de fiul său Tubalcain. Persoana ucisă s-ar putea să fie Cain. Poezia informează că oamenii, din linia lui Cain, duc o viață sensibilă. Pentru o mică ofensă omul era gata a-și înarma brațul și a-l trece între morți pe semenul său. Cifrele 7 și 70 sînt cifre rotunde. Sensul lor nu este acela că Lameh va fi de 70 de ori iar Cain de 7 ori răzbunat, ci că ei vor fi pedepsiți foarte aspru. Cifrele indică răzbunarea în gradul cel mai înalt și cel puțin după principiul talionului, prezăvut la Gen. 9, 5.

Viața omului e un capital prețios. Nimeni n-are dreptul să ia viața cuiva, de aceea pentru crima de omucidere se prevedea, în epoca veche, pedeapsa capitală. Răzbunarea se făcea după principiul talionului: „ochi pentru ochi”, adică pentru faptă răsplată, năpastă pentru năpastă.

Lameh e conștient de crima săvîrșită. Verificîndu-și bravura o face cu scopul de a inspira temerea între bărbați și respectul și admirația femeilor. Aceasta este atitudinea obișnuită a haiducilor.

Moise a încadrat această creație artistică în cartea sa pentru a-i da o întrebuintare moral-religioasă. El învață că omul e creat „după chipul și asemănarea lui Dumnezeu”. Omorînd pe

3 Cf. Gen. 4, 22.

om se micșorează numărul exemplarelor care poartă imaginea divină, săvârșindu-se o crimă și împotriva lui Dumnezeu. Unul din idealurile omului este înmulțirea pe pământ (Gen. 1, 26). Datoria lui este de a veghea ca să nu se sfârșească acest ideal. Aceste adevăruri se exprimă într-o poezie simplă și caldă. Expresiile sînt populare. Și ca extensiune Cîntarea lui Lameh este extrem de redusă: o introducere și patru stihuri, în care se frămîntă aceeași idee. Probabil că Lameh și-a doinit singur isprava. „Poezia apare deodată cu cîntarea. Ele sînt egal de importante, și ele rămîn multă vreme neseperate. Abia într-o epocă avansată a culturii s-a ajuns a se considera poezia de sine stătătoare”.⁴

Pe de altă parte, cîntarea e oarecum partea practică a poeziei, ea este așazicînd o parte din acțiunea poeziei. O poezie pusă pe note se popularizează mai ușor. „Cînd cuvîntul cîntat este acompaniat de dans, ceea ce pare să fi fost cazul nu numai cu Cîntarea Miriamei, ci cu aproape toate cîntările pe care le studiem, activitatea estetică devine mult mai completă. Emoția artistică este în esență socială. Scopul suprem al artei este de a produce emoție estetică de caracter social. Acest principiu e valabil și se aplică celor mai vechi manifestații ale liricei biblice. Cînd „bene Israil” au purces la cuceriri ei se prezentau la locul sfînt și dansau înaintea lui Jahve, își întăreau conștiința solidarității lor etnice și religioase, și se antrenau pentru acțiuni comune”.⁵

Acestei faze folclorice aparține mai ales Cîntarea lui Moise, din Exod. 15, 1—18. Moise intonează aici un imn de slavă lui Dumnezeu, celui biruitor. Cîntarea constă din trei strofe: 1. 15, 1—5; 2. 15, 6—10; 3. 15, 11—18. Ea constituie un fel de antifon. Cînta mai întîi corul bărbaților, condus de Moise, apoi răspundeau femeile conduse de Miriam,⁶ sora lui Moise. În cîntare Dumnezeu este numit „Dumnezeul tatălui” (v. 2), adică al părinților, al înaintașilor. Lupta împotriva vrăjmașilor îl plasează pe Dumnezeu „între viteji” (v. 3—4), iar pentru a marca biruința totală autorul zice că a „coborît în adîncime ca o piatră” (v. 5). Ase-

4 A. Causse, *Les origines de la poésie hebraïque*, în *Revue d'histoire et de philosophie religieuses*, an. II, martie—aprilie 1924, p. 403.

5 A. Causse, o. c., p. 404.

6 Miriam e nume pe care-l poartă sora lui Moise. Originea etimologică a numelui e mult discutată. Otto Bardenhewer susține că Miriam, a cărei formă veche este Mariam, se traduce cu „corpulentă”, ceea ce după noțiunea estetică ar însemna „frumoasă”. N. Grimme susține că Miriam e un nume teoforic, de nuanță sud-arabică și ar însemna „rudenia mea este cel prea înalt” (Cf. Grimme, H., *Der Name Miriam* — *Biblische Zeitschr.*, VII, 1909, p. 245).

menea unui erou temut s-a arătat Domnul (v. 6). Vräjmaşii⁷ au pierit, „cum se mistuie miriştea de para focului” (v. 7). Apele s-au dat la o parte şi au împrejmuit cărarea asemenea unui zid, adâncul mării uscându-se s-a făcut posibilă trecerea (v. 8). Precum „plumbul nu pluteşte deasupra apei” aşa nu s-a putut salva nimeni (v. 10) prin înnot. Zeii păgîni s-au dovedit neputincioşi. Intr-o clipă Dumnezeu i-a făcut neputincioşi pe potrivnicii săi (v. 11—12), iar El „împărtăşeşte pe veci, fiindcă este acelaşi şi azi şi mâine şi în vecii vecilor” (v. 13—18).

În cîntare profetul Moise indică funcţiunea guvernatoare a lui Dumnezeu. Îl numeşte Domn şi îl învesteşte ca stăpînitor al lumii. Acest poet, şi biruitor înţelept, trăind în natură, în „cea mai splendidă regiune din lume”,⁸ vede printr-însa pe Dumnezeu şi lucrurile lui.

Prin minunea de la Marea Roşie, în care Dumnezeu şi-a dovedit strălucirea măririi Sale, autorul biblic arată stăpînirea lui Dumnezeu asupra naturii. Îi atribuie lui Dumnezeu însuşiri eroice pentru că pe seama aderenţilor săi el procură bunuri, pe-o cale greu de înţeles pentru ei. Pe credincioşii Săi Dumnezeu îi desăvîrşeşte, prin încercare.

Moise dînd aici ideea despre un Dumnezeu atotputernic îi învaţă pe credincioşii săi adevărul că dacă există Dumnezeu el este nemărginit în putere, el poate să săvîrşească şi minuni. E ceea ce s-a descoperit mai tîrziu Apostolilor, la Matei 28, 18: „Datu-mi-s-a toată puterea în cer şi pe pămînt”.

O operă poetică în care armonia şi fixitatea formei este ceva mai avansată decît în poeziile amintite, o constituie Binecuvîntarea lui Iacob (Gen. 49, 2—27). Ea formează trecerea între cîntecele populare şi poezia literară. Intr-o poezie mai lungă Iacob binecuvîntează pe copiii săi. Binecuvîntarea decurge după ordinea vîrstei copiilor.

Ruben e întîiul născut. Urmează: Simeon şi Levi, Iuda, Zevulon, Isahar, Dan, Gad, Aşer, Neftali, Iosif şi Veniamin. Iuda are întîietate între fraţi. El va juca în mijlocul fraţilor săi rolul pe care-l joacă leul în mijlocul animalelor. El e personalitatea în care prestigiul lui Israil îşi ajunge culmea.

Cîntarea poartă încă urma simbolismelor aspre: „Isahar e un măgar osos”, adică e plin de putere, dar e un „papă lapte”,

7 „Vräjmaşii” sînt egiptenii, după cum rezultă din v. 4.

8 Cum e numit Egiptul de către Foerster, în Creştinismul şi studiul naturii (trad. rom.), p. 162.

alții îl conduc; Dan, e un „șarpe”. Șarpele e simbolul înțelepciunii. O altă figură de stil este cea aplicată lui Neftali, care este „o cerboaică slobodă”. Symbolismul ei e imaginea libertății, a nea-tîrnării. Veniamin e un „lup sfîșietor”. Poetul voia să spună că acela are o fire războinică.

Aceste simbolisme în care elementul plastic primează arată că Binecuvîntarea lui Iacob e o lucrare poetică de la începutul literaturii. În aceste simbolisme se reflectează oarecum și starea poporului și specificul țării. Fiii lui Iacob se găseau încă în stare de alarmă, mulțimea de triburi care stăpîneau Canaanul erau încă viguroase. Ele stăpîneau regiunile muntoase, unde s-au retras. Poetul a înțeles însă că viața nu e frumoasă decît în măsura în care omul e stăpîn pe soarta sa.

De aceea nu e de mirat că poetul amestecă militarismul copiilor lui Iacob cu elementul estetic („Își leagă asinul de vița de vie..., își spală în vin hainele... și în must mantaua sa”), iar symbolismul din lumea faunei abundă. Acest gen de a poetiza are un scop îndoit: acela de-a antrena la luptă și de a arăta acțiunea lui Dumnezeu în natură.

Opera aceluiași autor este cîntarea din Deuteronom 32, 1—44.

Cîntarea începe cu adresa: „Ia aminte cerule și pămîntule”, pentru că se invocă cerul și pămîntul ca martori pentru adevărarea celor spuse. Cerul e locul de unde vorbește Domnul, iar pămîntul locul unde se arată lucrurile Domnului (Conf. Is. 12). „Cerule și pămîntule” se ia în loc de univers. V. T. nu are un termen tehnic pentru ceea ce noi numim univers. Cerul și pămîntul sînt martorii faptelor săvîrșite și a încălcării legilor. Cele cuprinse în cîntare sînt importante deoarece ele privesc pe toți de pretutîndenea. Așa, solemn, se adresează lumii și Isaia 1, 2; Ier. 2, 12, poetul Virgiliu în Eneida (XII, 176: *Esto nunc, sol, testis, et haec mihi terra vocanti*) și toți marii dascăli ai omenirii, care au convingerea că adevărurile comunicate de ei sînt de însemnătate generală.

În numeroase metafore autorul își exprimă dorința ca această cîntare să fie plină de noutate și să miște cugetul și inima omenescă tocmai cum roua și ploaia înviorează pămîntul mărindu-i puterea de rodire.

Se expun aici marile probleme ale credinței: Dumnezeu și omul în raportul lor dintreolaltă, virtutea și păcatul, faptă și răsplată, viață și moarte, război și pace.

Cîntarea sfîrșește cu nădejdea că va veni o vreme cînd crimele vor fi sancționate și cînd popoarele vor ajunge la sentimente mai bune.

Acestui grup de poezii aparțin și așa numitele Cîntări biblice, care au devenit obiect de lectură în cultul Bisericii noastre. Ele se întrebuintează la serviciile religioase pentru că se referă la momente esențiale din istoria religiei și la adevăruri de cuprins dogmatic. Atari cîntări sînt: Cîntarea Anei (I Imp. 2, 1—10); Cîntarea lui Isaia (26, 9—17); Cîntarea lui Iona (2, 3—10); Cîntarea lui Avacum (3, 1—13) și Cîntarea celor trei tineri (Ad. Dan. 3, 24—90).

Fragmente poetice sînt și următoarele: Geneză 9, 25—27 (Binecuvîntarea lui Noe), 25, 23 (Binecuvîntarea Revecii) I, 27—28—29 (Binecuvîntarea lui Isac). În Numeri avem: 21, 17—18 (Cîntarea Fîntîinii), 21, 27—30 (Cîntarea Esbonului), 23, 7—10, 18—24 și 24, 3—9, 15—24 (Profeția lui Valaam). În Iosua 10, 12 (Cîntarea canaaniților). În Judecători 14, 14 (Ghicitoarea lui Samson): I Samuil 18, 17 (Cîntarea femeilor); II Samuil 1, 19—27 (Elegia lui David), 3, 23—34 (Plîngerea lui David) și 22, 1—5 (Un psalm) și 23—1—7 (Ultimele cuvinte ale lui David; II Regi 19, 21—22 și 32—34; I Cron. 16, 8—36; Naum 1; Isaia 5, 1 (Parabola cu via); 12, 1—9 (Cîntarea celor mîntuiți); Is. 24, 15; 25, 1—5; 27, 3—5; 28, 33; 37, 22—29 și 38, 9—20).

Un imn patriotic brodat pe un bogat fond religios este Cîntarea Deboarei.

Cîntarea constă dintr-un prolog (5, 2—8), tratare (5, 9—3) și epilog (5, 31). Prologul arată datoria celor ieșiți victorioși din luptele împotriva dușmanilor; se dojenesc regii păgîni și se invocă trecutul plin de suferință, cînd securitatea persoanei era atît de slabă încît nimeni nu mai putea să călătorească din pricina lipsei de siguranță.

În tratare se laudă spontaneitatea cu care poporul a sărit în ajutorul patriei amenințate, a răspuns spontan la chemarea sub arme și a luptat cu eroism. Se arată binefacerile păcii cînd fiecare e în afară de orice pericol și se poate întoarce liniștit la ocupațiile agricole și pastorale și la negoț.

Epilogul arată dezastrul de pe urma războiului și înfățișează binefacerile unei păci trainice: „căci avu țara tihnă patruzeci de ani”. Elementul religios moral nu lipsește.

Israil are convingerea că Dumnezeu este centrul unității sale morale și conducătorul oricărei acțiuni mărețe, luptă alături de

Israil.⁹ „Dușmanii pier iar cei ce iubesc dreptatea strălucesc ca soarele”.

Cîntarea vădește un progres strofic. Strofele sînt alcătuite din cîte 4, 6, 8 și 10 stihuri. Se vede opera bine gîndită a unui poet.

Cei drept, lipsește uneori unitatea opului. Nu se descrie cadrul naturii în care au loc luptele, sau baza de operațiuni, cum s-ar zice în oștire și care-i foarte importantă într-o acțiune ca aceasta.

Cărțile care sînt scrise în formă poetică: Plîngerile, Cîntarea Cîntărilor, Proverbele, Psalmii, cartea Iov și Eclesiastul aparțin unei epoci mai avansate, care presupune o evoluție îndelungată a genului poetic. Suferința ca și dragostea este desbătută adînc în aceste cărți și se discută cu o loialitate rară. Acest fel de a cugeta a avut o influență hotărîtoare în dezvoltarea poeziei.

Se poate deci spune că poezia V. T. cunoaște numai două genuri poetice, genul liric și genul didactic. Cel liric e numit „sir” iar cel didactic „mașal”. Descrierea ocupă un loc secundar în poezia V. T. Natura și personagiile sînt aproape inexistente, ideea este ceea ce are ea în vedere.

Din punct de vedere al formei poezia nu întrunește normele metricei întîlnite în limba arabă, greacă sau latină: n-are nici rimă măcar.

Doar Plîngerile ce-i drept au un fel de sistem ritmic, unul bazat însă pe o urcare și o coborîre a tonului. În nici un caz nu se poate admite, că în Plîngerii avem un început de dramă elegiacă la evrei, cum voiesc să susțină aceasta c-o oarecare sfială unii scriitori. Așa bunăoară Zenner¹⁰ își dă toată silința a afla elementul dramatic în Plîngerii. El se bazează pe observațiile făcute la obiceiurile popoarelor din Orient și în special pe contribuțiile aduse de I. Iahn¹¹ și Budde.¹² Orientalii fiind mai conservatori decît occidentalii, au putut păstra, dacă nu tot, mult din obiceiurile străbunilor lor. Pentru a afla o bază istorică a cîntărilor strînse sub titlul: Plîngerile lui Ieremia, și pentru o mai bună înțelegere a lor, aruncă Zenner o scurtă privire asupra cîntărilor funebre din Orient. Personalul cîntecelor funebre îl formează, zice el, un grup de femei, angajate cu plată, și corul com-

9 Aluzie la oștirea cerească, concepția că puteri nevăzute luptă alături de vitejii poporului (II Regi 6, 17).

10 Beiträge zur Erklärung der Klagenlieder, Freiburg i. B. 1905, p. 7.

11 Biblische Archaologie, Viena 1805.

12 Zeitschrift der deutschen Palestina-Vereins VI, p. 185.

pus din soțiile rudelor și ale prietenilor. La orașe ceata de femei e mai mare; la sate îndeplinesc acest serviciu una pînă la 3 so-liste, instruite anume spre acest scop. Tînguitorii șed în cerc, avînd în mijlocul lor pe ruda cea mai apropiată a răposatului. Cînd cîntă se mișcă în cerc, mîinile fiindu-le ocupate în acel timp cu sucitul unei cîrpe. Datoria tagmei e cîntatul, iar cînd aceasta încetează, își înalță femeia tînguirea. Obiectul cîntării e cel răposat și lauda la adresa lui.

În toate părțile obiceiurile populare se transmit din generație în generație și se continuă c-o tenacitate de necrezut. Acest lucru se întîmplă mai ales cu obiceiurile care privesc viața intimă a familiei, nașterea, nunta, înmormîntarea.

În consecință parte esențială din cîntările funebre s-ar afla și în Plîngerile lui Ieremia. Acestea din urmă sînt doar cîtece funebre la dărîmarea Ierusalimului și sînt deci foarte proprii pentru a fi folosite la solemnitatea amintirii dureroase a ruinei orașului.

Precum în liturgia greacă, armeană, nestoriană și coptică, mortul e prezentat printr-un individ, care vorbește în numele lui, așa e cazul și în Plîngerile lui Ieremia: fiica Sion este reprezentanta răposatului, a populației orașului.

Elementul dramatic nu lipsește, iar persoanele principale sînt: fecioara — fiica — Sionul. În jurul ei, fiicele Iudeii din mijlocul căroră se ridică în urma unei tăceri îndelungate o cuvîntătoare; alt personagiu principal este Ieremia, apoi bătrînii popoului și un cor de cîntăreți. Răspunsul la această împărțire îl dă Zenner încă în fruntea broșurii sale, unde spune cu toată îndrăzneala, că Plîngerile sînt un bocet dramatic.

Un bocet sînt Plîngerile, și anume un bocet specific. Ele nu se referă la o singură persoană, ci la un oraș și la un întreg popor. Că astfel de bocete existau la evrei, o dovedesc într-adevăr numeroși psalmi, Ieremia¹³ și Ezechiel¹⁴ dar despre o dramă propriu zisă evreii vechi n-au avut idee, precum n-au cunoscut acest gen literar nici asirienii. Poezia evreiască, în genere spus, este sau lirică sau gnostică. În afară de acestea nu există alt gen, nici dramă în înțelesul strict al cuvîntului, decît dacă se privește ca atare Iov ori Cîntarea Cîntărilor, sub pretextul că acolo eroii iau în mod alternativ cuvîntul.¹⁵

¹³ Cap. 47.

¹⁴ Cap. 28.

¹⁵ Kalinika: Εισαγωγή Ψ., 1928, p. 89.

Din punct de vedere al structurii metrice și strofice cartea stă în fruntea operelor poetice ale V. T. Caracteristica poeziei V. T. este așa-numitul paralelism. Se înțelege prin aceasta o caracteristică pe care o prezintă în evreește scrierile poetice: aceeași gândire se află de regulă reprodusă de două ori, încât versurile care urmează dau cititorului impresia unei repetiții,¹⁶ de ex. Pl. 4, 4: „Din pricina setei lipitus-a limba sugaciului de cerul gurii lui, copiii cer pîine dar nimeni nu le-o întinde”.

Nicăiri nu se află mai bine reprezentată această formă a poeziei ebraice decît în Plîngerii. Toate varietățile ei se întîlnesc aici. Astfel:

a) paralelismul sinonim, cînd aceeași idee se exprimă în mai multe membre din propoziție, dar cu alte cuvinte:¹⁷

Pl. 4, 1. „Cum s-a înegrit aurul!

Schimbatu-s-a aurul cel bun”;

b) paralelism antitetic, cînd al doilea membru al frazei repetă ideea celui dintîi, prin contrast:¹⁸

Pl. 1. 1. „Cum stă cetatea singură,

Cea cu mult popor cîndva”;

c) paralelism sintetic, cînd ideea începută se continuă, se dezvoltă și se motivează:¹⁹

Pl. 1—5. „Eu sînt bărbatul, ce văzu nenorocire

Intru varga mîniei Sale.

Pe mine m-a mînat și m-a dus

Prin întuneric, nu lumină.

Numai mereu asupra mea întoarce

Mîna sa ziua întreagă”.

În afară de caracteristici generale, care se pot constata în poezia ebraică, ceea ce caracterizează în mod special Plîngerile este:

a) Asonanța, adică reproducerea deasă a aceluiași sunet care se deosebește de rimă prin aceea, că nu se pune întotdeauna la finea versului, ci la locuri diferite; de exemplu în cele 44 de versuri din cîte constă elegia a V-a, silaba „nu” se întîlnește de 35 ori;

¹⁶ La Gautier, Introduction dans l' A. T., vol. II, p. 2.

¹⁷ Olariu, Introducere, p. 86.

¹⁸ Gautier, o. c., p. 4.

¹⁹ Olariu, o. c., p. 86.

b) aliterațiunea, care constă în repetiția aceleiași litere ori silabe, și

c) faptul că în Plîngeri mai mult ca în ori care alt poem este reprezentat cel mai bine poemul numit acrostihic. Astfel primele 4 cîntări sînt poezii alfabetice, în care fiecare strofă începe c-o literă corespunzătoare alfabetului ebraic.

După A. Dietrich acrostihul alfabetic își are originea în literatura secretă a credinței. Ordinea alfabetică a poeziei era primită, zice Dietrich, ca avînd o oarecare forță magică.²⁰

În V. T. întîlnim 14 locuri unde se poate constata poezia alfabetică: Naum 12, 8; Ps. 9 și 10, 25, 34, 37, 111, 119, 145. Prov. 31, 10—31 și în sfîrșit Plîng. 1—4. Aici avem de a face c-o formă de artă, care se întîlnește în compozițiile poetice vechi, ca cele ale babilonienilor, asirienilor și egiptenilor. Această aliterație constituia un decor căutat în arta vorbirii și a scrisului la cei vechi.

Trebuie notată o particularitate pe care o prezintă din punct de vedere alfabetic plîngerile 2—3—4. În acestea, ordinea obișnuită a alfabetului ebraic e modificată. Pe cînd în plîngerea 1 ordinea literelor e „ain”, „pe”, în 2—3—4—, strofa începătoare cu „pe”, premerge celei începătoare cu „ain”. Astfel 2, 16 (pe), 17 (ain); 3, 46, 47, 48 (pe), 49, 50, 51 (ain), 16 (pe), 17 (ain).

Această diferență a dat anză la multe discuții în legătură cu unitatea autorului Plîngerilor. Aceia, care voiau să susțină unitatea autorului, presupuneau o greșală din partea copiștilor, b. o. Houbigant, Kennicott și Rossi,²¹ care pun literele în ordinea obișnuită a alfabetului, adică pe „ain” înaintea lui „pe”.²²

O greșală din partea copiștilor nu putea să aibă loc, deoarece cursul cugetărilor cere numaidecît urmarea strofelor în aceeași ordine, cum le întîlnim în textul original.

Astfel, 2, 16 continuă ideea din 2, 15; aceasta s-ar rupe dacă s-ar pune v. 17 înainte de v. 16, iar versul 17 formează trecerea spre 18; la fel în 3, 48 formează în mod natural trecerea spre v. 49, același e cazul în 15, 16, 17, 18. Ar fi ceva extraordinar ca aceeași eroare să se repete de 3 ori și totdeauna la același loc. Din același motiv nu poate fi o greșală din partea autorului, cum crede Berthold.²³ Deoarece nu poate fi vorba de o greșală a poetului și copiștilor, s-a zis că punerea lui „pe” înaintea lui „ain”,

20 *Rhein*, Museum f. Phil. 1901, p. 77.

21 *König*, o. c., p. 141.

22 Cf. *Ermoni*, Dict de la Bible, IV, col. 49.

23 *Keil* și *Delitzsch*, Bibl. Kommentar, Die Klagelieder, Leipzig 1872, p. 547.

ar fi argument pentru doi autori diferiți.²⁴ Unul ar fi scris plîngerea cuprinsă în cap. 1, altul cele 3 din capitolele următoare. În contra acestei afirmări vorbește însă unitatea planului care se observă în Plîngerile.

Grotius²⁵ a crezut, că chaldeii au urmat în alfabetul lor altă ordine decît evreii. În Plîngerea I-a poetul ar vorbi ca un evreu, iar în Plîngerile 2, 3, 4 ca un supus chaldeu,²⁶ teorie, care nefiind documentată n-are nici o valoare. De altcum unii fac să depindă Plîngerile lui Ieremia, în totalitatea lor, de compoziții babiloniene de acest gen.²⁷

Situații înrudite pot să dea ocazie la expresii asemănătoare, de aceea nu trebuie să ne mirăm dacă în Plîngerile lui Ieremia asupra Ierusalimului și asupra lui Iuda întîlnim imagini și expresii analoage cu cele ale „Plîngerilor babiloniene”, asupra devastării orașelor sau ținuturilor. Cu toate acestea e mult mai mare deosebirea decît asemănarea. Plîngerile lui Ieremia n-au caracterul oficial al „Plîngerilor babiloniene”: tonul e mult mai nobil și mai original; durerea e mult mai viu exprimată; sentimentul păcatului se arată aici (în Plîng. lui Ierem.) mai sincer; rugămintea țîșnește aici din fundul inimii și cu un accent mai umilit, mai încrezător, fiindcă ea e însuflețită de o credință mai vie, în dreptatea și bunătatea lui Dumnezeu.²⁸

I. D. Michaelis,²⁹ crede că litera „pe” avînd un dublu fel de pronunțare, una dură „p” alta dulce „f”, ocupă diferite locuri în alfabetul evreilor. Gautier³⁰ propune ca posibilă schimbarea ordinei alfabetului din cap. 1, pentru a-l aduce astfel în armonie cu următoarele trei cîntări. Firul gîndirii nu s-ar rupe, zice el.

Opinia cea mai probabilă pentru această schimbare e, că poeții evreilor se bucurau de oarecare libertate cu privire la forma poeziei. Astfel Keil³¹ observă foarte corect: „Noi aflăm și la alte cîntări alfabetice, mai vechi, unele abateri de la regulă, care arată fără îndoială, că poeții s-au ținut numai într-atît de cătușele regulei alfabetice, cît se potrivea aceasta în cursul cugătărilor. Exemple de această libertate se pot constata o mulțime

24 b. o. *Thenius* (la Lange).

25 *Ermoni*, o. c., col. 49.

26 *Biblioteca Orientalis*, XX, 34.

27 b. o. de cultul lui Tamuz.

28 *Dict. de la Bible Supl.* 1928, col. 812.

29 același, tom. IV, p. I, col. 49.

30 *Einleitung*, II, p. 158.

31 *Ieremias. Einl. und. Kom.* p. 547.

în cărțile V. T. Așa psalmul 9 e lipsit de „dalet” și invers. 20 are în loc de „kaf” „kof”. În Psalmul 145 lipsește versul ce ar trebui să înceapă cu litera „nun”. În psalm 34 lipsește „vav” și după versul cu „tav” urmează încă un vers cu „pe”; în Ps. 33, vers 25, „ain” e substituit prin „tsad”. Toate aceste anomalii se reduc la libertatea de care se serveau poeții evrei la astfel de forme.

Cîntarea a 5-a diferă de cele anterioare. Ea are mai multe particularități: Mai întîi ea este singura cîntare scrisă la forma plurală și pusă deci în gura unei mulțimi, în a unei comunități. Ea are caracterul unei rugăciuni, ceea ce nu-i cazul la cele precedente. Plîsetele ei se îndreaptă exclusiv către Iahve, iar în expunere ea este mai simplă. Ea nu se mai ține de ordinea alfabetică; atît numai că numără 22 versete, ceea ce corespunde numărului literelor din alfabetul ebraic și astfel face cel puțin cu numărul versetelor aluzie la alfabet.

Plîngerile sînt scrise în versuri. Pl. 1—4 au o structură strofică. Pl. 1 constă din 22 strofe de cîte 3 stihuri, respective 6 membre. Întîiul membru al strofei dintîi începe cu întîia literă a alfabetului ebraic (alef), întîiul membru al strofei a 2-a cu a doua literă din alfabet (bet) și astfel se urmează această ordine pînă la capătul Plîngerii, încît fiecărei strofe îi corespunde cîte-o literă din alfabet. Același e cazul cu Plîngerea a 2-a, pe cînd Pl. 3 reprezintă unele particularități. Aici în fiecare strofă versul 1, 2 și 3 începe cu aceeași literă a alfabetului ebraic. Astfel în strofa a 2-a de 3 ori bet, în strofa a 3-a de 3 ori ghimel. Adică:

A.	B.	C.
1 Alef	1 Bet	1 Ghimel
2 Alef	2 Bet	2 Ghimel
3 Alef	3 Bet	3 Ghimel

Plîngerea a treia împărțindu-se în conformitate cu această particularitate, are de 3 ori cîte 22, adică 66 versuri. Pl. 4 constă și ea din 22 strofe. Fiecare strofă constă din 2 distihuri=din 4 membre. Întîiul stih din strofa 1-a începe cu alef, întîiul stih din strofa a 2-a cu bet, etc. În sfîrșit capitolul 5 numără 22 de versuri, dar nu-i acrostihic.

Că cele cinci Plîngeri sînt scrise în versuri, despre aceasta nu există nici o îndoială. Diferenții autori nu sînt de acord însă cînd e vorba de-a stabili caracterul metric sau natura versului. Învățații mai noi, căutînd a găsi în părțile poetice ale V. T. unele sisteme metrice după care s-ar putea scanda acele părți, au făcut

încercări și cu Plîngerile lui Ieremia. Încă istoricul Iosif Flaviu a voit să-și convingă cititorii, că Sfintele cărți ar fi scrise în pentametri și hexametri, iar fericitul Ieronim repetînd aceasta, a dat imbold a afla regulile poeziei ebraice.

Astfel de Wette³² zice, că Plîngerile ar avea formă ritmică; iar Keil,³³ că fiecare stih constă din două membre inegale, despărțite deolaltă prin o cezură; Gietmann,³⁴ crede că primele 4 Plîngeri constau din versuri de cîte 9 silabe, iar al 5-lea poem din strofe a cîte 7 silabe; pe cînd după Bickel,³⁵ primele 4 poeme sînt versuri de cîte 12 silabe. Ritmul elegiei a fost analizat în mod special de Budde.³⁶ Lui Budde i-ar aparține meritul de a fi recunoscut că în evreește există o structură metrică proprie poeziilor elegiace. El ajungînd în mod independent la concluzia, că Plîngerile sînt scrise într-un mod propriu pentru „kina”, forma lor ritmică o numește de-a dreptul „Kinavers” (Kina+vers) și susține, că stihul constă din mai multe arse ce se despărțesc printr-o cezură în două părți inegale. Proporțiunea dintre cele două membre ale stihului ar fi 3 : 2 sau 4 : 3. Că de ce nu-i scris capitolul 5 în forma Plîngerilor, e clar, fiindcă nu-i o plîngere, iar faptul că versurile 2, 3, 4 din capitolul V corespund schemei pentru „Kinavers”, e o simplă întîmplare.

Sistemul lui Budde ar fi ingenios, dacă pe lîngă regulile ce stabilește n-ar avea atîtea abateri. Pentru a obține un text corect din punct de vedere metric, el șterge cuvinte și elimină fraze. Astfel din 1, 1 voiește el să elimine pe „hair” din cauza metrului, tot așa din 4, 11 cuvîntul „charon”.

Un progres în studiul metric ebraic s-a făcut prin cercetările lui Sievers.³⁷

După uzul de vorbire al lui Sievers Pl. 1—4 sînt scrise în „Fünfern”, adică în versuri de cîte 5 membre. Cap. 5 e scris în „Doppeldreiern”, adică în versuri de cîte șase membre despărțite deolaltă printr-o pauză. Sistemul său plutește încă în multă nesiguranță. El calcă mult pe urmele lui Budde. Astfel din Plîngerea I-a trebuie să elimine Sievers cuvintele: „tumatah beschulecha”, pentru a obține un „Fünfer”, tot din cauza metrului tre-

32 Kom. über die Ps. III, 1829, p. 62.

33 Klagelieder, p. 546.

34 De metrica hebraeorum, p. 58.

35 Carmina hebraica metrica, 112—120.

36 Zeitschrift für die A. T. Wissenschaft 1883, p. 299 și 1882, p. 2.

37 In lucrarea sa „Zur Metrick”.

buie șters din versurile 3, 4, 8 expresia „kol”; iar în alte locuri e nevoit a schimba ordinea cuvintelor, pentru a le aduce în concordanță cu sistemul profestat de dînsul: „fuege dich meinem Metrum oder ich fresse Dich”.³⁸

O încercare mai nouă de a scanda a făcut E. Laur.³⁹ După cercetările făcute, Laur ajunge la concluzia că în primele patru Plîngerii fiecare stih se împarte în două emistihuri, din care cel dintîi are trei arse, iar al doilea două; în Plîngerea ultimă au ambele emistihuri cîte trei arse. Iată un exemplu din felul de a scanda al lui Laur, Pl. 1, 4 stih 2:

1. „Se aréha khulam șomemin

2. kohaneha ne' enachim”.

Alt exemplu: Pl. 1, strofa 22, stih 1:

„Tabo khol ra'athiam lephanékha
ve'olél lamo”.

În exemplul dintîi Laur observă în emistihul al doilea patru arse între cele două tese; în al doilea caz nici o tesă între ambele arse ale hemistihului al doilea. Din cauza emendărilor prea numeroase și a prea multor inconveniente ritmice sistemul său n-a putut fi adoptat de întreaga lume a învățaților. În contra scandării ritmice a părților poetice din V. T. mai vorbesc încă următoarele împrejurări: Dacă în timpul vechi s-ar fi știut ceva despre metrica poeziei evreești, atunci cum se face că Talmudul tace în această privință?

Plîngerile se citesc din cele mai vechi timpuri în adunările religioase ale evreilor; cum s-a putut atunci pierde orice simț pentru scandarea ritmică?⁴⁰

„Nu e sigur, zice pâr. Tarnavschi, dacă evreii au întrebuințat ritmul silabelor. Poezia ebraică, cel puțin în textul ebraic de astăzi, nu cunoaște cantitatea și măsura silabelor; aceasta se vede din faptul, că în silabă deschisă neaccentuată textul masoretic nu are vocale scurte. Asemenea e sigur că legile metrului ebraic nu atîrnă de accentul silabelor; căci cei ce în acest fel au voit să deosebească versete și strofe, ori în locuri nenumărate au schimbat textul masoretic, ori adesea au neglijat paralelismul; însă aceste două proceduri nu-s corecte.

Dar ușor se renunță la acest ritm al silabelor, care adesea nu-i altceva decît o înșirare de cuvinte asemenea sunătoare fără

38 M. Löhr: Die Klagenlieder, Göttingen 1907, p. XXII.

39 In Biblische Zeitschrift III, 251 și IV, 142, etc.

40 O. Isopescu, Plîngerile lui Ieremia, Candela 1907, p. 669.

un sens mai profund, dacă se suplinește prin ritmul mai perfect al ideilor, care se află mai ales în însăși fapta și contribuie mai mult pentru explicarea ideilor. Se vede că nu s-a făcut fără oarecare providență specială a lui Dumnezeu, ca acele poezii sfinte, care erau destinate pentru credincioșii de pretutindeni, să se scrie în așa fel de ritm, care să se poată reda ușor în fiecare traducere; căci poezia ebraică, deși se traduce în altă limbă, păstrează structura sa ritmică chiar cu observarea formei sentințelor”.⁴¹

Chiar dacă evreii n-au întrebuințat ritmul silabelor, totuși scandarea ritmică a poeziei Plîngerilor nu se poate refuza în mod absolut.

O oarecare proporțiune metrică se poate observa în Plîngeri. Există o corelațiune între un emistih și altul în toate cinci Plîngerile. În primele patru Plîngeri întîiul verset este totdeauna ceva mai lung decît al doilea. Exemplu 1, 1:

1. „Echa ja-șeba lebadab ha'ir”
2. „rabbatti 'am”;

Adică:

1. Cum șade singură cetatea.
2. Cea cu mult popor.

Alt exemplu: 3, 17.

Departe de pace este sufletul meu,

Uitat-am de fericire.

Adică deodată cu nenorocirile venite s-a dus liniștea și pacea.

Ritmul „Plîngerilor” s-ar caracteriza deci prin aceea, că după un vers de trei, ori patru silabe accentuate urmează un vers mai mic de mai puține silabe. Acest fenomen, repetîndu-se atît de des, devine regulă, încît făcîndu-se o oarecare abatere îți vine a crede, că stai în fața unei corupțiuni a textului. Așa de exemplu Plîngerea 1, strofa 7, stih 2:

1. Adusu-și-a aminte Ierusalimul
2. De zilele smereniei sale și ale împingerilor sale.

Aici versetul dintîi e mult prea scurt în raport cu al doilea, încît ni s-ar părea că textul n-ar fi în ordine.

Așadar întîlnim în Plîngeri un ritm, numai că relațiunea ritmică ce se observă aici, zace, precum am spus, nu în accente, în formă, ci în cugetări.

41 V. Tarnavski, Introducere, p. 481.

Mult discutată este problema literară a cărții Iov. Să fie o dramă? Ce-i drept are elemente dramatice, fără să fie totuși o dramă în sensul de azi al cuvîntului. Găsim și elemente lirice, dar prevalează totuși cel didactic, cu specificul poeziei biblice: subiectivismul. Structura poeziei este „foarte regulată din punct de vedere strofic și al versetelor... Dacă prin gîndire, acest op se plasează la un loc de frunte între scrierile V. T., el merită să fie rînduit și din punct de vedere al formei printre scrierile de rangul întii. Bogăția și varietatea imaginilor dau stilului lui Iov o strălucire și o atragere excepțională”.⁴²

Cartea întrebuițează mult paralelismul și tot ceea ce poate fi numit frumusețe poetică, de aceea nu e de mirat că poezia cărții Iov a devenit model pentru Divina Commedia lui Dante, pentru opera Faust de Goethe și pentru Tragedia omului (Az ember Tragédia) de Madaky, iar prin aceasta a intrat și mica scriere vechi-testamentară în literatura universală la un loc de frunte.

În ce privește Psaltirea, e ca și Iov, o poezie de extensiune mai mare. E îndeobște cunoscută „frumusețea neîntrecută ca și înălțimea cugetării religioase ce se desprinde din poeziile pe care noi le numim psalmi”.⁴³

Poezia psalmilor îndeplinește condiția de fond, are limpezimea ideilor, puterea plastică și energie, care-i dă un farmec propriu.

Subiectivismul, cutezanța tropilor, ornamentele vorbirii fac poezia psalmilor proprie temelor religioase. Gîndindu-se la iubirea ce o are față de Dumnezeu psalmii descriu atît de cald și pătrunzător acele momente de intimitate sufletească încît între fond și formă se creiază o armonie perfectă.

Genialitatea creatoare se vedește deci și în formă. Mulți psalmi sînt alfabetici (9, 10, 25, 34, 37, 111, 112, 119, 145). În acești psalmi, ca și în Plîngerii, fiecare verset începe cu o altă literă, în ordinea alfabetică alef, bet, ghimel.

Psalmii întrunesc și celelalte aspecte pe care am văzut că le are poezia V. T.

Toată poezia psalmilor e pătrunsă de idei mărețe. Pare că nici unele nu sînt așa de frumoase ca acelea care propovăduiesc pacea ca pe un „desiderium omnium”.

⁴² Gautier, Introduction, tom. II, Lausanne 1914, p. 123.

⁴³ I. Popescu-Mălăești, Psaltirea în versuri, în Raze de lumină, An. VI. nr. 3/1934, p. 7.

Texte în care găsim potolirile pe care le dorim sînt multe în Psaltire. Unele din aceste texte au un caracter pedagogic (Ps. 34, 15). „Caută pacea și o urmează”. Altele au un caracter sentențios: „Dreptatea și pacea se sărută” (Ps. 85, 11). Mai semnificative sînt poeziile descriptive ale împărăției păcii, ca Ps. 72, 3: „Atunci vor rodi munții pace pentru popor și colinele dreptate”. Atunci, adică în epoca în care norma de orientare în viață va fi dreptatea, pacea nu mai constituie o excepție, ci devine ceva nedespărțit de om, și astfel se anticipează în aceste poezii triumful cauzei păcii în întreaga lume.

După formă aparține și Cartea Proverbelor scrierilor poetice. Avem aci frumoase exemple de poezie biblică, în care regulile sînt observate și manifestate printr-un paralelism regulat. Întîlnim și poezia alfabetică (30, 10—31).

Foarte adesea cartea Proverbelor comunică în parabole poetice adevărurile pe care voiește să le impună. Așa face de ex. în cap. 7, 6, unde dă îndemn să se ferească omul de desfrînare, sau 24, 30, unde vorbește despre lene și urmările ei. În. 22, 12 și 26, 12 leneșul zice:

Leul stă pe uliță

Leul stă pe cale,

pentru că consideră lenea atît de condamabilă ca și apariția unui leu pe șoseaua orașului. Alteori exprimă un adevăr printr-un sistem aritmetic. Cifra întîia e mai puțin completă, a doua e mai deplină: „Aceste șase urăște Domnul. Ba șapte sînt lucrurile ce-i sînt urîciune: Ochi mîndri, limbă mincinoasă, mîini ce varsă sînge nevinovat, inimă ce uneltește gînduri rele...” (Prov. 6, 16).

Unele poezii atrag atenția asupra unei învățături printr-un distih sau tristih, ca Prov. 26, 1, care scrie că în Palestina zăpada în timpul verii e ceva nepomenit, încît poate fi socotită ca o minune, tot așa a fi cinstit e ceva nepotrivit pentru omul fără minte. În parabole ideile se succed cu multă cursivitate, trecerea de la una la alta e izbutită chiar și cînd temele sînt antitetice (virtute-păcat, lene-dărnicie).

Între cărțile scrise în poezie se rînduie și Eclesiastul, deși unii comentatori mai discută caracterul poetic al scrierii. Astfel b. o. Knobel susține că Eclesiastul este scris în întregime în proză simplă fără ritm. Însă în carte se întîlnește adesea forma gnomică. Sentințele sînt formate, de obicei, din două membre cu un oarecare ritm. Renan recunoaște în afară de cap. 6, în toate cele-

lalte, o formă metrică, iar Bickell existența distihurilor și mai ales a tetrastihurilor. Biblia ebraică — Kittel-Kahle — din 1952 admite în mod alternativ atât poezia cât și proza. În sfârșit, Nachtigal, Grimme, Sievers, Zapletal și Haupt sînt convinși că există stilul formei poetice în întreaga carte.⁴⁴

Și mai variată ca stil și comparații este Cartea Cîntărilor. Aici abundă paralelismul (cf. 1, 15; 4, 1; 4, 8—9; 5, 9; 6, 1; etc.); obvin frecvent sinonimele (1, 16—17; 2, 8, 9, 10. etc.) și numai puțin paronomasia (1, 3; 4, 2; 5, 16). Foarte numeroase sînt așa numitele „hapax legomena”, P. Joüon numără 17 forme unice.⁴⁵ Problema metrică și strofică a Cîntării Cîntărilor a atras atenția unui mare număr de scriitori. Greșala acestora e că ei sacrifică ușor textul de dragul teoriei.

În general se poate spune că gîndirea e rimată și că împărțirea metrică urmează ritmului cugetării. De obicei stihul prim exprimă ideea principală, al doilea stih, care e de obicei mai scurt, nu face decît să dezvolte sau să desăvîrșească pe întîiul. De ex. 6, 2:⁴⁶

„Iubitul meu în grădina mea s-a dus

În saduri de aromate plină;

Ca să păstorească acolo,

Și crini să adune”.

Preocupîndu-te Cîntarea Cîntărilor numai din punct de vedere literar tendința ei ar fi: statornicie în dragoste, fidelitate conjugală, superioritatea monogamiei față de poligamie, forța morală a dragostei. Cîntarea are însă un sens mai înalt, ea descrie iubirea între Dumnezeu și om. Alegorii în care dragostea divină se descrie prin asemănări luate din domeniul afecțiunii umane se întîlnesc multe în V. T. La Osea (2, 2) omul credincios este logodnica lui Dumnezeu, iar la Ieremia (3, 20) el este iubita lui. La Ezechiel necredința față de Dumnezeu e descrisă sub formă unui adulter.

Pentru a evidenția acest adevăr, pentru a arăta cum trebuie să fie legătura dintre om și Dumnezeu, dacă nu este, autorul recurge la frumoase asemănări din natură și viață. Cerul cu stelele, cîmpul cu florile, pădurea cu umbra-i deasă, livada cu verdeața, izvorul cu murmurul, pasărea cu ciripitul, dau poemului drăgălă-

44 P. Podeschard, *L'Ecclesiaste*, Paris 1912, p. 135—141.

45 P. Joüon, *Le Cantique des cantiques*, Paris 1909, p. 70.

46 Joüon, o. c., p. 71.

șenia și frumusețea neîntrecută de o altă carte. Ici prinde o trăsătură esențială a primăverii, colo face legătura cu desišul codrului. Imaginea oilor ce se odihnesc, a viilor înflorite sau a căprioarei gonind cu sprinteneala vîntului, sînt o serie de priveliști la care poetul recurge pentru a mări dinamismul ideii.

Ființele care nu cuvîntă ca și florile în care Dumnezeu a pus atîta gingășie, nu biruiesc nici unele nici altele să-l servească pe stăpînul lor, pe Dumnezeu.

Scăldînd versurile în „razele unui soare voios, în lunci smălțuite cu verdeață crudă de primăvară, într-un anotimp cînd toată natura respiră a dragoste”, poetul sfînt se situează pe culmi de unde e posibil să întrezărească iubirea absolută, pacea și fericirea (Cf. 8, 10 unde mireasa e „zid tare”, „cetate nebiruită”, și nu vrea decît pace și liniște).

Poeziile biblice sînt purtătoarele unei învățături chemate să aducă servicii importante credinciosului. Ele au un rol important în îndrumarea pe calea virtuții și a păcii. Pentru ca voința Celui Prea Înalt să se înteple, ele întăresc impulsul omului, printr-o încredere absolută în adevărul învățaturii propovăduite, că, adică, Dumnezeu este stîlpul nevăzut al popoarelor și că ține la acestea, că viața e o comoară de mare preț, ea nu trebuie dărîmată și că prin toate puterile de luptă și de creație omul este chemat să contribuie la desăvîrșirea binelui în lume.

Pr. Dr. NICOLAE NEAGA

Profesor la Institutul Teologic Universitar, Sibiu

ILIRICUL ÎNTRE ROMA ȘI BIZANȚ

Problema Iliricului nu este o chestiune numai de trecut, pentru că ea constituie totodată și o actualitate pentru continua străduință papală de a-l stăpîni. Pentru a o înțelege mai deplin,¹ e necesară cunoașterea ivirii ierarhiei episcopale bisericești, a încreștinării regiunii precum și a organizării ei locale, ca să se lămurească apoi bine ciocnirea ce s-a dat pentru Iliric între Roma și Bizanț pentru jurisdicție.

1. INAUGURAREA IERARHIEI

Mîntuitorul Iisus Hristos a înființat Biserica sa, drept organism haric și i-a dat totodată și calitatea de organism social, cu autoritate, legi, ascultare și la caz contrar cu pedeapsă (Mat. 18, 15—20). Schimbînd preoția veche prin legea cea nouă (Evrei 7, 12 și 28), Mîntuitorul a indicat și ierarhia cea nouă constituită întreit din apostoli (Mat. 10, 1—14), ucenici (Luca 10, 1 și 17) și prooroci (Mat. 10, 4). O confirmă și Sf. Apostol Pavel, zicînd: și Dumnezeu i-a rînduit în Biserică pe unii mai întîi apostoli, al doilea prooroci și al treilea învățători (I Cor. 12, 28).

Plecînd apoi Sf. Apostoli la propovăduire, după ce au primit de la Mîntuitorul totalitatea puterii bisericești (Mat. 28, 19), ei au continuat această întreită împărțire ierarhică după nevoile Bisericii (I Cor. 12, 20 și 27). Și astfel au rînduit mai întîi, începînd de jos, treapta de diaconi (Fapte 6, 1—7; I Tim. 3, 8), apoi au hirotonit presviteri în cetăți (Fapte 11, 30; 14, 23; 15, 4) și în fine au rînduit dintre aceștia pe episcopi (I Tim. 3, 1), dispunînd ca și episcopii, la rîndul lor, primind plenitudinea puterii bisericești prin Apostoli de la Hristos, să hirotonească la rîndul lor presviteri și diaconi după nevoie (Tit 1, 5; I Tim. 5, 17—22). O con-

¹ În lucrarea premergătoare a mea: Problema Iliricului, publicată în Mitropolia Ardealului 1959, am indicat părerile mai importante ale unor cercetători în chestiune; aici vor fi menționați numai cu numele.

firmă în continuare Sf. Clement Romanul în epistola către Corintheni, din 96, precum și Sf. Ignațiu al Antiohiei, în epistola către Magnesieni, de pe la 106.

Astfel s-a încetățenit prin succesiune apostolică ierarhia bisericească de ordin divin² și primele sedii episcopale au fost așezate în Efes, Ierusalim, Antiohia, Salonic, Corint, Atena, Roma, Creta și Alexandria, luînd ființă pînă în anul 110 chiar 45 de sedii episcopale, care cu timpul s-au tot înmulțit. Aceste episcopii erau autonome întreolaltă, în ce privește administrația locală, dar erau unitare în privința credinței în Hristos, în Sf. Evanghelie, în Sf. Taine și Sf. Biserică. Iar după exemplul sinodului apostolesc din anul 51 (Fapte 15, 28) s-a continuat practica întrunirii sinodale a episcopilor în chestiuni privind Biserica întreagă; dintre cele mai vechi sinoade sînt cunoscute cele de la Palermo-Sicilia, din 130, și cele de la Pergama-Frigia și Anhiat-Tracia, din 150. Episcopii erau perfect egali întreolaltă, precum o mărturisește Sf. Ciprian, pentru că toți participă în mod solidar la acelaș unic organism al episcopatului (De unitate ecclesiae, Migne PL 4, 498s) și Tertulian o precizează istoric, zicînd: dacă cineva caută o biserică apostolică pentru sufletul său, să cutreere regiunile: „îți este aproape Ahaia? ai Corintul; dacă nu ești departe de Macedonia, ai Filipi, ai Tesalonicul; dacă te poți duce în Asia, ai Efesul; iar dacă vi în Italia, ai Roma”. (De praescriptione haereticorum 36, 1—3, Mi PL 2, 48s).

2. ÎNCREȘTINAREA REGIUNII ILIRICE

Primii misionari creștini au cutreerat regiunile Iliricului după organizarea centrelor bisericești de la Tesalonic (Salonic), Berea și Filipi din partea Sf. Apostol Pavel, care prin anii 54—55 și 65—66 a activat însuși în Iliric și poate chiar în regiunea dunăreană, urmîndu-i apoi Andronic. Activitatea creștină trece și în Dacia, după cucerirea ei de către Traian, în 112. Dar religia lui Iisus are de întâmpinat în Iliric atît vechile religii, cît și represiunile persecuțiilor imperiale. Ea totuși sporește, precum ne informează Tertulian (Apologeticul 37, și Adversus Iudaeos, 7, 4—7; MiPL 2, 610s), și Origen (Comentar 39 la Matei 24, 9), și centre de răspîndire creștină devin în primul rînd orașele, între

² Șesan V., Dreptul bisericesc universal, ed. IV, p. 79ss, 82ss, 92ss; Moisescu I., Ierarhia bisericească în epoca apostolică, București 1956; Konidaris Gher., Forschungsergebnisse über die ... Verfassungsformen im Urchristentum, Atena 1959, p. 60—65.

care de cinstă deosebită se bucură Tesalonicul, comunitate creștină apostolică, cu tradiția Sf. Apostol Pavel, care i-a adresat chiar două epistole speciale.³

Spre finea veacului III. și începutul celui de al IV., sînt cunoscute numeroase sedii episcopale pentru Iliricul întreg, apusean și răsăritean, precum urmează:⁴ Siscia în Panonia, Savia Sabaria și Cornutum în Panonia primă, Sirmiu și Cibalae în Panonia secundă, Viminaciu, Singidun și Horeum în Mesia superioară, Ratiara, Aquae, Castra Martis, Oescus, Sardica și Naisus (Niș) în Dacia aureliană, Scupi, Ulpiana, Nentina și Diocletiana în Dardania, Marcianopolis, Odysos, Durostor, Nicopole, Novae, Appiaria și Abrittus în Mesia inferioară, Tomis în Scitia, Scodra, Dioclea și Elissus în Praevalis, Tesalonicul, Filipi, Berea, Dios, Stobi, Parhicipolis, Dober, Amfipoli, Heraclea și altele în Macedonia, apoi Filipopole, Diocletianopol și Dispoli în Tracia, iar Adrianopole, Mesembria, Sozopole și altele în Haemimont, ca regiuni învecinate. În ele se constată însă influența Răsăritului creștin grecesc, și nicidecum a Italiei latine, precum o constată unii (Harnack), deși în regiune se vorbea și latinește și grecește. Argumentul filologic pentru creștinismul daco-valah o mărturișește îndeajuns.

3. ORGANIZAREA MITROPOLITANĂ ÎN ILIRIC

În existența autonomă a episcopilor creștine intervine însă reorganizarea administrativă a imperiului roman prin Dioclețian și Constantin cel Mare, ambii originari din Iliric; imperiul este împărțit în 4 prefecturi, care se compuneau din dieceze și acestea din provincii, și anume: Prefectura Orientului cu Egiptul, Siria, Asia Mică și Tracia; Prefectura Iliricului cu diecezele Iliricului occidental (Sirmiu), Dacia (Sardica) și Macedonia cu Ahaia (Tesalonic); Prefectura Italiei cu Italia și Africa și Prefectura Galia cu Galia, Spania și Britania. Personal, aceste prefecturi au

³ Harnack Ad., *Die Mission und Ausbreitung des Christentums*, ed. IV, vol. 2, Lipsca 1924, p. 786ss; Haase F., *Altchristliche Kirchengeschichte*, Lipsca 1925, p. 66; Condurachi E., *Monumenti cristiani nell'Ilirico*, București, p. 118; Tudor D., *Oltenia romană*, 1958; Șesan M., *Creștinismul vechi carpatic*, Mitropolia Ardealului 11/12 1958, p. 813s.

⁴ *Notitia Dignitatum* și *Notitia episcopatum*, la Gelzer H., *Ungedruckte und ungenügend veröffentlichte Notitiae episcopatum*, München 1900, p. 531ss; Vailhe S., *La question de l'Illyricum*, *Dict. de theol. cathol.* III-2, 1923, col. 1307s; Gerland E., *Corpus notitiarum episcopatum eccles. orientalis*, 1931/6; cu critica lui Snegarov, *Eparchiski spiski*, Instit. na bălgarska istoria 6, Sofia 1956, p. 647s.

fost împărțite în 310 astfel: Constantin își lua Galia și Italia, iar Iliricul și Orientul le-primea Galeriu, după mărturia lui Sicard din Cremona, de pe la 1204 (MiPL 213, 465).

Pentru că această organizare administrativă politică putea fi favorabilă și pentru cea bisericească, pentru ușurința circulației, și în vederea hirotonirii de episcopi noi, canonul 1 apostolic prevăzând ca hirotonia unui episcop să o săvârșească cel puțin 2—3, Biserica s-a orientat în organizarea ei locală după această organizare politică. Și astfel se trece la a doua etapă a organizării bisericești, numită mitropolitană, când episcopii provinciilor se adună în jurul episcopului din Dieceză, numit după numele reședinței „metropolis” și el Mitropolit. Acest principiu este apoi confirmat ca normă generală de canonul 4 al sinodului I ecumenic din 325, de can. 9 de la Antiohia din 341, de can. 32 de la Cartagina din 417, precum și de can. 34 apostolic, care prevede ca episcopii unei națiuni-popor să-și aleagă dintre ei unul ca protos (mitropolit).

Astfel iau ființă pe rând noile Mitropolii, prin concentrarea în jurul lor a mai multor episcopii-eparhii învecinate, la Alexandria, Roma, Antiohia, Efes, Cesarea Palestinei, Cesarea Capadochiei, Ierusalim, Heraclea Traciei, Tesalonic, Sirmiu, Mediolan, Arelate, Cartagina, Hispalis și altele, deplin autonome între ele precum o confirmă can. 6 al sinodului I ecumenic de la Nicea, care distinge astfel: „episcopul din Alexandria să aibe stăpânire peste toate acestea, deoarece aceasta s-a obținut și pentru episcopul din Roma; asemenea încă și în Antiohia și în celelalte eparhii să se păstreze prerogativele pe seama bisericilor”.⁵

Această împrejurare constituie un motiv serios pentru unii mitropoliți să-și lărgască jurisdicția proprie peste eparhii și mai îndepărtate, fapt la care contribuie și dorința după sporirea prestigiului propriu în dauna altora, sau al orgoliului personal, mai ales că din 330 se ivește „Roma cea nouă” la Bizanț-Constantinople, cu spiritualitate pronunțat creștină și cu supoziția, că însuși Sf. Apostol Andrei, primul chemat, a fost întemeietorul bisericii din vechiul Bizanț. Astfel se vor naște întreceri organizatorice și jurisdicționale între Constantinople de la Apostolul An-

5 Deciziile canonice sînt după *Milaș N.*, *Canoanele Bisericii ortodoxe*, trad. Kovincici U. și Popovici N., Arad. Citez apoi prescurtări: Rallys I—V, pentru Rallys-Potlis, Syntagma sfintelor canoane, 5 vol. Atena 1852/5; MiPL sau MiPG pentru Migne, *Patrologia greacă sau latină*; Mansi, pentru Mansi, *Conciliorum collectio*; Legislația lui Justinian, *Codex*, după ed. Schoell-Kroll, Berlin 1928.

doi, Tesalonicul de la Apostolul Pavel și Roma de la Apostolul Petru.

Cinstindu-și patria natală, Nișul din Dacia aureliană, împ. Constantin o lega de Metropola nouă a imperiului, după ce mitropolitul Protogen din Sardica îndeplinise sarcini în Dacia, Dardania, Calabria și în țările din jur, iar Mitropolitul din Tesalonic primise jurisdicția peste ambele Sciții. Constantin se învrednicește apoi de epitetul „restitutor Daciarum”, aducând stăpânirea imperială iar la Dunăre, prin respingerea goților. Dar, intervine o nouă împărțire a imperiului, când Constans, fiul lui Constantin, își lua Italia, Iliricul și Africa pentru sine, după mărturia lui Ekkehard, de pe la 1100 (MiPL 154, 706). Astfel Iliricul ajungea în relații cu Apusul și de aceea se părea unora, că sinodul de la Sardica, din 343, ținut împotriva arienilor ar fi fost la frontiera dintre partea lui Constans și a lui Constanțiu.⁶ Cu această ocazie can. 16 de la Sardica recunoaște, că Mitropolia Tesalonicului se administrează autonom-propriu (Rallys III, 272).

E timpul în care se înmulțesc în genere sediile mitropolitane și astfel în regiunea Iliricului sînt cunoscute metropolele: Sirmiu pentru Panonia secunda, Singidun pentru Mesia superioară, Sardica pentru Dacia, Scupi pentru Dardania, Marcianopole pentru Mesia inferioară, Tomis pentru Sciția, Scodra pentru Dardania, Salonic pentru Macedonia, Filipopole pentru Tracia și Adrianopole pentru Haemimont (vezi nota 4). În astfel de împrejurări scade prestigiul mitropolitan al Tesalonicului în fața noilor mitropoliți, fapt care va fi pe viitor o împrejurare determinativă pentru tendințele lui de restabilire a vechii sale importanțe apostolice. Implejurările politice intervin și ele în jocul intereselor locale, cînd vizigoții ocupă Tracia, ostrogoții Panonia, cu drept de autonomii locale, și apoi e restabilită metropola Tomis, numită acum Constantia, cu drept de jurisdicție și în Transdanuvia. În cealaltă parte, la Sirmiu, se țin sinoade de variate aspecte ariane (358—361).

În 364 are loc o nouă împărțire a imperiului, între fiii lui Jovinian, Valentinian I luînd Apusul și Valens Răsăritul. Dar împărțirea reală are loc abia în 379, fiind confirmată în 395. Cu această ocazie Iliricul este definitiv scindat în două, așa că Ili-

⁶ După Hefele-Leclercq, *Histoire des conciles* (citată simplă Hefele), se iau istoricii Hergenröther, Mourret F.-Carreyre J., Ciplea A., și chiar Milaș, op. cit. vol. II—1, p. 125 crezînd că Sardica depindea pe atunci de Roma; dar majoritatea istoricilor papali nu văd în Sardica nici un motiv pentru vicariatul viitor al Salonicului.

ricul apusean, cu dieceza Panonia, vine înglobat imperiului de Apus și prefecturii Italia, iar Iliricul răsăritean, cu diecezele vechi Dacia și Macedonia, de la Sirmiu și pînă la Salonic constituie prefectura proprie a Iliricului, cu capitala cînd la Tesalonic, cînd la Sirmiu, după împrejurări, aparținînd imperiului de Răsărit.⁷ De atunci și regiunea numită apoi Albania cade definitiv în sfera imperiului de Răsărit.

Pentru că aceste condiții puteau oferi momente favorabile pentru restructurări de mitropolii, producînd chiar frămîntări nepotrivite, de aceea sinodul II ecumenic de la Constantinopole, din 381, prevedea la can. 2 următoarele: „episcopii să nu-și întindă jurisdicția asupra altor biserici afară de dieceza lor, nici să nu facă tulburări în biserici, ci potrivit canoanelor ... să cîrmuiască ... iar bisericile lui Dumnezeu, cele ce sînt între popoare barbare trebuie să se administreze după obiceiul Părinților, care s-a ținut”. Astfel sinodul oprește întinderea unor mitropolii în dauna altora și totodată prin can. 3 acordă Constantinopolei „precăderea onorurilor după episcopul Romei, pentru că este Roma cea nouă”. Astfel metropola Iliricului ajunge între două centre mari bisericești, Roma și Bizanț, tocmai prin votul sinodului, care prevede concentrarea superioară a vechilor metropole în noul sistem exarhal, în frunte cu Roma, Constantinopole, Alexandria și Antiohia, dar recunoscînd încă vechea autonomie a metropolelor din Tesalonic, Cartagina, Arelate, Hispalis și altele. Este a treia etapă în cadrul progresului centralizator al organizării bisericești.

Un element specific pentru viața bisericească a Iliricului îl prezintă și limba cultului creștin. Firește că bazele acestui cult erau grecești, care s-au impus în teologia răsăriteană și în circulația credincioșilor, din timpul încreștinării și a tradițiilor pauline păstrate și alimentate ulterior, din Ierusalim, Asia Mică și apoi chiar de la Bizanț. Dar în viața Iliricului a intervenit și latinizarea-romanizarea populațiilor locale traco-ilirice, măcar în parte, fapt care apoi a necesitat aducerea în aceste regiuni și a limbii latine creștine, de tipul „italei” africane, exprimată în limba latină rustică. E vremea în care chiar Damas I al Romei

⁷ Demougeot E., *A propos des partages de l'Illyricum en 380—395, Actele congresului VII bizantin*. Paris 1950 și idem, *De l'unité à la division de l'empire romain, 395—410*, Paris 1951, p. 143ss; și recenziea Frolow A., în *Byzantinoslavica* XII, Praga 1951, p. 306. Höppner W.-Möchel G., *Die Volksrepublik Albanien*, Berlin 1953, după Marea enciclopedie sovietică.

(—384) realizează înlăturarea limbii grecești din cultul roman, în avantajul celei latine creștine, pe care o susține ca să biruie pe deplin și firește că despre aceasta au luat cunoștință și romanicii ilirici, în vremea în care exista o comunitate spirituală și între romanitatea din Sudul și Nordul Dunării.⁸

Iliricul se bucura însă încă de autonomia bisericească a Mitropoliei Tesalonicului, fapt care rezultă din cazul episcopului Bonos de la Niș, acuzat de erezie. Apelînd în 391 la sinodul de la Capua din Italia, apoi la Sf. Ambroziu al Mediolanului, cît și la Siriciu al Romei, de fiecare dată cazul lui e trimis spre judecare și rejudecare către sinodul iliric, prezidat de Anisiu al Tesalonicului, ca dovadă că nici un ierarh apusean, fie el chiar și episcop al Romei, nu îndrăznește să se amestece într-o chestiune proprie a Mitropoliei Iliricului. (Caspar, Lupșa).

Împărțirea finală a imperiului în 395 creiază imperiul roman de apus cu prefecturile Italia și Galia, cu capitala la Roma, mai întîi, și imperiul roman de răsărit (bizantin) cu prefecturile Iliricului și Orientului, cu capitala la Constantinopole. Granița dintre ambele imperii era marcată prin cursul meridional al Dunării pînă la Singidun (Belgrad), iar de acolo ea ducea în linie dreaptă spre litoralul adriatic de la Cattaro. Împărțirea aceasta la început era menită pentru fiii lui Teodosiu cel Mare, dar ea s-a arătat a fi definitivă. În felul acesta, Iliricul întreg de răsărit, cu Dacia, Macedonia și celelalte regiuni vecine cădea în lotul lui Arcadie, pentru a împărtași astfel în depănarea veacurilor soarta politică, economică și culturală a Imperiului roman de Răsărit.

4. INTRE ROMA ȘI BIZANȚ

Frământările politice au provocat momentul psihologic, ca secretarul episcopiei romane, și însuși candidat la episcopatul roman, fer. Ieronim să concretizeze, în 392, tendințele apostolice ale episcopilor romani după putere cît mai mare în Biserică, în tradiția romană despre Sf. Petru, care a ajuns corifeul apostolilor, a creat un „patrimoniu petrin” în lumea creștină și a zidit catedra sa la Roma, pe care a păstorit-o timp de 25 de ani, și rînduindu-i pe episcopii romani să-i urmeze în prestigiul personal (MiPL 23, 607s). În acest sens se situează apoi acea corespondență a ep. Damas I al Romei, care însă nu s-a opus deciziilor

⁸ Heidler Al., *Rimsky kanon (Canonul roman)*, *Ephemerides theologicae* 3, Praga 1947, p. 43s; Capidan Th., *Macedo-romîinii*, p. 137s, 143, 146, 151.

luate la sinodul II ecumenic, asupra neamestecului în alte dieceze, către mitropolitul din Tesalonic, după tezele istoricilor papali, pentru a crea vicariatul Iliricului în persoana arhiepiscopului Acholiu al Tesalonicului (Duchesne, Zeiller). Scrisoarea de adresă e vagă, îndemnînd doar la păstrarea integră a credinței și din cauza aceasta își dau seama istoricii papali, că teza despre începuturile acestui vicariat întîmpină mari greutăți (Heffele, Duchesne, Vailhe, Pargoire, Dvornik), că demnitatea de vicar trebuie reînnoită de fiecare dată în mod special (Zeiller) și că de aceea pare mai probabilă înființarea lui abia prin ep. Siriciu (—399) de mai tîrziu (Duchesne, Vailhe, Palanque, Papadopoulos), deși se pare că Iliricul stătea chiar pe atunci sub jurisdicția bisericii răsăritene (Heiler). Cu toții însă uită împrejurarea că titlul de „vicar” este de origine mult mai nouă, provenind abia în 483, cînd Simpliciu al Romei îl acordă, de prima dată, ep. Zeno din Spania (Caspar).

În acelaș stil e concepută și epistola ep. Inocențiu I al Romei, din 402, către „fratele Anisiu”, la care editorii adaugă localizarea de Salonic și data, în care adresantului i se aduce aminte, că înaintașii săi Damas și Siriciu au hotărît „ca toate cîte se întîmplă în acele regiuni (dar nu indică în care), să fie predate deplinei tale autorități și eu mă țin’ de aceeași judecată” (MiPL 20, 453s). E prima scrisoare cu un conținut mai precis și de aceea constituie un punct de plecare mai serios. Dar indicarea vagă „acele regiuni” dă de gîndit și de fapt ea îndeamnă la neîncredere, mai ales că provine, împreună cu cele de mai înainte, din colecția plăsmuită în 531 și deci nu inspiră încredere (Friedrich). Ea avea doar menirea, poate, să-l impresioneze pe adresat sau să constituie un argument despre primat față de mitropolii apuseni din Galia, Iberia și Britania, refractari jurisdicției romane, ca și cei din Milano, Aquilea, Ravenna, care cuprindea Iliricul apusean și Cartagina centrifugali de Roma. (Heiler).

Că Roma de fapt nu avea nici un drept jurisdicțional și efectiv asupra Iliricului, aceasta se constată în mod irefutabil dintr-o altă scrisoare a lui Inocențiu I, din 416, categoric autentică, adresată ep. Decențiu din Eugubiu în Italia, în care se spune așa despre autoritatea bisericii romane: „Cine oare nu știe, că ceea ce a fost predat de principele apostolilor Petru către biserica romană și se păstrează pînă acum, că trebuie păzit de toți ... precum este cunoscut, că în toată Italia, Galia, Hispania, Africa și Sicilia și în insulele apropiate nu se pot institui biserici, în afară de cele

în care Apostolul Petru și urmașii săi au instituit episcopi”. (MiPL 20, 552). Se observă pretenția primatului peste Apus, dar nici un cuvînt despre Iliric, ca făcînd parte și el din regiunea legată de drepturile lui Petru sau ale urmașilor săi. Dacă măcar un cuvînt din epistolele către Tesalonic ale lui Damas, Siriciu sau Inocențiu ar fi fost adevărate, atunci în orice caz Iliricul trebuia prevăzut în această consemnare a regiunilor dependente de Roma; dar nici o singură aluzie aici! E evident deci, că nu exista nici urmă de „vicariat” roman la Salonic. Iar adresele primațiale ale lui Inocențiu și Bonifaciu către episcopul din Constantinopole pe baza dreptului de apel după can. 3—4—5 de la Sardica denotă aceeași pretenție generală, respingînd can. 3 din 381 și preferînd, contra Constantinopolului, „triarchia” din can. 6 de la Nicea și nu vizează Iliricul; textul pare contrafăcut tocmai în 416—417, în vederea pretențiilor romane.⁹

De aceea nici faptul, că Niceta din Remesiana (—420), apostolul dacilor și bessilor, întreținea legături cu Paulin din Nola și cu Apusul, nu poate fi luat drept argument pentru vreo jurisdicție romană asupra Daciei, chiar dacă Inocențiu îl consideră într-o epistolă către episcopii din Macedonia, în frunte cu arhiep. Rufus din Salonic, sufragane al acestuia (Caspar), pentru că în ea discută chestiunea validității hirotoniilor eretice, care era o problemă de interes general, și nu de jurisdicție.

Primul caz istoric, care poate oferi prilejul discuției asupra unei jurisdicții în Iliric, îl oferă disputa cu ep. Perigen, în 419. El a fost ales mitropolit pentru Corint, dar episcopii din Macedonia declară necanonică această alegere. Atunci el se aruncă în brațele lui Bonifaciu I, care scrie „vicarului” său din Salonic și-l întărește pe Perigen, în baza drepturilor sale jurisdicționale „tradiționale” și-i invită pe episcopi să-l recunoască (Hefele, Vailhe, Heiler, etc.). Dar episcopii Daciei și ai Macedoniei refuză și se adresează împ. Teodosiu II.

Atunci acesta, observînd intervențiile agresive și nejustificate ale Romei în Iliric, dispune, pentru curmarea lor, prin decretul din 14 iulie 421, către Filip, prefectul pretoriului din Iliric: încetînd orice inovație, dispunem să fie respectate tradițiile și canoanele bisericii vechi, care pînă acum s-au păstrat, și în toate

⁹ Kirch C., *Enchiridion fontium historiae eccles. antiquae*, ed. IV, Freiburg 1923, p. 306 recunoaște, că *textus latinus ... a graecis verbis nonnunquam differt*; Gafton L., *Teoria papală a celor trei scaune episcopale*, *Ortodoxia* 3, 1955, p. 378ss.

provinciile Iliricului, ca dacă cineva are îndoieli, să știe că cetății Constantinopolitane, care se bucură de prerogativele vechii Rome, îi este rezervată și sinodului episcopal jurisdicția (Codicele teodosian XVI-2, 45), iar treburile bisericești ilirice vor fi rezolvate cu sfatul episcopului Attic al Constantinopolei. Prin aceasta, exarhul constantinopolitan, care avea sub jurisdicția sa Asia, Tracia și Pontul, din 381, primea și drepturi în Iliric. Acesta își pierde astfel autonomia locală, care însă putea fi, la caz dat, exploatată în cadrul pretențiilor romane, în mod nefavorabil. Fi-rește, că Celestin al Romei protestează către împărat, scrie „către nouă mitropoliți din Iliric” fără a-i numi și cunoaște precis, se zbate, ca și mai târziu istoricii papali contra acestei măsuri „ne drepte” (Hefele, Vailhe, etc.), care însă dovedește tocmai contrarul, că potrivit tradițiilor și canoanelor, Iliricul nu fusese supus nici unei alte jurisdicții mai vechi, și de aceea măsura nu este revocată, precum arată faptele de viitor, deși istoricii papali sînt de altă părere.

E tocmai vremea, între 424 și 437 că și Iliricul apusean a fost încadrat imperiului de Răsărit (Papadopulos), iar în 424 se dă decretul către Biserica din Tesalonic pentru ridicarea de dări în numele împăratului și ea nu mai poate fi lezată de impuneri străine în vreun nume bisericesc (Codex repetitae praelectionis al lui Justinian, I, 2). Aceasta dovedește în plus, că pînă atunci nimeni nu a ridicat astfel de dări; dar în cazul unui vicariat roman, dările trebuiau ridicate într-o formă oarecare, deci informația prezentă respinge o astfel de împrejurare. Și pentru întărirea deciziei din 421, Teodosiu o trece în Codicele său de legi din 438 dovedind că textul ei nu este fantomatic, ci real, iar prevederile ei se aplică. De fapt, la sinodul III ecumenic de la Efes, din 431, participă din Iliric, în rînd cu episcopii răsăriteni, cei din Sirmiu, Margus, Singidun, Sardica, Naisus, Scupi și Tesalonic, care potrivit can. 34 apostolesc, votează autocefalia bisericii din Cipru, precum a propus sinodul constantinopolitan, de care depindeau acum provinciile Iliricului, după dispoziția din 421, care le suprimase autonomia.

5. ILIRICUL SUPUS BIZANȚULUI

Decizia din 421, legalizată în 438, suprima autonomia Iliricului și-l lega de sinodul constantinopolitan. Protestele romane au rămas fără ecou, pentru că astfel se limita pofta jurisdicțio-

nală romană în direcția răsăriteană. De aceea în 444 Proclu al Constantinopolei adresează o scrisoare teologică către „fiecare din episcopii occidentali”, lămurind ortodox problema Sf. Treimi, disputată de nestorienii și alții. Unii cercetători (Ameli, Bauer, Diekamp) sînt de părere, că titlul adevărat și corect al scrisorii trebuia să fi fost: către episcopii din Iliricul oriental, fapt care ar dovedi jurisdicția bizantină în Iliric. Dar împotriva tezei se ridică alții (Schwarz și Grumel), respingînd-o ca apocrifă, pentru că era favorabilă, în caz similar, Bizanțului. Dacă însă ea ar fi fost provenit de la Roma, atunci în ori ce caz ar fi dovedit jurisdicția romană.

Alte schimburi formale nu se mai produc pînă la sinodul IV ecumenic de la Chalcedon, din 451, care înseamnă etapa a patra a reorganizării bisericești, cînd se prevede în fruntea Bisericii „pentarhia patriarhală”, spre delimitarea și încetarea pretențiilor teritoriale, după ce can. 17 a stabilit, că se identifică extensiunea unei mitropolii cu teritoriul unei provincii, a unui exarhat cu teritoriul unei dieceze și a unui patriarhat cu teritoriul unei prefecturi. La sinod participă episcopii ilirici, și anume cei din Sirmiu, Singidun, Sardica, Naisus, Scupi, apoi numeroși din Macedonia, în frunte cu mitropolitul din Tesalonic, care nu reprezintă pe nimeni, ci semnează în rînd cu episcopii răsăriteni, apoi cei din Durostor, Nicopole, Novae și Abrittus, lipsind cel din Tomis, din cauza barbarilor (Dvornik). Către „vicarul său” din regiunea impacientată (Zeiller), ep. Leon I al Romei a scris o epistolă cu îndrumări de credință, dar împărăteasa Pulcheria i-a răspuns, încă în noiembrie 450, în problema monofizitismului, că împ. Marcian i-a convocat la sinod pe toți episcopii din Orient, Tracia și Iliric, după cum i-a fost sfatul pentru păstrarea credinței curate (Mansi VI, p. 99, 102, 559s). Deci însuși episcopul roman recunoaște că episcopii ilirici fac parte din sfera răsăriteană bisericească și nu-i revendica pentru sine. Pe el l-a intrigat însă dispoziția can. 28, care acorda bisericii din Constantinopole, Roma cea nouă, aceleași prerogative ca și ale Romei vechi, și deci el își exprima teama, ca să nu fie lezată dispoziția can. 6 de la Nicea, care prevedea doar a triarhie, fără Constantinopole (MiPL 54, 993s).

Canonul 28, care acorda patriarhului constantinopolitan jurisdicția peste Pont, Asia și Tracia, nu pomenește nimic despre Iliric, dar îi dă drepturi „în ținuturile barbare”. Cred că avînd sinodul în vedere dispoziția imperială, din Codice, a trecut la legiferarea unui amănunt neprevăzut. Cine puteau fi episcopii de-

pendenți de Constatinopole din regiunile barbare? La aceasta răspunde istoria: hunii lui Atila au devastat Viminaciu, Margus, Singidun, Naisus, Ratiaria, Sardica, Filipopole, Adrianopole, Stobi, Arcadiopole și Tomis, prefăcînd în ruină vreo 70 de cetăți și sate ridicînd zeci de mii de provinciali romani din Mesia și ambele Dacii, colonizîndu-i în nordul Dunării. În plus se prevedea în tratatul de pace cu Teodosiu II, că de-a lungul Dunării va exista o zonă pustie, pe o adîncime de 5 zile, de la Sirmiu și pînă la Novae (Șiștov), incluzînd deci și Naisus. Astfel o mare parte din nordul Iliricului era pierdut în favorul barbarilor. Cu toate acestea, Anatolie a! Bizanțului se adresează în 452 prin epistolă „cătrec episcopii din Iliric” cerîndu-le să subscrie deciziile sinodului, în privința canonului 28. Dar acest gest e socotit drept „exces de zel” (Grumel), pentru că era favorabil Bizanțului și nu Romei. Dar ca să nu se tulbure nimeni, împ. Marcian dă în 454 un decret (republicat de Justinian în Codex repetitae praelectionis I), în care prevede, că privilegiile pe care bisericele religiei ortodoxe le-au primit de la principi să fie confirmate și păzite în veșnicie. Și cum lipsește o revendicare precisă în privința Iliricului din partea vigilantului Leon I al Romei, se constată că el nu avea ce reclama, tocmai în privința acestuia, nu că-i aparținea ci că nu-l pretindea, cum însă o fac mai tîrziu istoricii papali.

După huni au venit gepizii în Dacia aureliană, la Singidun și Sirmiu. Ostrogoții se așează la Dunăre și coboară de la Novae în prefectura Iliricului. Imp. Zenon reușește însă să-i mute înspre Panonia și nordul Italiei. Astfel numai cu imense jertfe se puteau menține cîteva episcopii în regiunile periclitare de barbari (Dvornik). După căderea imperiului roman de Apus, în 476, imperiul răsăritean-bizantin rămase numai cu două prefecturi: a Iliricului, cu 13 provincii, înglobate în Dacia, Macedonia, Ahaia și Creta, care erau supuse patriarhului bizantin (Rallys I, 143) și a Orientului, cu 51 provincii, din Tracia, Asia, Pont, Orient și Egipt, în care își exercitau jurisdicția încă și patriarhii din Alexandria, Ierusalim și Antiohia.¹⁰

De la Roma mai scriu în Iliric Simpliciu (—483), Felix II (—492) autorul rupturii numite în istorie „schisma acahiană”,¹¹ față de Constantinopole, Gelasiu (—494), și Symah (505), dar în sensul avertizării, ca episcopii ilirici să se lepede de grecii

10 Calmette J., *Le monde feodal*, Clio 4, Paris 1937, p. 56s.

11 Șesan M., *Papalitatea și Ortodoxia*, Ortodoxia 2/3 1949, p. 77s.

eretici, adică monofiziți, fapt care tocmai dovedește legătura acestora organică cu Constantinopole, unde apăruse Henoticonul, provocator de discordie (Papadopoulos, Snegarov). Aceste intervenții au trezit pînă și riposta mitropolitului Onoriu din Salona-Dalmația, care se miră, cu ce drept se amestecă Roma în afacerile sale, dalmatine (Caspar). Cu atît mai mult erau de reprobate intervențiile în Iliric, în sensul că Roma căuta să profite de pe urma frămîntărilor răsăritene, provocate de Henotic.

Istoricii papali însă recunosc, nu în unanimitate, dar în majoritate, că între 484 și 519, drepturile romane au încetat asupra Iliricului și nici după 519 nu au putut fi restabilite în vicariatul Salonicului (Hefele, Duchesne, Vailhe), deși împăratul îl îndemna pe patriarh să se supună episcopului Hormisda al Romei, față de care protestase arhiep. Dorotei al Tesalonicului, cochetînd pentru aceasta cu monofiziții (Hefele, Zeiller, Papadopoulos), iar Dardaniarevenind la autonomie (Snegarov). Numai vreo 40 de episcopi ilirici, nemulțumiți cu împrejurările eretice, se adresează Romei (Hefele, Pargoire, Zeiller), dar pentru aceasta sînt pedepsiți de împărat, ca niște răzvrățiți. Scrisorile lui Hormisda în această privință (Snegarov), au caracter dogmatic și nicidecum jurisdicțional, ci urmărind și primatul universal, față de care acum se ridică însuși împăratul bizantin.

Abia episodul cu episcopul Ștefan al Larissei, din 531, care apelează la Roma, fiind depus legal de patriarhul Constantinopolei, oferă prima ocazie istorică, în care episcopul roman este declarat din partea unui episcop iliric drept protector suprem al Iliricului (Vailhe, Pargoire, Papadopoulos). În această împrejurare, Teodosie din Tessalia compune plastografia numită „Colecția bisericii din Tesalonic”, care cuprinde scrisorile de întemeiere ale pretînsului vicariat din partea lui Damas, Siriciu și Inocențiu (Friedrich, Caspar, Papadopoulos, Lupșa). Colecția ajunge la Roma, dar oferind elemente noi și surprinzătoare chiar pentru patriarhul roman, de aceea este dată în studiu și apoi depusă în arhivă sub nr. 5751 și pînă la urmă uitată, pînă în veacul IX (Lupșa).

Abia împ. Justinian I (527—565) reușește să refacă situația la Dunăre, fiind numit și el „restitutor Daciarum” și să refacă cetățile de la Lederata, Cupus, Picnus, Viminaciu, Arcidava, Drobeta, Sucidava, Scupi, și pînă la Histria și Dinogetia din Răsărit. Iliricului, ca și Africii și Orientului le restabilește poziția de prefecturi, iar în cele bisericești, după ce recunoaște privilegiile din

424 și 454, precizează împreună cu patr. Epifanie, în 535, că biserica cetății imperiale (Bizanțul) se bucură de toate prerogativele imperiale, de a rîndui mitropoliți și episcopi, care se află în Orient, și în Iliric, și în Egipt, în Lycaonia și Licia și chiar în Africa, precum și în Apus o face episcopul Romei vechi pînă la Ocean (Codex repetitae praelectionis I, 12 și 17, și novela VII din mai 535). În acest sens reproduce și decizia din 421 cu privire la Iliric și avem toată certitudinea, că a înregistrat o realitate (Codex I, 2—6).

6. ILIRICUL PE VREMEA JUSTINIANEI PRIMA

Imp. Justinian își cinstește locul de naștere, dispunînd prin Novela XI din 15 aprilie 535, crearea Arhiepiscopiei din Justiniana Prima (Rallys V, 219s). Ea¹² primea Macedonia secundă, Prevalis, Panonia secundă, Mesia superioară, Dacia aureliană și Dardania, cu populație romană sau romanizată și grecească, fiind nu numai mitropolie ci și arhiepiscopie, și neavînd nimic comun cu episcopul Tesalonicului, care se bucurase de autoritate nu din proprie importanță, ci stînd în umbra prefecturii locului. Cu drept cuvînt se poate spune că Justiniana primește autonomie largă (Snegarov) iar Salonicul decade din importanță, împăratul ignorînd vreo existență a lui ca vicariat în legătură cu Roma și supunîndu-l din nou patriarhiei constantinopolitane. Ahaia și Hellas din vechea prefectură a Iliricului primesc un mitropolit propriu la Corint, dar nu ca vicar roman, cum cred unii (Hefele), ci fiind în localitate un guvernator propriu bizantin, supus împăratului. Mitropolia Tomisului se bucură de privilegii bogate (Codex I, 2, 36 din 534); ce privește Dacia traiană și malvensă, nu se știe dacă mai ținea de Salonic (Lotocki), ci mai degrabă de Constantinopol (Vafides), pentru că Sucidava era direct supusă prefectului Gerontie al Constantinopolului.¹³ Dar Justinianei par să fie supuse episcopiile din Ad Mediam și Morisena.¹⁴

Dar Justinian se poartă diplomatic cu mare atenție față de drepturile onorifice bisericești; astfel în 529 el declară biserica

¹² Barnea I., Monumente de artă creștină, Studii Teologice 5/6, 1958, p. 298, la SV de Niș.

¹³ Frances E., Știința bizantină în R. P. R., Vizantiiski Vremennik XVI, Moscova 1959, p. 309.

¹⁴ Cf. Cotoșman Gh., Biserica din Banat, Altarul Banatului 9/10 1946, p. 225s; idem, Banatul și biserica, Altarul Banat. 11/12 și 1/3 1947; idem, Episcopia Mehadiei, Timișoara 1943.

din Constantinopole în fruntea tuturor celorlalte și pe episcopul ei patriarh ecumenic, iar în 533 recunoaște pe Agapet al Romei ca șef al tuturor bisericilor (Codex I, 1), dar refuză să-i supună noua arhiepiscopie ilirică, în 536. În 545, prin Novela 131 din 18 martie, dă puteri egale ambilor patriarhi din Roma veche și nouă, iar în cap. 3 prevede autocefalia deplină a Justinianei Prima cu jurisdicție în Dacia mediteraniană, Dacia ripensă, Prevalis, Dardania, Mesia superioară și Panonia; de acești episcopi să fie rînduit, de propriul lor sinod și în locurile acestea supuse lui să obțină (obținere-épéchein) locul ce-l are și sediul apostolic roman, după cum a hotărît papa Vigiliu (Rallys I, 44).

Acest text este singurul, care ar putea admite o jurisdicție romană peste Iliric (Granic, Posnov). De aceea toți istoricii papali îl subliniază pentru confirmarea vechei existențe a vicariatului roman și în consecință Justinian e considerat fiu prea supus al episcopului roman (Vailhe, Biondi). Problema pare pe deplin lămurită, și încă în favorul tezei romane, fără posibilitate de contrazicere.

Și totuși nu este chiar așa. Dispoziția este echivocă, pentru că în cazul stabilirii vicariatului roman, faptul trebuia menționat cu precizie; căci este vorba de o lege. Trebuia revocat edictul din 421, cît și cel din 535 și stabilite principii noi, ceea ce însă nu este cazul. Iar cuvîntul „obțină” are în textul grecesc sensul de primire echivalentă, pe cînd interpretarea latină vrea să sugereze dependență de voia episcopului roman; de fapt consensul lui Vigiliu este formal și autocefalia Justinianei apare evidentă prin dependența arhiepiscopului de propriul sinod al Justinianei (Lupșa).

Contra tezei papale mai pledează și împrejurarea, că referatul administrativ al lui Hierocle din Synekdemnos, vorbește despre Mesia cu Marcianopole, Sciția cu Tomis, Iliric cu Tesalonic, Dacia cu Sardica, iar în sfera Romei sînt înserate Noricul, Galia, Hispania, Britania, Panonia, Africa, Sicilia, Sardinia și Corsica (MiPG 113, 141—156; Rallys V, 220). E redarea stării recunoscute îndeobște pentru jurisdicția episcopului roman.

Vigiliu se discreditează însă prin oscilațiile sale în privința celor „3 capitale” și a sinodului V ecumenic din 553, încît e respins de episcopii italici și africani, ca și de cei ilirici, fapt care îi îndeamnă pe unii să creadă că „vicariatul rămîne doar onorific” (Zeiller), și Justinian îl desdăunează pe Vigiliu prin sancțiunea pragmatică din 555. El reorganizează Italia din punct de vedere

bisericesc și politic, dar firește, fără vicariatul iliric, în care au avut loc, cu aceste împrejurări, schimbări de protos între Frontinus, contrarul lui Vigiliu, cu Benenatus, aplecat politiciii acestuia.¹⁵ Era un joc al intereselor locale duse de arhiepiscopii tesalonicieni.

În realitate, sinodul V ecumenic precizează, că pe lângă episcopii-patriarhi din Roma, Constantinopole, Alexandria, Antiohia și Ierusalim să se mai numească arhiepiscopi și episcopii-mitropoliți din Cipru, Neoiustiniana, Iberia, Efes și Tesalonic; primii opt erau proestoși ai unor biserici autocefale, iar ultimii doi pentru importanța orașelor lor de reședință (Harduin, *Conciliorum collectio* III, 482).

În regiunea ilirică se mențin episcopii la Sirmiu (până 591), Bassiana, metropola Viminaciu, Singidun, Margus, Sardica (încă 595), Naisus, care ascultă de arhiepiscopul Justinianei; spre Răsărit se menține în Mesia inferioară episcopia la Novae (până 594), mitropolia de la Tomis, iar în spre Sud e episcopia de la Prevalis, metropola Scodra (până 602), și episcopiile de la Dioclea și Elissus (până 593), (Dvornik, p. 75ss). În această vreme încetează latinitatea ilirică din cauza încetării latinității imperiale, care între 578—602 vine înlocuită cu greaca-bizantină a Bisericii.

Din cauza unor surse apusene, istoricii papali cred în dependența permanentă a Iliricului de Roma (Vailhe, Dvornik, Batiffol). Astfel primul patriarh roman, care se întitulează papă, Grigore cel Mare (—604) adresează epistole arhiep. Ioan al Justinianei pe ton „dur” (Vailhe) pentru că nu vrea să-i recunoască drepturile; apoi în 595 îl invită pe episcopul din Sardica să se supună Justinianei și în 592 transfera pe ep. Ioan, fugărit de la Elissus la Squilenza în Italia. Dar în ciuda acestor dovezi, ele nu justifică vreo jurisdicție locală, ci sînt pionii pentru jurisdicția universală, în scopul căreia Grigore a scris foarte multe scrisori către variați episcopi răsăriteni, care nicidecum nu denotă și o jurisdicție peste locul către episcopul căruia s-a scris epistola. O dovedește tonul „dur” către arhiepiscopul Justinianei. De altă parte surprinde lipsa unor scrisori către vicarul din Tesalonic. Oare a renunțat papa la el în schimbul Justinianei? Sau totul sînt simple pretenții, mai ales că împ. Mauriciu numea singur pe arhiepiscopul din Justiniana (Caspar). Cred că totul face parte

15 Sibiescu V., *Imp. Justinian și ereziile*, Buc. 1938, p. 109ss.

din critica față de titlul de patriarh ecumenic al lui Ioan IV Pustnicul, combătută de Grigore prin epistole dintre anii 582 și 595, ca patriarhul să nu încerce să-și ia o autoritate supremă individuală asupra Bisericii, pentru că și papa se supune celor 4 sinoade ecumenice ca celor 4 Sf. Evanghelii, fiind pericol pentru Biserică, dacă ar exista un singur episcop universal; de aceea episcopul Romei nu și-a luat niciodată titlul de ecumenic. Dar acest fapt nu l-a împiedecat pe Grigore să nu ceară împăratului bizantin uzurpator Focas, în 602, să-i acorde acelaș titlu, pe care îl are și patriarhul ecumenic. El se supune împăratului, pentru că acesta ar simboliza universalismul creștin.¹⁶

Dar conflagrația cu vecinii dunăreni duce la invazia avară și cucerirea în imperiu a slavilor, pînă spre Ahaia.¹⁷ Iliricul este devastat pînă spre Rodope și Tracia, încît dispar numeroase sedii episcopale, iar Justiniana e nimicită în 602, pe cînd Salona din Dalmația în 614. Tesalonicul se mai menține, și viața Sf. Dimitrie de Tesalonic, scrisă mai apoi de Simeon Metafrastul amintește încă de prefectura Iliricului și de metropola Tesalonicului, ambele dependente de Bizanț (MiPG 116, 1203 și 1219). În fața distrugerilor săvîrșite de avari, papa Onoriu adresează epistole îndemnătoare către episcopii din Epir-Albania. De aceea enciclopedistul din Sevilla (—636) nu mai menționează Iliricul în harta sa, deși indică regiunile Panoniei, Istriei, Dalmației, Macedonia și Tesalia. Iar în harta geografului anonim de la Ravena (veacul VII) Iliricul e indicat vag între Dalmația, Panonia, Mesia și Macedonia, pe cînd în varianta a doua a hărții lipsește indicația pentru Macedonia și Iliricul e învecinat cu Dalmația.¹⁸

Așezarea sîrbilor și a croaților ca oaspeți în imperiul bizantin, în 641, pe linia vechii despărțiri între Iliricul răsăritean și apusean fac ca împ. Heracliu să ceară pentru ei misionari apuseni, nu pentru că Iliricul ar fi aparținut Romei (Pargoire), ci pentru că era mai aproape și croații erau în partea apuseană a Iliricului. Totuși narentanii vor primi misionari greci, iar apoi sîrbii vor ajunge, în 867, în legătură cu Bizanțul, pentru că se

16 Cf. Fischer E. M., Gregor d. Grosse und Byzanz, Savignystiftung, Revista juridică 36, 1950, p. 15—144.

17 Vasmer M., Die Slaven in Griechenland, Berlin 1941; Zakyntios D., I slavi en Elladi, Atena 1945; Mole, L'antiquité greco-romaine, Byzantinoslavica XIII-2, 1953, p. 273ss.

18 Popescu-Spineni M., România în istoria cartografiei, vol. 2, Buc. 1938, harta 19 și 20, 21.

aflau în tema Tesalonicului, iar croații vor fi supuși Romei, în 881, pentru că erau departe de centrele bizantine și mai aproape de cele latine.¹⁹

Papii fac însă ultimele încercări de a menține Iliricul, și astfel Martin (—653) scrie către „vicarul” său pentru Iliricul oriental (Vailhe), imputându-i că nu se folosește de titlul conferit, iar Vitalian se adresează, în 667, către episcopul din Creta, ca răspuns la decretul împ. Constant II, care în 666 acordase privilegiul autocefaliei către arhiepiscopul din Ravena.²⁰ Ciocnirea este evidentă. De aceea apoi editorii actelor sinodului VI ecumenic din 680 îi consideră „vicari papali” pe ierarhii din Salonic, Corint și Creta (Mansi, Hefele), deși acești vicari și legați au semnat actele la rînd cu ceilalți episcopi răsăriteni și nu la locul convenit unor reprezentanți oficiali și permanenți ai papii. Delegarea lor este deci evident onorifică și temporală, pentru că împ. Justinian II trimite actele sinodului la Roma, ca papa să le iscălească personal, la locul lăsat liber pentru aceasta; deci ei nu aveau calitate de a reprezenta biserica papală (Caspar). De fapt, canonistul bizantin Balsamon din veacul XII crede, că și pentru delegații din Salonic locul a fost lăsat liber, ceea ce lasă impresia că au fost și iscălituri mai puțin autentice. Aceasta se observă și din consemnarea eparhiilor ilirice, compusă de pseudo-Epifanie, care înregistrează dispariția multor eparhii ilirice din cauza împrejurărilor politice, legate și de venirea bulgarilor, în 679. Restul eparhiilor este legat de Constantinopol, precum reiese dintr-o altă listă de eparhii, în care Creta, Peloponesul, Corintul, Sicilia și Iliricul Macedoniei (Salonicul) sînt înglobate patriarhiei bizantine, fără a se spune că ar fi fost desprinse de Roma (Rallys V, 464).

Rivalitatea Romei față de Bizanț sporește și în urma prevederilor can. 39 de la sinodul Quinisext-Trulan din 692, care prevede: repețind cele legiferate, ... hotărîm ca scaunul Constantinopolului să beneficieze de prerogative identice cu tronul Romei vechi și să se înalțe ca acela în afacerile bisericești, fiind al doilea după acela. Papa Sergiu respinge acceptarea acestor dispoziții, dar Ioan VII le semnează în 707.

19 *Constantin Porfirogenetul*, în MiPG 113, 249ss, 281s, 288s; Hudal A., *Die serbische-orthodoxe Nationalkirche*, Graz 1922, p. 41; Rămureanu I., *Inceputul creștinării slavilor sub împ. Heracliu*, Studii Teologice 3/4 1959, p. 170s..

20 Vezi Pîrvu C., în *Biserica Ortodoxă Română* 10, 1954, p. 516.

7. SFIRȘITUL AUTONOMIEI ILIRICE

Devastările săvârșite de migrația nouă din veacul VII ca și frământarea iconoclastă, vor pune capăt autonomiilor bisericești ce se mai păstrau în Iliric.

Toți istoricii papali sînt de acord, că împ. Leon III Isaurul (—741), furios pe papii Grigore II și Grigore III pentru că îi sprijină pe iconoduli și-l contrariază în măsurile sale, retrage moșiile bogate ale bisericii papale din Sicilia și Calabria, le supune la impozit mărit și apoi „zmulge” Italia de jos, Sicilia și Iliricul de sub jurisdicția papală, supunîndu-le patriarhului bizantin. Astfel s-ar încheia existența vicariatelor papale din Tesalonice și Justiniana, încuviințate de Justinian (Baroniu, Hefele, Vailhe, etc.).

De fapt însă, situația este cu totul alta, cînd se citește cu atenție referatul cronicarului bizantin Teofan despre această pretinsă zmulgere. De aceasta își dă seama istoricul papal Vailhe, recunoscînd că locul este „obscur”, dar așa s-a găsit cu cale să fie interpretat; alții (Emereau, Pargoire), din prudență, nu mai menționează Iliricul în legătură cu evenimentele din 732, lăsînd chestiunea deschisă, fără a insista.

Textul lui Teofan cuprinde următoarea relatare, chiar suficient de limpede: în Roma veche un bărbat sfînt și apostolic, urmaș al lui Petru corifeul apostolilor, strălucea prin erudiție și fapte mărețe, Grigore, care a sustras Italia și întregul Occident de ascultarea lui Leon, atît civilă cît și bisericească ... înfuriat (împăratul), cuprins de dușmănia arabică împotriva lui Dumnezeu, a impus populațiilor din Sicilia și Calabria impozite personale sporite de trei ori ... și a poruncit ca averile care se ziceau ale sfinților și corifeilor apostolilor, care se păstrau de Roma veche ... să fie prefăcute în avere publică (MiPG 108, 823s). Atît și nimic mai mult. Și Teofan e singurul informator în chestiune. E deci limpede, că supărarea papală este pentru pierderea regiunilor din Sicilia și Calabria și a moșiilor cu veniturile lor. Faptul s-a întîmplat la 732 sau 756, ca represalii pentru rezistența la iconoclastism.

Nu există nici o diplomă sau act patriarhal, vreo decizie imperială sau de altă natură, care să completeze referatul acesta cu Iliricul (lipsa, la Grumel). Nici Constantin Porfirogenetul, din veacul X, care vorbește cu amănunte de stăpînirea bizantină din Italia de jos, încă începînd din veacul IV, cînd s-au rînduit acolo

doi patrici, unul pentru Sicilia-Calabria-Neapole-Amalfi și altul pentru Benevent, ca să scoată venituri mari, prin dări permanente, nu face nici cea mai mică aluzie despre vreo zmulgere a regiunilor (MiPG 113, 233s).

Totuși unii cred într-un oarecare decret anexiune a Iliricului oriental prin împ. Leon III, care ar fi confirmat apoi prin adresele papii Adrian I, din 785 către împ. Irina și din 794 către Carol cel Mare²¹ în legătură cu dorința papii, exprimată prin delegații săi la sinodul VII ecumenic de la Niceia din 787, ca să fie restabilite drepturile papale în Italia de sud și în Iliric (Ostrogorsky). Dacă papa vorbea de Italia de sud, aceasta se înțelege din relatarea lui Teofan, iar dacă mai adăuga și Iliricul, atunci pretențiile le putea pune pe baza colecției din 531.

Prin urmare, teza despre „zmulgerea” Iliricului este, pînă acum, o pură invenție pentru împrejurarea, că odată, Roma tot trebuia să fie păgubită, adică să renunțe într-o formă oarecare la pretențiile sale asupra Iliricului. Trebuia numai aflat momentul binevenit de pierdere, și acesta se prezintă în legătură cu evenimentele din 732, care se pretează la această interpretare interesată. Și astfel, în analogie cu pierderea Siciliei și a Calabriei, se lămurește și pierderea Iliricului, și aceasta încă într-un mod infamant pentru Bizanț, adică în timpul ereziei iconoclaste, împotriva căreia papa a luptat, a suportat prigoniri și în fine a fost păgubit. Lucrul acesta impresionează și ușor poate fi crezut, și de unii și de alții, greci și latini, contrari ai iconoclasmului imperial.

Realitatea evenimentelor se reduce deci la faptul, că Leon III caută să suprimă orice opoziție, și în acest sens leagă Sicilia și Calabria, regiuni grecești și bogate, mai strîns de Bizanț și în Iliric suprimă orice rest din conștiința vechilor autonomii; la atît se reduce rolul Iliricului în evenimentele din 732 (Caspar, Șesan). Firește că pierderea regiunilor italice l-a intrigat pe papă și el protestează, cum poate. Atît.

Dar situația Iliricului era schimbată. Din vechea prefectură se constituie doar tema Tesalonicului, pe la 810, apoi la Atena se înființează o nouă metropolă și regiunea macedoneană e slavizată de simbioza slavo-bulgară.²² De aceea abia papa Nicolae I, care

21 Cf. *Mansi* XIII, 808s; Jaffe Watenbach, *Regesta pontificum romanorum* I, p. 299 și 305, la Rămureanu, op. cit., p. 173 și 180 cu nota 46.

22 *Dvornik* Fr., *La lutte entre Byzance et Rome à propos de l'Illyricum au IX-e s.*, *Melanges Ch. Diehl*, Paris 1930, p. 61—80; *Konidaris* G., în *Actele Acade-*

urmărea să instaureze o monarhie papală, pe baza ordinei catolice, sprijinită de plăsmuirile Donației lui Constantin și a Decretalelor pseudo-Isidoriene, folosește din plin colecția plăsmuită în 531 cu privire la Iliric, ca în epistola din 860 să reclame retrocedarea acestuia întreg, cu provinciile Tesalonic, Epir, Macedonia, Tesalia, Ahaia, ambele Dacii, Mesia, Dardania și Prevalis, apoi Calabria și Sicilia (MiPL 119, 779). În acelaș scop apoi, în 866, caută să-i atragă pe bulgari în sfera romană și la sinodul constantinopolitan din 869 delegații săi reclamă Iliricul pînă la Creta (Hefe, Dvornik). Dar nu i-a crezut nimeni și cu aceasta s-a încheiat lupta papală pentru Iliric, ca vicariat, iar dreptul patriarhului ecumenic peste aceste regiuni a fost înscris în Vasilicalele din 883, pe motiv că papa nu se mai afla în teritoriu bizantin, cochetînd cu francii (Ghennadios). E încă gest de îngăduință diplomatică, după succesul de la sinodul din 879.

8. REMINISCENTE ILIRICE

Iliricul însă nu putea fi uitat de nici o parte, constituind o importanță continuă bisericească.

Astfel, vorbind despre el, arhimandritul bizantin din Italia Nil Doxapatriul, originar din Sicilia (cca 1144), referență, că pînă în veacul IV, Roma ar fi stăpînit întreaga Europă, Iliricul, Macedonia și Tracia pînă la Bizanț; iar Antiohia avea restul teritoriului din Asia Mică și Orient, pe baza triarhiei; de aceea Roma se opune tezei de la Chalcedon, care a ridicat locul Constantinopolei, după ce în 381 i-a confirmat stăpînirea peste Sicilia,²³ Calabria și părți din Europa, care sînt la Adriatică, de la Iliric și pînă la Propontidă, cu Tesalonicul și Corintul, apoi Elada, Peloponesul și Creta, inclusiv regiunile „între barbari” (MiPG 132, col. 1087s, 1099, 1103, 1106). Iată o constatare ținută după realitate, în afară de răstimpul pînă în veacul IV, în care nu existau delimitări precise de exarhate, după cum am văzut. Deci după el, din 381 Iliricul cădea deja în sfera Bizanțului. După această informație se ia și catalogul eparhiilor lui Pseudo-Codinul (cca 1361) care spune că Tesalonicul, Syracuza, Corintul, Region-

miei grecești X, Atena 1935, p. 205ss; Ostrogorsky G., *Geschichte des byzant. Staates*, 1940, p. 133; Laurent V., *L'érection de la métropole d'Athènes et le statut ecclesiastique de l'Illyricum*, au VIII-e s., *Etudes byzantines* I, Paris 1944.

²³ Despre aceasta vezi la Borsari S., *L'amministrazione del tema di Sicilia*, *Revista istorică ital.* 66, 1954, p. 133s.

Sicilia, Nicopole, Atena, Patras și Neo-Patras țin de Constantino-pole, fiind „din dieceza romană” (Rallys V, 464).

Cazul lui Perigen din 419 este reținut de Adilos, de pe vremea patr. Mihail din Anhial (cca 1177) în sensul similar, că el a fost mutat de papă de la Patras la Corint, ca mitropolit, acest fapt servind ca argument pentru „schimbarea de tron”, ca principiu (Rallys V, 392). În forma aceasta el nu a mai trezit resentimente, pentru neadevăr.

În fine, autocefalia Justinianei Prima este revelată de mai multe ori. Astfel d. p. în 1018, când împ. Vasile II organiza arhiepiscopia Ohridei, el zice că în acele locuri în trecut s-a bucurat Justiniana de cinstire și din partea lui Vigiliu (Rallys V, 267), fapt care-i confirmă independența de Roma. Iar la sinodul unionist de la Lyon, din 1274, delegatul patriarhiei bizantine protestează contra înființării mitropoliei sârbești de la Zicea, în 1219, pe motivul că acest fapt s-a întâmplat prin nesocotirea privilegiilor acordate Justinianei Prima de către împ. Justinian și papa Vigiliu.

Iar Roma, atât prin Humbert, cât și prin papa Grigore VII și Inocențiu III nu mai fac caz de Iliric în pretențiile ei primațiale față de Bizanț, nici chiar în momentul când imperiul latin de la Constantinopole (1205—1261) oferea prilej restabilirii vicariatului de la Salonic. Pofta după acesta se trezește abia în cadrul contrareformei papale din veacul XVI, când se înființează Colegiul iliric, și când din veacul XVII se inițiază unionismul față de ortodocși și sporește literatura de revendicări, începută de card. Cesar Baroniu.

CONCLUZII

Iliricul, ajuns metropolă, a început să fie rîvnit de Roma și de Bizanț. Dar străduința pentru jurisdicția în Iliric face parte pentru Roma din marea luptă pentru primatul universal în Biserică, din care Iliricul reprezintă un episod nu tocmai fără sens. De aceea se susține „dogma istorică” despre permanența vicariatului papal în Iliric de la Damas (—384) și peste zmulgerea din 732 pînă la Nicolae I (—869). Dar întreagă această construcție are valoare similară cu pseudo-Donațiunea lui Constantin și pseudo-Decretaliile lui Isidor.

Roma a depus eforturi jurisdicționale, a folosit nemulțumirile locale ilirice și a aplicat mijloace de tot felul în favorul său,

pe care apoi istoricii papali le-au exploatat pînă la refuz; văzînd în orice gest papal neapărat un act de jurisdicție.

Unii chiriarhi ilirici s-au complăcut la timpul lor chiar în jocul acesta între Roma și Bizanț, scontînd ei interese și profituri proprii în căutarea unui patronaj mai ușor și mai folositor.

Bizanțul s-a străduit, cînd a văzut inmixtiunea nejustificată papală în Iliric, a cărui autonomie el a respectat-o timp destul de îndelungat, să paralizazeze aceste pretenții prin includerea în cele din urmă a regiunii în cadrul patriarhiei bizantine, nelăsînd posibilitate Romei să-și stabilească un vicariat serios la Tesalonic. La aceasta se mai adaugă și principiul canonic, că regiunile incluse imperiului trebuiau supuse protosului comun, care în cazul nostru și după can. 34 apostolic, era exprimat prin patriarhul din Constantinopole.

Iată rezultatul analizării unor fapte din noianul de indicii pro și contra în problema Iliricului; el e măr de discordie și țel al celor două patriarhii învecinate, Roma și Bizanțul; prima atacă și a doua se opune.

Pr. Dr. MILAN ȘESAN

Prof. la Institutul Teologic Universitar, Sibiu

Biblioteca Mitropoliei Ardealului

CTITORUL „BISERICII DOMNEȘTI” DIN CURTEA DE ARGEȘ ÎNFĂȚIȘAT ÎNTR-O CRONICĂ LATINEASCA SCRISĂ LA ANUL 1358

— 630 ANI DE LA BĂTĂLIA DE LA POSADA —

Timp îndelungat au fost împărțite opiniile cercetătorilor istorici și arheologi cu privire la ctitorul care a așternut temelia bisericii „Domnești” din fosta capitală a Munteniei, din Curtea de Argeș.

Rezultatul săpăturilor și cercetărilor arheologice făcute cu stăruință și cu pricepere, a scos însă la iveală în vara anului 1920, că impunătoarea construcție a acestui monument arhitectonic a fost începută în timpul domniei lui Basarab cel Mare, întemeietorul statului muntean independent (1310—1352). Sub pictura din altarul acestei biserici argeșene a fost descoperit un grafit slavon cu precizarea anului 1352, data morții lui Basarab, care nu a putut fi însă îngropat aci. Nefiind clădirea terminată, osemintele lui au fost așezate spre odihna de veci la Cîmpulung. Urmașii lui au continuat construcția din Curtea de Argeș desăvîrșind-o pînă în timpul domniei nepotului său Radu (1377—1385) care a fost înmormîntat în această biserică. Din mormîntul lui au ieșit la iveală mulțimea de podoabe, inele, nasturi și o splendidă agrafă de centură lucrată în mod artistic din aur curat — tot atîtea dovezi grăitoare despre starea de civilizație materială și artistică-religioasă, pe care o atinsese curtea domnească a Țării Romînești în cursul veacului al XIV-lea, fiind la același nivel cu a țărilor din imediata vecinătate.

Fiindcă Radu se desfăcuse de raporturile de suzeranitate ale Regatului ungar, renunțînd la feudele Făgărașului și Amnașului, stăpînite de fratele său Vlaicu Vodă, — se crede că această renunțare a lui a dat prilej pentru formarea cunoscutei legende a descălecatului, legendă păstrată în cronicile romînești care povestesc despre „descălecatul lui Radu Negru din Țara Făgăra-

şului la Cîmpulung... de acolo au descălecat la Argeş... şi-au pus scaunul de domnie, făcînd curţi de piatră şi case domneşti şi o biserică mare şi frumoasă şi înaltă"... Atunci şi Basarabeştii „s-au sculat cu toţii de au venit la Radu Negru Vodă închinîndu-se să fie sub porunca lui şi numai el să fie peste tot stăpînitor” (cf. Data 1290 a descălecatului Țării Romîneşti, în „Convorbiri Literare” din 1923).

Numele acestui Radu Negru nu se găseşte însă în documente istorice contemporane așa cum îl înfățișează legenda și cronicile. Cercetări istorice-critice mai recente îl identifică pe Negru Vodă cu Basarab cel Mare, întemeietorul celui dintîi stat român independent și ctitor al amintitei biserici.

În a doua jumătate a veacului XIII lunecase Regatul ungar pe povîrnișul unei epoci de mare slăbiciune și decadență, încît ultimul vlăstar din familia arpadiană, regele Andrei III, se temea ca nu cumva, urmînd exemplul voevozilor din sudul Carpaților, să încerce și voevozii Transilvaniei a se emancipa de sub Regatul ungar.

La începutul veacului XIV Ungaria, fiind bîntuită de anarhie și de certuri pentru tronul devenit vacant prin stingerea dinastiei arpadiene, domnitorul Țării Romîneşti, Basarab Vodă, s-a priceput să profite de acest prilej. Izbutind să unească sub ascultarea sa toate organizațiile politice mărunte din Muntenia și Oltenia, a început să-și întindă stăpînirea și asupra Țării Severinului. Imprejurările politice favorizau această expansiune, cîtă vreme la cîrma Regatului ungar încă nu reușise a-și consolida situația Carol Robert, întemeietorul dinastiei angevine (de origine franceză). Nu se poate preciza exact data, cînd a luat Basarab în stăpînire Banatul Severinului. Dar alianța lui politică și familiară cu țarul bulgar Mihail din Vidin trebuie să fi fost determinată tocmai de necesitatea unei pregătiri contra eventualului atac din partea lui Carol Robert, după cum aceeași necesitate împinsese și pe voevodul Transilvaniei Ladislau Borș (1291—1315) la o alianță politică și familiară cu Ștefan Milutin, regele Sîrbiei.

Se înfiripase deci o îndoită coalitie: transilvană-sîrbească și munteană-bulgărească, în stare și una și cealaltă să ridice serioase piedeci în calea proiectelor angevine de a-și întinde suzeranitatea regală asupra țărilor din sudetul Ungariei.

După ce țarul Mihail își pierduse domnia și viața în lupta contra sîrbilor la Velbujd, în vara anului 1330, Carol Robert socoti că este momentul prielnic să pornească o expediție împotriva

lui Basarab, pe care-l ştia acum lipsit de sprijinul decedatului său aliat din sudul Dunării. În septembrie 1330 nu a întârziat să-şi mobilizeze oştirea în scop de a recuceri Banatul Severinului.

Aci intervine povestirea unei foarte importante cronici latineşti, databile din anul 1358, deci a unui izvor contemporan de întâia mână.

Autorul cronicii spune că Basarab, îndată ce a prins de veste ce i se pregăteşte, a trimis regelui Carol Robert o solie cu următorul mesaj: „...deoarece Măria Ta ai avut cheltuieli cu strângerea oştirii, eu voi plăti cheltuielile acestea cu 7000 de mărci de argint, vă las să stăpîniţi în pace chiar şi Severinul cu ținuturile sale, pe care ni le-aţi luat cu puterea. De asemenea voi plăti cu credinţă tributul, ce datorez coroanei voastre, voi da pe unul din fiii mei ca ostateg la curtea voastră şi-l voi ţine acolo pe cheltuiala mea; însă voi să vă întoarceţi îndărăt în ţara voastră, căci dacă înaintaţi mai departe, nici într-un chip nu veţi scăpa fără primejdie”. Auzind cuvintele acestea regele a răspuns cu semeţie solilor lui Basarab zicîndu-le: „să-i spuneţi lui Basarab aşa, că el este păstorul oilor mele şi îl voi scoate de barbă din vizuina sa”. Atunci un baron credincios, cu numele Donciu, grăi astfel către rege: „Doamne, Basarab vorbeşte cu multă cuviinţă şi spre cinstea voastră, de aceea vă rog să-i încuviinţaţi îngăduinţa şi milostivirea voastră. Însă regele în trufia sa, nevrînd să asculte sfaturile înțelepte, porni înainte să se lupte cu Basarab”.

Dar pe cît de mare era trufia lui Carol Robert, pe atît de cumplită i-a fost înfrîngerea... Căci „celor trufaşi Dumnezeu le stă împotrivă, iar celor smeriţi le dă dar”... Abia a putut pătrunde oştirea lui Carol Robert pînă în regiunea Argeşului. Fiind drumurile neumblate şi ostaşii istoviţi de foame, s-au văzut nevoiţi a-şi face calea întoarsă. La întoarcere însă au dat năvală asupra lor ostaşii lui Basarab Vodă zdrobindu-i cumplit, prin văile şi strîmtorile munţilor. Insuşi Carol Robert abia a putut scăpa cu fuga ... pînă şi sigilul regesc şi l-a pierdut în singeroasa învălmăşală, după cum arată el într-un document din 1332.

Este o frapantă asemănare între felul cum e povestită lupta aceasta crîncenă, în amintita cronică de la 1358, şi între felul cum s-a desfăşurat lupta Elveţienilor la **Morgarten** în ziua de **15 noiembrie 1315**, cînd călăreţii ducelui Leopold de Austria au fost atacaţi de ţăranii elveţieni în acelaş chip ca şi împlătoşaţii cavaleri ai regelui Carol Robert de către arcaşii lui Basarab. Se cuvine deci să se ştie că aceeaşi importanţă istorică, pe care o

are lupta de la Morgarten în procesul de formațiune a statului elvețian, revine și luptei de la Posada în trecutul ostășesc și politic al poporului român.

Lupta s-a dat lângă Cîmpulung, la Posada, în țara Loviștei, pe drumul care duce de la Sibiu spre Curtea de Argeș, în zilele de 9—12 noiembrie 1330.

Toate fazele bătăliei sînt povestite plastic și ilustrat în ico-nițe colorate în una din cele mai valoroase cronică latinești din veacul XIV, despre care s-a făcut adeseori amintire sub numele de „**Cronicon pictum Vindobonense**” (=cronica pictată de la Viena). I s-a dat acest nume, fiindcă manuscrisul ei original a fost păstrat pînă după încheierea primului război mondial în **Bi-blioteca Centrală din Viena**, de unde a fost trecut apoi la Buda-pesta, rămînînd la Viena **numai textul fotocopiât** împreună cu **toate miniaturile** din cuprinsul acestei splendide cronică medie-vale.

Textul cronicii l-a scris un învățat călugăr cu numele **Marcu**. De aceea în literatura maghiară i s-a zis adeseori, pe scurt, numai „**cronica lui Marcu**” (=Márk Krónikája).

Implinidu-se la anul 1958, **șase secole** de la data scrierii acestei excepțional de valoroase cronică medievale — și sub ra-porț literar-istoric și sub raport artistic — revista budapestană „**Akönyvtáros**” (=Bibliotecarul) a aflat momentul potrivit să-i închine un număr comemorativ. Acest număr al revistei este co-pios ilustrat cu numeroase reproduceri fotocopyate după miniatu-riile multicolore din cuprinsul textului latinesc.

În articolul festiv, intitulat: „**A hatszáz éves Képes Krónika**” (=Cronica pictată sescentenară) autorul, Vértesy Miklós, apre-ciază valoarea artistică și istorică a cronicii împodobite cu 130 de miniaturi, vădit influențate de arta miniaturistică italiană a secolului XIV.

Cuprinsul acestei cronică este de interes deosebit și pentru istoria romînilor. Autorul subliniază că „ultimul eveniment” po-vestit în cuprinsul ei este expediția, cu dezastruos sfîrșit, a tru-fașului rege Carol Robert contra lui Basarab voevod, domnitorul Munteniei. Cronicarul contemporan descrie amănunțit și plastic peri-pețiile ei, deplîngînd, cu sinceră compătimire, moartea fără glorie a numeroșilor ostași, pierduți în crîncena și sîngeroasa încăierare din strîmtoarea munților.

Din vîrtejul acestei încăierări cumplite însuși regele abia a putut scăpa cu fugă, după ce unul din cei mai apropiați sfetnici

ai săi a consimțit să-și schimbe hainele cu el, sacrificându-și astfel viața, fiindcă loviturile arcașilor lui Basarab, ținând asupra lui, l-au culcat repede la pământ.

După descrierea acestei lupte deschizătoare de veac nou în analele istorice ale Țării Românești, cronicarul Marcu, din motive rămase pînă în timpul de față necunoscute, nu a mai putut continua povestirea evenimentelor din cursul anilor următori.

Cronica „sescentenară” este, precum arată Vértesy, de „foarte mare valoare literară și istorică, întrucît cele cuprinse în ea, cu excepția unor părți legendare, pot fi verificate prin documente contemporane și prin izvoare externe”.

Un astfel de document contemporan este cel emanat la 9 decembrie 1330 chiar de la Carol Robert, care arată motivul, ce l-a determinat să pornească, nenorocita pentru el, agresiune contra lui Basarab. „Pierzîndu-ne noi încrederea — mărturisește Carol — în acel furios Basarab, voievodul Valahilor și cunoscutul nostru rival rebel, pentru că cuprinsese ținuturile și marginile regatului nostru, — adunînd puternica noastră oștire, am pornit să supunem supremației noastre regale țara de dincolo de munți — Transalpina”. În același document spune că numai „voia celui Prea Înalt, care orînduiește toate, l-a scăpat din neașteptata ciocnire, straja fiind pusă pe fugă”...

Textul acestei cronici a fost tipărit în limba romînă (Cluj 1928) — numai descrierea bătăliei — iar textul întreg (originalul latin și traducerea romînă) în „Izvoarele istoriei romîne” (Gh. Popa-Liseanu). Despre ea s-a scris un studiu și în 1930 s-a aniversat 600 ani de la bătălia de la Posada.

Și în istoriografia maghiară este apreciată decisiva importanță istorică a biruinței arcașilor de la Posada, subliniindu-se că ea ar trebui considerată ca ziua natală a Țării Românești, care de-atunci își poate data ființa de stat liber.

Iar după opinia istoricului bizantinolog **Henri Grégoire**, „Basarab este **deșteptătorul romînilor transalpini**, un Moise care a dus poporul romîn din întunecimile sclăviei în plină lumină a istoriei”...

Evident că biruința aceasta a continuat să dea roade chiar în timpul lui Basarab, precum și mai tîrziu, în zilele urmașilor săi. El s-a simțit îndemnat, în chip de recunoștință pentru ajutorul de sus, a începe clădirea bisericii, al cărei ctitor este împreună cu succesorii săi, care au desăvîrșit construcția începută. Pe locul bătăliei a fost înălțată, de asemeni, o biserică și trei stîlpi de pia-

tră, în amintirea bătăliei din 1330. Călătorul polon **Martin Strykowski** mărturisește mai târziu că „pe locul bătăliei unde regele Carol a fost învins într-un război năpraznic, domnitorii Munteniei zidiră o biserică și ridicară trei stâlpi de piatră (**precum eu însumi văzui în anul 1574, când mă întorceam din Turcia**) două zile de drum de la orașul transilvan **Sibiu, în munți**”...

Felul cum a înțeles cronicarul Marcu din veacul XIV să înfățișeze chipul material zugrăvit în colori, al ctitorului bisericii Domnești din Curtea de Argeș, precum și structura lui sufletească, prezentată în cuvinte așa de plastice și concludente ca cele din cuprinsul ultimului capitol al cronicii sale, — sînt dovezi convingătoare că prin rezultatele materiale, politice, economice și artistice-culturale ale domniei de peste trei decenii a meritat să rămînă amintirea acestui ctitor eternizată în istorie, prin grafitul din altarul Bisericii Domnești, cu drept cuvînt „**Veliki Basarab**” = Basarab cel Mare.

La întrebarea: Ce ne învață istoria poporului nostru? — se poate citi într-un manual de **Istoria Patriei** tipărit la 1958 cu aprobarea Ministerului Învățămîntului și Culturii, acest răspuns lămuritor: „Ne învață să păstrăm, cu sfințenie, tot ce ne-au lăsat mai bun strămoșii noștri. Să dezvoltăm și să înfrumșetăm mereu viața noastră. Să luptăm chiar cu jertfa vieții pentru libertatea, pentru dreptatea poporului, pentru fericirea patriei. Faptele învățate din istorie ne îndeamnă să ne iubim patria și poporul, să muncim și să luptăm pentru ca viitorul nostru să fie mai bun, mai fericit, mai luminos”.

Merită deosebită luare aminte răspunsul acesta, pentru valoarea lui de **postulat educativ**. Ca o contribuție esențială și propulsivă la îndeplinirea acestui postulat poate servi și felul cum autorul **cronicii sescentenare** a înțeles să înfățișeze în colori atît de vii icoana fizică și sufletească a lui **Veliki Basarab**, ctitorul bisericii Domnești din Curtea de Argeș, om deopotrivă iubitor de pace, de patrie și de popor.

I. LUPAȘ

CE ÎNVAȚĂ FERICITUL AUGUSTIN DESPRE MAICA DOMNULUI

La puțini dintre Sfinții Părinți și scriitori bisericești din primele veacuri vom afla atîta evlavie și atîta dragoste filială față de ființa cea mai gingașă și mai delicată de pe lume, față de mamă ca la Fericitul Augustin. Cercetînd lucrările lui, mai ales „Confesiunile”, această carte de seamă a literaturii creștine, floare a tinereții, care cuprinde cea mai pasionată dorință spirituală: căutarea lui Dumnezeu, pe care de cincisprezece veacuri o gustă din generație în generație iubitorii de suflete,¹ vom vedea cu cîtă pasiune și iubire vorbește el despre mamă. Aproape nu-i pagină în care să nu fie amintită mama pămîntească. Și fiindcă în toată opera Fer. Augustin ceea ce predomină este credința lui tare și iubirea lui curată față de bunul Dumnezeu și față de Fiul Său întrupat, credem că aceeași credință și dragoste a avut-o și față de mama lui cerească, adică față de Preasfînta Fecioară Maria. Legătura strînsă spirituală care a fost între Monica și fiul ei Augustin nu se putea ca tocmai în acest punct, unde dragostea maternă s-a manifestat într-o formă atît de deosebită, să nu-și fi avut influența sa hotărîtoare prin cinstirea Maicii Domnului.

Pe timpul Fer. Augustin învățătura despre Maica Domnului era în plină dezvoltare. Sîntem în epoca marilor erezii hristologice. Sinoadele ecumenice de la Efes (431), Chalcedon (451), al doilea din Constantinopol (553) și al treilea din Constantinopol (680—681), au statornicit învățătura Bisericii în legătură cu persoana lui Iisus Hristos și ca urmare a învățăturii despre unirea ipostatică a celor două naturi în persoana Cuvîntului, a fost definită și dogma fecioriei și a maternității divine a Maicii Domnului.

1 I. Trabucco, Saint Augustin — Les Confessions, t. I, Paris, p. 2 în intr.

Se știe că în primele veacuri stăpânește un fel de mister în jurul persoanei Maicii Domnului. Ea e ființa despre care se vorbește mai puțin, iar scriitorii și apologeții vremii o lasă în umbră în scrierile lor.

Cultul Maicii Domnului s-a manifestat cu o oarecare timiditate și rezervă pînă tîrziu de tot, prin veacul V și VI, căci pe lîngă atmosfera de taină în care s-a dezvoltat atunci întregul cult creștin, mai era și primejdia unei confuziuni între cultul foarte proaspăt al Maicii Domnului și cultul atîtor zeități păgîne. Pe de altă parte, este explicabilă și această întrelăsare a scriitorilor și a Sf. Părinți din această perioadă foarte zbuciumată din viața Bisericii, deoarece întreagă gîndirea creștină era concentrată în aflarea temeiurilor pentru apărarea adevărului ortodox în legătură cu Hristologia. Abia atunci cînd prin învățătura lor greșită ereticii au atacat și Mariologia, Biserica a pus într-un mod mai amplu problema Maicii Domnului.

Și dacă Orientului i-a fost dat să ducă pînă la cele mai înalte culmi cultul Preasfintei Fecioare Maria, producînd o literatură foarte bogată în precizări dogmatice și în imne pline de armonie, de laudă și de proslăvire, și dacă sub soarele Țării Sfinte a înflorit și s-au dezvoltat cele mai bogate inspirații care — prin adîncimea cugetării și prin frumusețea exprimării — au știut să cînte tainele unei Maici a lui Dumnezeu, Fer. Augustin, ca cel mai autentic reprezentant al Occidentului creștin, s-a lăsat și el pătruns de entuziasm asemenea Sf. Părinți și scriitori bisericești orientali din acest timp, în a cînta misterul unei mame a lui Dumnezeu, contribuind astfel la dezvoltarea unei literaturi foarte bogate în precizări dogmatice mariane, în cuvinte de laudă și de cinstire față de Preasfînta Fecioară.

Cu toată cinstirea deosebită pe care a arătat-o Fer. Augustin Maicii Domnului, totuși nu vom afla printre lucrările lui o lucrare care să vorbească ex professo despre ea și în care să fie înmănușiată toată învățătura timpului său despre Maica Fecioară și de Dumnezeu Născătoare.

Tot ce a scris Fer. Augustin despre Maica Domnului este împrăștiat pe ici pe colo printre numeroasele lui opere, mai ales în cuvîntările lui și în epistole, fiind produsul unor evenimente neașteptate sau chiar al unor împrejurări bisericești obișnuite. Ele au contribuit mult la explicarea unor adevăruri privind pe Maica Domnului. Dacă Fer. Augustin ar fi putut lua parte la sinodul din Efes (431), la care a fost invitat de către Teodosie

cel Mare — învitarea lui Teodosie a primit-o Fer. Augustin fiind pe patul de moarte (a murit în 28 august 430, pe cînd vandalii invadeau Africa) — am fi avut astăzi cu siguranță, într-o lucrare sistematică, tot ceea ce Fer. Augustin învăța și credea despre Maica Domnului.

În opera mariologică a Fer. Augustin vom găsi mai mult lauda virtuților Maicii Domnului: fecioria, credința, ascultarea, umilința, iubirea, bunătatea, etc.

*

Trei au fost sistemele de erezii care au negat încă de la începuturile ei, învățătura Bisericii cu privire la persoana lui Iisus Hristos și într-o formă indirectă și învățătura despre Maica Domnului, erezii cu care în mare măsură a avut de luptat și Fer. Augustin prin grai și prin scris.

În primul sistem se cuprind toți cei ce au tăgăduit dumnezeirea lui Iisus Hristos. Printre aceștia amintim pe carpocrațieni cu filozoful Carpocrate din Alexandria, care printre altele învăța și aceea că Iisus ar fi fost rodul căsătoriei naturale dintre Iosif și Maria.

Cerintienii distingeau pe omul Iisus de ființa cerească Hristos. Hristos e un „eon” care în formă de porumb s-ar fi coborît peste omul Iisus în ziua botezării. Ebioniții și eseei negau dumnezeirea lui Hristos dar admiteau o legătură morală între Hristos și Dumnezeu. Maria, după ei, este mama pămîntească a unui om oarecare. Gnosticii distingeau pe Iisus, elementul pămîntesc, de Hristos, elementul ceresc, care s-ar fi coborît peste omul Iisus în ziua botezării la Iordan.

Adopționiștii învățau că Hristos n-a fost fiul natural al Tatălui, ci numai un fiu adoptiv, deci numai un om. Învățătura aceasta a înflorit mai cu seamă la Roma, avînd de dascăl pe Teodor Bizantinul și de părinte pe Pavel din Samosata. Acesta, plecînd de la modalismul trinitar învăța că cele trei persoane ale Sf. Treimi nu sînt decît trei moduri de manifestare diversă a aceleiași substanțe și conchidea că Hristos este un om iluminat de Dumnezeu.

Sabelius afirmă că Tatăl, Fiul și Sf. Duh nu sînt decît simple denumiri, manifestări exterioare ale unicei persoane a lui Dumnezeu.

Subordinațianismul socotea pe Iisus Hristos inferior Tatălui. Arianismul a împrumutat mult din erorile timpului, mai ales din modalism și învăța că între Dumnezeu și lume este Logosul. Cu-

vîntul este creatura cea mai aleasă a lui Dumnezeu de care Dumnezeu s-a folosit la creațiune și în răscumpărare. Cuvîntul creat în timp nu este nici etern, nici de aceeași substanță cu Tatăl.

Ca o reacțiune împotriva arianismului s-a născut apolinarismul care nega, ca și toate celelalte erezii, dumnezeirea lui Iisus Hristos. Cuvîntul s-a unit cu trupul fără suflet el însuși îndeplinind și funcția de suflet.

A doua categorie de eretici nu recunoșteau realitatea trupului lui Iisus Hristos. Negau omenitatea lui Hristos. Printre aceștia sînt docheții, care atribuiau lui Hristos numai un trup aparent, nu real, o fantasmă. Valentinianii afirmau că trupul lui Hristos a fost format dintr-o substanță cerească trecută prin sînul Mariei fără să fi împrumutat nimic de la ea. Antidicomarianiții, Elvidiu și Jovinian, negau fecioria Maicii Domnului și aruncau o umbră asupra originii pămîntești a Mîntuitorului.

A treia categorie de eretici, mai primejdioși decît cei dintîi, negau unirea ipostatică a celor două naturi, omenească și dumnezeiască, într-o singură persoană. Două au fost ereziile mai de seamă care au atacat punctul acesta din învățătura ortodoxă: nestorianismul și eutihianismul sau monofisitismul, din care s-a născut monergismul și monotelismul. Ambele erezii au la bază cele două școli filozofice, din Alexandria și din Antiohia. Cea dintîi avea ca temei al învățăturii neoplatonismul și apăra transcendentalismul lui Dumnezeu. În Hristologie, considera elementul divin mai mult decît pe cel uman, încît a ajuns să învețe că Iisus Hristos n-a fost decît o singură natură, cea dumnezeiască. Natura omenească a fost absorbită de cea divină.

Cei din școala antiohiană aveau la baza învățăturii lor filozofia aristotelică, deci se întemeiau pe realismul naturalist. În Hristologie considerau mai mult elementul omenesc și ca urmare prea mult insistau în distincțiunea celor două naturi încît au ajuns să admită nu numai două naturi, ci și două persoane. Așa își face drum erezia lui Nestorie, care învăța că în Hristos sînt două naturi ipostaziate, sau două persoane cu totul distincte: Cuvîntul, care e Fiul lui Dumnezeu și Iisus fiul Mariei, cu care Cuvîntul s-a unit nu în mod fizic și substanțial, ci numai moral și accidental. Unirea aceasta deși s-a făcut imediat, în momentul conceperii, a fost supusă totuși unui progres sub influența harului divin. Mai vădită a apărut manifestarea harului divin în botezul lui Ioan. Revărsarea definitivă s-a făcut după înviere. De aici rezultă că Maria nu poate fi numită „theotocos”, ea nu

e mama lui Dumnezeu deoarece natura omenească a lui Hristos fiind reală, are existența sa independentă de Logos, deci formează o persoană distinctă. Maria Fecioara nu se poate numi mama lui Dumnezeu, ci numai mama lui Hristos.

*

Deși nu găsim la Fer. Augustin o operă sistematică în care să expună învățătura mariologică a timpului său, vom putea afla totuși texte importante din opera lui care ilustrează într-o formă desăvârșită modul de cugetare în mai toate problemele mariologice, devenind prin aceasta și apărător împotriva tuturor erețiilor a întregii noastre învățături despre Maica Domnului.

Vorbind despre Maica Domnului, Fer. Augustin o ferește cu îngerul zicându-i „plină de dar”, o numește „floarea câmpului”² și îi zice „fericită” pentru că a păzit cuvântul Domnului și i-a îndeplinit voința. O proclamă „Mamă a Fiului lui Dumnezeu, care plină fiind de credință l-a conceput mai întâi în minte și apoi în sân”.³ Ea este singura mamă și fecioară cu sufletul și cu trupul: „mamă a lui Hristos și fecioară a lui Hristos”,⁴ care a meritat ca din ea să se întrupeze Fiul lui Dumnezeu. Pîntecele Mariei îl numește „leagăn al unirii Cuvîntului cu trupul”⁵ și zice că nimic nu este mai nepătat decît sânul ei. În sânul ei a fost săvîrșită căsătoria spirituală: Dumnezeu s-a unit cu carnea, iar carnea s-a unit cu Dumnezeu ca să fie un singur Hristos Dumnezeu și om.⁶ Ea este femeia care-i doamna și stăpîna întregii lumi.⁷ Ea este numită „fereastră și scară a cerului”.⁸

Întreaga învățătură mariologică a Fer. Augustin se poate grupa în jurul celor două dogme, din trei, pe care le leagă Biserica Ortodoxă de numele Maicii Sfinte: 1. Aeiparthenia (pururea-fecioară) și 2. Theotochia (maternitatea divină).

Pururea fecioria Maicii Domnului, după învățătura Fer. Augustin însemnează integritatea fizică a trupului Sf. Fecioare Maria nu numai în timpul zămislirii active a lui Hristos, dar și în momentul nașterii și după naștere. Maica Domnului, ca mamă a lui Hristos, n-a avut nici o legătură cu bărbat și nici alți fii n-a avut.⁹ Fer. Augustin învață că Fecioara Maria a strălucit

2 Sermo 194, n. 1, P. L. t. 39, col. 2105 în Apendice.

3 Sermo 215, n. 4, P. L. t. 38, col. 1074.

4 De sancta virginitate, l. I, cap. VI, P. L. t. 40, col. 399.

5 Sermo 291 n. 6, P. L. t. 38, col. 1319.

6 P. L. t. 40, col. 1122.

7 Sermo 20 Ad fratres in eremo.

8 Sermo 123 n. 1—2.

9 P. Parente, De verbo incarnato, Romae, 1939, p. 435.

prin fecioria ei înainte de naștere (ante partum), în timpul nașterii (in partu) și după naștere (post partum). Maica Preacurată a trăit într-o curăție trupească și sufletească desăvârșită: așa se cuvine aceleia care avea să zămislească în pîntecele ei pe Fiul lui Dumnezeu.

Sub theotochia Maicii Domnului, Fer. Augustin înțelege adevărul că Maria este cu adevărat Născătoare de Dumnezeu (theotocos) și trebuie cinstită ca atare. Invățăturii acesteia Fer. Augustin îi dă o importanță deosebită considerînd-o ca un adevăr de temelie al credinței noastre ortodoxe, asemenea cu adevărul învierii lui Hristos. Și, așa după cum Sf. Apostol Pavel așează la temelia credinței noastre adevărul învierii lui Hristos, fără de care credința noastră este zadarnică, tot astfel Fer. Augustin așează la temelia aceleiași credințe, învățătura că Maria este cu adevărat Mama lui Dumnezeu. Căci zice el: „Sau Evanghelistul a mințit atunci cînd a zis: Era acolo mama lui Iisus, sau Hristos a suferit o mincinoasă moarte pentru păcatele noastre și mincinoase au fost rănile pe care ni le-a arătat pentru justificarea noastră și neadevărate au fost și cuvintele lui: „De rămîneți în cuvîntul meu, sînteți cu adevărat ucenicii mei; și veți cunoaște adevărul, iar adevărul vă va face liberi” (In. 8, 31—32).¹⁰ Prin urmare, după Fer. Augustin, dacă Maria nu este Mama lui Dumnezeu și dacă adevărul acesta este numai o minciună, atunci mincinoasă și neadevărată este carnea lui Hristos și mincinoasă și neadevărată a fost de asemenea și moartea Lui: înșelătoare au fost rănile patimilor Lui, și neadevărate cicatricele învierii. Nu va mai fi atunci adevărul care va mîntui pe cei care cred în El, ci mai de grabă minciuna.

Nu aflăm totuși în întreagă opera Fer. Augustin un singur loc în care să-i dea Maicii Domnului apelativul de Născătoare de Dumnezeu, sau de Mamă a lui Dumnezeu. În cuvîntarea 51, cap. 9 zice că Maria „a meritat să nască pe Fiul celui Prea Înalt”.¹¹ Tot acolo zice că „Maria a născut pe Hristos”. În cuvîntarea 289, n. 2, Maria este numită „Mamă a lui Hristos”.¹² În cuvîntarea I, 86, n. 4, îi dă Mariei apelativul de „Mamă a Mîntuitorului”.¹³ Altă dată zice că „Creatorul s-a făcut om și s-a născut în pînte-

¹⁰ In Ioan., tract. 8 n. 7, P. L. t. 35, col. 1454.

¹¹ P. L. t. 38, col. 343.

¹² „Maria Mater Christi”. P. L. t. 38, col. 1308.

¹³ „Celebremus cum gaudio diem quo peperit Maria Salvatorem” P. L. t. 38, col. 1004.

cele cel nepătat al Mariei”.¹⁴ Tot în aceeași cuvîntare zice că Maria a născut pe „Fiul lui Dumnezeu”. În cuvîntarea 289, n. 2, comparînd nașterea lui Ioan Botezătorul cu nașterea lui Iisus zice că Elisabeta a născut un om, cîtă vreme Maria a născut un Dumnezeu și om.¹⁵

Sînt nenumărate texte în care Fer. Augustin laudă și preamărește adevărul pururea fecioriei și al maternității divine a Maicii Domnului temeinicindu-le pe izvoarele profetice ale V. T. Cuvintele prorocului Isaia, cap. 7, v. 14: „Iată Fecioara va lua în pîntece și va chema numele lui Emanuil”, Fer. Augustin le aplică Maicii Domnului. În textul prorocului Isaia se vorbește despre un lucru extraordinar și miraculos: o femeie tînră, fecioară, va concepe și va naște pe Emanuil, Dumnezeu și om.

În cuvîntarea 194 din apendice, la cap. 1, găsim aceste cuvinte despre Maica Domnului: „Aceasta este floarea cîmpului din care a răsărit prețiosul crin al văilor”.¹⁶ Este admirabilă această asemănare căci cine nu știe oare că florile cîmpului nu sînt semănate de nimeni, ci răsar de la sine? Tocmai așa din pîntecele cel fecioresc al Mariei a răsărit Hristos fără sămînță bărbătească.

În cuvîntarea 195 (din apendice), Maria este numită „poarta cea închisă” despre care vorbește prorocul Ezechiel în cap. 44, 1. Iată și cuvintele Fer. Augustin: „Ce înseamnă poarta cea închisă din casa Domnului dacă nu că Maria va fi veșnic neatinsă? Și ce înseamnă cuvintele: „Om nu va intra prin ea, dacă nu aceea că Iosif nu o va cunoaște pe ea? Și ce înseamnă cuvintele: „Domnul singur va intra și va ieși prin ea, dacă nu aceea că: „Duhul Sfînt o va umbri și Domnul Ingerilor se va naște prin ea? Și ce înseamnă cuvintele: „Va fi închisă în veac, dacă nu aceea că: Maria este fecioară înainte de naștere, fecioară în naștere și fecioară după naștere”?¹⁷

Pentru a dovedi fecioria Maicii Domnului adeseori se folosește Fer. Augustin și de cuvintele de la Mt. 1, 18; 20—21 și de la Lc. 1, 30—35. Conceperea în sînul ei fecioresc a fost fără ispită bărbătească, de la Duhul Sfînt. Și fiindcă Duhul Sfînt este

14 Sermo 186 n. 1, P. L. t. 38, col. 999.

15 P. L. t. 38, col. 1308.

16 „Haec est enim flos campi de qua ortum est pretiosum lilium convalium”. P. L. t. 39, col. 2105 în Apendice.

17 „Virgo est ante partum, virgo in partu, et virgo post partum”. P. L. t. 39, col. 2107 în Apendice.

principalul izvor al întregii curății, Fer. Augustin nu putea crede ca prin conceperea Mîntuitorului să se fi întinat în vreo formă fecioria trupească a Maicii Domnului, feciorie pe care a făgăduit-o lui Dumnezeu. Tremurarea și grija Maicii Domnului la auzul cuvintelor îngerului că va concepe și va naște, numai așa își au înțelesul: era conștie de făgăduința pe care o făcuse de a rămînea fecioară. Și răspunsul pe care ea îl dă îngerului Gavriil: „Cum va fi aceasta de vreme ce eu nu cunosc bărbat”? (Lc. 1, 34), exprimă clar această hotărîre. Fericitul Augustin, explicînd cuvintele acestea ale Maicii Domnului, le atribuie tocmai acest înțeles.¹⁸

Intr-o altă cuvîntare, vorbind despre nașterea Domnului, învață că Maica Domnului a fost fecioară atît în timpul concepției, cît și în naștere și toată viața, pînă la moarte. Iată cuvintele lui: „Să ne bucurăm fraților, să se bucure și să tresalte neamurile, că ziua aceasta a fost sfințită nu de soarele acesta pe care îl vedem, ci chiar de Creatorul, fiindcă El s-a făcut văzut pentru noi. Maica Fecioară, nepătată, a născut pe creatorul ei. Fecioară în concepere, Fecioară în naștere, Fecioară cîtă vreme îl poartă în sîn, Fecioară după nașterea lui, Fecioară pînă la moarte”. Și mai departe zice: „Pentru ce te minunezi, o, omule, de aceste lucruri? Trebuia ca Dumnezeu așa să se nască cînd a binevoit a se face om. Așa a voit-o Acela care a luat carne din Ea. Căci înainte ca El să devină în Ea creatura Ei, deja era, și fiind atotputernic a putut să se facă om în Ea, rămînînd ceea ce era. Fiind la Tatăl a făcut pentru sine o Mamă și născîndu-se din Mamă, a rămas în Tatăl. Cum ar fi putut să înceteze a fi Dumnezeu, cînd începu să devină om Acela care a permis Maicii Sale să rămîină fecioară cînd îl născu”? Tot în acest text vorbește despre dualitatea naturilor, despre unitatea persoanei în Iisus Hristos, cînd zice: „Pentru aceea Cuvîntul făcîndu-se carne, nu a încetat a fi Dumnezeu, dar și-a luat natura omenească pentru ca aceasta să nu piară; pentru ca după cum sufletul și trupul formează omul, așa și Hristos să fie Dumnezeu și om împreună: un Dumnezeu-Om, un Om-Dumnezeu: nu prin amestecarea naturilor ci prin unitatea persoanei. Acela care ca Fiu al lui Dumnezeu este împreună veșnic cu Cel ce l-a născut, adică cu Tatăl, ca Fiu al Omului a început să fie din Fecioară. Așa la dumnezeirea Fiului se adaugă

18 De Sancta virginitate, P. L. t. 40, col. 398 ... quod profecto non diceret, nisi Deo virginem se ante vovisset“.

natura omenească, dar totuși nu reprezintă o quaternitate de persoane, ci rămîne trinitatea”.¹⁹

Tot în aceeași cuvîntare previne pe creștini împotriva unora care neînțelegători fiind ai prorociilor V. T., cutează să spună că Fiul Omului s-a făcut Fiu al lui Dumnezeu, Fiul lui Dumnezeu însă nu s-a făcut fiu al omului. Cuvintele acestea — zice Fer. Augustin — nu sînt adevărate, fiindcă nu zice Evanghelia că trupul s-a făcut cuvînt, ci zice: „Cuvîntul trup s-a făcut”. Cuvîntul este Dumnezeu, fiindcă Dumnezeu era Cuvîntul (In. 1, 4).

În alt loc adevărul maternității divine ca și al pururea-fecioriei Maicii Domnului îl arată în cuvinte mai lămuritoare cînd zice: „Cuvîntul lui Dumnezeu s-a făcut trup în tine, luînd trup dar nepierzînd dumnezeirea. Și cuvîntul se unește trupului și Cuvîntul se leagă de trup. Sînul tău a devenit patul nupțial al acestei legături atît de mari, adică al unirii Cuvîntului cu carnea. Te-a găsit Fecioară în concepere și te lasă Fecioară după naștere. Te face să devii fecundă și te lasă neatinsă”.²⁰

Intr-o altă cuvîntare, vorbind despre nașterea Mîntuitorului, preamărește Taina Intrupării Domnului cu aceste cuvinte: „Astăzi adevărul din pămînt a răsărit (Ps. 85, 12). Hristos s-a născut din trup. Bucurați-vă și săltați și cu ziua de azi înălțați mintea voastră la ziua cea veșnică și cu nădejde tare doriți darurile veșniciei. Pentru voi autorul timpului a venit în timp; pentru voi Făcătorul lumii a venit în trup; pentru voi Creatorul s-a făcut creatură. Pentru ce, o, muritorilor, vă bucurați de lucrurile acestea muritoare și vă siliți să țineți, dacă s-ar putea, această viață trecătoare? O nădejde mai mare a strălucit pe pămînt: viața pămîntească e făgăduită în ceruri. Ca să fie crezut acest adevăr un lucru de necrezut ne-a fost dat să vedem: am fost făcuți Dumnezei, noi, cei ce eram oameni și om s-a făcut cel ce era Dumnezeu, pentru că în pîntece, fără lucrare omenească, a răsărit sămînța de om și pîntecele rămînînd neatins de legătura trupească a născut pe Fiul Omului. Integritatea feciorească a rămas în concepere și în naștere neatinsă”.²¹

Despre fecioria Maicii Domnului vorbește și în alt loc, cînd zice: „...fecioară înainte de legătură, fecioară în căsătorie, fecioară alăptînd. Sfintei Sale Mame, Fiul ei atotputernic, nici un chip nu i-a furat fecioria”.²²

19 Sermo 186 n. 1. P. L., t. 38, col. 999.

20 Sermo 291 n. 6. P. L. t. 38, col. 1319.

21 Sermo 192 n. 1. P. L., t. 38, col. 1011—1012.

22 Sermo 188 n. 4. P. L. t. 38, col. 1004 și sermo 189 n. 2.

Altă dată preamărind nașterea lui Iisus Hristos vorbește despre cele două nașteri ale Sale: „Două sînt nașterile Domnului: una dumnezeiască și alta omenească; aceea fără de timp, aceasta în timp. Amîndouă sînt minunate: aceea fără de mamă, aceasta fără de tată. Dacă pe aceasta n-o înțelegem, pe aceea cum s-o povestim”? Și, în continuare, vorbind despre fecioria neîntinată a Maicii Domnului zice că e un lucru neînțeles, nemaiauzit, nemaiîntîlnit, unic în lume, care deși incredibil totuși s-a făcut credibil, ca o fecioară să conceapă, ca o fecioară să nască și născînd să rămîină fecioară. Dar — zice el mai departe — ceea ce nu este în stare să explice rațiunea omenească, înțelege credința: și unde rațiunea omenească este slabă, cîștigă credința”. Mai departe dovedește acest lucru cînd zice: „Cine ar îndrăzni să nege că Cuvîntul lui Dumnezeu, prin care toate lucrurile au fost create, n-ar fi putut lua carne omenească fără tată, așa după cum a creat pe om fără de tată și fără de mamă?”.²³

Impotriva ebioniților, cerintianilor, docheților, gnosticilor, etc. care nu făceau nici o deosebire între nașterea lui Iisus din Maria și nașterea celorlalți oameni, Fer. Augustin răspunde invocînd regula credinței, Simbolul: „Cum mărturisim în regula credinței că trebuie să credem în Fiul lui Dumnezeu care s-a născut din Fecioara Maria, dacă susținem că nu Fiul lui Dumnezeu, ci fiul omului s-a născut din Ea”.²⁴

Cu cîtă limpezime afirmă același adevăr în scrisoarea 137, nr. 8, adresată lui Volusian, care obiectează că Dumnezeu n-a putut, fiind nemărginit, să se restrîngă pînă acolo încît să devină copil, într-un trupșor mic, închis în pîntecele Maicii Domnului, iar aceasta la rîndul ei să rămîină fecioară în a-l naște. Fericitul Augustin zice că nu este o imposibilitate: „Nu trebuie să ne temem că Dumnezeu atît de mare fiind, făcîndu-se prunc, să fi avut din cauza aceasta să sufere strîmtorări, fiindcă nu prin masa sa este mare Dumnezeu, ci prin puterea Sa. Căci... aceeași putere care a tras din pîntecele cel nepătat al Mariei membrele pruncului, a introdus pe Hristos cel înviat, ușile fiind încuiate (In. 20, 26). Dacă acum vrei să știi cum s-a întîmplat acest lucru, nu este o minune; dacă vrei un exemplu, nu va fi unic. În astfel de lucrare toată puterea faptului stă în puterea făcătorului”.²⁵

Impotriva lui Jovinian și lui Helvidiu, care negau fecioria Maicii Domnului atît în concepere cît și în naștere, Fer. Augustin

²³ Sermo 190, t. 38, col. 1008.

²⁴ Sermo 186 n. 2. P. L. t. 38, col. 1000.

²⁵ Ep. 137 n. 8. P. L. t. 33, col. 1308.

învață că Maria fecioară născînd a rămas nestricată, iar trupul lui Iisus n-a fost o fantasmă.²⁶ Pentru a-și dovedi aserțiunea aduce exemplul din V. T. toiagul lui Aaron (Num. 17, 6—8), care a înflorit împotriva tuturor legilor firii. Tot așa Maria a putut să nască rămînînd fecioară.²⁷

Vorbind despre conceperea și despre Intruparea Domnului, zice că este ceva ascuns și neînțeles, nici chiar de cei înțelepți ai lumii. Ca mărturie a puterii și înțelepciunii Sale, Dumnezeu ne-a dat pe Maica Fecioară, Fecioară înainte de naștere, Fecioară după naștere, avînd în pîntece bărbat fără de bărbat.²⁸ Ingerul vestește, Fecioara aude, crede și ia în pîntece.²⁹ Credința în minte, Hristos în pîntece, Fecioara concepe, admirați; Fecioara naște, minunați-vă: după naștere Fecioară a rămas.³⁰

Fericitul Augustin învață că în momentul cînd Maria a fost salutată de înger a fost și fecundată de Duhul Sfînt și în momentul acela a fost umplută de dar și tot atunci a primit pe Domnul ca să fie în Ea.³¹ Buna-Vestire o explică și o parafrazează, ilustrînd salutul îngerului cu aceste cuvinte: „Bucură-te cea plină de dar Domnul este cu tine. Ingerul a zis: Domnul este cu tine, mai mult de cît cu mine. Domnul cu tine, dar nu așa ca și cu mine. În mine este Domnul fiindcă m-a creat, prin tine însă se va naște. Căci așa trebuie să înțelegem, o, Marie, cuvîntul: „Domnul cu tine”, că este în inima ta, că este în pîntecele tău, că umple mintea ta, umple pîntecele tău și iese frumos din pîntecele tău, ca un mire din cămara lui de nuntă, dar fecioria nu o umbrește”.³² Modul conceperii și al întrupării n-a fost înțeles nici chiar de Fecioara, fiindcă știa că o singură cale este dată oamenilor în nașterea de prunci: legătura dintre bărbat și femeie.³³ Ingerul o lămurăște că Duhul Sfînt se va pogorî peste ea și va fi umbră de puterea Celui Prea Înalt, iar pruncul care se va naște din ea, va fi numit Fiul lui Dumnezeu. Maica Preacurată acceptă și în momentul acela a fost umplută de dar și fără sămînță bărbătească

26 *Contra Iulianum*, lib. I, cap. 1 și 2.

27 *Sermo* 245 n. 35. P. L. t. 39, în Apendice.

28 *Sermo* 184 n. 1. P. L. t. 38, col. 995—996.

29 Minunea întrupării ca și a nașterii lui Iisus Hristos, Fer. Augustin o întemeiază pe credința cea mare a Maicii Sfînte, căci zice el: „Crezînd a conceput, crezînd a născut. A crezut Maria și în ceea ce a crezut s-a întîmplat”. P. L. t. 38, col. 1074. *Sermo* 215, n. 2.

30 *Sermo* 196 n. 1. P. L. t. 38, col. 1019.

31 *De Symb.*, *Sermo ad catech.*, cap. 5.

32 *Sermo* 195. P. L. t. 39, col. 2108 în Apendice.

33 *Sermo* 215 n. 4. P. L. t. 38, col. 1074.

a conceput. Cuvîntul se unește cu trupul; pîntecele ei devine leagănul acestei uniri. În trupul Mariei a fost carnea necesară din care Hristos și-a creat carnea trupului Său. Din Maria, deci, s-a născut Hristos, cu carne din carne în asemănarea cărnii păcatului, dar nu așa ca la ceilalți oameni în carnea păcatului.³⁴

Cît de potrivit vorbește Fer. Augustin și despre dumnezeirea lui Hristos, care s-a făcut om (deosebind lucrarea celor două naturi) precum și despre maternitatea divină a Maicii Domnului, cînd zice: „Gura mea va vorbi despre lauda Domnului, a celui Domn prin care a fost făcute toate lucrurile; a Aceluia care este descoperitor al Tatălui, creator al Mamei: Fiul lui Dumnezeu, din Tată fără de mamă, Fiul Omului din mamă fără de tată. Cuvîntul, Dumnezeu înaintea tuturor veacurilor, făcut carne la timp hotărît, creator al soarelui, orînduitor al tuturor veacurilor din sînul Tatălui, sfîntitor al zilei acesteia (de Crăciun) din sînul mamei: din el născîndu-se ca om și rămînînd în Tatăl ca Dumnezeu: făcător al cerului și al pămîntului, născut sub cer pe pămînt, neîntrecută înțelepciune, prunc cu înțelepciune, care umple lumea și șade în iesle, conduce stelele și sughe lapte: atît de mare în forma lui Dumnezeu, dar mic în aceea de serv”.³⁵

După Fer. Augustin, Mîntuitorul Hristos prin întruparea Lui din sînul unei femei a intenționat să înobileze întreaga natură omenească. De aceea ambelor sexe le-a fost dat să ia parte la taina aceasta mare a Întrupării Cuvîntului lui Dumnezeu. Sexul masculin a fost ales pentru ca natura omenească a bărbatului să fie unită în mod ipostatic cu natura dumnezeiască. Sexul feminin a fost ales ca în pîntecele femeiesc să se împlinească unirea ipostatică.³⁶ Fericitul Augustin mai are și alt argument atunci cînd afirmă că puterea și înțelepciunea lui Dumnezeu a acordat omului iertare. Iertarea aceasta acordată de Dumnezeu omenirii a fost necesar să se vădească în ambele sexe. Din sexul masculin Hristos trebuia să-și ia natura, bărbat fiind, dar era firesc ca și sexul feminin să fie asociat iertării, fiindcă Hristos trebuia să se nască dintr-o femeie. „Dacă bunul Dumnezeu — zice Fer. Augustin — și-ar fi creiat natura omenească pe care a luat-o din femeie, ar fi disprețuit și ar fi aruncat ocară asupra naturii femeiești și ar fi ținut-o departe de Taina Răscumpărării. Veninul a fost oferit omului spre pierderea sa prin femeie. Femeia să compenseze pă-

34 Imperfectum Opus c. Iulianum, l. VI c. 22, P. L. t. 45, col. 1553.

35 Sermo 187 n. 1. P. L. t. 38, col. 1001.

36 De diversis quaestionibus. P. L. t. 40, col. 14.

catul omului înșelat de ea, zămislind pe Hristos”.³⁷ Și în alt loc, precizînd acest adevăr, zice: „Nu desnădăjduiți, oamenilor: Fiul lui Dumnezeu a luat sexul vostru. Nu desnădăjduiți voi, femeilor, Fiul lui Dumnezeu s-a născut dintr-o femeie”.³⁸ Și mai departe: „Domnul nostru Iisus Hristos a venit să mîntuiască neamul omenesc compus din bărbați și femei. Toți au nevoie de mîntuire. El nu s-a dezgustat nici de bărbați fiindcă s-a făcut om, nici de femei fiindcă s-a născut dintr-o femeie. Mare taină! Dacă moartea ne-a venit nouă dintr-o femeie, și viața s-a născut pentru noi tot dintr-o femeie. Diavolul învins este torturat de ambele sexe: masculin și feminin, fiindcă el s-a bucurat de căderea amîndurora”.³⁹ Ce s-ar fi întîmplat dacă Dumnezeu ar fi creat omul, a cărui natură omenească a luat-o sau ar fi luat această natură omenească din alt loc decît din sânul unei mame și ar fi oferit-o privirilor oamenilor? Ar fi întărit sentimentul greșelii și ne-am fi îndoit de realitatea naturii lui omenești. „Luînd însă materia trupului Său prin nașterea lui dintr-o femeie, așa după cum zice D. Gaston Démaret, Cuvîntul ne-a lăsat mărturia cea mai concludentă a realității și adevărității naturii Lui omenești și prin aceasta ne dovedește că are o mamă, o adevărată mamă pămîntească și că El însuși aparține neamului nostru. El este asemenea nouă, este fratele nostru, os din oasele noastre și carne din carnea noastră”.⁴⁰

De ce s-a născut Mîntuitorul dintr-o femeie fecioară? Și acestei întrebări îi răspunde Fer. Augustin zicînd că: „Era necesar ca chiar capul nostru să se nască dintr-o fecioară, voind să însemneze că membrele Sale vor trebui să se nască, după spirit, dintr-o Biserică fecioară”.⁴¹ Tipul regenerării noastre spirituale printr-o Biserică îl avem reprezentat în persoana lui Iisus Hristos, care s-a născut dintr-o mamă fecioară. Prin aceasta Preasfînta Fecioara Maria devine figura și chipul Bisericii. În Apocalipsă este scris că diavolul va sta în fața femeii care va naște ca să-i mănînce fiul (Apoc. 12, 4). Femeia despre care vorbește Sf. Ioan reprezintă pe Fecioara Maria care a născut „capul nostru”, pe Iisus Hristos. „Căci după cum Maria, născînd, a rămas fecioară, tot așa și Biserica, în tot timpul naște membrele trupului tainic al lui Hristos, care sînt credincioșii, și nu-și pierde fecioria”.⁴²

37 Sermo 51. P. L. t. 38, col. 334—335.

38 De agone christiano. P. L. t. 40, col. 298.

39 Ibid., col. 1303.

40 Marie de qui est né Jésus, t. VI, Paris, 1939, p. 19.

41 De sancta virginitate. P. L. t. 40, col. 399.

42 De Symbolo ad catechum., cap. 1.

De ce Mîntuitorul Iisus Hristos s-a născut dintr-o fecioară logodită cu un bărbat? Prin faptul că a fost logodită cu un bărbat, Maica Fecioară a devenit figura Bisericii, care este și ea fecioară, deși este mireasa lui Hristos. În Maria fecioară, ca și în Biserică, fecioria nu împiedecă fecunditatea și nici fecunditatea nu împiedecă fecioria. Și totuși este o deosebire între Biserică și între Fecioara Maria: Fecioara Maria a născut în mod trupesc pe Hristos „capul trupului tainic”, ale cărui membre le formează toți credincioșii, cîtă vreme Biserica naște în chip spiritual, prin harul divin, membrele acestui trup”.⁴³ Ba mai mult decît atît: Fer. Augustin învață că între Maica Domnului și dreptul Iosif a fost o adevărată căsătorie, deoarece „găsim cele trei bunuri ale căsătoriei: copilul, credința și sacramentul (taina). Copilul a fost chiar Iisus Hristos, credința s-a manifestat prin lipsa adulterului, iar sacramentul (taina) prin lipsa divorțului. N-a lipsit din căsătorie — precizează Fer. Augustin — decît legătura trupească”.⁴⁴

Dar, oare, analizînd opera Fer. Augustin, putem deduce din ea învățătura rom. cat. despre imaculata concepție? Învață oare Fer. Augustin că Maica Domnului a fost scutită de păcatul originar? Se știe că după învățătura lui Pelagiu natura omenească, chiar după păcatul originar, n-a rămas coruptă, nici rănită, și că prin urmare omul căzut, cu libertatea lui, poate săvîrși binele și răul, poate învinge concupiscenta, poate să-și înfrîneze patimile numai cu puterile lui naturale, poate trăi chiar fără păcat toată viața și că poate ajunge la fericire chiar fără ajutorul harului divin, poate să săvîrșescă faptele ce îi sînt spre dreptate.⁴⁵ Sprijinit de învățătura aceasta, Pelagiu dă și unele nume de bărbați și de femei din V. T. care nu numai că n-au păcătuit în viața lor, dar care au realizat programul acesta, trăind după dreptate. Între aceste persoane Pelagiu amintește pe: Abel, Enoh, Melchisedec, Avraam, Isac, Iacob, Iisus Navi, Samuil, Natan, Ilie, Iosif,

43 De sancta virginitate. P. L. t. 40, col. 397.

44 Omne itaque nuptiarum bonum impletum est in illis parentibus Christi: proles, fides, sacramentum. Prolem cognoscimus ipsum Dominum Jesum; fidem quia nullum adulterium: sacramentum quia nullum divortium. Solus ibi nuptialis concubitus non fuit. „De nuptiis et concupiscentiis”. P. L. t. 44, col. 421.

45 Natura et gratia, P. L. t. 44, col. 250. Teoria lui Pelagiu, ca și teoria lui Nestorie își au originea în Școala Antiohiană. Chiar pentru motivul acesta între ele există o mare afinitate. Și Pelagiu, ca și Nestorie, răstoarnă întreaga ordine supranaturală și întreaga economie a răscumpărării și a mîntuirii neamului omenească. Ambele teorii sînt izvorîte dintr-un naturalism pur și neagă orice har supranatural care ridică și vindecă natura omenească dîndu-i puțința să lucreze fapte vrednice de răsplată.

Eliseu, Mihea, Daniil, Anania, Azaria, Misail, Ezechiel, Mardocheu, Simeon, Iosif, logodnicul fecioarei Maria și Ioan. Tot aici mai adaugă și numele unor femei: Debora, Ana, mama lui Samuil, Judita, Estera, Ana, fiica lui Fanuil, Elisabeta și Maria, Maica Domnului și Mântuitorului nostru, despre care zice că: „Pietatea ne constrânge s-o mărturisim fără de păcat”.⁴⁶

Impotriva lui Pelagiu și a ucenicilor lui, Fer. Augustin, care a văzut reprezentat în coapsele lui Adam întreg neamul omenesc, a devenit cel mai aprig apărător al învățăturii Bisericii nu numai în ce privește doctrina despre existența și transmiterea păcatului originar la toți oamenii, dar mai ales în ce privește doctrina despre harul divin. Nici unul dintre Sf. Părinți n-a atacat și n-a zădărnicit lățirea învățăturii naturaliste pelagiene cu mai multă vigoare decât Fer. Augustin. De fapt, puțini au fost aceia care cu suflutele arse de văpaia poftelor să fi simțit în viața lor toată greutatea păcatelor și să-și fi simțit suflutele atât de copleșite de puterea harului divin, ca Fer. Augustin. Mintea lui nu putea concepe viața omului pe pământ fără ajutorul permanent al lui Dumnezeu. Sprijinindu-se pe cuvintele Sf. Scripturi (In. 1, 8) Fer. Augustin învață că n-a fost nici un om, dintre cei de au trăit pe pământ, care să fi putut evita toate păcatele în viață. Chiar și bărbații și femeile pe care Pelagiu îi aduce ca exemplu de viață neprihănită trăită pe pământ, dacă ar fi întrebați, ar mărturisi împotriva învățăturii lui Pelagiu. Căci „dacă noi am zice că păcat nu avem ne-am amăgi pe noi înșine și adevărul nu este întru noi” (I In. 1, 8), răspunde Fer. Augustin. Toți aceștia au săvârșit în viața lor cel puțin unele păcate mai mici. Există totuși o excepție: Fecioara Maria, despre care Fer. Augustin are aceste cuvinte „Excepez deci pe Fecioara Maria, despre care, pentru cinstirea Domnului, nu vreau să se facă cercetare atunci când este vorba de păcate, căci nu știm noi oare că Ei i-a fost dată o prisosință de har, pentru a învinge păcatele în toate privințele, Ei, care a meritat să conceapă și să nască pe Acela, care, după cum știm, n-a avut nici un păcat”.⁴⁷

Ce învață Fer. Augustin în textul acesta? Nu este de acord cu Pelagiu în privința acelor persoane din V. T. și din N. T.

46 „...sine peccato confiteri necesse esse pietati“. De natura et Gratia. P. L. t. 44. col. 267.

47 „Excepta itaque sancta Virgine Maria, de qua propter honorem Domini nultam prorsus cum de peccatis agitur haberi volo quaestionem; unde scimus enim quid ei plus gratiae collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum“. Natura et Gratia, P. L. t. 44, col. 26.

despre care Pelagiu învață că ar fi trăit fără păcat în viața aceasta. Este de acord cu Pelagiu atunci când este vorba de Preasfânta Fecioară Maria, pe care o mărturisește fără de păcat „pentru cinstirea Domnului”. Se pare că prin aceste cuvinte Fer. Augustin voiește să spună că o Maică a Domnului păcătoasă ar fi pentru Mîntuitorul, născut din Ea, o dezonoare. Toți teologii rom. catolici sînt de acord și recunosc în acele cuvinte ale Fer. Augustin, lipsa păcatului actual în Fecioara Maria, adică a acelui păcat pe care omul îl săvîrșește fiind în viață. Pe lângă aceasta, teologia apuseană mai vede în aceste cuvinte ale Fer. Augustin, lipsa în Maria nu numai a păcatului actual, ci și a păcatului originar, cel puțin indirect și implicit.⁴⁸ Onoarea Domnului — zic ei — pretinde ca Maria să fi fost scutită de cea mai mică pată ori imperfecțiune. Păcatul originar este și el o imperfecțiune și o dezonoare cel puțin tot atît de mare ca oricare păcat actual. Dacă Maica Domnului ar fi fost întinată de acest păcat, necinstea și dezonoarea mamei s-ar fi revărsat asupra Fiului. Nu ne putem gîndi ca Fiul lui Dumnezeu, care a venit să distrugă păcatul și să restabilească pe om în drepturile lui de fiu al lui Dumnezeu, să se fi născut dintr-o mamă păcătoasă. Belșugul de har care a fost conferit Maicii Domnului a trebuit s-o ajute ca să poată învinge nu numai orice urmă a păcatului actual, ci a trebuit s-o cruce, chiar din primul moment al conceperii sale, de orice urmă a păcatului originar.

Absența păcatului actual presupune oare — după Fer. Augustin — și lipsa păcatului originar? Știm că unul dintre punctele centrale ale învățăturii lui Pelagiu era și negarea păcatului strămoșesc. Impotriva învățăturii lui, Fer. Augustin susține — după cum am văzut — existența și transmiterea acestui păcat la toți oamenii. Și este atît de categoric în această privință încît a fost acuzat de Iulian din Elcana, învățăcel al lui Pelagiu, că dacă voiește să fie consecvent cu învățătura pe care o propune, trebuie să includă în această implacabilă lege a universalității păcatului originar chiar și pe Iisus Hristos. Această afirmație însă ar fi în contradicție cu ceea ce învață Sf. Petru (I Petru 2, 22) că: Hristos n-a săvîrșit nici un păcat. Fericitul Augustin îi răspunde lui Iulian din Elcana în acești termeni: „Tu ai spus o vorbă mare și plină de adevăr când ai pus înainte mărturia Apostolului Petru, care zice că Iisus n-a avut păcat. Trebuie să observăm totuși că

48 P. Parente, op. cit. p. 423 in nota.

aceste cuvinte le-a considerat Apostolul suficiente pentru a arăta că în Hristos n-a fost nici un păcat. Apostolul zicînd aceasta învață că acela care n-a săvîrșit păcat, n-a putut să aibe în el păcat. Acest lucru este foarte adevărat, căci desigur Hristos devenind om, ar fi săvîrșit păcatul dacă copil fiind l-ar fi avut. Din motivul acesta nu este nici un om, înafară de El (de Hristos), care crescînd să nu fi săvîrșit păcatul, fiindcă în afară de El nu este nimeni care să nu fi fost, încă de la începutul existenței sale, supus păcatului”.⁴⁹

După învățătura aceasta a Fer. Augustin — zic romano-catolicii — rezultă că acel om care n-a săvîrșit nici un păcat în decursul vieții lui, trebuie să fie scutit și de păcatul originar. Acela care n-are păcate actuale este exempt și de păcatul strămoșesc. Despre Maica Domnului, Fer. Augustin zice că n-a săvîrșit în viață nici un păcat actual fiindcă i-a fost dată o prisosință de har pentru a învinge toate păcatele, deci a fost scutită și de păcatul originar și deci, a fost concepută fără de păcat.

După cum rezultă din cele expuse în jurul celor două texte aduse (vezi nota 47 și 48) se vede clar intenția teologilor rom. catolici: voiesc cu tot dinadinsul să afle în textele citate un temei în favorul dogmei lor despre imaculata concepere. Din analiza textelor, însă, rezultă clar că Fer. Augustin n-a intenționat să vorbească despre păcatul originar deoarece toată discuția se poartă în jurul păcatului actual. Nu se face în nici unul din cele două texte aduse, nici măcar odată, pomenire despre păcatul originar ci se vorbește despre păcatele pe care, pentru a le învinge, i-a fost dată Maicii Sfinte o prisosință de har. Harul se dă pentru a învinge păcatele actuale, nu și păcatul originar.

Nici în textul al doilea nu putem concluda că Fericitul Augustin ar fi intenționat să vorbească despre păcatul originar. În acest text Fer. Augustin nu vorbește decît despre Iisus Hristos nu și despre Maica Domnului, deci concluzia rom. cat. este falsă căci absența păcatului actual nu însemnează la Fer. Augustin și absența păcatului originar.

Tot în sprijinul tezei lor, rom. catolicii mai aduc un text din Fericitul Augustin, și anume din cartea IV, c. 122 a operei sale „Imperfectum opus”, lucrare scrisă împotriva lui Iulian din Elcana. Aci Fer. Augustin combate pe încăpățînatul eretic care îi obiectează că prin învățătura lui despre păcatul originar ar fi

49 *Contra Iulianum*, P. L. t. 44, col. 815.

supus pe Sfânta Fecioară Maria diavolului așa după cum Jovian supunând pe Maria legilor comune de naștere, ar fi sacrificat pururea-fecioria Maicii Domnului.⁵⁰ Fericitul Augustin îi răspunde cu aceste cuvinte pe care rom. catolicii le aduc în sprijinul învățaturii lor despre imaculata concepere: „Non transcribimus Mariam conditione nascendi, sed ideo quia ipsa conditio solvitur gratia renascendi”⁵¹ Portalié în articolul „Augustin” (saint) publicat în *Dictionnaire de Théologie catholique*, t. I, p. 2, col. 2375, se ocupă cu interpretarea și înțelesul acestor cuvinte ale Fer. Augustin, de altfel foarte grele de înțeles. Două sînt interpretările pe care le dă acestui text. Prima este favorabilă învățaturii rom. cat. despre imaculata concepere și o exprimă în acești termeni: „Non, nous ne soumettons pas Marie au démon par la loi de la naissance, et cela, parce que la grâce de la régénération l’a préservée de cette triste loi”. A doua interpretare: „Nous ne soumettons pas Marie au démon, parce que, née dans le péché par la loi générale de toute naissance, elle en a été délivrée par la grâce de la régénération”. Cu alte cuvinte, după prima traducere rezultă că Maria n-a fost supusă diavolului, deci n-a avut păcatul originar prin naștere fiindcă darul regenerării a curățit-o de această tristă lege. A doua traducere recunoaște că Maria a fost concepută în păcat, sub legea căruia se supun toți muritorii prin naștere, dar a fost salvată prin darul regenerării. Se pare că această a doua interpretare este mai aproape de adevăr, mai ales că mai avem și alte texte din opera Fer. Augustin care confirmă această concluzie. Așa în lucrarea sa „*Imperfectum opus*”, Fer. Augustin are aceste cuvinte: „Maria, mama Lui, din care și-a luat carnea, a fost născută din pofta trupească a părinților”.⁵² În lucrarea sa „*De peccatorum meritis et remissione*”, cartea II, cap. 24—38, vorbind despre întruparea Domnului afirmă adevărul că nimeni în afară de Mîntuitorul n-a fost scutit de păcat. Carnea Mariei, din care Iisus Hristos și-a luat carnea trupului Său o numește „materna carne peccati”.⁵³ În lucrarea sa „*Contra Iulianum*”, c. II, nr. 32, Fer. Augustin citează unele cuvinte ale Sf. Ambrozie, care zice că un singur mijlocitor, între Dumnezeu și om, născut dintr-o femeie fecioară n-a suferit păcatul strămoșesc. Toți cei-

50 P. L. t. 45, col. 1417: „Ille virginitatem Mariae partus conditione dissolvit, tu ipsam Mariam diabolo nascendi conditione transcribis”.

51 *Imperfectum opus*, P. L. t. 45, col. 1418.

52 Ibid., col. 1553: „Maria quidem mater eius, de qua carnem sumpsit, de carnali concupiscentia nata est”.

53 P. L. t. 44, col. 174.

lalți oameni se nasc în acest păcat deoarece chiar nașterea lor este în păcat.⁵⁴ Prin urmare, dacă Maria a fost născută din poftă trupească, a fost născută din păcat, deoarece plăcerea este din poftă, deci este din păcat. Este adevărat că Fer. Augustin în lucrarea sa „De bono conjugali”, l. IV, c. 19 și 20 învață că ar fi putut lipsi dorința de a satisface pofta precum și orice altfel de păcat în legătura căsătoriei la acele persoane ale V. T. care doreau ca din căsătoria lor să se nască fii din cauza lui Hristos, pentru ca neamul Lui după trup să se deosebească de către toate neamurile.⁵⁵ Oare să fi afirmat acest lucru Fer. Augustin avînd în vedere pe Ioachim și pe Ana? Cele anterioare infirmă această ipoteză.

În legătură cu aceasta, problema care se pune este că oare poate lipsi în actul conjugal plăcerea? Majoritatea teologilor neagă acest lucru și aduc exemplul Sarei, soția lui Avram, care din rînduiala dumnezeiască trebuia să nască, măcar că contenise rostul zămislirii (Facere 18, 12), și care a rîs totuși în inima sa și a zis: „După ce am ajuns bătrînă și omul meu este moșneag voi mai da curs plăcerii”?

Tot împotriva dogmei rom. cat. despre imaculata concepere mai găsim la Fer. Augustin și aceste cuvinte: „Maria ex Adam mortua est propter peccatum”.⁵⁶ Știm cu toții că moartea este plata păcatului originar. Dacă Fer. Augustin învață că Maria a murit ca oricare muritoare de rînd, e dovadă că Fer. Augustin credea că Maria s-a născut și ea cu păcatul originar.⁵⁷

O întrebare pe care o mai putem pune este că oare, după învățătura Fer. Augustin, putem atribui Maicii Domnului titlul de mijlocitoare și comîntuitoare? Majoritatea teologilor rom. catolici văd în învățătura mariologică a Fer. Augustin afirmarea unei

⁵⁴ „Omnes homines sub peccato nasci, quorum ipse ortus in vitio est”. P. L. t. 44, col. 695.

⁵⁵ P. L. t. 40, col. 389.

⁵⁶ In Ps. 34, Sermo 2, P. L. t. 36, col. 335.

⁵⁷ Lui Scotus și altor teologi franciscani le revine meritul de a fi demonstrat posibilitatea și conveniența unei răscumpărări în sensul că Maica Domnului ar fi fost ferită (apărată, prezervată) de păcatul strămoșesc. Iisus Hristos în calitate de mediator și răscumpărător a trebuit să exercite în gradul cel mai înalt mediațiunea în favorul Maicii Sale. Dar, gradul, sau modul cel mai perfect de mediațiune și răscumpărare consistă în a prezerva (feri, apăra) ca o persoană să nu ajungă în conflict cu alta. De aceea a fost convenient și probabil ca Sf. Fecioară Maria să fi fost prezervată de Răscumpărătorul ca să cadă în pata păcatului originar care face sufletul dușman lui Dumnezeu. Acesta este argumentul cel mai puternic pe care îl aduc rom. cat. în sprijinul învățăturii despre imaculata concepere „care salvează deodată eficacitatea și universalitatea răscumpărării săvîrșite de Iisus Hristos”. Vezi: Enciclopedia Mariana, Genova-Milano, 1958, p. 275.

participări active a Maicii Domnului la opera de răscumpărare a neamului omenesc. După învățătura Fer. Augustin în planul lui Dumnezeu de răscumpărare se ascunde o taină pe care n-o putem înțelege: după cum printr-o femeie am fost dați morții, tot așa printr-o femeie trebuia să se nască pentru noi viața, în așa fel încît diavolul să fie învins atît prin natura bărbătească, cît și prin natura femeii, deoarece el s-a bucurat de stricăciunea ambelor naturi.⁵⁸ Eva a fost cauza morții tuturor oamenilor, dar Maria este izvor nesecat de viață pentru toți oamenii. Adevărul acesta îl numește Fer. Augustin „mare taină”, cînd zice: „Aici se ascunde o mare taină, căci după cum prin femeie am fost dați morții, tot prin femeie s-a născut pentru noi viața”.⁵⁹

În alt loc, același adevăr îl exprimă cînd zice că Eva a conceput în inimă veninul șarpelui, iar Maria a conceput în inimă pe Hristos. Amîndouă sexele au căzut, amîndouă trebuiau reparate. Prin femeie am fost dați morții, prin femeie ne-a fost dată nouă mîntuirea.⁶⁰ Tot același adevăr îl arată în cuvîntarea 232, cap. 2, cînd zice: „Fiindcă prin sexul femeiesc a căzut omul, prin sexul femeiesc a fost ridicat omul, fiindcă o Fecioară a născut pe Hristos, o femeie i-a vestit învierea. Printr-o femeie moartea, printr-o femeie viața”.⁶¹ Și în alt loc: „Pentru a înșela pe om i-a fost dat veninul prin femeie, pentru a repara pe om i-a fost dată mîntuirea prin femeie”.⁶²

Maria este femeia prin care trebuie să vină mîntuirea. Pe ea o numește Fer. Augustin mamă a Mîntuitorului prin credință și mama noastră a tuturor care formăm „trupul tainic” al lui Iisus Hristos, adică Biserica. Motivul pentru care Preasfînta Fecioară s-a învrednicit de această înaltă demnitate a fost faptul că ea a cooperat prin iubire pentru ca în Biserică să se nască noi creștini. Biserica — după Fer. Augustin — este mama spirituală a lui Hristos pentru că naște pe credincioși la viața harului. Tot așa și fecioarele în Biserică pot să fie mame spirituale ale lui Hristos dacă îndeplinesc voința lui Dumnezeu, după cuvîntul Mîntuitorului din Evanghelie (Mt. 12, 48—50). Mamele creștine devin în chip spiritual mame ale lui Hristos cînd lasă ca fiii lor să fie botezați în spirit de credință și de iubire. Maria e în mod trupesc

58 De agone christiano, P. L. t. 40, col. 303.

59 Ibidem.

60 Sermo 289 n. 2. P. L. t 38, col. 1308.

61 Ibid.

62 Sermo 51 c. 2.

și spiritual mamă a lui Hristos și anume: mama lui Hristos fizic, după trup, și mamă spirituală a lui Hristos tainic — sau mamă spirituală a credincioșilor — fiindcă prin iubire vrea să coopereze ca noi toți care sîntem membre ale lui Hristos, să naștem.⁶³

Textele acestea nu trebuie să le înțelegem în sensul unei participări active — așa după cum vreau să înțeleagă rom. cat., ci numai în sensul unei participări morale, dacă ținem seama de legăturile de afecțiune maternă ce există între Maica Domnului și Fiul ei. În ea aflăm plinătatea iubirii de oameni fiindcă a acceptat să ne fie, în chip spiritual, prin iubire, și mamă iubitoare a noastră a tuturor acelor care formăm „trupul tainic” al lui Hristos. Maria este izvorul milelor, ea este solitoare și mîngîietoare.

Nu putem scoate din învățătura Fer. Augustin nici probe pentru dogma cea recentă a rom. cat. despre înălțarea Maicii Domnului cu trupul la cer.

Aceasta este, pe scurt, învățătura Fer. Augustin despre Maica Domnului. Pururea-fecioria Maicii Domnului, Intruparea și Maternitatea divină sînt punctele centrale ale învățăturii mariologice augustiniene.

Învățătura aceasta nu e decît învățătura și credința creștinilor de pe timpul său, învățătură care se afirmă mai ales în disputele cu ereticii. Toți ereticii, atît cei ce au negat dumnezeirea lui Iisus Hristos, cît și cei ce au tăgăduit unirea ipostatică, au tăgăduit în aceeași vreme și maternitatea divină a Maicii Domnului și calitatea ei de Mamă a lui Dumnezeu.

Odată cu ivirea acestor erezii s-a ivit și reacțiunea în Biserică. Încă pe la anul 107, Sf. Ignatie al Antiohiei combate pe gnostici și învață că Iisus s-a născut din Preasfînta Fecioară Maria și că acest Iisus este Dumnezeu. Tertulian, la timpul său, învață că printre adevărurile care trebuie crezute este și adevărul că Fiul lui Dumnezeu, Iisus Hristos, a luat trup din sînul Fecioarei Maria și s-a născut din ea. Cu sfîrșitul veacului II și întreg veacul III și IV, precum și începutul veacului V, învățătura despre Maica Domnului se precizează și se cristalizează. Marile sinoade ecumenice care au loc acum staformesc definitiv învățătura ortodoxă în legătură cu persoana lui Iisus Hristos și în legătură cu persoana Maicii Domnului. Acum se rînduiesc și sărbătorile în cinstea Maicii Domnului.

63 De sancta virginitate, P. L. t. 40, col. 399.

Fer. Augustin are meritul deosebit de a ne fi lăsat pagini de o rară frumusețe, în care deși fragmentar, ne prezintă totuși, învățătura fundamentală a Bisericii noastre ortodoxe despre Maica Domnului. Maria e mamă nu a dumnezeirii sau a Cuvîntului ca natură divină, ci ea a născut Cuvîntul lui Dumnezeu care în ea și din ea și-a luat natura omenească. Fericitul Augustin precizează că Fiul lui Dumnezeu n-a trecut prin sînul fecioare al Sf. Fecioare așa cum trece apa care curge printr-un canal, neluînd decît un trup aparent sau fictiv așa după cum afirmau docheții în veacul II, nici nu învăța așa cum credeau monofiziții în sec. IV, că o părticică din materia divină a Cuvîntului s-ar fi schimbat în trup omenesc, independent de concursul Mariei, și combate învățătura lui Nestorie care susținea că Maria ar fi fost născătoare a omului Hristos, căruia i-a fost dat, ca răsplată pentru meritele sale, o unire curat morală cu Cuvîntul lui Dumnezeu.

Pentru noi aceste precizări ale Fer. Augustin au o valoare deosebită. Ele ne întăresc sentimentul de credință în Preasfînta Fecioară Maria, Mamă a lui Dumnezeu pe care o cinștim ca pe o biruitoare asupra păcatului și credem că tot ce Dumnezeu a realizat prin ea și cu ea însemnează începutul unui plan de răscumpărare pentru toate „neamurile”.

În concepția Fer. Augustin se cuprinde și adevărul că Maica Domnului a fost o ființă născută și ea din aceeași carne supusă morții trupești ca și a noastră, ca răsplată a păcatului original.

Demnitatea ei de Mamă a lui Dumnezeu n-o scoate din rîndul oamenilor, ci rămîne rugătoare împreună cu noi înaintea tronului plin de bunătate și milă al Părintelui ceresc.

Pr. Dr. ALEXANDRU MOISIU

Asistent la Institutul Teologic Universitar, Sibiu

IMNELE LITURGICE CA IZVOR OMILETIC

Funcțiile Cultului ortodox nu se limitează la cele latreutice și harismatice. Slujbele divine nu sînt numai expresia cinstirii pe care credincioșii sînt obligați s-o aducă lui Dumnezeu, și nu sînt numai mijloace de sfințire a credincioșilor. Slujbele sfinte sînt și purtătoare de bogată și adîncă învățătură dumnezeiască.

Desigur, cea mai importantă funcție a Cultului este funcția harismatică. Adică funcția de sfințire, de aducere a credincioșilor în cea mai strînsă comuniune cu Iisus Hristos. Dar procesul sfințirii noastre se realizează nu numai întrucît Hristos se jertfește și ni se împărtășește prin Duhul Său cel Sfînt, ci și întrucît ne luminează puterile sufletului prin învățătura Sa. Se știe că, în fond, actele cultice înseamnă modul prezenței tainice, dar reale, a lui Iisus Hristos în mijlocul credincioșilor. Dacă, însă, Cultul îl actualizează pe Hristos, apoi trebuie să înțelegem că-L actualizează întreg, ca împlinitor al tuturor lucrărilor Sale mîntuitoare: al celei preoțești-sfințitoare, dar și al celei de Conducător și Învățător duhovnicesc.

Funcția didactică a Cultului derivă, așadar, din însăși ideea lui de bază, care constă în actualizarea lui Iisus Hristos între credincioșii adunați la biserică, împreună cu preotul slujitor.

Dar prin ce lucruri anume se realizează practic funcția didactică a Cultului?

Se realizează mai întîi prin pericopele „Apostolului” și Evangheliei. Distribuite pe întregul spațiu al anului liturgic, pericopele scripturistice fac să treacă pe dinaintea credincioșilor întreaga învățătură și viață a Domnului (Prof. Pr. Petre Vintilescu, Funcțiunea catehetică a Liturghiei, în Studii Teol. 1—2/1949, p. 19). Prin pericopele scripturistice încrustate în desfășurarea Cultului, Iisus Hristos cel nevăzut, dar prezent, învață mereu pe credincioși prin glasul trimișilor Săi.

În al doilea rînd, Cultul își îndeplinește misiunea lui didactică față de credincioși, prin Simbolul Credinței. Rostirea Crezului (la Botez, la fiecare Sf. Liturghie), pune pe credincioși în situația de a asculta, de a-și împropăta mereu cunoștințele lor în legătură cu dogmele de temelie ale Bisericii ortodoxe.

Rugăciunea Domnească constituie, de asemenea, un important compendiu de învățătură creștinească. Nu pot fi trecute cu vederea, apoi, nici formele însăși ale Cultului care și ele transmit, simbolizate, învățături privind toate momentele mai importante din istoria pregătirii și înfăptuirii mîntuirii.

Dar preocuparea didactică a Cultului ortodox se vede nu numai din pericopele biblice, Simbolul Credinței, Rugăciunea Domnească, ci și din marea mulțime și varietăți a imnelor liturgice, prezente cu aportul lor de lumină și înviorare în toate unitățile serviciului divin.

Imnele sînt compoziții poetice cîntate în adunările creștine (Dom. H. Leclercq, *Hymnes, Dict. d'Arch, chrét. et de Lit.*, t. VI, 2-e p., p. 2837, 2897, 2901 și 2902- cit. la P. Vintilescu, *Poezia imnografică din cărțile de ritual și Cîntarea bisericească*, p. 11). În acest înțeles ele au fost cunoscute și folosite chiar de la început în adunările creștine. Sf. Apostol Pavel, de exemplu, îndeamnă pe Efeseni (5, 19) și pe Coloseni (3, 16) să mulțumească lui Dumnezeu nu numai „în psalmi și lăudări” (cîntări din Biblie), dar și în „cîntări duhovnicești”, care, desigur, nu sînt decît creații izvorîte din însuflețirea religioasă a primilor creștini. În scrisoarea lui Pliniu către Traian se arată că creștinii din Bitinia îi cîntau lui Hristos imne de laudă. În a II-a sa Apologie (c. 13), Sf. Justin Martirul ne informează că printre creștini era un lucru obișnuit folosirea imnelor întru cinstirea lui Hristos (Mitrofanovici-Tarnavschi-Cotlarciuc, *Liturgica*, 1929). Iar Tertulian ne spune și mai clar că, la agape, „după spălarea mîinilor cu apă și după aprinderea luminilor, este îndemnat fiecare să înalțe cîntări lui Dumnezeu în public, după cum poate, din Sfînta Scriptură, ori din proprie inspirație”. (Apologeticum, 39- la Vintilescu, op. cit., p. 12).

Există, însă, o deosebire între imnele din primele trei veacuri și cele care încep să se impună din veacul al patrulea. În timp ce primele erau formule scurte purtînd amprenta unui entuziasm spontan, cele din urmă sînt mai bine dezvoltate, mai pline, mai bine închegate. În același timp, spre deosebire de imnele din primele veacuri, care resfrîngeau mai mult concepția creștinilor

dintre iudei, imnele ce încep să apară în veacul IV, sînt de o inspirație mai liberă și resfrîng „aproape exclusiv simțirea și entuziasmul religios al „neamurilor”, al „ginților” intrate în Biserică” (Vintilescu, op. cit., p. 15, 18).

Veacul al patrulea este, se știe, veacul de aur al literaturii patristice și este un veac de culminație a dezvoltării instituțiilor și vieții bisericești. Dar în același timp veacul al IV-lea a rămas în Istoria Bisericii ca unul din cele mai furtunoase, mai pline de pasionate polemici, de înverșunate lupte doctrinare. Căci veacul al IV-lea nu e numai veacul lui Atanasie cel Mare, Vasile cel Mare, Grigorie de Nazianz, Grigorie Nisanul, etc., ci e și veacul lui Arie, al lui Apolinarie, al lui Macedonie și al altor ereziarhi.

Firește, frămîntările, disputele, aprigele lupte doctrinare începușeră a-și găsi ecou și în imne. Activitatea de tîlcuire, precizare, apărare și propovăduire a învățăturii nu se ducea numai pe cale de speculație și de discuții în ședințele soboarelor; nu se ducea numai prin tratate, cateheze și predici, dar și prin folosirea intenționat tezistă a imnelor. Se poate spune chiar că în veacul al IV-lea imnul dogmatic începe să se afirme „ca gen exclusiv al poeziei creștine” și ca important instrument de vehiculare a învățăturii.

Cei dinții care au folosit imnul ca armă dogmatică și de propagandă n-au fost ortodocșii, ci ereticii (Vintilescu, op. cit., p. 38).

Marcian și Valentin, de exemplu, cunoscuți gnostici din veacul al II-lea, au răspîndit la Roma, o serie de imne pentru a-și difuza concepția lor. În Siria gnosticul Bardesan († 222) își câștigase numeroși aderenți datorită unor frumoase imne compuse de el. Pentru a le face mai ușor acceptate și pentru a le asigura astfel o mai mare putere de circulație, Armoniu, fiul lui Bardesan, luă măsuri ca imnele tatălui să fie cîntate în cor. Procedeu se dovedi atît de eficient încît chiar și în veacul al IV-lea imnele lui Bardesan și Armoniu continuă să prezinte primejdie pentru învățătura ortodoxă (Eus. Popovici, *Istoria bis. universale I*, (ed. 2), București, 1925, p. 318).

Se știe de asemenea că Arie, pentru a-și difuza tezele sale, s-a folosit, ca și gnosticii, de imne. Părăsind Egiptul, ereziarhul s-a dus în Nicomedia unde, alcătuiind o carte de imne, o răspîndi peste tot pe unde răzbătu în călătoriile sale. „Puse pe melodia molatecă a versurilor poetului ionian Sotades, ele (imnele) erau cîntate de arieni în cor, nu numai în biserici, ci și pe străzi și în piețele publice, iar succesul lor se poate aprecia după întinderea

ereziei" (Vintilescu, 40). Intindere care, la un moment dat, luase asemenea proporții, că, mai târziu, Ieronim a putut spune: „Lumea creștină văzu cu uimire că deodată a devenit ariană”. (Eus. Popovici, II, (ed. 2), București 1926, p. 105).

După mărturia istoricului Socrate, la Constantinopole arienii se adunau sîmbăta și Duminica și tocmai cînd ortodocșii se aflau la slujbă, intonau antifonic imne „avînd, între altele, și următorul refren: „Unde sînt acum acei care zic că trei nu sînt decît una și aceeași putere?” (Vintilescu, op. cit., p. 41).

Față de asemenea procedee, tabăra ortodoxă nu putea rămîne pasivă. În interesul vieții religioase normale a credincioșilor, ea s-a străduit să precizeze, să apere și să promoveze, nealterată, învățătura Mîntuitorului, folosindu-se, între altele, și de imne.

În Biserica Siriei, de pildă, energicul diacon Efrem († 373) întocmi o serie de imne și le aranjă după metrii și melodiile imnelor eretice. El păstră, așadar, melodia veche, cunoscută credincioșilor substituind doar textului diformat sub raportul doctrinar, unul ortodox și îndreptat împotriva lui Bardesan, Armoniu și Manes.

La Constantinopole, Sf. Ioan Gură de Aur și-a apărut credincioșii de primejdiile arianismului nu numai prin barajul cuvîntului său de flacără, dar și prin organizarea de procesiuni de coruri ale ortodocșilor pentru a cînta imne, cuprinzînd învățătura Bisericii despre deoființimea Fiului cu Tatăl. Corurile organizate de Sf. Hrisostom impresionară adînc pe credincioși și puseră repede în umbră pe cele ariene.

Faptul că imnul a fost folosit de ambele tabere: eretică și ortodoxă ca instrument de difuzare a concepțiilor respective a întîrziat procesul răzbaterii lui în Cult și al consacrării lui liturgice pînă către sfîrșitul veac. IV-lea. În veacul al V-lea situația se schimbă. Se ținuseră patru din marile soboare ecumenice. Disputele teologice începuseră a mai pierde ceva din înverșunarea lor. Unele din marile erezii (arianismul, apolinarismul, macedonianismul, nestorianismul), suferiseră grave înfrîngeri. Formule dogmatice lapidare răzbăteau în lumea credincioșilor, prezerîndu-i de primejdia alunecării și în același timp indicîndu-le calea pe care aveau de mers în cele duhovnicești.

Catehemenatul începe să dispară. Botezul copiilor e acum un fapt generalizat. Predica începe să-și piardă din strălucirea ei. Inceștinarea atîtora se făcea acum global și repede, fără pregătirea menită să asigure catehumenilor o acceptare din convin-

gere a creștinismului. Biserica era pusă astfel în fața unor greutăți uriașe. Trebuiau totuși găsite mijloacele spre a le face față. Unul din aceste mijloace a fost găsit în înfrumusețarea Cultului, în îmbogățirea lui prin acceptarea și consacrarea liturgică a imnelor.

Conducătorii Bisericii și-au dat seama de marea putere de înrîurire a imnelor asupra sufletului credincioșilor simpli. „Dacă în sinoade speculația teologică era forma și arma de luptă, în fața credincioșilor simpli singur imnul putea angaja odată cu mintea, și fondul afectiv al credincioșilor. Această formă poetică nu mai putea fi, deci, rezervată simplu tălmăcirii pietății sau fiorilor spirituali incidentali și personali, ci trebuia să prindă și o consistență dogmatică precisă, menită a edifica. Imnul ajunsese cu alte cuvinte o armă de mînuire, o formă de mărturisire și exercitare a credinței”. (Vintilescu, 53—54).

Desigur încadrarea imnelor în contextul slujbelor s-a făcut cu intenția de a satisface trebuința de frumos a credincioșilor. Dar principalul scop urmărit a fost altul și anume a fost cel didactic educativ. Imnul este purtător și, în același timp, tălmăcitor al doctrinei și vieții creștine. Se poate spune că, precum locașul bisericii ortodoxe e dogmă în piatră, icoana — dogmă în linii, forme și culori, tot așa imnul liturgic este dogmă cîntată. Și după cum iconografia constituie izvor omiletic, tot așa și imnele, ca forme de manifestare și păstrare a credinței și evlaviei creștine, trebuie să fie prețuite și valorificate ca izvor omiletic.

De altfel, imnele nu sînt situate ca valoare dincolo de conținuturile izvoarelor principale ale credinței: Sf. Scriptură și Sf. Tradiție. Se știe că împreună cu definițiile Soboarelor ecumenice și cu scrierile Sfinților Părinți, imnele liturgice intră în componența Sf. Tradiții. Chiar și numai faptul acesta ar fi suficient să atragă în mod convingător, atenția preotului, ca, în activitatea lui de predicator, să se inspire și din bogatul tezaur de idei și sentimente creștine al imnelor liturgice.

E adevărat că în unele imne întîlnim și elemente împrumutate din scrieri apocrife. De exemplu, nu puține imne închinare Prea Curatei Fecioare cuprind adausuri, descriind pînă în amănunt nașterea și copilăria ei, dar care detalii sînt luate din scrierea apocrifă Protoevanghelia lui Iacov, fratele Domnului.

Față de această situație predicatorul va trebuie să știe că adaosurile la care ne referim n-au fost făcute cu intenția de a înșela prin strecurarea unor învățături de credință străine, ci au fost

acceptate în imne cu scopul de a umple unele lacune din viețile Sfinților. În al doilea rând, pentru a nu săvârși vreo abatere, în folosirea și interpretarea omiletică a imnelor, preotul predicator se va călăuzi de cunoscuta regula fidei.

Acum pentru a ilustra cele spuse mai sus vom da câteva exemple.

Mai întâi, câteva imne în care e cuprinsă clar învățătura despre Dumnezeu unul în ființă, întreit după ipostasuri.

Iată de pildă, cum ne este înfățișată dogma aceasta în Treperele Treimice: „Cade-se cu adevărat a lăuda pre Treimea cea mai presus de Dumnezeu: pre Tatăl cel fără de început și a toate lucrător, pre Cuvîntul cel împreună fără de început, carele din Tatăl mai înainte de veci fără stricăciune s-a născut și pre Sfîntul Duh, cel ce din Tatăl fără de ani purcede” (Octoih Mare, București, 1916, p. 725). Tatăl e fără de început, Fiul se naște din Tatăl dar nu în timp, ci înainte de timp, adică din veșnicie; Duhul Sfînt purcede din Tatăl, — numai din Tatăl, nu și din Fiul —, și anume purcede „fără de ani”, dincolo de timp, din veșnicie. Tatăl e veșnic, Fiul e veșnic, Duhul Sfînt e veșnic. Tatăl e Dumnezeu, Fiul e Dumnezeu, Duhul Sfînt e Dumnezeu, dar nu e decît o „Dumnezeire a Tatălui și a Fiului și a Duhului” (Octoih, p. 11, Și acum ... a Născătoarei). Deși distincte, persoanele nu sînt separate, ci sînt în cea mai strînsă unitate datorită deofiinității lor. „Pre Tatăl și pre Fiul și pre Duhul Sfînt, o fire și o Dumnezeire cu credință o slăvim...” (Ibid. p. 13). „Treimii cei cinștite și firii cei nedespărțite, ce se taie în trei fețe fără tăiere, și petrecînd nedespărțită după ființa Dumnezeirii, să ne închinăm pămîntenii...” (Ibid. 14).

Puterea persoanelor este una și aceeași; una și aceeași este și voința lor. „Ca ceea ce ai putere întocmai Treime mai pre sus de ființă, întru aceeași tocmire a voiei una ești chiar și nedespărțită; tu dar ne păzești pre noi cu puterea ta” (Ibid. 13—14). „Treime necuprinsă, tu toate veacurile le-ai întocmit cu voia ta, ca o bună, din ce n-au fost, apoi și pre om l-ai zidit...” (Ibid. p. 14). „Cu voia cea dîmnezeiește lucrătoare, Doamne al tuturor, cela ce ești în trei ipostasuri și atotstăpînitor, cerurile ai întins ca o piele, apoi și adîncul pămîntului...” (Ibid. 14. 15).

Pentru a face ca această mare taină a creștinătății să fie cît mai accesibilă înțelegerii credincioșilor, imnele se folosesc de anumite imagini. „Ca să-ți arăți oamenilor Dumnezeirea ta, una cea întreit strălucitoare, zidind mai înainte pe om, după chipul

tău l-ai închipuit, dîndu-i lui minte și cuvînt și duh, ca un iubitor de oameni” (Ibid. 11—12). Imnul învață că: a) la creația omului au participat toate persoanele Sf. Treimi; b) că chiar prin fapta creației, Dumnezeu a voit să descopere omului ceva din marea taină a modului triipostatic al ființării Sale; c) descoperirea s-a făcut prin aceea că Dumnezeu, așezînd mintea, cuvîntul și duhul în ființa omului, l-a pus pe acesta în situația să înțeleagă că precum mintea, cuvîntul și duhul nu sînt trei suflete ci trei fețe ale unui singur suflet, tot așa și Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt, nu sînt trei dumnezei ci trei fețe ale unuia și aceluiasi Dumnezeu.

Alteori Treimea e asemănată cu „o lumină în trei sori în fețe, și iarăși una în ființă” (Ibid. 15). Cinstirea se cuvine tuturor persoanelor deopotrivă. Nu uneia mai mult și alteia mai puțin. Nu uneia mai întîi și alteia mai pe urmă. Nu uneia ca mai puternică și alteia ca mai puțin puternică. „Tatălui și Fiului să ne închinăm toți, și Duhului celui drept și întocmai cinstit cu slavă, Treimii celei nezidite...” (Ibid. 12). „Să lăudăm toți cum se cuvine lui Dumnezeu, cu cîntări dumnezeiești: pre Tatăl, pre Fiul și pre Duhul cel dumnezeiesc, Stăpînia cea în trei ipostasuri...” (Ibid. 725).

Nenumărate sînt imnele închinare celei de a doua persoane a Sf. Treimi, și ele vădesc o profundă cunoaștere a învățaturii cristologice. „Dumnezeu Cuvîntul, cel ce se poartă pe umerile Heruvimilor, duple ipostas unindu-se cu trup, în pîntece fără prihană s-a sălășluit, și om s-a făcut...” (Minei dec. Buc. 1919, dec. p. 277). El s-a născut din „Maică ce nu știe de nuntă, nesuferind schimbare; că ceea ce a fost, a rămas: Dumnezeu fiind adevărat; și ceea ce n-a fost a luat, om făcîndu-se pentru iubirea de oameni” (Ibid. p. 414). Și rînd pe rînd imnele, mai ales cele de la Bunavestire și Nașterea Domnului, relevă repetat, amplificat, înflorit unul sau altul din variatele și profunde aspecte ale dogmei Intrupării Domnului. Hristos s-a născut de la Duhul Sfînt, din Fecioara Maria, pe vremea împăratului August (Ibid. 414—415). El a venit în lume „pentru cei ce ședeau întru întuneric și în umbră” (Ibid. 420). „Cel din fire nevăzut” s-a făcut „văzut în trup pentru om”. Intrupîndu-se Fiul „de Tatăl nu se desparte” (Ibid. 421).

Activitatea mîntuitoare a lui Iisus Hristos începe odată cu Nașterea Lui. „Astăzi (la Naștere) s-a deslegat **legătura** cea de multă vreme a osîndirii lui Adam. Raiul nouă s-a deschis, șarpele

s-a surpat" (Ibid. 422), adică „stăpînitorul cel stricător de suflete a fost pierdut" (Ibid. 427).

Activitatea mîntuitoare a Domnului începe cu Nașterea Lui din Fecioara, se continuă prin întreaga Lui viață, culminînd cu patimile, moartea și Învierea Lui din morți. „Hristoase ... ai ridicat căderea lui Adam, făcîndu-te nou Adam, pre Cruce mîinile pironindu-ți, și cu trestia bătîndu-te de voie..." (Octoih Mare, p. 255—256). „Cu voința ai suferit a te răstigni, ca să mîntuiești ca un îndurat pe cei ce de voie au greșit" (Ibid. 256). „Puterea morții, Mîntuitorule stricînd împreună cu tine pe Adam sculînd și din iad pe toți slobozindu-i" (Orologiu, București, 1912, p. 228).

Iată și un alt imn în care ideea Învierii ca factor al mîntuirii e exprimată cu o particulară limpezime. „Inviat-ai ca un Dumnezeu din mormînt întru slavă, și lumea împreună o ai înviat, și firea omenească, ca pre cel ce ești Dumnezeu te laudă, și moartea a pierit, și Adam dănuiește Stăpîne, și Eva acum fiind izbăvită din legături se bucură strigînd: tu ești cela ce dai tuturor Hristoase, Învierea" (Octoih, p. 23).

Numeroase sînt și imnele întocmite întru cinstirea Sf. Duh. „Sf. Duh purcede din Tatăl și i se cuvine aceeași cinste și slavă precum Tatălui și Fiului" (Octoih, 17). „Prin Sf. Duh toată făptura se înnoiește și se sfințește" (Ibid. 111). Prin El este „toată buna dăruire". „Prin El este viața la toată zidirea" (Ibid. 197). Prin Duhul Sfînt îndeosebi se realizează acțiunea de conlucrare cu făptura, acțiunea de transmitere a „Darului care adapă toată făptura" (Ibid. 286). El este cel ce luminează mintea credincioșilor asupra bogăției „cunoștinții de Dumnezeu", asupra celor înalte „și a înțelepciunii". El este cel prin care Fiul descoperă „toate darurile părintești" (Ibid. 286). Duhul Sfînt este cel ce poartă Harul mîntuitor în ființa credincioșilor. Prin El se realizează „îndumnezeirea tuturor" (Ibid. 467).

E cunoscută de asemenea marea bogăție și varietate a imnelor închinată Prea Curatei. Imnele mariologice vorbesc, de pildă, despre lipsa păcatelor personale la „Maica Domnului". „Ca pre un crin și trandafir cu bun miros, ca pre o dumnezeiască mireasă te-a aflat Cuvîntul lui Dumnezeu ... și în pîntecele tău s-a sălășluit" (Minei, februarie 3, Utr. peasna VIII A Născătoarei). În alte imne e numită „cu adevărat din pruncie curată" (Minei, noiembrie 21, Utr.), „trandafir în spini și floare mirositoare în văi" (Minei, februarie 11, Utr.); „Cu curăția ... ca crinul în mijlocul spinilor" (Minei, oct. 28, Utr.); „locaș Mîngăietorului

cu totul fără prihană” (Minei, ian. 17, Utr.); Fecioară care și-a „păzit trupul și sufletul neîntinat lui Dumnezeu” (Minei, aug. 4, Utr.). Unii spun că în vremea răstignirii Domnului, Fecioara Maria ar fi căzut în păcatul îndoielii cu privire la izbînda finală a Fiului său. Origen, de pildă, scrie că dacă Maria nu s-ar fi scandalizat de patimile Domnului „Iisus n-ar fi murit și pentru păcatul ei” (In Luc. Hom. XVII, M.P.G., XIII, 1845). Dar Origen interpretează greșit expresia de la Lc. 11, 35: „prin sufletul tău va trece sabie”. Cuvîntul „sabie” nu însemnează îndoială, cum zice el, ci întristare, tulburare și suferință, cum se vede clar din acest imn: „Că eu am scăpat de dureri ca una ce am fost fără bărbat și cum acum sînt cuprinsă de dureri și mă sfarăm la inimă, eu cea fără prihană? Căci acum s-a împlinit cuvîntul care a zis Simion, că prin inima mea va trece sabie...” (Minei, ian. 22, Utr. A Crucii, a Născăt.).

Lipsită de păcatul personal, Maica Domnului n-a fost lipsită totuși de păcatul original. „Ca fiică a lui Adam celui căzut” (Minei, ian. 21, Utr., peasna VIII a Născătoarei), ea este moștenitoare a păcatului adamitic, așa cum sînt toți ceilalți oameni. De altfel Fecioara Maria însăși îl numește pe Iisus „Mîntuitor al tuturor” (Minei, oct. 20, Vec., A Crucii Născ.), sau „Mîntuitor al meu” (Min., febr. 20, Vec., A Crucii, a Născăt.). Expresiile acestea au înțeles numai admițînd că Mîntuitorul a scos și pe propria Sa Maică de sub povara unui păcat, și anume de sub povara păcatului original (cf. D. Belu, *Maica Domnului în lumina imnelor liturgice*, Caransebeș, 1941, p. 34).

Curățirea Fecioarei Maria de păcatul original s-a făcut în momentul zămislirii ei active. Zice unul dintre imne: „Te arăți mie grăitor de adevăr, zis-a (Ingerului) Fecioara. Căci vestitor de bucurie de obște ai venit; încă sufletul mi-am curățit cu Duhul, după cuvîntul tău să-mi fie mie, să se sălășluiască întru mine Dumnezeu...” (Minei, mart. 25, Utr., Peasna VIII, trop. V). Cuvintele: „Sufletul mi-am curățit cu Duhul” nu pot fi separate de celelalte imediat următoare: „după cuvîntul tău să-mi fie mie, să se sălășluiască întru mine Dumnezeu”. Cu alte vorbe, **curățirea** despre care vorbesc primele cuvinte, nu poate fi separată de **zămislirea** despre care vorbesc cuvintele din urmă. **Curățirea** este o condiție a **zămislirii**. Și una și alta, curățirea sau sfințirea și zămislirea sînt prinse în unul și același act de conștientă și liberă învoire a Mariei cu dumnezeiasca hotărîre. (D. Belu, op. cit., p. 31).

De o particulară limpezime sînt imnele care vorbesc despre theotokia și aeiparthenia Prea Curatei. „Unule născut, Fiule și Cuvîntul lui Dumnezeu, cea ce ești fără de moarte, și ai îngăduit pentru mîntuirea noastră a te întrupa din Sfînta Născătoare de Dumnezeu, și pururea Fecioara Maria...” (Minei, dec., Rînduiala Ceasurilor, p. 411). Născînd pe Dumnezeu, Maria „a rămas fecioară; prin care împăcîndu-ne noi păcătoșii cu Dumnezeu, pre aceasta ce este cu adevărat Născătoare de Dumnezeu, cu credință să o lăudăm”. (Ibid. Nașterea Domnului, p. 427). Ea singură dintre toate femeile este în același timp și Maică și Fecioară. „Odrăslind Fecioară, strugurul cel fără stricăciune, care pică tuturor mustul nemuririi, cel fără stricăciune, te-ai arătat cu totul și Maică și Fecioară” (Minei, mart. 2, Utr., peasna VI, can. II. Și acum a Născ.).

Hiperdulia Prea Curatei se face simțită: prin laudele ce i se aduc într-o nesfîrșită variație de imagini poetice de o frumusețe neobișnuită (vezi de ex. Acatistul Bunei Vestiri); prin invocarea ei mai frecventă decît a oricărui alt Sfînt; prin faptul că i se atribuie o putere de mijlocire pe lîngă Dumnezeu, mai eficientă decît a oricărui alt sfînt. „La tine după Dumnezeu nădăjduim Prea Curată... (Minei, febr. 26. Utr., Svetilna, Și acum a Născătoarei). „Că nu avem îndrăzneală pentru multele păcatele noastre, tu pre cel ce s-a născut din tine roagă-L Născătoare de Dumnezeu Fecioară, că mult poate rugăciunea Maicii spre împlînzirea Stăpînului...” (Minei, ian. 5, Slujba Ceas. VI, Și acum a Născătoarei).

Spuneam că între imnele mariologice sînt și unele care cuprind învățături neadmise în sistemul credinței ortodoxe. De ex. sînt în cultul nostru imne care arată că la Adormirea Maicii Domnului, Sf. Apostoli s-au întrunit în chip minunat, pentru ca, așa cum au fost martori la Înălțarea Mîntuitorului, să fie martori și la mutarea celeia ce l-a născut pre el”. (Min., aug. 15, Litie, Stihira I-a). Imnul cuprinde ideea că Prea Curata n-a rămas în mormînt, ci a fost mutată cu trupul la cer. Și mai clar e exprimată ideea aceasta în cîntarea de la Utrenia sărbătorii Adormirii Maicii Domnului: „Prezum întru naștere, Fecioară te-a păzit, așa și în groapă, trupul ți-a ferit de stricăciune; și împreună te-a preaslăvit întru dumnezeiasca mutare, cinste ție Maicei, ca un fiu dăruindu-ți”. Sau: „Oștile îngerești ... cu veselie au adus în Rai trupul tău”. (Min. aug. 19. Utr. Sed. I). Invățătura despre mutarea cu trupul, la cer, a Maicii Domnului nu este precizată oficial de Biserica noastră. În consecință ea nu poate fi promovată prin pre-

dici, sau pe altă cale, ca o învățătură obligatorie pentru credincioșii noștri.

Nesecat izvor de inspirație omiletică sînt și dumnezeieștile slujbe ale Sfinților fiecărei zile din anul bisericesc. Cele 12 Minee în care sînt codificate slujbele zilnice ale Sfinților din întregul an liturgic cuprind atîtea teme pentru propovăduire încît ar trebui să se scrie cărți întregi ca să le poată cuprinde pe toate. Dar nu numai Mineele, ci aproape nu este carte de slujbă în care să nu fie și imne de cinstire a celor ce, din dragoste de Dumnezeu și oameni, au înțeles să lupte împotriva păcatului din om și din afară, și pentru promovarea sfințeniei, a dreptății, păcii și frăției.

Cea dintîi învățătură ce se desprinde din imnele închinare Sfinților este orientarea lor teocentrică, alipirea lor de Dumnezeu, de Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt, credința lor puternică în lumea înaltă a dumnezeirii. Întăriți de această credință Mucenicii au rezistat prigonirilor nedrepte, ieșind deplin biruitori. „Cu îndrăzneală ai ieșit către lupta vrăjmașului Mucenice, nu cu pavază sau cu sulită înarmîndu-te, ci cu credință nesmintită...” (Minei, dec., p. 218).

Credința Sfinților n-a fost o credință oarbă, fanatică, ci o credință luminată, întărită prin putere de sus, dar și prin străduință personală. „Fiind luminați cu luminile cele dumnezeiești ale Făcătorului, cu adevărat ați trecut lucrul cel nesuferit...” (Minei, dec., p. 220). „Ogorîndu-și sufletele cu plugul credinței, spinul muceniei cu dumnezeiescul Duh însutit l-au crescut Mucenicii...” (Octoih, p. 36). „Cercînd a afla adîncimea înțelepciunii, ai luat Ștefane cît a fost spre întrebuițare, și prin osteneli ai primit mărgăritarul credinței cel de mult preț” (Minei, iulie, Buc. 1910, p. 167). Insuflețiți de o asemenea credință Sfinții au propovăduit despre Dumnezeu cel unul după ființă și întreit după ipostasuri. „Unimea în fire și Treimea de fețe mărturisind bine-luptătorilor, amăgirea mulțimii dumnezeilor, cu dumnezeiasca credință o ați pierdut, și luminători v-ați arătat, luminînd inimile tuturor cu razele Darului” (Octoih, p. 33).

Credința Sfinților n-a fost o credință abstractă, ci o credință vie, străbătută puternic de vibrația unei nelimitate iubiri față de Dumnezeu. „Fiind atras de dragostea dumnezeiască ... te-ai sîrguit către Darul chemării de sus...” (Minei, dec., p. 213). Nici un fel de suferință n-a fost în stare a-i despărți pe Mucenici, de Iisus Hristos. „Pre voi întru tot lăudaților pătimitori ai Domnului, nici întristarea, nici primejdia, nici sația, nici focul, nici-

decum nu v-au despărțit de dragostea lui Hristos, carele pentru îndurarea Sa pre noi ne-au iubit" (Octoih, p. 50).

Nu mai puțin au fost întăriți Sfinții în lupta lor, de cealaltă virtute teologică, a nădejdi. „Întăriți fiind Mucenicii cu nădejdea bunătăților au suferit ruperile mădulărilor prea cu răbdare..." (Octoih, p. 35). Ei au trecut „prin viforul cel cumplit al chinurilor ... sub povățuirea mîntuitoarei nădejdi..." (Octoih, p. 46).

În strînsă legătură cu virtuțile teologice, Sfinții au cultivat și celelalte virtuți, ca: răbdarea: „Socotind vrăjmașul ... că va slăbi tăria răbdării tale, a adus asupra ta rîuri de necazuri, de ispite de multe feluri; dar lovindu-se de turnul răbdării tale cel întemeiat pe Piatra cea din capul unghiului, în spume și-a risipit valurile sale" (Minei, dec., 111). Smerenia: „ai cîștigat cu smerenie cele înalte" (Minei, dec., 67, 68, Tropar Sf. Nicolae). Înfrînarea: „Ca crinul cîmpului ai înflorit Părinte în livada înfrînării...". (Ibid., p. 163). „Postele trupului și pornirile patimilor le-ai înfrînat..." (Ibid., p. 158). Blîndețea: „Indreptător credinței și chip blîndețelor te-ai arătat pre tine turmei tale..." (Minei, dec., 68). Curajul: „Cu vitejia pre voi înșivă v-ați ridicat biserici încăpătoare și strălucite ale Tatălui și ale Sf. Duh" (Octoih, 57), etc.

Dar etica Sfinților nu este aceea a unui eudaimonism transcendental. Ei și-au orientat viața teocentric și s-au străduit a-și agonisi virtuțile cerute de învățătura și pilda Domnului, însă nu pentru a-și asigura o fericire egoistă, ci pentru a putea interveni cu și mai multă putere, cu și mai multă eficiență în lupta de îmbunătățire a credincioșilor. Orientarea teocentrică și îmbunătățirea morală, au, la Sfinți, semnificația asigurării unei poziții dinăuntru careia ei să-și poată întreprinde activitatea în sensul ridicării credincioșilor, al eliberării lor de sub tirania instinctelor primare, al punerii lor în condiția de a-și împlini, la un nivel superior, obligațiile ce le revin în situațiile date.

Astfel Sfîntul e „Nevoitor de Dumnezeu" dar și „de obște folositor" (Minei, ian., Buc. 1909, 412). E „apărător al Treimei" (Ibid. 443), însă e și cu grijă față de credincioși „împărțind tuturor Dar îndestulat" (Ibid. 444), îmbogățind „mințile cele flămînde" cu învățături sfinte și gonind „negura patimilor și cumplita iarnă a iubirii de argint" (Ibid. 446). Prin răbdarea și lupta lor contra păcatului Sfinții „s-au arătat credincioșilor stîlpi de bărbăție" (Octoih, p. 62), convinși că învățătura dată prin cuvînt e mult mai eficientă atunci cînd se sprijină și pe exemplul

personal. Imnele subliniază îngroșat că, cinstiți pentru propovăduirea lor prin grai viu (Minei, ian., 423), Sfinții sînt cinstiți și pentru că s-au făcut „pildă credincioșilor” (Ibid. 423) și s-au făcut mîntuitori și îndreptători ai lor, „cu cuvîntul și cu fapta”.

Dar deși interesul principal pe care Sfinții l-au arătat credincioșilor a fost de natură religios-morală, ei n-au ignorat totuși nici celelalte aspecte ale vieții lor. Imnele relevă că Sfinții au arătat o deosebită grijă față de cei lipsiți. Sfîntul Nicolae, de pildă, e venerat și laudat ca unul care a fost mereu alături de suferințele păstorilor săi: „...Sfinte ... Evanghelia lui Hristos plinind-o, pusu-ți-ai sufletul tău pentru poporul tău, mîntuit-ai pe cei vinovați de moarte...” (Orologiu, Buc. 1912, p. 274). În deosebi Sfîntul e venerat pentru ocrotirea săracilor și a văduvelor: „Ierarhe Nicolae ... strălucești luminat cu dumnezeieștile tale isprăvi, folositorule al săracilor și al văduvelor” (Minei, dec., p. 71). În Acatistul ce-i este închinat, Sf. Nicolae este cinstit cu epitete ca acestea: „Mîgâietorul tuturor celor necăjiți, credincioșilor apărător, folositorul cel prea cald al celor ce li se face strîmbătate, locaș curat al faptelor bune, ajutătorul celor slabi, cercetătorul celor necăjiți, hrănitorul celor flămînzi, părintele săracilor și bundăruitorule” (Orologiu, 327, urm.). Între altele, imnele relevă fapta prin care Sfîntul a scăpat de la cădere trei fete sărace. „Ca să-ți arăți a ta mare milostivire către cei săraci, prea fericite, bătrînului noaptea întru ascuns trei legături de galbeni de aur ai dat, izbăvindu-l pre el singur cu fetele lui de la căderea păcatului” (Orologiu, p. 337). Pe Sf. Vasile, creatorul lîngă Capadochia, al aceluși vestit complex de instituții de asistență socială, imnele îl venerează ca pe un „tată al săracilor, folositor văduvelor și bogăție celor lipsiți ... bătrînețelor toiag, învățătură tinerețelor” (Minei, ian., p. 26).

Nu puține sînt imnele și sinaxarele din care se vede cum unii dintre Sfinți au plătit cu prețul vieții lor purtarea de grijă față de poporul oropsit. Așa a fost „cuviosul Zotic preotul, hrănitorul copiilor sărmani” (30 dec.) și Sfîntul martir Sozonf (7 sept.). Viața celui dintîi e istorisită pe scurt în mineiul pe decembrie, la Sinaxarul din ziua de 31. „Îvindu-se lepra la Constantinopole, pe vremea împăratului Constantie, acesta dădu ordin ca toți cei atinși de acea grozavă boală să fie aruncați în mare. Sfîntul care era un fel de prefect al orașului împrumută de la împărat o mare sumă de bani, sub pretext că-i va aduce în schimb pietre scumpe; dar cu banii el răscumpără pe toți leproșii ce urmau să

fie înnecați, îi trecu dincolo de Bosfor și făcu o vastă leprozerie de care îngrijea el însuși. Aflînd cum a fost păcălit, împăratul porunci să fie legat de cozile a doi catîri sălbatici și tîrit pînă ce n-a mai rămas nici o fărîmă din trupul său”.

Cît privește pe Sozont, acesta intrînd odată într-o capiște idolească ..., a zărit un bulgăre de aur închinat idolului, pe care luîndu-l l-a sfărîmat, l-a împărțit săracilor, ispravă pentru care adoratorii idolului l-au chinuit crunt, omorîndu-l”. (Prof. Pr. Ene Braniște, *Idei, principii și preocupări sociale în cultul Bisericii Ortodoxe*, în *Studii Teologice* 7—8/1952 (p. 443—444).

Un alt exemplu de sprijinire pînă la martiraj a celor săraci, ni-l oferă Sfînta muceniță Filofteia (7 dec.). „Din pruncie la fapta bună a milosteniei deprinzîndu-se, cu hainele sale pre cei goli i-a îmbrăcat, și pîntecele flămînde ale săracilor le-a săturat” (Minei, dec., p. 107). Toate încercările mamei sale vitrege și ale tatălui de a o opri de la faptele ei de caritate n-au dat rezultate. Într-o zi tatăl pîndind-o și văzînd cum împarte la săraci bucate, a uitat de „dragostea părintească ... și fiind în mare aprindere, a zvîrlit într-însa cu barda cea plugărească ... și lovind-o” a ucis-o. (Minei, dec., p. 115, Sinaxar).

Slujbele noastre cuprind de asemenea imne închinat „doftorilor celor fără de arginți”, adică Sfinților tămăduitori, care și-au pus cunoștințele lor medicale în slujba semenilor săraci, cercetîndu-i și vindecîndu-i fără să le ceară în schimb vreo plată. Printre aceștia sînt: Cosma și Damian din Asia (1 noiembrie); Cosma și Damian din Roma (1 iulie); Chir și Ioan (31 ianuarie); Panteleimon (27 iulie), etc. Despre Cosma și Damian din Roma ne spun imnele că „tăind boala iubirii de argint” au tămăduit „fără de argint ... neputințele tuturor” (Minei, iulie, p. 9—10). Orbilor le deschideau ochii, schiopilor le dau „bun umblat”, „slăbănogilor sănătate desăvîrșită” (Ibid. 16). Și vindecau nu numai oameni ci și dobitoacele lor (Ibid., p. 9).

Din ură că-i luaseră clientela, dascălul lor „cel ce i-a învățat meșteșugul doftoriei, pizmuindu-i îi ucise cu pietre”. (Minei, iulie, Sinaxar, p. 15).

„In Sfinții tămăduitori fără de arginți, Biserica cinstește și omagiază nu numai credința lor creștină, generozitatea și dezinteresarea lor, ci și una dintre muncile și profesiunile cele mai nobile și mai utile din punct de vedere social, care este medicina. Ea învață astfel pe credincioșii săi să prețuiască și să respecte

știința omenească, recurgînd și la serviciile și ajutorul ei, pe lîngă acela al rugăciunii” (Ene Braniște, *ibid.*, p. 443).

Conștienți că problema ridicării săracilor și în general a celor de jos, nu poate fi rezolvată numai prin fapte de caritate sporadică și nici chiar prin înființarea unei rețele de instituții de asistență socială, Sfinții nu ezitau să pornească la luptă împotriva oligarhiei exploatoare. Ecouri ale acestei lupte răzbat și în unele imne liturgice. Prorocul Ilie, de exemplu, a mustrat cu bărbăție pe nedreptul rege Ahab (sec. IX. a. Chr.). „Dumnezeiescule proroace ... pre împăratul ca pre un nedrept ai rușinat” (Minei, iulie, p. 253). Intransigent apărător al dreptății, Sf. Ioan Botezătorul a luat atitudine împotriva celor ce-o ultragiau, muștrînd cu îndrăzneală pe Ierodiada și pe Irod Antipa, care domnea atunci în Perea. „Nou Ilie tu te-ai făcut cu îndrăzneală, Mergătorule înainte și pre împărații cei ce făceau fărădelege de față muștrîndu-i...” (Minei, ian., p. 165).

Cunoscută este și lupta aprigă purtată de Sf. Ioan Gură de Aur împotriva abuzurilor, nedreptăților, exploatării barbare pe care cei de sus o exercitau asupra celor de jos. Amenințat, terorizat, calomniat, exilat, marele predicator creștin a rămas pînă la capăt pe poziția sa de intransigent militant pentru promovarea unei mai drepte ordini sociale. În limitele mijloacelor de care dispunea ca Patriarh al Bisericii, Sf. Ioan a sprijinit cu exemplară dezinteresare și combativitate drepturile celor de jos împotriva lăcomiei nesățioase a latifundiarilor și ale celor de la Curte.

S-a împotrivit lui Eutropiu, lui Gainas, s-a împotrivit tru-fașei, ambițioasei și lacomei Eudoxia. „Nu ai slăbit părinte spre nevoie, nu te-ai rușinat de cei puternici, nu ai ales mai mult nedreptatea decît dreptatea Cuvioase, și mărturisește țarina văduvei” (Minei, ian., p. 442).

Sf. Ambrozie al Mediolanului a mustrat în prezența întregului popor pe împăratul Teodosie cel Mare (379—395), care, pentru a pedepsi o revoltă întîmplată în Tesalonic, a măcelărit publicul adunat în amfiteatru. „Rîvnind prorocului Ilie și lui Ioan Botezătorul, cu bărbăție ai înfruntat pe împăratul carele a făcut fărădelege...” (Minei, dec., p. 94).

Acestea sînt doar cîteva exemple, dar există multe imne în care se aude vibrînd puternic coarda unei voințe de dîrză împotrivire a Sfinților față de egoismul hrăpăreț și barbar al celor bogați.

Predicatorul de azi e bine să le cunoască și să le valorifice, cu înțelepciune, în cuvântările sale, arătînd că lupta împotriva lăcomiei și neomeniei hrăpărețe a exploatatorilor, a fost practică, în anumite limite și de către unii din reprezentanții de elită ai Bisericii veacurilor dintîi. „Prin atitudinea lor demnă, de opoziție împotriva abuzurilor și fărădelegilor comise de potențații acelor vremuri, (Sfinții) au contribuit pe de o parte la temperarea tiraniei și despotismului acestora față de clasele oprimăte, iar pe de alta la ușurarea situației celor oprimați. Totodată ei au dat o lovitură serioasă ideii învechite și superstițioase despre atotputernicia și autoritatea nelimitată și absolută a autocraților „creștini”, care „pretindeau că guvernează prin grația lui Dumnezeu”, dar făceau adesea faptele Satanei (Ene Braniște, Ibid., p. 439).

Sînt, în imne, și alte învățături vrednice de a fi valorificate omiletic. De pildă imnele cuprind și învățătura că „legăturile dintre Biserica luptătoare și cea triumfătoare nu încetează niciodată. Credincioșii adresează rugăciuni Sfinților, iar aceștia, se roagă lui Dumnezeu pentru credincioși. „Tu cela ce acum locuiești în lumina cea neînserată ... lui Hristos te roagă să dăruiască Bisericii un cuget, pace și mare milă” (Minei, dec., p. 48). Sfinții chiar din proprie inițiativă se roagă pentru noi: „Sfințitul Nicodim ... se roagă pentru noi ... ca să viețuim în pace și să se mîntuiască sufletele noastre” (Minei, dec., p. 448).

Întîlnim apoi învățătura despre Sf. Cruce: „Lemnul Crucii tale Mîntuitorul nostru s-a arătat lumii mîntuire, că pre acela pironindu-te de voie, ai mîntuit din blestem neamul omenesc...” (Octoih, p. 435). Despre Ingeri: „Cetele îngerilor cu cutremur înaintea ta stînd, lumea o străbat, păzind bisericile cu puterea cea de la tine Stăpîne, și se roagă pentru toată lumea” (Ibid. 207). Învățătura despre sf. moaște și sf. icoane: „Pentru Hristos pătîmind pînă la moarte ... sufletele le aveți în ceriu în mîna lui Dumnezeu, și în toată lumea sînt cinstite moaștele voastre” (Octoih, p. 131). „...Cu cinste să ne închinăm sfintelor icoane ale lui Hristos și celor ale Prea Curatei și ale tuturor Sfinților care sînt însemnate pe pereți, pe scînduri și pe sfintele vase... Pentru că cinstea icoanei, precum zice Vasile, trece la chipul care s-a închipuit” (Stihira de la „Și Acum” — Duminica după 11 oct.) a Sfinților Părinți de la sinodul al șaptelea ecumenic) — cit. la P. Vințilescu, Funcțiunea catehetică a Liturghiei, Stud. Teol., 1—2 (1949), p. 21.

Preotul predicator poate să desprindă din imne și să valorifice această învățătură: prin ridicarea dintre cei de jos la înalta vrednicie a sfințeniei, Biserica și-a manifestat practic încredințarea ei că aptitudinile și puterile creatoare nu sînt privilegiul unei clase superioare, ci sînt prezente chiar și în cei mai simpli oameni și încă într-o măsură care depășește, nu arareori, cele mai optimiste așteptări.

Dar imnele pot fi valorificate omiletic nu numai pentru conținut, ci și pentru frumusețea lor literară. Sînt într-adevăr, în imnele liturgice, asemănări de o rară pregnanță și sînt expresii și imagini de o uimitoare putere de sugestionare și impresionare. Spicuim cîteva la întîmplare: „Nor luminos te-ai arătat ... pro-roace... picurînd ploaia cunoștinței de Dumnezeu” (Minei, dec., p. 9). „Mintea ta ... o ai făcut oglinda neîntinată a dumnezeieștilor străluciri” (Ibid., p. 15). „Stăpîne, ceea ce ești ușa luminei, răsari-mi mie razele cele lunate ale pocăinții” (Ibid., p. 55). Stîlpule însuflețite ... vistierie dumnezeiască...” (Ibid., p. 71). „Cel ce s-a îmbrăcat întru mine, din Fecioară s-a născut” (Ibid., p. 176). „Fășile păcatelor mele le deslegi, prin înfășurarea scutecelor...” (Ibid., p. 351). „Sabie cu două ascuțisuri tăietoare și foc carele mistuiește înșelăciunea...” (Minei, ian., p. 22). „Cărbunele (Iisus Hristos) ... aprinzîndu-se, a ars toată materia păcatelor” (Ibid. 107). „Cunoscutu-te-a soarele cu mult mai pre sus de razele lui, pre tine prea lăudată...” (Ibid., 266). „Ca un pescar isteț a aruncat mrejele Darului, marele Pavel Apostolul...” (Ibid., 363). „Gîndul rănit de cumplitele patimi” (Ibid., 458). „Liman de scăpare și zid nebiruit, dumnezeiască apărare și anghiră a nădejzii...” (Minei, iulie, p. 149). „Răbindu-te cu dragostea Stăpînului ți-ai împărțit avuția săracilor...” (Ibid. 349). „Ca pre un diamant nebiruit te lăudăm” (Ibid., 372). „Cetele îngerești ... oglinde ale frumuseții tale Treime” (Octoih Mare, p. 107). „Negura sufletului meu ... risipindu-o, cu lumina poruncilor tale mă luminează...” (Ibid., 137). „Ca pre un trandafir mirositor și ca pre un chiparos cu bun miros, ca pre un crin neveștejit, ca pre niște mir scump avîndu-te pre tine Prorocul Domnului, de mirosul greu al faptelor mele mă voi curăți...” (Ibid., p. 142). „Incununîndu-te cu spini, Cuvîntule, cela ce încununezi cu flori tot pămîntul...” (Ibid., 170). „De vînturile cele subțiri ale vrăjmașului ca o trestie totdeauna mă clătesc, Fecioară...” (Ibid., 262). „Precum are cineva dragoste spre maica sa, spre Domnul mai cu fierbinte dragoste datori sîntem” (Ibid., 286). „Pusu-te-ai în sfeș-

nicul faptelor bune celor înalte ca o făclie luminînd inimile credincioşilor, Ierarhe Nicolae..." (Ibid., 335)., etc.

Iată cîteva numai, din podoabele literare, care folosite în propovăduire, cu pricepere şi cu ţilcuirea corespunzătoare, pot contribui la înviorarea expunerii, la înfrumuseţarea şi la sporirea puterii ei de impresionare.

Vorbind despre valorificarea omiletică a imnelor liturgice, se impun constatări ca acestea:

Imnele au fost folosite mai întîi în afara Cultului oficial ca instrument de apărare şi promovare a doctrinei Bisericii.

Imnele au început să primească o consacrare liturgică prin veacul al V-lea şi constituiesc în cadrul cultului un mod de mărturisire şi exercitare a credinţii. Biserica îşi propovăduia învăţătura prin cuvîntul viu al predicii propriu zise, prin simbolica arhitecturii şi iconografiei bisericeşti, dar şi prin imnele liturgice despre care s-a spus pe bună dreptate că sînt „dogmă cîntată”.

Ca purtătoare de doctrină, imnele liturgice se înscriu între izvoarele omiletice, şi anume între izvoarele omiletice cuprinse în sfera mai largă a Sf. Tradiţii.

Din exemplele citate se poate desprinde concluzia că tematica imnelor liturgice e de o impresionantă bogăţie şi variaţie. Învăţătura despre Dumnezeu unul în fiinţă, întreit după ipostasuri; christologia, antropologia; învăţătura despre Ingeri, despre Sfinţi, despre sf. icoane, despre credinţă şi faptă, pot fi identificate, în chipul cel mai lămurit, în imnele liturgice. Desigur, învăţătura dogmatică a imnelor e în fond identică cu aceea a manualelor de dogmatică şi a catehismelor, dar se deosebeşte de formulele didactice-scolastice ale acestora. Învăţătura dogmatică a imnelor e prinsă în alt chip, e asimilată cu mijloace proprii, cu mijloacele artei poetice şi prezentate într-un chip mai plastic, mai concret, mai intuitiv. Precum construirea locaşurilor de închinare şi iconografia, aşa şi innografia ia în slujbă sa mijloacele artei valorificîndu-le în prelucrarea şi promovarea tezilor dogmatice şi conferindu-le astfel o mai mare putere de pătrundere şi o mai mare eficienţă.

Cu deosebire merită să fie subliniat faptul că deşi orientarea imnelor este precumpănitor teocentrică, ele nu rup totuşi contactul cu realitatea vieţii acesteia. Axate pe ideea închinării de Dumnezeu, imnele îndrumă indirect, şi nu arareori direct, spre slujirea dezinteresată a semenilor.

Indirect ele contribuie la slujirea semenilor prin efortul de purificare internă a credincioșilor, prin tendința de a face ca în fiecare credincios să biruie partea cea bună, condiție esențială pentru slujirea dezinteresată a celorlalți.

Direct imnele contribuie la promovarea slujirii semenilor, prin prezentarea unor exemple și îndemnuri privind lupta contra nedreptăților sociale, contra tiraniei claselor exploatatoare contra sărăciei și pentru instaurarea frăției, solidarității, cinstei, a dreptății, a păcii și a dragostei, la cîrma relațiilor dintre oameni.

Sînt acestea suficiente motive care pot determina pe preotul predicator a cerceta și valorifica omiletic într-o mai sensibilă măsură ideile, învățăturile, exemplele, sentimentele și frumusețile cuprinse în bogatul tezaur al imnelor liturgice.

Pr. Dr. DUMITRU BELU

Profesor la Institutul Teologic Universitar, Sibiu

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

DE ZIUA FEMEII

Femeia e prezentă peste tot, în toate vremurile. Fără ea — chiar acolo unde vâlul și ghineceul o izola de lume — nu se poate concepe familia și societatea, fără ea nu poate fi cugetată viața, farmecul ei, patosul ei în cel mai frumos înțeles al cuvintului. Avea dreptate John Milton cînd — în plină epocă de minimalizare a demnității feminine, ca și cînd ar fi vrut să corecteze o eroare care nu era numai a veacului său — spunea: „Femeia este capodopera, coroana creațiunii, este darul Cerului, cel mai bun și ultim dar”. (Woman-the fairest of creation, last and best of all God’s works. „Paradisul pierdut”. 1667).

Biserica noastră Ortodoxă Răsăriteană — Creștinismul peste tot — a încuviințat și a binecuvîntat tot ceea ce s-a făcut în cursul vremii, indiferent de cine și cum, pentru emanciparea femeii, pentru recunoașterea și afirmarea egalității ei cu bărbatul, pentru restituirea a ceea ce-i mai lipsea, fiindcă i se refuza — de către o perspectivă ideologică sau alta — ca ea să fie socotită, așa cum se cuvine, om deplin.

Căci, în concepția creștină, mai ales aceasta este femeia: om deplin. Demnitatea ei creaturală, măsurată cu cea a bărbatului, nu apare deficitară, e integră. Micșorarea ei (și a fost micșorată!), nesocotirea ei (și a fost chiar nesocotită!) de repetate ori, în cursul vremii, Biserica noastră a considerat-o constant un abuz de care nu se simțe întru nimic răspunzătoare și pe care ea îl evocă de fiecare dată cu oroare și cu regret. Biserica noastră urgisește fără deosebire acele sisteme religioase sau filozofice, ca și practicile sociale de nu importă cînd și de nu importă unde, care fac din femeie fie animal de povară, fie detaliu ornamental de decor palatin sau de interior conjugal, fie obiect de plăceri vinovate, fie și una și alta, deodată.

Degradarea femeii, nesocotirea ei, minimalizarea valorii ei, Creștinismul le respinge și — cu mijloacele irenice care-i stau la dispoziție prin orînduire divină — a făcut tot ce se putea pentru ca acestea să dispară din sinul acelor organisme sociale asupra cărora exercită sau a exercitat influență efice.

*Biserica noastră afirmă teoretic (ca mărturisire concepțională) și confirmă practic (ca atitudine față de femeie) demnitatea ei creaturală egală cu a bărbatului. Și el, și ea sînt a lui Dumnezeu făptură (*θεοειδότης*). Rețeratul geneziac e clar: „Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul său: după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; a făcut bărbat și femeie” (Facere 1, 27). Ei doi — adică și ea — sînt ființe superioare, create după cel mai perfect model*

care se poate imagina, care poate fi conceput creștinește. Lucrul acesta ni se spune, aci, de două ori. Și se știe ce rost are repetiția aceleiași afirmații în tehnica oratorică: e tot atât ca și când ni s-ar atrage atenția că ea scoate în evidență esențialul.

Pe amândoi, deopotrivă, i-a binecuvîntat Făcătorul a toate; amîndurora, deopotrivă, le-a chezășuit și le-a dat urmași; amîndurora, deopotrivă, le-a dat în stăpînire pămîntul cu flora și fauna, cu păsările văzduhului, peștii apelor și bogățiile adîncului (cf. id. I, 28 urm.).

Datorită acestei învățăture religioase revelate, femeia a fost incomparabil mai bine tratată, înconjurată de mai multă și mai satornică considerație la iudeii monoteiști decît la popoarele antice politeiste în frunte cu grecii și romanii.

Prejudiciile aduse demnității creaturale a femeii în antichitate, Biserica primară nu le-a încuviințat. Dimpotrivă! Ceea ce urgisea ca întocmire socială laică nedreaptă — înjosirea felurită a femeii — a repudiat cu hotărîre din viața ei lăuntrică, restaurînd femeia în plenitudinea demnității ei creaturale. În Biserică „nu mai este iudeu, nici elin; nu mai este rob, nici slobod; nu mai este parte bărbătească, nici femeiască...” (Gal. I, 28), toți sînt una, în Hristos, deopotrivă în fața lui Dumnezeu. Și Biserica și-a dat silința — așa cum a putut, cu mijloacele de convingere de care dispune, cele de constrîngere, utilizate de alte confesiuni, fiind incompatibile cu misiunea ei spirituală — de-a lungul vremii, ca această nouă perspectivă din care e privită demnitatea umană, să fie acceptată, însușită, practică măcar de cei ce împărtășeau crezul ei. La vremea cînd au fost rostite și pentru oamenii cărora le-au fost adresate, aceste precizări pauline — inspirate direct din învățătura Mîntuitorului, stîrneau adieri innoitoare. Și nu era puțin lucru, atunci, să proclami cu atîta tărie lepădarea discriminărilor lovite frontal aci: de „neam”, de stare socială, de gen. Iar aceasta — în numele dezmarginitei iubiri de Dumnezeu și de aproapele, descoperit, în sfîrșit, în orice semen al nostru.

Toate eclipsele ulterioare — și au fost destule! — ale acestei cuceriri, s-au produs înafara Bisericii, fără consimțămîntul ei. Biserica le-a deplîns și a veghiat ca în sinul ei femeia să rămînă ceea ce o voia Dumnezeu: „slava” (δόξα) bărbatului (I Cor. II, 7) — și nu sclava lui. Pe bărbat, cînd apare ca mire în fața altarului — și după aceea — Biserica îl îndatorează să-și iubească mireasa toată viața așa cum Hristos iubește Biserica (cf. Efeseni I, 25). Concret: dacă e nevoie, chiar să se jertfească pentru ea, așa cum Hristos s-a jertfit pentru Biserică.

Pentru noi, credincioșii, cele spuse aci sînt lucruri cunoscute, sînt ceva de sine-nțeles ca orice adevăr elementar de credință. Repetiția lor în forma aceasta are un tîlc festiv: e un prînos creștinesc adus Zilei femeii de pretutîndeni, care în acest an se prăznuiește pentru a 50-a oară.

*

A trecut o jumătate de veac de cînd la Copenhaga (Danemarca), în 1910, cea de-a II-a Conferință internațională a femeilor socialiste a hotărît — la propunerea cunoscutei militante a mișcării muncitorești germane și internaționale, Clara Zetkin — ca ziua de 8 Martie să fie considerată Ziua de solidaritate și luptă pentru emanciparea femeilor, pentru drepturi, pentru pace.

Instituirea acestei zile a avut un pronunțat colorit revoluționar, un caracter protestatar și revendicativ manifest. Ea era îndreptată în primul rînd și în mod vădit împotriva orînduirilor nedrepte ale claselor exploatatoare, orînduiri care asupresc și umilesc femeia, pretinzînd — prin teoreticienii lor — că femeia ar fi o ființă inferioară, căreia i-ar lipsi din fire capacitatea de-a se dezvolta intelectualicește pînă la nivelul bărbatului, de-a desfășura o activitate socială.

Această teorie retrogradă și perimată astăzi nesocotea contribuția plină de abnegație a femeilor la făurirea progresului social. Femeile n-au lipsit niciodată de la luptele pentru libertate și pentru o viață mai bună ale bărbatilor. Istoria obiectivă stă mărturie despre aceasta.

În cei 50 de ani care au trecut de la conferința din Copenhaga solidaritatea femeilor de pretutindeni s-a cimentat și s-a concretizat într-o puternică organizație a lor: Federația Democrată Internațională a Femeilor (FDIF), care numără peste două sute de milioane de membre din 80 de țări.

Semicentenarul zilei de 8 Martie le-a găsit pe femeile din lumea întreagă angajate în lupta pentru drepturi depline, pentru un trai mai bun, pentru pace. Diferitele organizații feminine de pe glob, trecînd peste deosebirile de orientare politică și ideologică dintre ele, urmăresc cu egal interes și cu aceeași stăruință țelurile arătate aci, acolo unde ele constituie încă revendicări actuale.

În țările socialiste, egalitatea în drepturi a femeii cu bărbatul este legiferată și garantată, este o problemă rezolvată deplin. Revoluția socialistă — cum a arătat Lenin — curmă afit de radical rădăcinile asupririi și inegalității femeilor cu bărbații cum nu s-au mai încumetat s-o facă nici un partid și nici o revoluție din lume.

Cu totul altfel stau lucrurile în țările capitaliste. Acolo, la muncă egală cu a bărbatului, femeii i se plătește și acum un salariu mai mic (cu 40% în Statele Unite ale Americii, Spania și Japonia, cu 60%, în Anglia, de 2—3 ori mai mic decît al bărbatului, în Iran, ș. a.).

La noi, astăzi, femeia este formal și faptic așezată în plenitudinea drepturilor ei, egale cu ale bărbatului. Regimul de democrație populară al Republicii noastre a deschis femeilor porțile tuturor posibilităților de-a se afirma pe picior de egalitate cu bărbații și le asigură condiții optime de calificare și plasare în activitatea productivă obștească. Sute de mii de femei sînt active în industrie și în instituții republicane. Nici un tărîm de activitate nu le este inaccesibil. Peste 38.000 de femei sînt ingineri și tehniciene; aproape 60.000 de învățătoare și profesoare lucrează în învățămînt; peste 2.000 de femei sînt profesori universitari, conferențieri, lectori sau asistenți; 71 deputați ai Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romîne sînt femei; în sfaturile populare avem peste 34.000 deputate, iar 2.500 de femei sînt președini, vicepreședini și secretari de sfaturi populare. Avem femei Eroine ale Muncii Socialiste (Maria Zidaru, Ana Boghină), academiciene, miniștri. Nu există sector de activitate obștească din care să lipsească prezența activă a femeii.

Dintre femeile active în cîmpul muncii aproape 10.000 au fost distinse pînă acum cu ordine și medalii ale Republicii Populare Romîne pentru merite deosebite în producție, în cultură, în activitatea obștească. Avem 62

laureate ale Premiului de Stat; 68 artiste au primit titlul de „artist al poporului” și „artist emerit”.

Deosebită atenție este arătată femeii soție și mamă, căreia îi este asigurată o ocrotire fără precedent în tot trecutul țării noastre. Unui număr de peste 61.000 de mame li s-a conferit titlul și ordinul „Mamă Eroină”, „Gloria Maternă” și „Medalia Maternității”. Atenția aceasta este justificată. Cinstind femeia soție și mamă, ocîrmuirea patriei noastre cînstă familia. Cînstind familia, ne cheazășuiește un viitor din ce în ce mai luminos. Soțiile, mamele, familia răspund față de obște de creșterea odraslelor lor. În familie, sub directa îndrumare și supraveghere a femeii soție și mamă, se făuresc caracterele oamenilor de mîine, deoarece în familie își petrec copiii cea mai mare parte a timpului. În grija directă a femeii cade educarea și pregătirea cetățenilor de mîine, a constructorilor unei vieți din ce în ce mai bună și mai fericită.

Capabilă de orice fel de muncă productivă, femeia excelează în simțul de ordine, în bunul gust și-n gustul pentru frumos, ca și-n ceea ce se numește îndeobște spiritul gospodăresc. Femeia se pricepe să înfrumuseze viața, crușînd. Departe de-a o satiriza, credem mai curînd că Marcus Tullius Cicero a vrut s-o omagieze pe femeie, relevînd tocmai spiritul ei de economie, cînd vorbea de acel *mulierum genus avarum*. Dacă n-ar fi așa, viața nu i-ar fi repartizat ei aproape în exclusivitate cînstitoarea menire de-a fi adevărata ocîrmuitoare directă și permanentă a căminului, sufletul vieții de familie. Desigur că recunoașterea tărimurilor în care ea excelează, pentru care vădește însușiri speciale, aptitudini deosebite face ca la noi, astăzi — și în țările socialiste peste tot — femeia să fie asociată cu precădere la acțiuni de sprijinire a spitalelor, policlinicilor și caselor de bătrîni, la acțiuni gospodărești de înfrumusețare a orașelor și satelor, de creștere a păsărilor și a viermilor de mătase, ș. a. Din aceleași considerente, Biserica noastră — potrivit actualei ei așezări statutare — e bucuroasă de aportul pe care-l aduc femeile credincioase din parohie în comitetele parohiale.

*

Ori unde ar trăi, orice fel de munci cînstite ar îndeplini, femeia este vrednică de osebită cînstire. Ființă delicată și de cele mai multe ori plăpîndă, femeia se cuvine să fie ocrotită de bărbat — dar ocrotită fără a fi umilită. Un proverb străvechi spune că cine vorbește de rău pe femei nu știe prețui pe maică-sa. Așa și este !

În lumea cea nouă, ale cărei binefaceri le culegem de șaisprezece ani încoace, noi vedem femeia prezentă în urzeala oricărui lucru bun, oricărui pas înainte care se face de poporul nostru viguros pe căile fără întoarcere și fără oprire ale progresului. Și, de fiecare dată constatăm că pătășia femeii este pe picior de egalitate cu a bărbatului.

Astăzi, mai vădit decît oricînd altădată, femeile au o misiune de excepție. Femeile de pretutîndeni, căci tuturor femeilor le este scumpă viața copiilor lor, viitorul lor. Femeile de pretutîndeni luptă activ în rîndurile forțelor păcii pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru lichidarea „războiului rece”, pentru dezarmare, pentru eliminarea războaielor din viața societății. Femeile din lumea întreagă au întîmpinat cu căldură și mulțumită propunerile Uniunii Sovietice cu privire la dezarmarea generală și totală. Coexistența pașnică

a statelor cu diferite orînduiri sociale interesează în aceeași măsură femeile din țările socialiste și pe cele din țările capitaliste, deoarece toate femeile vor ca pacea căminelor lor și viața copiilor lor să fie apărute. În Argentina și-n Danemarca, în Japonia și-n Germania occidentală, în Anglia și Spania, în toate continentele, pe toate meridianele și liniile de latitudine femeile se frămîntă cu statornicie și cu folos, alături de cele din țările socialiste, pentru pacea a toată lumea, pentru înseninare și limpezire deplină a zărilor vieții internaționale, pentru prietenie și coexistență pașnică, pentru dezarmare și dirijare în spre producția de pace a fondurilor afectate cheltuielilor militare.

Sintem încredințați că lupta aceasta, hotărîtoare pentru viitorul întregii omeniri, se va sfîrși victorios. Aceasta, și datorită faptului că femeile de pretutindeni sînt angajate cu atîta convingere în clocotul ei.

Recunoașterea acestei evidente este cel mai frumos omagiu care se poate aduce femeilor din lumea întreagă la a 50-a aniversare a zilei lor.

REDACTIA

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

PENTRU ÎNLĂTURAREA PERICOLULUI ATOMIC ȘI PENTRU DEZARMARE

În zilele de 23—24 ianuarie a. c. s-au desfășurat la Roma lucrările Prezidiului Consiliului Mondial al Păcii. În centrul lor au stat problemele lărgirii campaniei mondiale pentru dezarmare. Au mai fost adoptate, însă, și alte hotărâri importante.

În declarația sa cu privire la dezarmare, Prezidiul Consiliului Mondial al Păcii arată că „în prezent a apărut posibilitatea reală de a respinge războiul, de a înlătura pericolul atomic”.

Înlăturarea pericolului războiului — arată Declarația — „este o sarcină grea, dar ea poate fi rezolvată cu succes în decurs de câțiva ani”. „În 1959 cererile insistente ale popoarelor și conștiința faptului că războiul nu va cruța pe nimeni au determinat întâlnirile între șefii guvernelor marilor puteri; aceste întâlniri au și dat rezultate. Incetarea de fapt a experiențelor nucleare, reducerea cu o treime a forțelor armate sovietice, începerea în curând a lucrărilor noului comitet pentru dezarmare, toate acestea vădesc slăbirea încordării internaționale și însuflă noi speranțe. Propunerea cu privire la dezarmarea generală și totală, prezentată la O.N.U. de N. S. Hrușciov, și ecourile la această propunere prevestesc o eră nouă. În sfârșit, în primăvara aceasta va avea loc conferința la nivel înalt la care vor trebui să fie făcuți primii pași pe calea spre o adevărată dezarmare”.

În calea celor ce apără pacea stau adepții „războiului rece”. Referindu-se la ei, Declarația de la Roma arată că „în ciuda încăpăținării unor cercuri care mai cred încă în eficacitatea politicii de forță și subordonare, opinia publică poate transforma anul 1960 în anul primilor pași pe calea spre o dezarmare controlată”.

Prezidiul Consiliului Mondial al Păcii subliniază că „în prezent în fața mișcării mondiale a partizanilor păcii stă sarcina de cea mai mare importanță de a atrage un număr cât mai mare de oameni la lupta pentru dezarmare și de a organiza cea mai largă campanie cu caracter mondial pentru asigurarea succesului conferinței la nivel înalt”.

O altă declarație adoptată cu același prilej înfierează și veștejește acțiunile antisemite: „Popoarele din lumea întreagă au întâmpinat cu minie manifestările de antisemitism din Germania occidentală și dintr-o serie de alte țări”. Prezidiul Consiliului Mondial al Păcii „condamnă aceste ac-

țiuni care stîrnesc ura și care reînvie atmosfera războiului, pentru că sînt o rușine pentru omenire și constituie un atentat la adresa păcii”.

Noul val de ură antisemită, de discriminare rasială bîntuie tocmai acolo unde se înregistrează o recrudescență a fascismului și a militarismului revanșard. Aceasta nu este pură întîmplare, ci interdependență: o plagă derivă din cealaltă și amîndouă urmăresc să semene vrajbă între oameni și popoare tocmai acum cînd acțiunea de destindere internațională are toate șansele de a evolua în înstăpînirea în lume a unei atmosfere de coexistență realmente pașnică. Memoria popoarelor n-a obosit. Generația care a trăit rușinoasa și întunecata eclipsă a exceselor rasiale, a programurilor antisemite nu va îngădui cu nici un preț repetarea lor.

E de remarcă că în țările socialiste discriminarea rasială nu există, așa cum nu există și cum nu e posibilă o reînviere a fascismului. În aceste țări, popoarele își concentrează toate eforturile lor în aria muncii constructive, iar pe plan social-politic nu conținut a netezi calea efectuării cît mai grabnice a unei dezarmări generale și totale. E ceea ce dovedește, între alte mărturii recente, Plenara Comitetului Național pentru Apărarea Păcii din Republica Populară Romînă, care a avut loc la București, marți 1 martie a. c.

Ședința a început cu cuvîntul de deschidere al Dlui Acad. Cezar Petrescu, vicepreședinte al comitetului, după care Dl. Acad. Geo Bogza a prezentat un raport în problema dezarmării. În continuare, Dl Ion Pas a făcut o expunere asupra lucrărilor celei de-a treia conferințe internaționale a „mesei rotunde” de la Londra, consacrată problemelor dezarmării, la care a participat ca membru al delegației romîne, iar Dna Sanda Rangheț a informat Comitetul Național pentru Apărarea Păcii din Republica Populară Romînă despre lucrările consfătuirii de la Budapesta a secretarilor organizațiilor naționale pentru apărarea păcii din țările europene.

La discuții au luat parte: Dna Acad. Prof. Raluca Ripan, Eroul Muncii Socialiste Haidu Iuliu, I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, precum și alți oameni de știință și cultură, muncitori, reprezentanți ai cultelor religioase și ai organizațiilor de masă și secretari ai comitetelor regionale de luptă pentru pace. Concluziile plenarei au fost expuse de Dl Acad. Prof. Horia Hulubei.

Atît raportul asupra problemelor dezarmării și dările de seamă prezentate, cît și discuțiile care au avut loc, au subliniat condițiile favorabile în care acționează în prezent forțele păcii din lumea întreagă. Pacea e în cîștig, căci raportul de forțe pe arena internațională s-a schimbat în mod hotărîtor în favoarea ei. Sute de milioane de oameni privesc cu admirație și cu nădejdi întemeiate creșterea imensă a puterii economice a U.R.S.S. și a celorlalte țări socialiste, succesele dobîndite de ele în toate domeniile de activitate și creație.

Dezbaterile plenarei au scos în evidență însemnătatea inițiativelor de pace ale Uniunii Sovietice și răsunetul puternic pe care-l au ele în cercuri din ce în ce mai largi ale opiniei publice mondiale. De asemenea s-a insistat asupra politicii consecvente de destindere în relațiile internaționale pe care o duc țările lagărului socialist. Ideile coexistenței pașnice cîștigă noi adevăruri — în Asia și Africa mai ales — și se bucură astăzi de sprijinul unor cercuri influente din toate țările lumii.

Pe măsură ce cresc forțele păcii și influența lor asupra opiniei publice mondiale, se accentuează izolarea cercurilor interesate în agravarea situației internaționale. Politica potrivnică destinderii încordării poartă stigmatul oprobiului public.

Arătând că problema dezarmării este problema primordială a actualei situații internaționale, o preocupare a întregii omeniri iubitoare de pace, plenara s-a pronunțat în favoarea înfăptuirii cât mai grabnice a propunerilor sovietice privind dezarmarea generală și totală și a cerut să fie interzise pentru totdeauna experiențele cu armele atomice și cu hidrogen.

Relevind din nou necesitatea imperioasă a reglementării pașnice a problemei germane, plenara Comitetului Național pentru Apărarea Păcii din țara noastră a condamnat cu hotărîre politica de remilitarizare a Germaniei occidentale și de reînviere a fascismului dusă de cercurile revanșarde din R. F. Germană. Această politică primejdioasă pentru pacea lumii este sprijinită de adversarii destinderii internaționale și de partizanii „războiului rece” dintr-o serie de țări occidentale. Plenara a luat atitudine față de uneltirile acelor cercuri care continuă să se situeze pe pozițiile „războiului rece”, care ridică obstacole în calea dezarmării generale și încetării experiențelor cu arma nucleară.

Guvernul Republicii Populare Romîne duce în mod consecvent și deschis o politică de pace și de colaborare cu toate statele. Luptătorii pentru pace din țara noastră, întregul nostru popor este hotărît să sprijine din toate puterile această politică de pace și de dezvoltare a colaborării interstatale, după principiul coexistenței pașnice.

Plenara a arătat că poporul român este hotărît să-și aducă și pe mai departe contribuția sa la lupta pentru apărarea păcii și să păstreze trează vigilența față de uneltirile adversarilor prieteniei și colaborării dintre țări.

De încheiere, s-a insistat asupra necesității de-a se continua acțiunea de informare largă a întregului nostru popor asupra principalelor probleme ale situației internaționale, de a se organiza manifestări publice care să constituie o nouă contribuție a mișcării pentru pace din țara noastră la cauza apărării păcii în lume.

În continuarea acestei relatări, se va arăta cum se desfășoară acțiunea de sprijinire a dezarmării din partea credincioșilor și slujitorilor Bisericii noastre.

REDACTIA

ADUNAREA EPARHIALĂ — SIBIU

La 10 ianuarie 1960, Adunarea Eparhială a Arhiepiscopiei ortodoxe romîne de Alba Iulia și Sibiu s-a întrunit în sesiune anuală ordinară, în Sibiu. În dimineața zilei, deputații eparhiali au participat la Sf. Liturghie slujită în Catedrala mitropolitană de un sobor de preoți în frunte cu P. C. vicar arhiepiscopesc Traian Belasçu. Cu acest prilej s-a făcut invocarea Sf. Duh.

După Sf. Liturghie, deputații eparhiali au trecut în capela Institutului Teologic Universitar. Aci s-a alcătuit o delegație dintre ei, care s-a prezentat la reședința mitropolitană și l-a invitat pe I. P. S. Mitropolit Nicolae

să deschidă sesiunea Adunării Eparhiale și să prezideze lucrările ei.

I. P. S. Mitropolit Nicolae a deschis sesiunea prin cuvîntarea pe care o dăm în rezumat.

Onorată Adunare Eparhială,

Prea Cucernici Părinți și Iubiți Frați,

Dăm mulțumire lui Dumnezeu că ne-a ajutat să străbatem încă un an de luptă dusă cu voie bună și cu elan întru îndeplinirea îndatoririlor noastre creștinești și cetățenești.

Dăm slavă lui Dumnezeu că ne-a ajutat să vestim Evanghelia și cu vorba și cu fapta, nouă, preoților și poporului credincios, căci într-un fel, propovăduitori sîntem și unii și alții. Poporul credincios de multe ori propovăduiește numai cu fapta, dar tot propovădanie este și aceasta.

Constatăm cu bucurie că și anul acesta poporul credincios s-a silit să trăiască așa cum se cuvine, adică după lege. „Feriți cei fără prihană, care umblă în legea Domnului” (Ps. 118, 1). Noi în legea Domnului am umblat și anul trecut — și am îndemnat poporul credincios să umble pe aceeași cale. „Nu tot cel ce zice Doamne, Doamne, va intra întru împărăția cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui meu” (Mt. 7, 21). Așa ne poruncește Sf. Evanghelie și așa ne silim să facem cu toții.

Prea Cucernici Părinți și Iubiți Frați,

Slavă Domnului că avem libertatea de a propovădui Evanghelia Domnului, să îndrumăm credincioșii spre tot lucrul bun. Eu, care sînt rinduit să am grijă și de protopopi și de preoți și de credincioși, îmi dau seama că nimic nu prețuiește mai mult ca o descindere în mijlocul poporului credincios. Noi prețuim după cuvîntă orice lucrare pastorală, dar prețuim mai ales propovăduirea nemijlocită în mijlocul poporului. În felul acesta preotul se întărește prin credincioși și credincioșii prin preot și toate la un loc se adună spre ceea ce dorim să avem noi astăzi: Pacea.

Iubiții mei,

Trăim vremuri cu adevărat noi și nouă trebuie să fie viața noastră: o viață în pace și bună învoire.

Rog pe bunul Dumnezeu să ne ajute ca să ducem mai departe lupta cea bună, pentru înfrățirea și pacea tuturor.

Bunul Dumnezeu să-și reverse darurile Sale peste cirmuitorii Țării noastre dragi.

Rog pe bunul Dumnezeu să binecuvinteze lucrările Adunării noastre Eparhiale, în mijlocul căreia vă salut pe toți cu dragoste părintească, și îi salut cu aceeași dragoste pe reprezentanții Departamentului Cultelor, și pe al Sfatului Popular orășenesc, care ne-au cinstit cu prezența lor.

Declar deschisă Adunarea Eparhială a sesiunii anului 1960.

Făcîndu-se apoi apelul nominal, de către P. C. Prot. Dr. Sofron Vlad, secretar, s-a constatat că Adunarea este în număr și că, astfel, ea poate lucra și aduce hotărîri valide. La propunerea I. P. S. Mitropolit Nicolae, președinte, se trimite din ședință telegrame omagiale și anume:

Domnului Acad. Ion Gheorghe Maurer, Președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romîne, Domnului Chivu Stoica, Președintele Consiliului de Miniștri al R. P. Romîne, Prea Fericitului Justi-

nian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române și Domnului Profesor *Dumitru Dogaru*, Secretarul General al Departamentului Cultelor.

Indată după aceea s-a trecut la alegerea raportorilor și la distribuirea referatelor pe anul 1959, în comisiunile aprobate de sesiunea anterioară.

*

Lucrările propriu zise ale Adunării Eparhiale au început la orele 16 în aceeași zi și s-au deslășurat în sala de lectură a Institutului Teologic.

Raportul general plenar al Consiliului arhiepiscopesc pe anul 1959 (raportor prof. *Iorgu Ivan*) a enumerat realizările mai importante ale vieții spirituale, culturale, economice și sociale din Arhiepiscopie în anul trecut, constatînd cu mulțumire că totul s-a deslășurat în deplină libertate în cadrele legilor Statului. Toate manifestările cultice, toate practicile credinței sînt chezășuite de Statul nostru democrat-popular prin texte înscrise în Constituție... Pretutindeni lăcașurile de rugăciune sînt bine întreținute și bine înzestrate, asigurînd satisfacerea trebuințelor sufletești ale credincioșilor... Astfel viața spirituală a Bisericii noastre se manifestă pe linia tradiției Ortodoxiei străbune.

Biserica și-a putut îndeplini misiunea ei și datorită sprijinului material acordat de Stat. Tocmai de aceea sentimentul patriotic al credincioșilor se adîncește prin participarea lor activă la progresul continuu al Republicii Populare Romîne.

Preoții și credincioșii Bisericii noastre sînt tot mai activi luptători pentru cauza păcii între oameni și popoare; ei sînt bucuroși că luptă pentru lățirea și consolidarea păcii în lume. Căci Biserica noastră osîndește războiul, convinsă fiind că numai într-un climat de pace se poate dezvolta o activitate rodnică; ea este pentru abolirea tuturor armelor semănătoare de moarte și prin aceasta vrea să contribuie la zidirea cetății de nebiruit a păcii și bunei înțelegeri.

Pe linia de bună înțelegere se adîncește și colaborarea Bisericii ortodoxe ardelene cu celelalte culte religioase, avînd convingerea că peste deosebiri de doctrină, credincioșii lor pot astfel contribui la progresul vieții moral-religioase.

Aniversarea celor 11 ani de la reîntregirea Bisericii ardelene s-a sărbătorit, anul trecut, într-un cadru mai restrîns. Referatul constată însă, că preoțimea din Arhiepiscopie lucrează cu elan pentru consolidarea marelui act, ca să se împlinească mai degrabă dorința Mîntuitorului Hristos: „O turmă și un păstor”.

Constatînd apoi, că socializarea agriculturii este una din preocupările de căpetenie ale regimului nostru democrat-popular, raportul accentuează că preoțimea sprijinește această acțiune patriotică, deoarece prin ea se urmărește crearea de condiții mai bune de îndestulare materială și de progrese culturale pentru oamenii muncii de la orașe și sate.

Centrul Eparhial din Sibiu a veghiat și veghiază cu grijă, ca preoțimea să îmbrățișeze cu toată inima această problemă esențială și să-i îndrume pe credincioși, să adopte fără rezerve noua formă de viață în agricultură.

În ceea ce privește dogmele și învățăturile Bisericii, cuprinse în Sf. Scriptură și Sf. Tradiție, preoțimea Arhiepiscopiei s-a silit să le propovăduiască în toată curăția lor și cu toată dragostea, păstrînd la nivel corespunzător trăirea duhovnicească a obștei dreptcredincioase.

Raportul sectorului administrativ-bisericesc (raportor dl *Pantelimon Bratu*) constată cu bucurie că preoțimea din Arhiepiscopie a purtat în vremea din urmă o grijă deosebită pentru sfintele lăcașuri; preoții și credincioșii se îngrijesc de înnoirea bisericilor și de pictarea lor, drept mărturie a evlaviei și dragostei pentru casa lui Dumnezeu. Sfintele slujbe se săvîrșesc regulat în duminici și sărbători, iar împărtășirea credincioșilor cu Sf. Taine s-a făcut cu regularitate. Preoții predică de asemenea în mod regulat.

În anul trecut, I. P. S. Mitropolit Nicolae a ieșit în mijlocul credincioșilor, ducînd cuvînt de îndrumare duhovnicească. Acest lucru l-a săvîrșit mai ales cu prilejul tîrnosirii mai multor biserici și, pentru preoți, la conferințele preoțești din o seamă de raioane.

La Centrul Eparhial s-a activat cu multă hărnicie pentru rezolvarea la termen a problemelor care s-au pus, observînd cu atenție respectarea strictei legalități. A avut în vedere și a realizat completarea mai multor parohii și întregirea unor protopopiate.

Și activitatea protopopiatelor din Arhiepiscopie s-a desfășurat cu succes, iar unii din titularii protopopiatelor pot fi dați ca exemplu pentru munca lor stăruitoare (Codlea, Sibiu, Toplița, Mediaș, Sf. Gheorghe, Tîrnăveni și Agnita).

Împreună cu protopopii, Centrul Eparhial a îngrijit ca ajutoarele din Fondul Central Misionar să fie date acolo unde era mai necesar.

Raportul s-a mai ocupat de disciplina clerului, a prezentat datele statistice asupra situației din Arhiepiscopie și a notificat mișcările de personal efectuate în cursul anului 1959.

Raportul sectorului cultural-social (raportor dl *Nicolae Lateș*) a prezentat activitatea cultural-socială desfășurată în Arhiepiscopie, subliniind în mod deosebit îndrumările date clerului și credincioșilor de I. P. S. Mitropolit Nicolae prin scrisorile pastorale de la Învierea și Nașterea Domnului.

O asemenea activitate s-a adîncit mai ales prin coloanele revistei oficiale „Mitropolia Ardealului” și „Telegraful Român”.

La Institutul Teologic Universitar din Sibiu s-a desfășurat o muncă rodnică. Profesorii și studenții Institutului au îndeplinit nu numai o muncă intelectuală și de educație morală și cetățenească, ci ei au dus în timpul anului 1959 și muncă de folos patriotic în mod voluntar. Cu prilejul Cursurilor de Îndrumare, la care au participat preoți din toate eparhiile Ardealului și Banatului, pe lîngă aprofundarea problemelor religioase și de natură socială, preoții respectivi au avut ocazia să facă un schimb bogat de experiențe și să se înfrățească.

În cursul anului, Institutului i s-au adus o seamă de îmbunătățiri în ceea ce privește localul.

Preoțimea din Arhiepiscopie a colaborat cu organele de Stat în toate problemele de interes obștesc și, de asemenea, la lupta pentru pace. Multe din conferințele de orientare, atît de folositoare preoțimii, au fost prezidate de I. P. S. Mitropolit Nicolae.

Raportul constată că activitatea Tipografiei și Librăriei Eparhiale s-a desfășurat în bune condițiuni și lucrările executate s-au bucurat de o bună primire.

Raportul sectorului economic (raportor dl Dr. Iuliu Georgescu, a arătat activitatea economică-financiară de la Centrul Eparhial și din cuprinsul Arhiepiscopiei în anul 1959. Astfel, cheltuielile s-au executat cu chibzuială și în limitele planului financiar aprobat; s-a realizat un sold frumos destinat pictării Catedralei Mitropolitane din Sibiu, pe lângă faptul că pentru reparațiile interioare și exterioare ale acestui monument arhitectonic s-a cheltuit suma de 216.683,45 lei, din care 80.000 lei au fost dați de Departamentul Cultelor.

Raportul a arătat în continuare situația burselor acordate studenților de la Institutul Teologic, mersul C. A. R., Casa de pensii, activitatea economică a librăriei, tipografiei și atelierului de luminări, construirea unei magazii pentru depozitarea materialelor de construcție, reparații efectuate la biserici și case parohiale, construire de case parohiale, contribuția parohiilor către Centrul Eparhial, etc.

S-au mai prezentat spre aprobare: Raportul cu execuția bugetară pe anul 1959 la Centrul Eparhial, la Institutul Teologic; apoi planul financiar al Arhiepiscopiei pe anul 1960, planul financiar al Schitului „Păltiniș” și al Institutului Teologic pe 1960, execuția bugetară în 1959 la Schitul „Păltiniș”, etc.

În urma unui raport special al comisiei organizatorice, Adunarea Eparhială l-a ales pe deputatul eparhial Eugen Furnică delegat al Arhiepiscopiei în Adunarea Națională Bisericească, iar pe baza unui raport special al comisiei bisericești s-a aprobat o nouă clasificare a mai multor parohii din Arhiepiscopie.

Mai mulți deputați eparhiali au luat cuvîntul la rapoartele prezentate și au adus observații și completări folositoare. O lumină deosebit de puternică asupra activității bisericești din anul trecut au proiectat observațiile I. P. S. Mitropolit Nicolae.

Înceindu-se ordinea de zi, deputatul eparhial *Iorgu Ivan*, în numele Adunării Eparhiale, a spus în rezumat următoarele: Din citirea rapoartelor s-a putut constata că în anul trecut în toate sectoarele bisericești s-a dezvoltat o activitate multumitoare.

Din raportul secției economice s-a constatat lucrul îmbucurător că la Centrul Eparhial s-a lucrat cu chibzuință și s-au realizat economii frumoase.

Luînd cuvîntul, I. P. S. Mitropolit *Nicolae* mulțumește mai întîi lui Dumnezeu că s-a ajuns cu bine la sfîrșitul lucrărilor Adunării Eparhiale. Este de acord cu cele accentuate de deputatul *Iorgu Ivan*. Mulțumește tuturor deputaților care au participat activ la desfășurarea lucrărilor, care au urmărit cu atenție dezbaterile diferitelor probleme puse în fața Adunării, fiindcă a constatat că toți au avut o ținută pe linia tradiției de-a munci cu tragere de inimă.

Noi ne-am silit să ne împlinim datoriile și față de Dumnezeu și Patria cerească, dar și față de Patria pămîntească. Aceste două patrii nu sînt despărțite una de alta în sufletul nostru. Noi ne-am silit să vestim cuvîntul Domnului atît cu vorba cît și cu fapta pilduitoare. Slavă Domnului — zice I. P. S. Sa — întru libertatea ce ne-a fost asigurată pentru îndeplinirea misiunii noastre, atît cu cuvîntul cît și cu fapta, am putut să facem misiune, să mîngîiem și să învățăm fără nici o opreliște și să vestim Evanghelia păcii.

Toată lumea trebuie să se înroleze în frontul activ al păcii. Noi preoții trebuie să arătăm prin pilda vieții noastre că dorim pacea; în familiile noastre, în satele și orașele noastre.

De încheiere I. P. S. Sa roagă pe bunul Dumnezeu să reverse darurile Sale bogate peste Patria noastră scumpă, peste reprezentanții clerului și poporului care au lucrat armonios în cadrul A.Junării.

Sesiunea Adunării Eparhiale din 1960 a Arhiepiscopiei Sibiului a însemnat, prin lucrările ei, un popas pentru aprecierea justă a activității de un an a Bisericii noastre din aceste părți ale țării.

D. CĂLUGĂR

VIZITAȚIA CANONICĂ A I. P. S. SALE MITROPOLITULUI NICOLAE AL ARDEALULUI LA AVRIG

Urmînd poruncii Evangheliei și îndemnului Sf. Apostol Pavel, care după spusa Sf. Ioan Gură de Aur este predicatorul mai tare decît diamantul al Evangheliei lui Hristos, Înalt Prea Sfințitul nostru Mitropolit *Nicolae* a făcut Duminică 28 februarie a. c. o vizitație canonică în parohia Avrîg (protopiatul raionului Sibiu).

Deși eram încă în iarnă temperatura a fost blîndă, cerul senin, iar razele soarelui împrăstiau din belșug căldură și lumină, ceea ce a înveselit pe toți. Numai munții falnici din apropiere, Surul și Negojul, și-au păstrat cojoacele grele de zăpadă, voind parcă a ne spune că pînă la primăvară mai este.

Credincioșii avrigeni, în haine de sărbătoare, și-au primit Arhipăstorul la intrarea în cimitir. Soborul preoților, în frunte cu protopopul raional, P. C. Ioan Munteanu, cu Sf. Evanghelie și Sf. Cruce, au ieșit în întâmpinarea I. P. S. Sale.

C. Preot R. Ciocan, de la parohia Avrîg I, a rostit cuvîntul de bun venit. Răspunzînd, Înaltul Ierarh arată că a venit la Avrîg pentru a se bucura împreună cu credincioșii acestei parohii, pentru a se reculege lîngă mormîntul lui Gheorghe Lazăr și pentru a cînti pe profesorul său de acum 45 ani, Romul Cîndea, retras ca pensionar în Avrîg. Pofteste apoi pe toți cei de față la rugăciune în biserică.

Slujba Liturghiei s-a săvîrșit de un sobor de preoți și trei diaconi. La momentul potrivit, diaconul N. Buta, numit paroh la parohia Slimnic-Sibiu, a fost hirotonit întru preot. Credincioșii au fost foarte mișcați de săvîrșirea tainei hirotoniei.

La priceastă au predicat P. C. Părinți Dr. Teodor Bodogae și Consilier Gheorghe Secaș din Sibiu în legătură cu Evanghelia Duminicii (Matei Cap. VI, v. 14—21), despre iertare, despre înfrînare și despre comorile sufletești la care este chemat să rîvnească orice credincios.

La sfîrșitul Liturghiei, înconjurat de soborul preoților, I. P. S. Mitropolit *Nicolae* a ieșit la predică. În „limba vechilor cazanii”, pe înțelesul tuturor, Înaltul Ierarh a cucerit inimile ascultătorilor, dîndu-le din belșug cuvînt de învățătură duhovnicească, despre post și despre rugăciune. În esență I. P. S. Sa a spus:

Iubiții mei fii suflețești,

Mîine vom intra în Sîntul și marele post al Paștilor. Incepe răscruce nouă în viața credincioșilor. Mi-aduc aminte de evanghelia în care se vorbește de vindecarea unui tînar lunatic. Boalei i se zicea atunci „îndrăcire”. Omul era muncit de diavol, cum erau și îndrăciții din Gadara.

Tatăl Fiului lunatic s-a plîns Mîntuitorului că ucenicii Lui n-au putut să-i vindece fiul. După ce Iisus a făcut minunea, ucenicii, rușinați, au întrebat: Noi de ce n-am putut să-l vindecăm? Le-a răspuns Domnul: „Acest fel nu iese decît cu rugăciune și cu post!”.

Rugăciune facem toți credincioșii, pentru noi, pentru familiile noastre, pentru țara noastră și pentru pacea lumii.

Dar trebuie să și postim, se cade să postim pentru că așa ne-a învățat Mîntuitorul. După botezul de la Iordan și înainte de-a porni la lucrarea de propovăduire în lume, Domnul a dat un fel de examen în pustie petrecînd în post, rugăciune și priveghere.

Povestînd și explicînd ispitirea Mîntuitorului în pustie (cf. Matei cap. 4 și Luca cap. 4), I. P. S. Sa a spus în continuare:

Lupta aceasta a Mîntuitorului cu ispititorul n-a fost ușoară, mai ales că a avut loc după un post de 40 de zile.

Făcîndu-se exemplu pentru noi, Mîntuitorul ne îndeamnă și pe noi să postim. Biserica a rînduit posturile ca o datorie morală pentru credincios. Cu rugăciune și cu post se ușurează suferințe sufletești și trupești, se vindecă boale, se risipesc necazuri, se biruie ispîte.

Biserica noastră însă rămîne credincioasă datinilor strămoșești, tradițiilor sale vechi căci acestea ne sînt o garanție de mîntuire.

Iubiții mei fii suflețești,

Legăți-vă cu toată inima de învățăturile din Evanghelia Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Ea nu vă dă numai mulțumirea în această viață trecătoare, ci vă înalță la realitățile veșnice ale mîntuirii sufletești.

Postul și rugăciunea, de care am vorbit, către această țintă ne mîină, ca păzindu-le să ajungem la mîntuire.

Bunul Dumnezeu să vă dea tuturor sănătate și putere ca să vă puteți face datoria, muncind cu cinste, dînd ascultare lui Dumnezeu și slujitorilor bisericești. Urmați îndemnul și povețele mai-marilor Patriei noastre scumpe, Republica Populară Romîna. Noi sîntem slujitorii și ai Cerului prin credință și ai Patriei prin munca noastră.

Să trăiți așa ca obrazul vostru să fie cinstit și respectat de oameni și viața voastră răsplătită sus la ziua cea mare a judecății.

Domnul să vă miluiască pe toți și să vă binecuvinteze, să strălucească fața Lui asupra noastră și să vă ajute, acum și pururea și în vecii vecilor, amin.

Prot. stavr. GH. SECAȘ

CONFERINȚĂ PREOTEASCĂ DE ORIENTARE LA SIBIU

La 3 martie a. c. a avut loc conferința de orientare misionară și socială a preoțimii din protopopiatul raionului Sibiu. Conferința a fost prezidată de I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului.

În cuvîntul de deschidere, P. C. Prot. Ioan Munteanu a exprimat I. P. S. Sale mulțumirile preoților din protopopiat pentru bucuria pe care le-o face conducînd lucrările acestei conferințe și apoi a expus ordinea de zi, arătînd că tema acestei conferințe este: „Biserica Ortodoxă și problema dezarmării generale și totale”.

Referatul privitor la subiectul conferinței a fost prezentat de C. Preot Ioan Brote, paroh în Rășinari. C. Sa a arătat însemnătatea deosebită a propunerilor sovietice de dezarmare generală și totală, propuneri pe care le sprijinesc toate popoarele lumii. Slujitorii diferitelor culte religioase — și în primul rînd credincioșii și preoții Bisericii Ortodoxe — au întîmpinat aceste propuneri cu neslîrșită bucurie și le-au îmbrățișat cu convingerea că ele exprimă voia lui Dumnezeu, așa cum o cunoaștem din litera și spiritul Evangheliei și mai înainte de aceea din știutele proorocii ale Sfîntului Isaia. Acum, ca și în trecutul de luptă al popoarelor pentru pace și prietenie, slujitorii altarelor și obștiile credincioase sprijinesc cu toată hotărîrea efectuarea dezarmării generale și totale, prin care omenirea va ajunge la o viață fericită cum n-a mai avut-o niciodată.

După aceea, P. C. Prot. Aurel Radu, paroh în Sibiu, a dat citire recenziei cărții: „Să trăim în pace și prietenie! Vizită lui N. S. Hrușciiov în S.U.A.” (București, Editura Politică 1959). Trecînd în revistă momentele de căpetenie ale istoricei vizite pe care președintele Consiliului de Miniștri al U.R.S.S., Dl Nichita Hrușciiov, a făcut-o în S.U.A. în zilele de 15—27 sept. 1959, recenzentul a subliniat aportul deosebit pe care această vizită l-a adus cauzei păcii și coexistenței pașnice în lume. Oamenii de toate credințele religioase și de toate convingerile politice — a spus recenzentul — sînt alături de premierul sovietic în giganticele sale eforturi de apărare și întărire a păcii.

La discuții au luat cuvîntul C. Preoți: Gheorghe Cazan (Săcel), Marin Călin (Poplaca), Gheorghe Bona (Loamneș), Dr. I. Chioariu (Sibiu), I. Opris (Aciliu), Dr. T. Bodogae (Sibiu) și Pompiliu Bobeș (Galeș), arătînd că propunerile sovietice pentru dezarmarea generală și totală vor rămînea mereu în atenția omenirii. Pacea nu mai este acum un vis, ci o țintă apropiată, pentru care luptă toate popoarele. De aceea, să ducem de la această conferință, în parohiile noastre, convingerea că pacea va birui — și această convingere s-o împărtășim păstoriiților noștri.

Inițiativa Părintelui protopop I. Munteanu, de-a adăuga la program recenzia amintită, a fost întîmpinată de preoțime cu interes și mulțumire.

A luat apoi cuvîntul P. C. Prot. I. Munteanu, arătînd că cele două războaie mondiale, cu rezultatele lor nefaste, cu distrugerile de vieți omenești și de bunuri materiale uriașe pe care le-au pricinuit, au pus pe gînduri pe conducătorii de popoare cu răspundere și dragoste față de cei pe care-i ocîrmuiesc. Astăzi, dorința de a se statornici în lume o pace durabilă și dreaptă este generală. Ea însușește masele populare și pe conducătorii de state deopotrivă. Nimeni nu-și mai poate astupa urechile în fața glasului de chemare al maselor spre o conviețuire pașnică, spre înlăturarea definitivă a războaielor din viața omenirii prin efectuarea dezarmării generale și totale, spre restabilirea încrederii reciproce între state și popoare. Atît referatul prezentat, cit și recenzia cărții Dlui Hrușciiov au arătat necesitatea

împlinirii acestor dorințe fierbinți ale omenirii, la înfăptuirea cărora este chemată generația noastră. Cheltuielile nebunești pe care unele guverne occidentale le fac în scopul pregătirii unui nou măcel, înarmarea atomică, pe lângă că împiedică refacerea vieții normale în lume, amenință cu un război catastrofal popoarele iubitoare de pace și fericire, de tihnă și bunăstare. Groaza pe care au provocat-o bombardamentele de la Hiroșima și Nagasaki nu trebuie dată uitării de nimeni. În fața acestor realități, efortul tuturor oamenilor cinstiți pentru efectuarea dezarmării generale și totale apare ca o datorie sfântă pentru salvarea omenirii de la o catastrofă atomică. Șansele realizării unui acord pentru dezarmarea generală și totală sînt astăzi mai mari decît au fost vreodată în istorica luptă pentru pace a popoarelor lumii. Vizita premierului N. S. Hrușciov în Statele Unite ale Americii ne dă această speranță. Singura cale practică de-a se întemeia relații pozitive între state este coexistența pașnică. Ca să se ajungă la acest țel, e nevoie de dezarmarea totală. Abia în condițiile dezarmării generale și totale va dispărea teama unui popor de alt popor.

De încheiere, îndeamnă preoțimea din protopopiat să fie conștientă în muncă și mereu atentă la glasul poporului credincios, depunînd toate silințele pentru îndeplinirea dezideratului superior al întăririi păcii și bunăvoinței între oameni și popoare.

Luînd cuvîntul, I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului și-a exprimat mulțumirea pentru organizarea acestei conferințe, care prin programul și discuțiile purtate s-a dovedit pe cît de frumoasă și de interesantă, pe atît de folositoare pentru orientarea participanților în principala problemă a vieții internaționale a zilelor noastre. I. P. S. Sa constată că preoții înscrîși la cuvînt au discutat această problemă cu multă înțelegere, competență și interes, trecînd-o fiecare prin prisma sufletului său și ajungînd la aceleași concluzii creștinești și preoțești, așa cum șade bine unei conferințe de felul acesta.

Premierul Hrușciov — a spus I. P. S. Sa — a pus această problemă cu toată hotărîrea și cu toată limpezimea, fiindcă numai prin dezarmare se poate ajunge la pace adevărată și de durată. Noi, slujitorii Sfintei Biserici Ortodoxe Romîne, avem datoria să popularizăm cu mijloace preoțești acest suprem deziderat al zilelor noastre, contribuind la limpezirea ochilor și a inimilor, ca să-i vadă toți însemnătatea și cu toții să ne încălzim de rîvna de-a face tot ce este cu putință pentru izbîndirea lui.

De încheiere, I. P. S. Mitropolit Nicolae s-a adresat preoților prezenți la conferință arătîndu-le că țara noastră dragă merge cu pași hotărîți pe drumul păcii și al construirii unei vieți din ce în ce mai bune și mai fericite.

La ieșirea din sala în care a avut loc conferința, I. P. S. Sa a fost însoțit de acordurile imnului arhieresc, intonat de toți cei prezenți.

Pr. D. LUCA și R.

CONFERINȚA DE ORIENTARE A PREOȚILOR DIN PROTOPOPIATELE SEBEȘ ȘI ALBA IULIA

În zilele de 7 și 8 martie s-a ținut, anul acesta, prima conferință de orientare a preoților din protopopiatele Sebeș și Alba Iulia.

Tema conferinței: Biserica ortodoxă și problema dezarmării generale și totale.

Referent principal: Pr. Dobre Vasile — Căpîlna.

Partea primă a referatului s-a ocupat cu situația internațională caracterizată printr-o sensibilă tendință spre destindere, ca urmare în deosebi a activității premierului Hrușciov și a propunerii lui privind dezarmarea generală și totală, propunere făcută în sept. 1959 în cadrul Adunării Generale a Națiunilor Unite

Partea a doua a referatului a insistat asupra atitudinii Bisericii ortodoxe față de problema dezarmării. Biserica, a subliniat referentul, nu poate rămîne pasivă față de eforturile factorilor responsabili în vederea dezarmării generale și totale. Ea salută propunerile lui N. Hrușciov cu convingerea că renunțarea la cursa înarmării și distrugerea întregului armament existent, atomic și clasic, e singura cale menită să asigure conviețuirea pașnică a popoarelor, eliminînd definitiv din lume teama că un stat ar putea ataca pe altul.

Biserica rusă și Biserica romînă au adresat Apeluri către credincioșii proprii și către credincioșii altor Biserici cerînd încadrarea lor în marele front al luptătorilor pentru asigurarea păcii prin dezarmarea generală și totală.

Contribuția practică a preoțimii în rezolvarea pozitivă a acestei probleme este în primul rînd de ordin moral. Ei se străduiesc ca, prin mijloacele de care dispun, să creieze la credincioși starea de spirit pe de o parte prielnică dezarmării generale iar pe de alta ostilă oricărei concepții tinzînd să acrediteze ideea inevitabilității unui al III-lea război mondial.

Pe marginea referatului se angajează discuții interesante.

Vorbitorii relevă în deosebi că în lupta pentru dezarmare, preoții nu trebuie să se limiteze exclusiv la activitatea de pregătire pentru pacea credincioșilor prin mijloace duhovnicești, ci să colaboreze și mai strîns cu organele de Stat sprijinind cu hotărîre toate inițiativele acestora tinzînd să dea o mai mare amploare și eficiență luptei pentru pace.

Referent principal: Pr. Henegar Aurel din Limba.

După ce arată că epocala propunere a premierului Hrușciov privind dezarmarea generală și totală a fost îmbrățișată cu însuflețire de toți cei ce-și dau seama de primejdia unui nou război, referentul insistă asupra mijloacelor folosite de Biserica ortodoxă pentru a-și aduce contribuția ei la rezolvarea acestei probleme. Aceste mijloace sînt: Apelul pentru pace al Bisericii ruse; Apelul pentru pace al Bisericii noastre; Pastoralele ierarhilor; predicile preoților; convorbiri cu credincioșii; lectura publicațiilor bisericești și laice; colaborarea la ridicarea nivelului material al credincioșilor; colaborarea la munca de întărire economică a Patriei, etc.

Discuțiile pe marginea referatului sînt antrenante, vii, substanțiale. Ele vădesc interesul deosebit al preoților pentru această cardinală problemă a zilelor noastre: dezarmarea generală și totală.

În cuvîntul de încheiere președintele relevă temeinicia referatului și a discuțiilor purtate în jurul lui. Observă că în dezvoltarea temelor programate e trebuit să se aducă și argumente specific teologice. Pe lîngă temeiurile pe care ni le pun la ndemînă ceilalți factori, să valorificăm ca preoți, și temeiuri religioase. În continuare, președintele îndeamnă pe preoți

ca pe lângă îndatoririle duhovnicești să acorde atenție maximă contribuției directe la lupta obștească în vederea dezarmării generale și totale.

Impresia de ansamblu care se poate desprinde din conferințele de orientare ținute la Sebeș și Alba Iulia: preoțimea din aceste raioane e hotărâtă ca, în limita mijloacelor de care dispune, să-și aducă contribuția ei la instaurarea în suflete și în lume a unei statornice păci fără arme.

D. B.

CONFERINȚA DE ORIENTARE DIN PROT. CODLEA

În ziua de 10 martie a. c. a avut loc la biserica Sf. Nicolae-Schei din Orașul Stalin conferința de orientare a preoților din prot. Codlea. Conferința a fost prezidată de I. P. S. nostru Mitropolit *Nicolae*.

După săvârșirea Sf. Liturghii a darurilor mai înainte sfințite, Pr. Gh. Șerb a ținut o meditație despre sfințenia preoției, incluzând în lucrarea preotului și lupta pentru pace.

P. C. prot. V. Coman dă expresie bucuriei de a avea pe I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae în mijlocul preoților din prot. Codlea. Problema crucială a zilelor de azi este problema păcii. Și noi, preoții, trebuie să contribuim — asemeni picăturilor de ploaie — la creșterea și rodirea pomului păcii. Ne-am adunat aici ca să dezbatem problema dezarmării totale și generale și să arătăm cum ne putem aduce contribuția la cauza păcii mondiale.

I. P. S. nostru Mitropolit *Nicolae* își manifestă bucuria că e prezent la conferința preoților în această sfințită biserică. Pacea este cea mai sfântă cauză a vremii de azi și de totdeauna. Dezarmarea este tinda păcii.

Ce putem face noi, preoții, în aceste vremi de luptă pentru dezarmare, pentru pace? Lucrarea noastră e mai mult pe plan moral. Pacea începe de la fiecare. Preotul să fie un om al păcii. Casa lui să fie o casă a păcii. Între preoți să fie bunăînțelegere și pace și toți să mergem solidari când e vorba de treabă bună. Și ce treabă mai bună și mai frumoasă poate fi decât treaba patriei? Noi simțem o parte din patrie, și a patriei de jos și a celei de sus.

Din Sf. Evanghelii ale Păresimilor mă opresc la Evanghelia îndrăcitului. Noi punem războiul în categoria dracilor, ce trebuie scoși prin rugăciune și post. De aceea ne rugăm ca războiul să fie alungat și pacea să biruiască și căutăm să înlăturăm tot ceea ce strică pacea și să întărim tot ceea ce ajută pacea.

Să ne ajute Dumnezeu să ajungem vremea, în care proorocia lui Isaia se va împlini. Aceasta va fi cea mai mare biruință a lumii.

Pr. Pușcariu Iosif (Sita Buzăului) citește referatul: „Biserica Ortodoxă și problema dezarmării generale și totale”. P. C. Sa prezintă situația internațională și propunerile sovietice de dezarmare totală și generală, care sînt susținute de toate popoarele și au fost acceptate și de reprezentanții ai diferitelor culte. Biserica Ortodoxă a luat o atitudine pozitivă prin Apelul Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse, prin Chemarea Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, etc. Preoții și credincioșii Bisericii noastre sînt chemați să-și întărească lupta pentru pace, pentru dezarmare, fiind alături de popor. Se arată și temeiurile creștine ale luptei pentru pace și pentru dezarmare.

Pr. Moldovan Gh. (Budila), în coreferatul său prezintă mijloace de contribuție a preotului la lupta pentru pace și dezarmare: rugăciunea, trans-

formarea morală a credincioșilor, predici și cuvântări despre dezarmare, activitatea în Comitetele de luptă pentru pace, munca de lămurire de la om la om, sprijinirea inițiativelor patriotice, etc.

Urmează discuțiile.

Pr. Stelea Severean (Bod) vorbește despre coexistența pașnică, despre destinderea internațională și inițiativele Uniunii Sovietice pentru pace și dezarmare, care ne îndreptătesc să privim cu optimism viitorul.

Pr. Coman Nicolae (Codlea) spune că trebuie să împreunăm rugăciunea cu munca în sprijinirea luptei pentru pace, că în timp de pace construim cămine culturale, școli, biserici, pacea fiind condiția unei vieți mai bune.

Pr. Tascianu Ștefan (Or. Stalin) arată participarea preoților la muncile de folos obștească și datoria tuturor credincioșilor de a lupta pentru pace.

Pr. Comșa Ioan (Or. Stalin) vorbește despre relele războiului și binefacerile păcii.

Pr. Voineag V. (Or. Stalin) prezintă consecințele morale ale războiului, care aduc mari pustiiri și nu rezolvă nici o problemă. Războiul îl pregătesc numai fabricanții din Apus, pentru care este o „afacere”. Oamenii muncii însă luptă pentru pace și vor birui. Preoțimea este alături de lupta oamenilor cinștiți din toată lumea, convinsă că pacea va birui, că la temelia ei stă coexistența pașnică.

Pr. Luca Gh. (Purcăreni) vorbește despre dezastrele războiului și arată că problemele internaționale se pot rezolva prin dezarmare și tratative. Preotul să fie cu adevărat preot și atunci va lucra din tot sufletul la cauza dezarmării și păcii.

Pr. Radu T. (Holbav) spune că dezarmarea totală și generală e singura cale de a desființa războiul pentru totdeauna și a asigura o pace veșnică. E nevoie de înfrățire între oameni, între preoți, între popoare.

Pr. Ciurea N. (Predeal) arată că din Răsărit vine lumina păcii și a progresului. Să sprijinim propunerile sovietice de dezarmare totală și generală.

Pr. Prof. N. Mladin spune că ideile umaniste înaintate, însușite de sute de milioane de oameni, devin o forță materială, care împing istoria înainte. Lupta pentru dezarmare și pentru pace se bazează pe câteva principii, care angajează la luptă toate popoarele: egalitatea dintre popoare, coexistența pașnică și înfrățirea popoarelor, care prin muncă își făuresc o viață liberă și fericită și contribuie la propășirea culturii și civilizației umane. Aceste idei înflăcărează popoarele la lupta pentru pace. E semnificativă astfel lupta popoarelor coloniale pentru independență și pace. Noi condamnăm pe acei teologi catolici, care acceptă ideea unui război atomic. Aceasta e o idee anticreștină, antiumană. Adevăratul teolog creștin, adevăratul preot, adevăratul credincios este pentru dezarmare, împotriva armelor atomice, și pentru pace. Coexistența pașnică e o necesitate a istoriei actuale, singura bază stabilă a păcii și colaborării. „Mișcarea creștină pentru pace” — care întrunește teologi protestanți, catolici și ortodocși — este una din contribuțiile creștine la lupta pentru pace a popoarelor. (Pr. Prof. Milan Șesan a reprezentat la întrunirile ei Biserica ort. română). Să fim activi în această luptă, să infuzăm în conștiința credincioșilor principiile morale, care stau la temelia păcii.

P. C. Prot. V. Coman arată că din referate și discuții rezultă că există dezarmare prin nimicirea armelor de război, prin înlăturarea „războiului rece” și cultivarea colaborării. Mîntuitorul spune că n-a venit ca să nimicească lumea, ci ca s-o mîntuiască. Deci noi sîntem împotriva războiului și luptăm pentru pace, pentru dezarmare.

Încheind conferința, I. P. S. nostru Mitropolit *Nicolae* își exprimă bucuria că referatele și discuțiile s-au desfășurat ca între preoți și ca în biserică. Toate discuțiile dintre preoți ar trebui să ducă la pace. Și oriunde ar avea loc să fie duse ca în biserică. Cînd preoții sînt purtători ai păcii și ai bucuriei poți fi sigur că și credincioșii sînt așa: un popor de pace și de bunăvoință, care lucrează și pentru sine și pentru patrie, negîndindu-se numai la ale sale, ci și la ale altora, neîmbrînzindu-se în problemele sale egoiste, ci deschizîndu-se pentru problemele obștești.

Legea lui Hristos nu face discriminări: ea cere egalitate și dreptate și dragoste. Pacea e bună cînd se sîrută cu dreptatea, precum spune psalmistul.

Dumnezeu să binecuvînteze strădaniile noastre și să ne dea pace bună și țării noastre dragi și lumii întregi, ca „cealaltă vreme a vieții noastre în pace să o petrecem”.

Așa s-a încheiat această Conferință, bogată în idei și plină de învățăminte practice.

I. P. S. nostru Mitropolit *Nicolae* cu ocazia vizitei la protopopiat, a cercetat și lucrările de la Muzeul bisericii Sf. *Nicolae-Schei*. Aici a fost înțîmpinat de d. I. Colan, care lucrează la Muzeu, și de Pr. prot. V. Coman și Pr. I. Ișă. Pînă acum s-au făcut reparațiile radicale ale clădirii cu etaj, care fusese foarte deteriorată. S-a descoperit stratul prim de zugrăveală, s-a introdus lumina electrică. Lucrările continuă pentru ca localul să fie deplin amenajat și să poată prezenta apoi publicului mărturiile vechi ale prieteniei Romîno-ruse (Evanghelia donată de țarina Ecaterina și alte dani), cărțile lui Coresi, etc. Astfel în clădirea aceasta, care a adăpostit cea dintîi școală romînească (începînd cu sfîrșitul sec. XV), se vor aduna la sfîrșit cei ce au luptat în trecut pentru lumina poporului, învățîndu-ne să ne iubim patria, și să ne iubim poporul și să prețuim prietenia dintre poporul romîn și popoarele sovietice.

I. P. S. Sa, mulțumit de cele făcute pînă acum, a discutat și a dat îndrumări despre felul cum să se continue lucrările.

În seara aceleiași zile I. P. S. Sa a sosit la reședința din Sibiu.

N. M.

CONFERINȚA PREOȚEASCĂ DE LA TIRNĂVENI

La 12 martie 1960, preoțimea protopopiatului Tîrnăveni s-a întrunit în conferință de orientare sub președinția I. P. S. nostru Mitropolit *Nicolae*.

P. C. Prot. *Asache Marcovici* a exprimat la început bucuria preoțimii pentru prezența la conferință a I. P. S. Sale, arătînd că slujitorii altarelor așteaptă cu toată încrederea sfaturile și povețele ce li se vor da cu această ocazie. După aceea, deschizînd lucrările conferinței, I. P. S. Mitropolit *Nicolae* a subliniat însemnătatea deosebită a problemei cu care se va ocupa ea — conferința — de data aceasta. Este vorba de subiectul: „*Biserica Or-*

todoxă și problema dezarmării totale și generale", problemă care constituie cheia de boltă a zilelor noastre. Căci numai dezarmarea totală și generală poate duce la pace trainică și la bună înțelegere între oameni și popoare. Sălășluirea păcii în lume este obiectiv esențial și pentru Biserică; credincioșii Bisericii noastre se roagă neîncetat pentru realizarea integrală a acestui obiectiv major. Proorocul Isaia preconiza — în vremea sa — prefacerea armelor de atunci în unelte de muncă cinstită și aducătoare de rod pentru bunii ostenitori; iar omenirea iubitoare de pace a zilelor noastre doarește prefacerea tunurilor în tractoare și a tancurilor în secerătoare și batoze.

Dl Nichita Hrușciov, președintele Consiliului de Miniștri al U.R.S.S., preconizând dezarmarea totală și generală, a sesizat tocmai miezul celei mai importante probleme a zilelor noastre. Căci fără arme nu va mai fi nici război.

După aceea, C. preot Filip Crișan de la parohia Sîncel a citit referatul său asupra temei de mai sus, arătînd că războiul este un mare rău, care distruge familii, aduce boli și mizerie, lasă în urma sa infirmi, văduve și orfani. Războaiele trecute au cauzat enorme pierderi în oameni și materiale.

Raportul constată că, astăzi, popoarele lumii se organizează și luptă cu hotărîre pentru pace. Congresele, întrunirile și întîlnirile în scopul apărării păcii sînt tot mai dese și răsunsetul lor tot mai viguros și mai puternic. Iar problema dezarmării totale și generale, pusă de premierul N. Hrușciov la 16 sept. 1959, s-a revărsat ca un torent cald peste lumea întreagă, torent menit să topească „războiul rece”. Sumele ce s-ar realiza pe urma dezarmării totale și generale ar putea fi folosite spre binele omenirii, spre îmbunătățirea existenței a milioane și milioane de oameni.

Referatul mai subliniază concepția Bisericii și a Sf. Părinți despre pace, concepție întru totul pozitivă, arătînd și îndatoririle ce revin, în această privință, preoților și anume: să se roage cu sîrguință și neîncetat pentru așezarea păcii în lume.

C. preoți Vasile Dălălău și Vasile Țetcu, coreferenți, au adus apoi întregiri folositoare la referatul susținut de C. preot Filip Crișan. Au luat de asemenea cuvînt C. preoți I. Groza, I. Văsilescu, N. Platon, M. Bucur, T. Aldea, C. Vlaicu și Gh. Cîmpeanu, care au contribuit cu amănunte însemnate la fundamentarea problemei discutate în conferință.

P. C. Prot. A. Marcovici a subliniat că arma de căpetenie a preotului pentru promovarea păcii în lume rămîne dragostea pentru om și pentru menirea lui. Această putere trebuie răspîndită în familie, în parohie și în tot locul unde activează preotul.

În încheiere I. P. S. Mitropolit Nicolae a exprimat mulțumiri pentru modul în care s-a desfășurat conferința. Preoțimea lucrează alături de organele Statului pentru sălășluirea păcii și bunei înțelegeri între oameni și popoare. Noi ne rugăm, luptăm și muncim pentru pace, a spus I. P. S. Sa. Căci aceste arme stau la îndemîna preoțimii spre promovarea binelui în lume. Dacă preotul este un om al păcii, atunci rugăciunea lui prinde, munca lui rodește și lupta în care se angajează se cîștigă.

Sufletul preotului trebuie să fie totdeauna pregătit pentru pace, așa cum firul metalic este propriu pentru transmiterea curentului electric; el — sufletul preotului — trebuie să fie un bun conducător de energie duhov-

nicească în spre pace și bună înțelegere. Dar, ca să izbutească, preotului i se cade neapărat să stea în legătură personală cu Hristos, în rugăciune, în muncă și în luptă.

Pornind de la Hristos, preotul trebuie să se considere mereu un „silitor” spre țintă, un „alergător”, iar nu un „ajuns”, cum zice Sf. Pavel. Atunci va realiza mult și în lupta pentru pace.

În numele preoției de la conferință, P. C. Prot. A. Marcovici a mulțumit I. P. S. Mitropolit Nicolae pentru îndemnurile și îndrumările duhovnicești date cu acest prilej.

Conferința preotească de la Tîrnăveni a constituit un moment întăritor în lupta preoției pentru sprijinirea dezarmării totale și generale, pentru pace.

D. CALUGĂR

SFINȚIREA BISERICII DIN PAROHIA JINA

Credincioșii Bisericii noastre din parohia Jina și-au ridicat încă înainte cu mai mulți ani un locaș de închinare corespunzător trebuințelor lor duhovnicești, încăpător și în stil ortodox. Acest locaș de închinare își aștepta tîrnosirea de către arhiereu, după rînduielile noastre ortodoxe răsăritene, act care s-a săvîrșit la praznicul Bunevestiri (25 martie a. c.), de către I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului.

În întîmpinarea înaltului ierarh au ieșit preoții și credincioșii din parohie și din împrejurimi. Cuvîntul de bineventare, la primirea călduroasă ce i s-a făcut Arhipăstorului nostru în fața noii biserici, a fost rostit de P. C. protopop al raionului Sebeș, Pr. Nicolae Cantor, care a exprimat I. P. S. Sale mulțumirile fiiești ale preoților și credincioșilor pentru bucuria și cinstea ce le-a făcut prin venirea în mijlocul lor.

Mîniecînd de la cuvintele Psalmistului: „Mare ești, Doamne, și minunate sînt lucrurile Tale”, I. P. S. Mitropolit Nicolae a dat mulțumită Părintelui ceresc că l-a învrednicit să se încredințeze la fața locului de credincioșia muntenilor din Jina, vădită mai ales în osîrdia cu care și-au înălțat locaș de închinare frumos și luminos ca și sufletele ce se vor ruga într-însul pentru pacea a toată lumea, pentru bunăstarea sfintelor lui Dumnezeu biserici, pentru ocîrmuitorii înțelepți ai Patriei noastre și pentru continua ei propășire.

În fața bisericii, s-a desfășurat apoi sf. slujbă a tîrnosirii noului locaș de închinare, continuată după rînduială în sf. altar. I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae era înconjurat de un sobor de preoți.

În continuare s-a desfășurat Sfînta Liturghie arhierească, spre deplina mulțumire sufletească a credincioșilor aflați de față.

La priceastră, P. C. Prof. N. Neaga a vorbit credincioșilor despre Sfînta Scriptură ca pravilă a buneînțelegeri și a păcii pentru cei credincioși.

P. C. Consilier Gh. Secaș a vorbit despre însemnătatea creștinească a praznicului zilei și despre locul lui în economia mîntuirii.

La sfîrșitul Sfîntei Liturghii, parohul locului, C. preot Valeriu Ciora, în cuvînte simțite și cu date adînc grăitoare, a arătat ostenele împreunate cu ridicarea acestui sfînt locaș de închinare și a exprimat tuturor celor ce

și-au dat obolul, cu tragere de inimă, în scopul isprăvirii lui, mulțumiri călduroase, asigurându-i că numele lor se vor pomeni mereu în rugăciunile ce se vor face acolo.

De încheiere, a vorbit I. P. S. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului.

Minecînd de la cunoscutele cuvinte ale rugăciunii Bisericii: „Această casă Tatăl o a zidit, această casă Fiul o a întărit, această casă Duhul Sfînt o a înnoit și o a slînit”, I. P. S. Sa a dat grai bucuriei ce i-a umplut sufletul la sosirea în această parohie. Lumina de sus, a unui cer scaldat în razele strălucitoare ale soarelui, s-a împreunat cu lumina de jos, din sufletele preoților și credincioșilor veniți la această sfîntă prăznuire. Inimile noastre tresaltă de bucurie la slînțirea noului Sion pe care și l-au ridicat credincioșii noștri din Jina. Sub acoperișul lui, în fața altarului lui, nu va conțeni ruga pentru înfrumusețarea și îmbelsugarea vieții noastre a tuturor. Aici, inimile credincioase se vor umplea de putere sufletească și se vor întări în rîvna de-a săvîrși tot lucrul bun, lui Dumnezeu bine-plăcut și semenilor noștri de folos.

În continuare, I. P. S. Sa a arătat că un locaș de rugăciune — ca și casa omului — nu-i gata niciodată. După înălțarea zidurilor și după înzestrarea cu cele trebuincioase pentru săvîșirea sfintelor slujbe, urmează zugrăvirea și întreținerea în condiții cît mai bune. Le-a urat credincioșilor ca laolaltă cu păstorii lor duhovnicești să izbîndească și în chivernisirea pilduitoare a acestui sfînt locaș.

I. P. S. Sa a încheiat chemînd pe credincioși să sprijinească din toate puterile lor înfăptuirile mărețe din Patria noastră dragă, înfăptuiri care folosesc și trupului, și sufletului, spre a ne bucura cu toții de pace și bună-voire.

Cuvîntul de învățătură și de îndemnare părintească al Arhipăstorului nostru s-a revărsat ca o ploaie dătătoare de roadă peste sufletele ascultătorilor.

După o gustare potrivită vremii Postului Mare, la casa parohului V Ciora, I. P. S. Mitropolit *Nicolae* s-a îndreptat spre Sibiu.

PARTENIE POPA ȘI R.

ZILE DE PRAZNIC

„Astăzi tot trupul se veselește și se bucură” — ne spune un imn închinat praznicului Învierii Domnului. În această haină a bucuriei și a seninătății s-au desfășurat și în acest an, la centrul mitropolitan din Sibiu, zilele prilejuite de sărbătorirea luminatului Praznic al Învierii Domnului nostru Iisus Hristos.

În Duminica Floriilor, Sfînta Liturghie a fost săvîrșită de un sobor de preoți și diaconi, în frunte cu P. C. Prot. Stăvr. *Traian Belasçu*, vicar arhiepiscopesc. La priceastă a predicat P. C. Prof. Dr. *Nicolae Mladin*, despre intrarea în Ierusalim a Domnului. P. C. Sa a făcut o paralelă între categoriile de oameni care-l căutau pe Mîntuitorul în timpul petrecerii Sale pe pămînt și care au ieșit întru înfrînarea Lui la porțile Ierusalimului, și între credincioșii de astăzi, care vin și se apropie de Mîntuitorul cu diferite pricini și din diferite calcule, vorbitorul subliniind faptul că adevă-

rata pricină a apropierii noastre de Iisus Hristos și a urmării Lui trebuie să fie adevărul că El are „cuvintele vieții de veci”.

În primele zile ale Săptămânii Sfintelor Patimi, seara la orele 18,30, au avut loc în Catedrala mitropolitană obișnuitele denii.

În Joia Patimilor, la Sf. Liturghie, s-au sfințit pîinea și vinul, cunoscute nouă sub numirea de „Paști”.

La denia de seara, cînd se citesc cele 12 Evanghelii, a slujit I. P. S. nostru Mitropolit *Nicolae*, înconjurat fiind de un sobor de preoți și diaconi. La sfîrșit, P. C. Prof. Dr. Grigorie Marcu a rostit un scurt cuvînt despre dragostea pe care Mîntuitorul a arătat-o Sfînților Apostoli în seara Cinei cele de Taină, nerușinîndu-se a le spăla picioarele, ca să arate credincioșilor din toate vremurile că smerenia și iubirea ne înalță în ochii semenilor noștri.

În Vinerea Patimilor la Prohodul sau slujba de înmormîntare a Domnului, a slujit de asemenea I. P. S. Mitropolit *Nicolae*, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi. La sfîrșitul slujbei a vorbit P. C. Prof. Gh. Secaș, consilier arhiepiscopesc, care, plecînd de la cuvintele Mîntuitorului: „Grăuntele de griu căzînd pe pămînt, de nu va muri el rămîne singur, iar de va muri multă roadă aduce” (Ioan 12, 24), a stăruit asupra realității suferințelor și morții Mîntuitorului, care Dumnezeu fiind a purtat cu adevărat și fire omenească. Cele două firi, omenească și dumnezeiască, s-au împletit în chip armonios în ființa Sa, încît, om fiind a lucrat ca un Dumnezeu și Dumnezeu fiind a murit ca un om, dar a înviat cu puterea Sa dumnezeiască, chezășuindu-ne și învierea noastră de obște.

După rînduiala noastră creștinească, în tot cursul Săptămânii Patimilor, credincioșii s-au spovedit și cuminecat.

Slujba Învierii Domnului a avut loc Duminică 17 aprilie, ora 4 dimineața, și a fost săvîrșită de I. P. S. Mitropolit *Nicolae*, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi. „Veniți de luați lumină!” a spus I. P. S. Sa, la începutul slujbei, și lumina cea văzută a lumînării și lumina cea nevăzută a lui Hristos au luminat fețele și inimile credincioșilor care erau de față. La sfîrșitul slujbei a vorbit I. P. S. Mitropolit *Nicolae*, care, în chip înțelept și în grai cu mireasmă de cazanie, a tălmăcit credincioșilor din înțelesurile praznicului Învierii Domnului, arătîndu-le că în ziua de Paști și în zilele care urmează, ușurează lucrarea preoților de propovăduire a Evangheliei, întrucît astăzi ei înșiși sînt propovăduitori ai adevărului: „Hristos a înviat” și „Adevărat c-a înviat”, cuvinte cu care se salută oriunde se întîlnesc. De aceea ne-am adunat și acum ca să vestim slava lui Dumnezeu celui înviat și să dăm mulțumită Tatălui cîresc că ne-a ajutat să ajungem și în acest an cu pace și cu sănătate marea zi a Învierii Domnului.

I. P. S. Sa vorbește în continuare despre lumina și pacea pe care Învierea lui Iisus Hristos — „pacea noastră” — o revărsă din plin asupra făpturilor Sale, precum și despre lucrarea pe care Biserica noastră o duce pentru dezarmarea inimilor vrăjmășite, pentru ca pacea și dragostea să se așeze în cugetele tuturor oamenilor, încheind apoi cu frumosul cuvînt de învățătură al Sfîntului Ioan Gură de Aur, care se citește cu prilejul slujbei Învierii. Apoi, preoți și diaconi în odăjdii, în rînduială și în liniște, au împărțit credincioșilor Paști.

În aceeași zi la orele 10 s-a săvârșit Sf. Liturghie, fiind slujită de I. P. S. Mitropolit *Nicolae*, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi. Răspunsurile au fost date de corul Catedralei, ca de altfel ori de câte ori a servit I. P. S. Sa, condus fiind de P. C. conf. univ. Gheorghe Șoima. La pricestă, P. C. Prot. Ioan Munteanu a dat citire Pastorală de Învierea Domnului a I. P. S. Mitropolit Nicolae, Pastorală care și în acest an a fost bogată în învățături creștinești și plină de îndemnuri la viață cinstită și la pace, pentru cîștigarea vieții de veci și pentru propășirea Patriei noastre pămîntești.

La ora 16 a avut loc Vecernia cea mare, în cadrul căreia s-a citit Sf. Evanghelie în 12 limbi, ceea ce ne amintește, desigur, mai întîi de propovăduirea Evangheliei Domnului în limbile tuturor națiilor adunate la Ierusalim, în ziua Pogorîrii Duhului Sfînt, dar simbolizează în același timp deplina egalitate a tuturor popoarelor, a tuturor limbilor, chemate în egală măsură la fericire și mîntuire.

A doua zi de Paști, luni 18 aprilie, Sf. Liturghie a fost slujită în prezența I. P. S. Mitropolit *Nicolae* de către mai mulți preoți și diaconi, în frunte cu P. C. Prot. stavr. *Traian Belasçu*, vicar arhiepiscopesc. La pricestă a predicat C. Preot Ioan Boțocan, care, plecînd de la cuvintele unei Catavasis a Învierii: „Înviind Iisus din mormînt, precum a zis mai înainte, ne-a dăruit viață veșnică și mare milă”, vorbește despre Învierea lui Iisus — cheazăia vieții veșnice. Învierea Domnului este piatră de hotar între două lumi și temeiul credinței și vieții noastre creștinești. Fiul lui Dumnezeu pentru noi s-a întrupat, a pătimit și s-a răstignit, s-a îngropat și a înviat, iar lumina Lui luminează tuturor. Din lumina Învierii lui Iisus Hristos se împărtășește toată făptura „spre rodire de viață”.

În felul acesta, zilele de praznic ale Învierii Domnului au însemnat și în acest an un bun prilej de întărire sufletească și trupească, un simțit înbold în munca pe care o avem de desfășurat pentru binele Patriei noastre dragi, Republica Populară Romînă.

GH. P.

STĂRUINȚA CREȘTINĂ PENTRU PACE

Tot omul cinstit este pentru pace. Aceasta o constată cu satisfacție marile întruniri și rezoluții ale Mișcării mondiale pentru pace, din ultimii zece ani. Dar și creștinul conștiincios este pentru pace, ca astfel să îplinească porunca păcii dată în Sf. Evanghelie de Mîntuitorul Iisus Hristos. Cu această stăruință creștină pentru pace se ostenește în ultimii ani Mișcarea creștină pentru pace, inaugurată la conferința de la Praga din 1958.

După ședința comitetului plenar de la Debrețin, din octombrie 1958 și plenara a doua a mișcării la Praga, în aprilie 1959, s-a ținut în aprilie 1960 la Debrețin ședința Comisiei speciale pentru pregătirea ședinței plene a treia de la Praga, din septembrie 1960 și a celei pancreștine, de la Praga, primăvara 1961. Pentru Patriarhia Romînă delegat permanent este pâr. prof. M. Șesan, de la Institutul Teologic din Sibiu.

După o lucrare rodnică, comisia specială de la Debrețin a dat următorul comunicat: Ședințele au început cu un serviciu divin, ținut de prof.

W. Schmauch. Apoi a urmat prezentarea temelor de orientare, susținută de prof. H. Vogel de la Berlin despre: „Politică din nădejde” și de prof. J. Hromadka de la Praga, despre „Obligațiile noastre ce decurg din întrunirea viitoare pancreștină pentru pace”.

Delegații au lucrat apoi în 3 subcomisii speciale, teologică, organizatorică și financiară, propunând măsuri concrete în vederea întrunirii pancreștine din 1961. Cu această ocazie s-a accentuat cu stăruință că: încetarea tuturor experiențelor cu armele nucleare este primul pas real și pozitiv pe drumul unei depline și totale dezarmări; că războiul ca mijloc violent de reglementare a problemelor divergente internaționale trebuie să fie pentru totdeauna înlăturat; că tratativele marilor puteri la nivel înalt trebuie să stimuleze procesul destinderii internaționale, pentru a face posibilă împreună trăirea pașnică a popoarelor și că paralel cu tratativele pe teren diplomatic este necesară și stimularea răspunderii și a solidarității popoarelor, precum și a activității oamenilor iubitori de pace, pentru a preîntîmpina acțiunile războiului rece asupra destinderii internaționale și a asigura astfel pacea în lume. În acest sens, Comisia a și adresat un apel călduros către conferința de dezarmare a celor zece state de la Geneva.

În continuare se constată, că în anul 1959, la 6 august, în ziua de amintire a lansării primei bombe atomice asupra neștiutorului de primejdie oraș martir Hiroșima, în întreaga lume și într-o solidaritate minunată, milioane de credincioși s-au rugat pentru izbăvirea din păcatul uciderii militare atomice, exprimînd și căință pentru cele săvîrșite atunci cît și promisiunea de veghere în viitor, ca această Hiroșimă să nu se mai repete sub nici o formă și niciodată. De aceea acești credincioși sînt din nou stăruitor îndemnați, ca și în anul curent, 1960, în această zi de 6 august, cînd se împlinesc 15 ani de la mîșelescul atac atomic, toți și cu mai multă hotărîre s' ceară înlăturarea pericolului armelor atomice, aceasta fiind o datorie de onoare și omenie a fiecăruia în parte și a tuturor împreună.

Incredințați că astfel își îndeplinesc misiunea lor de credincioși conștienți de porunca păcii, atît pentru viața religioasă cît și cea social-politică din această lume, credincioșii creștini își însușesc povața înțeleaptă a Sf. Apostol Pavel, care zice în epistola a 2-a către Corinteni: fraților, fiți sănătoși, desăvîrșiți-vă, îmbărbătați-vă, fiți cu un cuget, trăiți în pace și Dumnezeuul dragostei și al păcii va fi cu voi! (13, 11).

Prof. M. ȘESAN

INALTĂ PREȚUIRE A MUNCII INTELLECTUALE. În statele socialiste munca este cinstită, încurajată, ușurată și răsplătită ca nici unde altundeva, pentru că în aceste state conducerea o exercită poporul muncitor.

Socialismul prețuiește toate felurile de muncă productivă, adică și munca intelectuală. Acest adevăr a fost subliniat recent de premierul sovietic DI Nichita Hrușciiov. Vorbind la Universitatea indoneziană din Djokjakarta în 22 febr. a. c., între altele, Dsa a spus:

„Domnilor profesori, veniți la noi, faceți cunoștință cu profesorii și oamenii noștri de știință, priviți cum muncesc și cum trăiesc ei, ce bine sînt asigurați din punct de vedere material. Statul socialist dă o înaltă prețuire muncii intelectuale, dacă această muncă urmărește binele poporului.

Orînduirea socialistă creiază toate condițiile pentru dezvoltarea muncii intelectuale, pentru creșterea oricărui om care gîndește în mod creator, care poate face să progreseze știința.

Tineri prieteni studenți, mă adresez și vouă: veniți în țara noastră să vedeți viața studenților sovietici. Cred că unele lucruri vă vor putea fi utile”.

Același lucru se petrece în țara noastră. Cine a văzut casele de creație de la Sinaia, Bran și din alte părți, și-a putut da seama direct cît de ușurată și protejată este munca de creație a intelectualilor alipiți de popor. Mărturisirile pe care le fac ei cu diferite prilejuri — între altele, la posturile de Radioteleviziune — sînt emoțio-

nante și concludente. Niciodată, în tot trecutul țării noastre, poezii, scriitorii, artiștii, oamenii de știință și cultură, nu s-au împărtășit de condiții de muncă atît de favorabile ca cele pe care Republica Populară Romînă le asigură acestora, cu înțelegere și mărinimie.

Răspunsul muncitorilor intelectuali este o părăsire din ce în ce mai entuziasată la ridicarea materială și culturală a vieții poporului nostru pornit pe calea luminoasă a unui viitor fericit.

GR. M.

ALȚII DESPRE EMINESCU. Cu prilejul împlinirii — la 15 ianuarie 1960 — a 110 ani de la nașterea marelui nostru poet clasic Mihail Eminescu, la evocările aniversare care au avut loc în țara noastră s-au asociat și prietenii de departe, din țările socialiste.

Mîscător este, între altele, omagiul adus memoriei nepieritoare a lui Mihail Eminescu de revista bulgară „Narodna Cultura” (Cultura populară), care afirmă, între altele, că Mihail Eminescu este pentru poporul romîn ceea ce e Pușkin pentru ruși, Shakespeare pentru englezi, Goethe pentru germani și Hristo Botev pentru bulgari.

Comparația — și compania în care e așezat — este într-un totu favorabilă luceafărului poeziei romînești. „Eminescu este unul din exemplarele cele mai splendide pe care le-a produs umanitatea. Avem convingerea neștrămu-

tată că, dacă mai trăia, sănătos, încă douăzeci de ani, el ar fi fost considerat, fără putință de contestare, ca unul din cei mai mari creatori de poezie din întreaga literatură a lumii".

Textul citat aparține unei competențe de prim rang: criticului literar Garabet Ibrăileanu. (În prefața la ediția fără dată a poeziilor lui Eminescu, apărută în vechea editură particulară bucureșteană „Națională” S. Giornei).

Ne-o însușim întru totul, cu adăosul: dacă Eminescu ar fi trăit azi... Și când spunem astfel, nu ne gândim numai la triumfala lui intrare postumă în Academie, care nu a fost posibilă decât după 23 August 1944, nici exclusiv la nenumăratele ediții — de felurite calibre tehnico-grafice — ale operelor sale, ci mai ales la grija atentă a Republicii Populare Române de-a asigura oricărui ostenitor în câmpul muncii literare condiții de creație fără precedent.

A visat și Eminescu la ele, dar încă nu se născuseră făuritorii.

GR. M.

CE ESTE COEXISTENȚA PAȘNICĂ? Folosim adeseori expresia aceasta fără să fim totdeauna în clar cu înțelesul ei.

Coexistența pașnică a celor două sisteme, socialist și capitalist, nu e același lucru cu menținerea statu-quo-ului. Lucrul acesta a fost limpede arătat de Dl Nichita Hrușciiov, în felurite împrejurări. „Viața — cum se exprimă cunoscutul fruntaș politic francez și luptător pentru pace, Dl Pierre Cot — nu poate fi ținută în loc. Lupta dintre marile ideologii care se înfruntă nu poate înceta; e normal ca ea să continue, căci constituie o consecință inevitabilă a diversității lumii și a caracterului eterogen al acesteia. Lupta trebuie însă să fie dusă în mod loial

și fără a se recurge la violență. Ceea ce trebuie evitat, e izbucnirea unui război.

Considerată în termeni realiști, coexistența presupune *colaborarea* și totodată *întrecerea* între statele avînd orînduiri sociale și politice diferite: colaborare, în scopul apărării în comun a anumitor interese, a evitării războiului și a înlesnirii schimburilor internaționale în interesul tuturor; întrecere, pentru ca toate popoarele să poată compara orînduirile între ele". (Vezi rev. „Orizonturi", nr. 103, dec. 1959, p. 1).

Ne aflăm în momentul istoric în care coexistența pașnică poate deveni baza unor noi relații internaționale. Uriașa acțiune de pace, în vîltoarea căreia ne aflăm angajați cu cele mai bune intenții și energii ale noastre, într-acolo tinde: la coexistența pașnică.

RED.

AȘA DA! În Statele Unite ale Americii bîntuie un vuiet persistent de critici necruțătoare împotriva fenomenelor de disoluție morală, fenomene din ce în ce mai dese și mai îngrijorătoare. Profesori, ziariști, savanți, teologi, scriitori, oameni politici chiar declară fățiș că americanii sînt „pe punctul de-a da naștere unui nou tip de om — o ființă cu un stomac plin, o minte seacă și o inimă goală".

Marele romancier John Steinbeck, la înapoierea sa dintr-o recentă călătorie în străinătate, a declarat că se simte sufocat de apăsătoarea atmosferă de imoralitate care-l înconjoară, iar într-o scrisoare adresată unui vechiu prieten, spune: „Societatea noastră a fost coruptă la toate nivelurile".

Între cei ce și-au spus cuvîntul în această problemă arzîndă se află și Dr. Fitch, profesor de Etică la Pacific School of Religion, care susține că cei ce trebuie condamnați sînt părinții,

fiindcă nu știu să dea copiilor lor un cod moral.

Pe de altă parte, reverendul John Lafarge — calificat de săptămînalul „Contemporanul” (nr. 15-1960): „un eminent savant catolic” — făcînd anumite comparații deosebit de concludente între cele două lumi care-și dispută actualmente fața de mîine a omenirii, afirmă: „Comunismul se dezvoltă datorită optimismului și speranței”.

Exact! Optimismul și speranța de nebiruit într-o viață din ce în ce mai bună explică patosul constructiv al comuniștilor, pasiunea lor înnoitoare, îndirjirea de-o exemplară consecvență cu care duc ei lupta pentru pace, contagioasa lor capacitate de-a asocia masele populare la făurirea de bunuri spirituale și materiale destinate înfrumusețării și ușurării vieții celor harnici și mulți, nu trîndavilor și rataților. Lucrul acesta îl văd și cei ce din diferite motive subiective nu-l recunosc. Intre ei, se află și destui bisericieni romano-catolici. Cei ce sînt departe de Roma, o mai pot spune. Aripa „Sfîntului Oficiu” ajunge mai greu la ei. Pe ceilalți, dacă cutează să iasă din disciplina canonică, să-și dezvăluie gîndurile intime, îi potopește.

Reverendul John Lafarge este, în această privință, un privilegiat, nu numai un om de curaj. Așa, da! RED.

ALBERT SCHWEITZER A IMPLINIT 85 ANI. Cunoscutul și însuflitul luptător pentru pace din Europa apuseană, A. Schweitzer, teolog, muzician, umanist și medic, rămîne neconținut „vocea conștiinței” pentru germanii vestici care cred în om și sînt convinși că va birui în lume, curînd, adevărata omenie, pentru adevăratul umanism în lume, împotriva agitatorilor variați neofasciști. Deși la o vîrstă înaintată, la care alții nu mai

nutresc gînduri generoase, „doctorul negrilor” nu încetează să apeleze și în ultima vreme, pe calea undelor, către omenire, spre a mobiliza conștiințele cinstite, că „hotărîrile de viitor despre omenire să nu mai fie lăsate pe seama unor măsuri războinice, ci ale celor pașnice, de înțelegere”. Dragostea pentru semen să fie ghid în relațiile internaționale și respectul pentru viața fiecăruia în parte și a tuturor la un loc să fie lozincă diplomației înalte. Astfel aniversarea vîrstei sale respectabile a fost totodată și un prilej de sinceră omagiere a luptei sale pentru pace în lume, într-o societate apuseană, care mai are nevoie de astfel de luceferi ai umanismului. (Union Pressediénst 1, Berlin 1960).

VALDENSII PENTRU PACE. În localitatea Agapa (dragoste) din regiunea Alpilor italici, s-au ținut în ultima vreme mai multe conferințe internaționale, discutîndu-se, pe rînd, următoarele subiecte: Evanghelia și catolicismul politic, Biserica și societatea de azi, Dezvoltarea tehnicii și libertatea omului, Evanghelia și pacea. Au participat aproape 750 de delegați din 24 de țări, toți membri ai variațelor asociații de tineret, care erau de acord că trebuie să se restructureze vechea exegeză războinică asupra Evangheliei, spre explicarea modernă și umană a ideilor cu adevărat creștine din ea. Trebuie să se pună accent pe dragostea față de semen, pentru pace și coexistență, pentru ca omul să fie în raporturi omenești cu fratele său, fără exploatare, fără sîngerări coloniale și fără teama de neofascism. Cu această ocazie s-a arătat un viu interes pentru teologia păcii, atît de hotărît înfățișată la ședințele Mișcării creștine pentru pace din ultimii ani, de la Praga, Debrețin, Berlin și Varșovia. (Krestanska Revue 1, Praga 1960, p. 28s).

ACOMODARE CATOLICĂ. Văzînd forurile Vaticanului că viitorul „conciliu ecumenic” propus de papă, nu se mai bucură de atracție, după enciclica papală „Despre catedra lui Petru”, din mai 1959, ca înainte de ea, de aceea se gîndește la alte măsuri, care să-l facă simpatic. Astfel se afirmă că acest conciliu a fost mai de mult sugerat papii de card. Ruffini din Palermo, așa că nu stă în legătură cu problematica politică recentă, că însuși card. Ottaviani este sincer angajat în reușita lui și că dacă Ortodoxia manifestă rezerve față de el, ea va fi compensată în conciliu prin invitarea creștinilor asiatici și africani, o crede card. Siri din Genua. Dar cu această ocazie mai propune ca necesară „acomodarea misionară” față de acești creștini de culoare, ca Vaticanul să le pară artăgător. (Union Pressedienst 1, 1960, p. 13). Ne întrebăm dacă nu era bine să se fi propus totodată și acomodarea față de Ortodoxia tradițională, care respinge primatul monarhic papal? Și nu era la fel de bine ca în loc de imperialism politic, Vaticanul să caute o acomodare la principiile păcii?

M. Ș.

HAR ȘI DAR. În vorbirea obișnuită credincioșii folosesc cuvintele har și dar atribuindu-le, nu o dată, același înțeles. Și tutuși, ele au semnificații deosebite. Spre a dovedi acest lucru vom invoca cîteva texte luate la întîmplare, după cum ni le-a oferit capriciul lecturii:

Cel dintîi aparține unei ectenii din Sfînta Liturghie: „Ca iubitorul de oameni Dumnezeuul nostru... să ne trimită dumnezeiescul *har* și *darul Sfîntului Duh*, să ne rugăm”. Al doilea l-am găsit într-o biografie a Sfîntului Pahomie (cap. 50, ed. J. Bousquet și F. Nau, în Patrologia Orientală, IV, 1908, p. 409—511): „...Vă este de trebuință fraților, învața ma-

rele avvă, să nu vă siliți a înfrumuseța lucrul mîinilor voastre ci, mai de grabă, sîrguiți-vă să se afle în fapta fiecăruia dintre voi ceva din *harul* lui Hristos și din *darul* său...”. Un al treilea, în fine, îl luăm din „Răspunsurile către Talasie” ale Sfîntului Maxim Mărturisitorul (cap. 39, în Filocalia, trad. rom. t. III, p. 312): „...*harul Duhului Sfînt* nu lucrează înțelepciunea în sfinți fără mintea care să o primească, nici credința fără convingerea minții și a rațiunii despre cele viitoare și deocamdată nearătate, nici *darurile* vindecărilor fără iubirea de oameni cea după fire, nici vreun altul dintre celelalte *daruri* fără deprinderea și puterea capabilă de fiecare...”.

Încercînd pătrunderea înțelesului unor astfel de texte este de neapărată trebuință să se precizeze ce se înțelege prin *har* și ce se înțelege prin *dar* sau *daruri*. Unii ar fi dispuși să creadă că *harul* ar reprezenta o binefacere de ordin spiritual pe care Dumnezeu o oferă omului, pe cînd *darul* una de ordin material. Distincția aceasta este însă lipsită nu numai de profunzime ci și de corectitudine.

Analizînd lucrurile mai de aproape vom observa că *harul* și *darul* se deosebesc doar în ceea ce privește *lucrarea*, nu însă *natura*. Lucrarea *harului* e superioară lucrării *darului* atît în ce privește manifestarea, cît și influența în act (N. Glubocovschi, The doctrine of Grace, London, 1932, p. 69; două capitole ale acestei monografii au fost traduse în rev. Glasul Bisericii, an. XV, nr. 8—9 și 10, aug.-sept. și oct. 1956, p. 427—443, 524—535).

Harul e unul singur fiind „Dumnezeirea iconomică revărsată Bisericii și membrilor ei, pe care Duhul Sfînt ne-o face cunoscută, El însuși, ca persoană, rămînînd necunoscut și ne-manifestat” (Prof. N. Chițescu, I. Todoran, I. Petreuță, Teologia dogmatică

și simbolică. Manual pentru Institutele Teologice, vol. II, Buc. 1958, p. 663); darurile în schimb sînt mai multe, nesfîrșite, în ele manifestîndu-se eficiența Duhului Sfînt.

Or mai mult încă: „harul e prima lucrare în mîntuirea noastră și el pornește din însăși ființa lui Dumnezeu, din buna lui socotință și purtare de grijă. Dacă înțelegem acest mare act pornit din esența divină, înțelegem și cuvintele Apostolului din Epistola către efeseni (2, 8), „și aceasta nu e de la noi, ci e darul lui Dumnezeu” cît și accentul ce pune el ca să convingă pe cititori că „în har sînt mîntuiți” *χαριτί ἐστε σωσμένοι* (Efes, 2, 5 și 7). Harul e deci „darul lui Dumnezeu” (Θεοῦ τὸ δῶρον) în actul mîntuirii și e primum movens spre acest act” (Prof. Dr. Haralambie Roventă, Epistola către Efeseni a Sf. Ap. Pavel. Introducere și comentar, Buc. 1929, p. 53—54).

Așa dar harul, ca Dumnezeire care se revarsă în afara esenței și se dăruiește, trebuie pus în legătură cu Sfîntul Duh însuși și, de aceea, nu poate fi decît unic și singurul începător al mîntuirii noastre. El se actualizează apoi în daruri care sînt infinite ca număr. „Darurile reprezintă înflorirea variată a bogăției nesfîrșite a harului”, cum bine s-a spus (Prof. N. Chițescu, I. Todoran, I. Petreună, o. c., p. 663). Darurile sînt modurile de lucrare ale harului, corespunzătoare însușirilor naturale ale oamenilor.

Harul lucrează deci prin daruri. Între unul și celelalte există o indisolubilă legătură, fapt pentru care *darurile* s-au și numit *haruri* ori încă *harisme*. Acestor harisme li s-a zis de aceea „darurile Sfîntului Duh” (Isaia 11, 2. Cf. M. Lot-Borodine, La doctrine de la grâce et de la liberté dans l'Orthodoxie gréco-orientale, în rev. Oecumenica, Londres, 6-e année, vol. 7, nr. 3, oct. 1939, p. 218, n. 1).

Astfel stînd lucrurile, deși noțiunile de har și dar au semnificații deosebite, deși „harul e mai mult decît darul” (I. Petreună, Maica Domnului ca mijlocitoare, în Telegraful Român, an. XCIX, nr. 24—27, 15 iunie 1951, p. 6) totuși în ce privește esența lor, nu trebuie făcută o distincție specială. În teologia ortodoxă harul se oferă credinței ca „un singur bloc aurifer, imposibil de îmbucătățit... Harul se prezintă sub aspectul global al unei grății dătătoare de viață prin esență, ceea ce vrea să zică sfințitoare, izvoritoare ea însăși de nenumărate harisme, adevărată mână spirituală. Energie infuză necreată, harul rămîne mereu contribuția personală a Dăruitorului, a Duhului de viață creator. Aport prin care se realizează participarea noastră personală la Înțelepciunea cea nestricăcioasă, în multiplicitatea nesfîrșită a darurilor, care sînt tot atîtea distincte daruri individuale...”. (M. Lot-Borodine, o. c., p. 217—8).

Dr. NICOLAE CORNEANU

PENTRU O TEOLOGIE A PĂCII.
În creștinism, ideea păcii stă la leagănul lui ca religie (Luca 2, 14) și Mîntuitorul Hristos îi ferește pe făcătorii de pace (Mat. 5, 9), muștrînd serios pe Sf. Ap. Petru fiindcă a scos sabia din teacă (Mat. 26, 52). De aceea Sf. Apostol Pavel se face necondiționat vestitorul păcii către toți ascultătorii săi, de atunci și pînă acum, urmînd fidel poruncii divine despre pace și bunăvoință între oameni.

Cu toate acestea, în epoca feudală, burgheză și capitalistă, interesele ne ajunseseră să caute să profite prin creștinism pentru scopuri proprii, deși Părinții bisericești au respins cu hotărîre ideea de război între creștini. Dar aproape timp de 16 veacuri s-au străduit mulți să facă apologia războiului, creînd chiar condiții

pentru cruciade și războaie confesionale, chiar cu binecuvîntarea papală. Cu trecerea vremii au sporit și mijloacele de luptă, de la simpla sulită și spadă la mitralieră, tunuri, tancuri și avioane. Știința era chemată să inventeze cît mai diabolice arme de exterminare pentru război. Sume fantastice, care nu se cheltuiau pentru cultură și sănătate, erau aruncate fără socoteală pentru înarmare. Și astiel, numai între anii 1899 și 1945 omenirea a cunoscut grozăviile a 15 războaie locale și 2 mondiale, care erau cu totul străine de scopuri umanitare generale. Iar la capătul ultimei înclăștări mondiale, în 6 august 1945, la Hiroșima, exploda cea mai cumplită armă de omor în masă, cea atomică, fără avertisment și fără posibilitate de apărare. Era culmea așa-zisei civilizații de război, pentru rezolvarea singeroasă a diferendelor dintre state.

Dar arma nucleară s-a întors împotriva americanilor, care au lansat-o fără scrupule umane. Oamenii muncii spornice, care de fapt dețin cheile progresului, s-au ridicat împotriva folosirii criminale a unei invenții grandioase pentru omenire: energia atomică. Vocea Uniunii Sovietice a răsunat neîncetat cu serioase avertismente, ca nebunia unor ațîțători să nu arunce lumea în dezastru, nedorit de nici un popor din lume. Și astfel, din 1948 s-a inițiat marea mișcare a partizanilor păcii, care în curînd se transformă în Consiliul Mondial pentru Pace, salutat cu însuflețire în întreaga lume ca mijloc de demascare atentă a tuturor uneltirilor din umbră, susținute de atomiștii diabolici. Și nu era problemă locală sau mondială care să nu fi fost dezbătută cu atenție în ședințele acestui Consiliu — și căreia să nu i se fi găsit și soluția pașnică potrivită. Astfel Consiliul Mondial al Păcii devine expresia conștiinței mondiale pentru pace.

Este drept că în Apus au luat ființă multe asociații pacifiste, ca Mișcarea internațională a reîmpăcării din Anglia, Cavalerii prințului păcii din Elveția, Uniunea pacifistă internațională a clericilor din Olanda, Internaționala pacifistă catolică din Anglia, Pax Christi a Vaticanului, la care s-au asociat și conferințe pentru pace ale quekerilor, baptiștilor și altor denominațiuni. Dar fiecare din acestea urmărește cîte un scop propriu mai restrîns, iar pacea este mai mult o firmă pentru discuții, decît un scop real în sine, spre a-și impune punctul de vedere convingător și la timpul potrivit. Toate vor să ferească omenirea creștină prin cîte o declarație asupra drepturilor omului, dar multe din ele, deși cu membri clerici, aprobă măcar în parte imperialismul, capitalismul și chiar colonialismul, ca măsuri „providențiale” pentru fericirea omului.

În vîltoarea acestor frămîntări se ridică voci puternice pentru deșteptarea conștiințelor spre instaurarea păcii în lume, după voia și porunca Mîntuitorului, fără vărsare de sînge. Ele aparțin unor personalități care au și intrat în istorie, ca I. P. S. Mitropolit Nicolae Krutički, decanul de mult octogenar anglican Hewlet Johnson, abatele catolic Jean Boulier de la Paris și alții. Ei au simțit nevoia sinceră să reîmprospăteze către credincioșii de pretutindeni principiile de pace ale învățăturii creștine, spre colaborare și coexistență, ca să dispară dușmăniile și omul să se apropie de om cu încredere, fără discriminare rasială, socială, politică, religioasă sau de altă natură.

Dar virusul antagonismului războinic, generat din teza malthusiană despre necesitatea războiului pentru primenirea omenirii, își mai găsea teren de dezvoltare, printre cei slabi de înger, amăgiți și înspăimîntați de vorbe false.

Ani de-a rîndul s-au dezbătut problemele păcii în lume, ani de-a rîndul antagoniștii imperialiști au ponegrit lagărul socialist, spre a trage foloase avantajoase numai lor, ani de-a rîndul tot amenință cu arme nucleare de ucidere în masă, indiferent dacă simplele lor experiențe cu aceste arme viciază atmosfera și întrețin îmbolnăviri din cele mai periculoase pentru omenire. Cu toate acestea, tot ei se numesc creștini adevărați, apărători ai Evangheliei Domnului, deși uciderea le stăpînește sufletul.

Ei se fac a nu ști că numărul partizanilor păcii sporește cu sutele de milioane, se fac a nu auzi vocea lor din ce în ce mai vehementă și cred să o poată amuți. Stau surzi încă la realitățile vremii, sînt surzi la năzuința oamenilor după bucurie pămîntească, par surzi chiar la mînia milioaneilor de oameni ai muncii care protestează, parcă nu le pasă de cuvîntul de împotrivire al femeilor, care nu mai vor să nască și să crească prunci spre a fi carne de tun. Ei se cred sub ocrotire divină și în această formă își acopăr spaima reală în fața lumii care li se împotrivesc. Vrînd-nevrînd pătrunde și la ei cuvîntul de ocară că vor fi groparii omenirii și că asupra lor a pasă întreaga răspundere. Cu această opinie publică nu se pot juca.

Dar succesele răsunătoare ale Uniunii Sovietice cu aplicarea pașnică a energiei atomice, exprimate din 1957 prin lansări pline de răsunset ale rachetelor cosmice, care săvîrșesc fapte minunate pentru om în dezlegarea pe rînd a unor taine din natura cosmică, i-au tulburat și mai adînc pe antagoniștii apusenți. Neputînd altfel justifica înarmarea lor nucleară și amăgi propriile lor popoare, antagoniștii au trecut la o nouă metodă. Pur și simplu au declarat, din 1958, că armele atomice fac parte din „providența di-

vină” pentru lume și buna ei stare, încît pot fi folosite nu numai ca măsură de prevenție, ci mai mult chiar, ca măsuri efective de aplicare, prin exterminări în masă. Unilateral declară că în mîna lor aceste arme îndeplinesc voia lui Dumnezeu și corespund misiunii Bisericii pe pămînt.

Cu mult cinism se declară că Biserica nu e chemată să se amestece în viața aceasta pămîntească, în care statul militarist are deplină putere, așa că ea să nu-i împiedice cu morala ei, înarmarea lui diabolică. Iar episcopul O. Dibelius din Berlinul occidental mai adaugă că nu contează moartea atomică chiar și a unui milion de oameni sau mai mult, pentru că prin această moarte li se ajută în mod nedureros să ajungă mai repede în rai, la viața cea veșnică. În acest mod se minimizează jertfa Mîntuitorului pe cruce și El este prezentat ca propovăduitor mincinos. Totuși, pentru acest fel de a prezenta Creștinismul se pronunță prin scris numeroși teologi apusenți și chiar fețe bisericești, încadrați în așa numita „teologie biblică”, care mai real poate fi numită diabolică. Între ei se disting din lumea catolică: cardinalii Ottaviani, Lercara, Frings, Spellman, teologii Hirschmann, Auer, Monzel, G. Grundlach și alții de la marile universități catolice; anglicanii: arhiep. Ramsey din York, episcopii Bell de Chichester, Chewes de Rochester, Mortimer de Exeter, apoi J. C. Bennet, D. Lawrence; congregaționistul american J. F. Dulles, luteranii episcopi Dibelius de Berlin, Lilje de Hannover, apoi filozoful K. Jaspers, teologii Künneth, Assmusen și alții, din Germania revanșardă a lui K. Adenauer, agitatorul W. Schlamm și alții. Toți sînt pentru înarmare și iar înarmare cît mai rapidă și mai totală.

Nimeni dintre acești apusenți așa de înverșunați, numiți creștini, nu s-a gîndit serios la dezarmare — și cuvîntul

acesta, atât de înviorător și mulțumitor a venit în forma cea mai deplină de la președintele Consiliului de Miniștri al Uniunii Sovietice, DI Nichita Hrușciov.

Teologia atomică a primit însă o ripostă categorică și din partea multor altor teologi care se încadrează realist în Evanghelia Domnului, spre a susține cu tărie „teologia păcii” în adevăr creștine. Pentru ei, Evanghelia Mântuitorului Hristos nu este un prilej de savantlic abstract și nici de jonglerie de cuvinte goale, ci izvor de răspundere conștientă pentru viață, pentru fiecare om în parte și pentru omenirea întreagă. Pentru ei amenințarea violentă a vieții e păcat mare, e păcat din cele mai cumplite și mai strigător la cer și contra Duhului Sfânt, care nu are seamăn. E păcat fără măsură pentru că el lovește în însăși creația lui Dumnezeu, devenind prin urmare cea mai neagră negare a lui Dumnezeu în ochii credincioșilor.

Apărătorii teologiei păcii, care este formulată tot mai precis, mai complet și mai convingător pe zi ce merge, după cuvintele bunevestiri dumnezeiești, spre un umanism integral, sînt de diferite naționalități, de diferite limbi și confesiuni, și totuși ei vorbesc în același glas, cu aceeași vigoare și însuflețire. Între ei se disting Prea Fericirii Patriarhi Alexei al Moscovei, Justinian al României și Kiril al Bulgariei, Mitropolitul Nicolae Krutițki, P. S. Valerian al Oradiei și atîția alții; catolicii arhiep. Czapik al Ungariei, J. Boulier, A. Gaggero, Depierre, J. Plojhar; dintre evanghelici: H. Bartsch, Elfes W., Endicott J., Forbeck R., Gollwitzer H., E. Fuchs, Hagemann W., Hajek V., Hromadka J., Iwand H., Kiiivit J. J., consil. Kloppenburg, Krüger H., Kat. Lonsdale, Niemczyk W., Novak M., Niemöller M., Pakozdy L., Rostend J., Schmauch W., renumitul Schweitzer A., Vogel H., Wies-

ner K., Wirth G., Wolf E., Zidkov I. și alții. Mulți dintre ei colaborează în cadrul Mișcării creștine pentru pace, care din 1958 susține o vie stăruință pentru lămurirea creștină a problemei atomice, la numeroase conferințe interconfesionale, combătînd totodată și războiul rece, în care s-a strecurat și elementul religios prin interpretarea tendențioasă a cuvintelor Mîntuitorului și monopolizarea creștinismului de către militaristii atomiști.

S-a crezut altă dată că cine strigă mai tare și face agitație mai zgomoasă, acela are dreptate. Dar oricît s-ar strădui teologii atomiști să-și revendice dreptatea, după părerea lor, e în zadar, pentru că credincioșii creștini serioși nu pot să-l creadă și să-l accepte pe Hristos drept un însetat de sînge omenesc și de distrugere mondială. Cu cît strigă mai mult, cu atît dau dovadă de mai multă izolare în fața credincioșilor lor. În veacul XX creștinismul nu mai poate fi, ca în evul mediu feudal, un prilej de vrajbă între credincioși — și între ei și Dumnezeu. De aceea teologia păcii se impune, pentru că ea oglindește cu adevărat voia Mîntuitorului pentru viață și bunăvoină în lume.

Paralel cu progresul conștiinței umane spre pace, susținută de Consiliul Mondial al Păcii, sporește și conștiința creștinilor de a nu se mai lăsa seduși de falsele interpretări evanghelice. Adevărul creștin al păcii stă de partea teologiei păcii. De fapt, teologii păcii nu nutresc alte interese personale, în afară de cele comune și umane, decît firește acelea de a-și apăra și dreptul la viața lor proprie în fața nebuliei antagoniștilor atomici.

Creștinul nostru ortodox a fost întotdeauna îndrumat spre Evanghelia iubirii și a păcii. Chiar în vremuri de grea apăsare din timpul stăpînirii otomane, Patriarhul ecumenic își îndemna credincioșii să nu facă rău nimănui,

pentru că o faptă rea săvârșită chiar și față de un necredincios este păcat în fața lui Dumnezeu.

Credinciosul ortodox știe că Mîntuitorul a suferit moartea pe cruce, ca noi să avem viață și pace pe pămînt. De aceea acest credincios ortodox are deplină încredere în teologia păcii, pentru că știe că ea corespunde voi Mîntuitorului. Iar prin comportarea sa, el sprijină și viața semenilor săi.

M. ȘESAN

CARDINALII ȘI COEXISTENȚA PAȘNICĂ. Pe cînd papa Ioan al XXIII-lea, în mesajul din preajma Anului Nou, a apreciat ca un fapt pozitiv „atmosfera de destindere” și a susținut că „întîlnirile într-un climat de seninătate” ajută „la reglementarea pașnică a diferendelor, la apropierea popoarelor și colaborarea lor mutuală”, unii cardinali vorbesc alt limbaj, nu limbajul colaborării și apropierii, ci limbajul falimentarului „război rece”.

Astfel cardinalul italian Lercaro, fiind la Chicago, înainte de vizita premierului sovietic N. S. Hrușciiov în S.U.A. s-a arătat partizan al cercurilor belicoase, care nu vedeau cu ochi buni această vizită. Motivul pentru care cardinalul era de părerea acestor cercuri este — după spusele lui — că „vizita va contribui la perpetuarea mitului posibilității unei coexistențe între Orient și Occident”. Cardinalul american Spellman — în același timp — a combătut ceea ce numea el „opiumul coexistenței pașnice”. (Cf. Rev. „Chahiers du Communisme” nr. 11/1959, p. 1052). Iar cardinalul Ottaviani, fost candidat la alegerile de papă — dar fără a fi avut decît votul său propriu — într-o predică ținută în ianuarie 1960 la Roma a criticat aspru pe conducătorii politici din Apus, care au acceptat principiul tratativelor și al întîlnirilor între Est și Vest. El

s-a declarat pentru menținerea războiului rece pe un timp nedefinit. (Cf. Rev. „Gazeta Literară” nr. 5/1960, p. 8).

Se vede că acești cardinali preferă războiul, chiar și atomic, coexistenței pașnice. Aceasta pentru că ei visează o dominație mondială a imperialismului occidental, respectiv american, și distrugerea țărilor socialiste. Dar de la vis la realitate e distanță ca de la cer la pămînt, chiar mai mare. Ei sînt rupți de realități, luînd dorințele lor și ale cercurilor reacționare din Apus drept realități.

Coexistența pașnică nu e un „mit” sau „opiu”, ci e *singura soluție a situației existente în lume*. E un fapt, care nu poate fi negat că pe globul pămîntesc există țări cu orînduire capitalistă și țări socialiste. Că unii politicieni burghezi ar dori să nu existe țări socialiste, e posibil. Dar existența socialismului nu depinde de ei. Socialismul e o forță internațională de care ei trebuie să țină seamă, fie că le convine, fie că nu le convine. Țările socialiste se bazează pe vrerea popoarelor de a-și făuri o viață mai bună, fără exploatare și exploatare. Prin munca poporului, aceste țări se dezvoltă într-un ritm accelerat, în așa fel încît nu peste mult timp Uniunea Sovietică va depăși S.U.A. în producția pe cap de locuitor și țările socialiste vor produce mai mult decît jumătate din producția mondială. Marile succese ale Uniunii Sovietice în cucerirea spațiului cosmic sînt dovada clară a superiorității sistemului socialist asupra celui capitalist. De asemenea ritmul dezvoltării și ridicării continue a nivelului de trai, material și cultural, al poporului dovedesc același lucru. Lagărul socialist e o realitate masivă și puternică. Oricine ar îndrăzni să declanșeze un război va primi un răspuns nimicitor, căci cu rachetele sovietice poate fi distrus

orice loc de pe suprafața pământului cu precizie maximă. Dacă occidentalii ar îndrăzni să declanșeze războiul, acesta se va termina cu dispariția orînduirii capitaliste.

De-altfel sutele de milioane de oameni cinstiți din întreaga lume, înțelegînd că alternativa în epoca atomică este: coexistența pașnică sau un război catastrofal, au ales singura cale salvatoare: pacea.

Conducătorii politici din Apus nu ascultă de „directivele” cardinalilor războinici, pentru că ei trebuie să țină seama de voința popoarelor și de raportul real de forțe dintre Est și Vest. Chiar și președintele Italiei, Gronchi, n-a ascultat glasul Vaticanului, ci a făcut o vizită în Uniunea Sovietică în spiritul coexistenței pașnice și al tratativelor. Vizita lui N. S. Hrușciov în S.U.A. a avut o importanță deosebită în destinderea atmosferei internaționale, în crearea unui climat favorabil tratativelor, apropierei popoarelor și coexistenței pașnice. Propunerea sovietică de dezarmare totală și generală pune problema esențială a vremii noastre: războiul va fi înlăturat și pacea va fi asigurată prin desființarea armamentului și armatelor. Această propunere — primită de toate popoarele cu însuflețire, acceptată cu unanimitate la O.N.U. și luată ca bază de discuții în Comitetul celor 10 — inaugurează o etapă nouă în lupta pentru pace și coexistență pașnică, etapă care — prin eforturile tuturor — va duce la desființarea războiului și la o viață fericită.

Deci singura soluție justă este coexistența pașnică. Ea nu este un mit, ci o *necesitate istorică*, ea decurge din însăși situația existentă în lume. E datorită și a creștinilor de pretutindeni să lupte — alături de sutele de milioane de oameni cinstiți — pentru desființarea războiului, pentru o pace bazată pe coexistență, prietenie și co-

laborare. Cel ce susține că pacea, bazată pe coexistența pașnică, e un mit, dovedește că n-are conștiință de creștin și că e aderent al mitului lui Rosenberg, care a declanșat războiul al doilea mondial cu toate distrugerile și crimele lui. Militaristii vest-germani, stăpîniți de mitul supremației mondiale și al unei „misiuni” speciale în Europa, ca și imperialiștii americani, care vor să domine toată lumea, sînt într-adevăr amețiți de opiumul unui mit, căci realitatea este cu totul alta decît și-o închipuie ei. Raportul de forțe s-a schimbat; balanța înclină de partea forțelor democrației, socialismului și păcii, și războinicii — fie politicieni, militari sau cardinali — sînt în derută. Popoarele vor impune pacea.

Conștiința creștină, ca și conștiința tuturor oamenilor cinstiți, din alternativa: război atomic sau coexistență pașnică, nu poate să se decidă decît împotriva războiului și pentru coexistență pașnică, cum o dovedește atitudinea Bisericii ortodoxe, a multor comunități protestante și a clericilor și credincioșilor catolici din Răsărit și din alte țări.

N. M.

O VIAȚĂ ÎN SLUJBA POPORULUI. A 90-a aniversare a nașterii lui Vladimir Ilici Lenin — la 22 aprilie a. c. — evocă în conștiința generației actuale pe făuritorul primului stat socialist al lumii.

Lenin a fost și rămîne unul din giganții istoriei omenirii. Asupra acestui lucru sînt de acord și cei ce nu-i împărtășesc ideologia politică, economică și socială, sau teoria și practica revoluționară.

Spirit întreprid și de-o luciditate superlativă, gînditor profund și original, revoluționar înăscut și tactician experimentat, Lenin a trezit la viață nouă masele populare din Rusia țaristă și, prin luptă organizată, le-a că-

lăuzit la eliberarea de exploatare și la făurirea unui stat în care puterea politică aparține — pentru întâia oară și pentru totdeauna — celor ce muncesc. Pe temelia așezată de el s-a înălțat construcția grandioasă și puternică a Uniunii Sovietice de astăzi.

Lenin a iubit și prețuit pe oamenii harnici și simpli de pretutindenea și a avut o încredere nelimitată în capacitatea lor de luptă pentru libertate și propășire, pentru făurirea unei vieți demne de-a fi trăită omeneste. Pe ei s-a sprijinit când vîlvătaile Marii Revoluții Socialiste din Octombrie măturau despotismul țarist și stîlpul lui de sprijin, moșierimea și capitaliștii. Lor le-a încredințat conservarea și dezvoltarea cuceririlor acelei revoluții.

Nu s-a înșelat. El știa că cel ce ține cu poporul nu răătăcește. Astăzi, Uniunea Sovietică este în fruntea celor mai înaintate țări ale planetei noastre și pionierul pătrunderii în cosmos: fanionul cu stema ei de Stat așteaptă în Lună întîlnirea cu cei dinții astronauti.

Dar Lenin nu poate fi dezlipit mai ales de ideea de pace și propășire a omenirii. Lumea își va aduce aminte de-a pururi, cu emoție și recunoștință, că cel dinții act istoric al tînărului Stat sovietic a fost Decretul asupra Păcii, dat de Lenin în 1917. De-atunci încolo, cu o consecvență exemplară, Uniunea Sovietică se află în fruntea luptătorilor pentru pace și pentru o viață mai bună pentru toți oamenii. Forța ei imensă — politică, economică, militară — stă în permanență și în întregime la dispoziția păcii popoarelor, gata s-o apere de orice primejdie, indiferent de unde ar veni ea. Oamenii știu acest lucru și de aceea privesc cu dragoste și cu încredere deplină spre bastionul de neclintit al păcii popoarelor, care este Uniunea Sovietică. În statul mun-

citorilor, țăranilor și intelectualilor alipiți de popor, în primul stat socialist al lumii, nu există clase interesate în declanșarea și purtarea de războaie, fiindcă nu există scopuri și tendințe imperialiste. Acestea țin de specificul statelor capitaliste.

Cu un elan fără pereche, popoarele Uniunii Sovietice pășesc acum spre înălțăptuirea societății comuniste, societatea cea mai înaintată și mai fericită care se poate concepe astăzi.

Dar ele nu caută să impună nimăunui modul lor de viață. „Comunismul — spunea premierul sovietic Dî Nîchita Hrușciiov, în 22 febr. a. c., la Universitatea indoneziană din Djokjakarta — nu poate fi sădit cu forța. Comunismul este un țel măreț, o idee măreață. Ideile nu pot fi sădite cu forța, după cum nu pot fi stăvilite de nici o forță, de nici o armă. Comunismul este viața însăși; unde trăiește omul, acolo trăiesc și ideile. De comunism și de idei nu te poți izola prin nici o frontieră. Nu te poți ascunde de ideile comunismului cum se ascunde liliacul de soare. Indiferent dacă recunoști comunismul sau nu-l recunoști, această învățătură există și continuă să se dezvolte victorios”. Popoarele sovietice și-au exprimat în repetate rînduri voința lor de coexistență pașnică cu statele și popoarele care au altă orînduire politică, socială și economică. Chemîndu-le la întrecere pașnică, aceste popoare sînt convinse că viitorul e de partea modului de viață pe care și l-au ales ele în 1917, sub călăuzirea lui Lenin.

Lenin este marele dascăl al muncitorilor de pretutindenea. Pentru oamenii de bine de cele mai felurite orientări și concepții, Lenin rămîne un mare binefăcător al oamenilor.

REDACȚIA

TIPOGRAFIA EPARHIALĂ
S I B I U

Biblioteca Mitropolitană Sibiu